

C# Programama Dili ve Nesne Yönelimli Programlamaya Giriş Kurs

Kurs Notları

Kaan ASLAN

C ve Sistem Programcıları Derneği

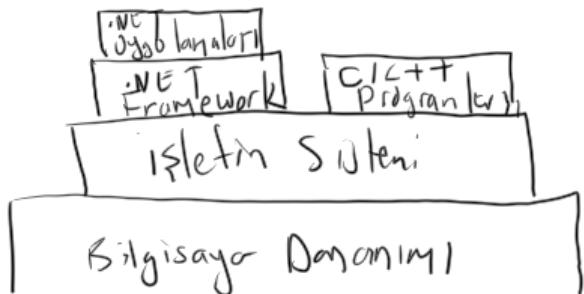
Güncelleme Tarihi: 13/10/2020

Bu kurs notları Kaan ASLAN tarafından yazılmıştır. Kaynak belirtilmek koşuluyla her türlü alıntı yapılabilir.

.NET Nedir?

.NET Microsoft'un yeni kuşak, modern bir uygulama geliştirme ve çalışma ortamıdır. Microsoft .NET'in ilk resmi duyurusunu 2000 yılında yaptı. Bu ortamın ilk versiyonu 2002 yılında oluşturuldu (.NET Framework 1.0). Bundan sonra 2003'te Framework 1.1 ve 2005'te Framework 2.0 piyasaya sürüldü. Bunu 2007'de .NET Framework 3.0, 2009'da 3.5 ve 2010'da da 4.0 izledi. Kursun yapıldığı sırada .NET ortamının son sürümü 4.8.0'dır.

.NET bir işletim sistemi değildir. İşletim sisteminin üzerine kurulan bir katmadır.

.NET amaç bakımından Java ortamına çok benzemektedir. Java denildiğinde hem bir ortam (Java Framework) hem de bir programlama dili anlaşıılır. (Bu nedenle yalnızca Java demek yerine "Java Framework" ya da "Java Programming Language" demek daha uygundur.)

Anahtar Notlar: Framework sözcüğünün ne anlam ifade ettiği tartışımlı bir konudur. Fakat pek çokları bir olgunun framework olması için aşağıdaki bazı olanakları sağlıyor olması gerektiğini düşünmektedir:

- Framework'ler programcıların işini kolaylaştıracak alt sistemlere sahiptir. Kolay kullanım amacı framework'lerin en önemli özelliklerindendir.
- Framework'ler programın akışını programçıdan alarak programcı için onun işini kolaylaştıracak işlemleri yaparlar.
- Framework'ler genişletilebilir bir yapı sunarlar.

.NET Core Nedir?

.NET ortamı (.NET Framework) Microsoft tarafından Windows İşletim Sistemi için geliştirildi. Ancak

Microsoft zamanla bu ortamın Linux ve Mac OS X sistemlerinde de çalıştırılabilmesini sağlama yönünde girişimlerde bulunmuştur. İşte .NET Core .NET ortamının "cross platform" bir biçim olarak geliştirilmiştir. .NET Core ilk kez 2016 yılında piyasaya sürüldü. Bu ortamın kurs yapılrken son versiyonu 3.1.0'dır. Microsoft .NET Core ortamını artık standart .NET ortamı olarak devam ettireceğini belirtmiştir. Gerçekten de söylendiğine göre .NET ortamı kendini 5.0 versiyonu ile .NET Core ortamına bırakacaktır.

.NET ve CLI (Common Language Infrastructure)

.NET aslında bir ürünün ismidir. .NET ortamının genel standardı ECMA-335'te tanımlanmıştır ve bu standarda CLI (Common Language Infrastructure) denilmektedir. (Yani örneğin aslında CLI kağıt mendilse, .NET Selpak gibidir.) CLI ortamının .NET ve .NET Core dışında başka gerçekleştirimi de vardır.

Mono isimli proje Miguel de Icaza isimli kişi tarafından 2000'li yılların ilk yarısında açık kaynak kodlu biçimde başlatılmıştır. Miguel de Icaza kendisinin kurduğu Ximian isimli bir şirkette çalışıyordu. Mono projesi de bu şirketin öncülüğünde yürütülüyordu. Daha sonra Ximian şirketini Nowell firması satın aldı böylece Miguel de Icaza çalışmalarına Nowell bünyesinde devam etti. Fakat birkaç sene sonra Nowell'i de bu sefer Attachment Group isimli şirketler grubu satın aldı. Attachment Group Mono projesini sonlandırarak Mono ekibini işten çıkardı. Miguel de Icaza da Xamarin isimli şirketi kurarak çalışmalarına burada devam etti. Nihayetinde Xamarin de Microsoft tarafından satın alındı. Bugün Mono projesi açık kaynak kodlu olarak yaşamına devam etmektedir. Xamarin ise Mono projesinin IOS ve Android ortamları için değiştirilmiş bir biçimidir. Bugün Xamarin sayesinde C# kullanılarak CLI ortamında hem Android hem de IOS sistemleri için uygulamalar geliştirilebilmektedir.

C# Nedir?

C# Microsoft'un .NET ortamı için tasarladığı nesne yönelimli ve çok modelli (multi paradigm) bir programlama dilidir. Dil Anders Hejlsberg ve dört arkadaşı tarafından tasarlanmıştır. Hejlsberg daha önce Borland firmasında çalışıyordu ve Delphie ürününün sorumlusuydu.

C#'taki '#' müzikteki '#' işaretinden gelmektedir. (Yani C'nin daha yüksek seviyeli bir versiyonu gibi bir esprî yapılmıştır.)

C# dil olarak %70 oranında Java'ya benzemektedir. Tasarım Java'dan alınmıştır. Fakat C++'a daha fazla yaklaşılmıştır. Yani C# adeta dil olarak Java'nın çok iyileştirilmiş bir biçimidir.

C# ECMA ve ISO tarafından standardize edilmiş bir programa dilidir. (C#'ın ECMA standartlarındaki kod numarası ECMA-334'tür).

C# da tipki .NET ortamı gibi gittikçe geliştirilmiştir. Dilin version numaraları ECMA ve ISO ile Microsoft arasında farklılıklar göstermektedir. ECMA ve ISO'nun 4 numaralı versiyonu Microsoft'un 2.0'ına, 5 numaralı versiyonu ise Microsoft'un 5.0 versiyonuna karşılık gelmektedir. Microsoft C# Diline hala özellikler eklemeye devam etmektedir. Kursun verildiği tarihte C# Dilinin Microsoft'taki son versiyonu 8.0'dır. Kursumuzda C#'ın ECMA ve ISO tarafından doğrudan desteklenen 5 numaralı versiyonunun özellikleri anlatılmaktadır. C#'a Microsoft tarafından eklenen diğer özellikler "C# İle .NET Ortamında Uygulama Geliştirme I" numaralı kursta ele alınmaktadır.

.NET ve .NET Core Ortamlarının Temel Özellikleri

Bu bölümde .NET ve .NET Core ortamlarının temel özelliklerini maddeler halinde açıklayacağız. Burada :NET ortamı demekle hem NET hem de .NET Core ortamlarını kastedeceğiz. (Yukarıda da belirtildiği gibi Microsoft Framework 5 ile birlikte zaten .NET Core ortamını .NET ismiyle devam ettirecektir. Yani tüm eski .NET ortamı yerine Microsoft her yerde .NET Core ortamını .NET ismiyle kullanacaktır.)

1) Arakodlu Çalışma Sistemi: .NET ortamında derlenen bir program gerçek makine komutlarını (yani doğal kodları) içermez. İsmine CIL (Common Intermediate Language) denilen yapay bir arakod içerir. (Halbuki C gibi bir dilde derleme yaptığımızda derlenmiş olan program gerçek makine komutlarını içermektedir.) Arakod içeren programlar doğrudan çalıştırılamazlar. Bunların çalıştırılması için .NET

ortamının o bilgisayarda kurulu olması gerekir. İşte böyle bir program çalıştırılmak istendiğinde .NET ortamının CLR (Common Language Runtime) denilen alt sistemi devreye girer. Bu yapay arakodları o anda gerçek makine komutlarına dönüştürüp çalıştırır. CLR'nin yaptığı bu işleme "JIT Derlemesi (Just In Time Compilation)" denilmektedir. Şüphesiz doğal kodlu çalışmaya göre burada bir yavaşlık söz konusudur. (Microsoft'un verilerine göre bu yavaşlık %18 civarındır. Fakat bunun bir önemi olduğu söylenemez.)

Doğal kod içeren bir program hem işlemciye hem de işletim sistemine bağlıdır. Yani o programı ancak biz o işlemcinin ve o işletim sisteminin bulunduğu makinelerde çalıştırabiliriz. (İşlemci ve işletim sisteminin oluşturduğu birlikte "platform" da denilmektedir.) Halbuki arakodlu çalışmanın en önemli avantajı derlenmiş programın taşınabilirliğini (binary portability) sağlamasıdır. Yani biz bir C# programını derleyip çalıştırılabilir bir dosya (executable file) haline getirdiğimizde işletim sistemi ve işlemci (processor) ne olursa olsun eğer .NET ortamı o sistemde kuruluya program sorunsuz olarak çalıştırılabilir.

Aynı durum Java platformunda da tamamen benzerdir. Bir java programı derlendiğinde .class uzantılı bir dosya oluşturulur. Bu dosya C#'taki .exe dosyası gibidir ve arakod içermektedir. Java dünyasında bu arakoda "Java Byte Code" denilmektedir. Java dünyasında CLR'nin karşılığı ise JVM (Java Virtual Machine)'dır.

Pekiyi Windows'ta bir .exe dosyanın içerisinde doğal kod mu yoksa CIL arakodu mu olduğunu anlayabilir miyiz? Maalesef bunu anlamanın çok pratik bir yolu yoktur. Bunu anlamak için ildasm.exe ya da dumpbin.exe gibi utility programlara ihtiyaç duyulmaktadır.

2) Diller Arası Entegrasyon (Language Interoperability): Doğal kodlu sistemde bir programlama dilinde yazılmış olan kodun başka bir dilden kullanılması problemleri bir konudur. Microsoft Windows sistemleri için farklı dillerle bir arada çalışmayı sağlamak üzere COM (Component Object Module) denilen bir spesifikasyon oluşturmuştur. COM'lar bugün hala kullanılmaktadır. Ancak COM sisteminin de ayrı sorunları vardır. İşte .NET ortamıyla bu sorun tamamen ortadan kaldırılmıştır.

.NET ortamında pek çok dil bir arada kullanılabilmektedir. Tabii C# tamamen sil baştan bu ortama yönelik tasarlandığı için .NET ortamının birincil dilidir. Microsoft .NET ortamı için şu dillerin derleyicilerini bizzat kendisi yazmıştır:

- C#
- VB.NET (Eski Visual Basic'in .NET versiyonu)
- J# (Java'nın CIL kodu üreten versiyonu)
- F# (Microsoft'un yeni fonksiyonel modele uygun dili)
- C++/CLI (C++'ın .NET'leştirilmiş hali)

Bunun dışında başkaları tarafından .NET ortamı için yazılmış derleyiciler de vardır.

İste .NET'te biz .NET uyumlu dilleri aynı projede beraber kullanabilmekteyiz. Çünkü bu dillerin derleyicileri aynı arakodu üretmektedir.

3) Geniş Bir Sınıf Kütüphanesi (Framework Class Library): .NET ortamında geniş bir sınıf kütüphanesi vardır. Yani pek çok işi yapan sınıflar hazır olarak zaten bulunmaktadır. Bu sınıf kütüphanesi yalnızca C#'tan değil tüm .NET dillerinden ortak olarak kullanılmaktadır. Kütüphanenin çeşitli bölümleri çeşitli isimlerle anılmaktadır. Örneğin:

- Kütüphanenin GUI işlemleri için kullanılan kısmına "Forms" ve "WPF" denilmektedir.
- Kütüphanenin grafik çizimlerini yapan kısmına "GDI+" denilmektedir.
- Kütüphanenin veritabanı işlemleri yapan kısmına "ADO.NET" denilmektedir.
- Kütüphanenin Web sayfası yapmak için kullanılan kısmına "ASP.NET" denilmektedir.
- Kütüphanenin dağıtık uygulamalar geliştirmek için kullanılan kısmına WCF denilmektedir.

4) Hızlı Uygulama Geliştirme Ortamı: .NET bir hızlı uygulama geliştirme (rapid application development) ortamı sunmaktadır. Bu ortam birtakım görsel araçların kullanımına destek vermektedir. Dilin öğrenilmesi için ve ürün ortaya çıkartılması için gereken sürenin diğer ortamlara göre daha kısa olduğu söylenebilir. .NET ortamında IDE'ler, hazır sınıf kütüphaneleri ve çeşitli araçlar uygulama geliştirme zamanını oldukça kısaltmaktadır.

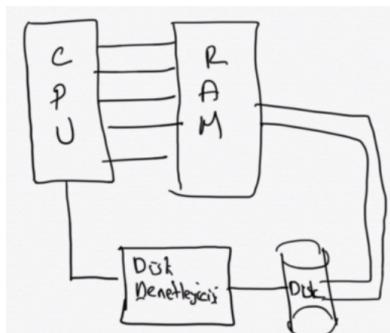
5) Güvenli Bir Uygulama Geliştirme Ortamı: .NET ortamı daha güvenli bir çalışma sunmaktadır. .NET ortamı için yazılmış programlara virüs girme olasılığı doğal kodlu ortamlara göre daha zayıftır. Birtakım “malware” kodlar program çalıştırılırken CLR tarafından tespit edilebilmektedir. Yanlış yazılmış hatalı bir programın sisteme zarar verme olasılığı daha düşüktür.

Temel Kavramlar

Bu bölümde programlamaya geçmeden önce bazı temel kavramlar açıklanacaktır.

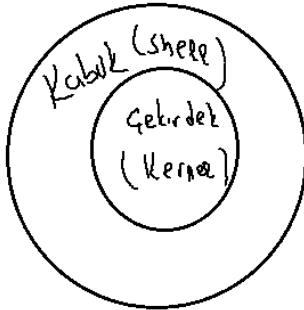
Temel Bilgisayar Mimarisi

Bir bilgisayar mimarisi çok kabaca üç bileşenden oluşur: CPU, RAM ve Disk. Bilgisayarda tüm işlemlerin yapıldığı entegre devre biçiminde üretilmiş ciplere “mikroişlemci” ya da kavramsal olarak “CPU (Central Processing Unit)” denilmektedir. CPU elektriksel olarak RAM denilen bellek ile bağlantı halindedir. Böyle CPU’nun doğrudan elektriksel olarak bağlantı halinde olduğu belleklere de kavramsal olarak “birincil bellek (primary memory)” ya da “ana bellek (main memory)” denilmektedir. Ana bellekler entegre devre modülleri biçiminde üretilmektedir. Bu fiziksel modüller RAM biçiminde isimlendirilir. CPU çalışırken sürekli RAM ile iletişim halindedir. Oradan bilgileri çeker, işler ve oraya geri yazar. Programlama dillerindeki değişkenler RAM’de yaratılmaktadır. Bilgisayarın elektriğini kestigimizde CPU durur. RAM’ın içerisindeki bilgiler de kaybolur. Bilginin kalıcılığını sağlamak için diskler kullanılmaktadır. Diskler manyetik temelli elektromekanik biçimde olabileceği gibi tamamen yarı iletkenlerle (flash EPROM, SSD de denilmektedir) de gerçekleştirilebilmektedir. Elektromekanik olarak üretilmiş disklere kişisel bilgisayarlarda “hard disk” de denilmektedir. Bugün artık “flash EPROM” biçiminde üretilen SSD’ler hard disklerin yerini almaya başlamıştır. Ancak kavramsal olarak hard diskler, SSD’ler, CD ve DVD ROM’lar, memory sticklere “ikincil bellek (secondary memory)” denilmektedir. Disk kavramı da çoğu kez bunların hepsini içerecek biçimde kullanılmaktadır.

İşletim Sistemi (Operating System)

İşletim sistemi makinenin donanımını yöneten, makine ile kullanıcı arasında arayüz oluşturan temel bir sistem programıdır. İşletim sistemi olmasa daha biz bilgisayarı açtığımızda bile bir şeyler göremeyiz. İşletim sistemleri iki katmandan oluşmaktadır. Çekirdek (kernel), makinenin donanımını yöneten kontrol kısımdır. Kabuk (shell) ise kullanıcıyla arayüz oluşturan kısımdır. (Örneğin Windows'ta masaüstü kabuk görevindedir. Biz çekirdeği bakarak göremeyiz.) Tabii işletim sistemi yazmanın asıl önemli kısmı çekirdeğin yazımıdır. Çekirdek işletim sistemlerinin motor kısımidır.

Bugün çok kullanılan bazı işletim sistemleri şunlardır:

- Windows
- Linux
- BSD'ler
- Mac OS X
- Android
- IOS
- Windows Mobile
- Solaris
- QNX

İşletim sistemlerinin bir kısmı açık kaynak kodlu bir kısmı da mülkiyete bağlıdır. Örneğin Linux, BSD açık kaynak kodlu olduğu halde Windows mülkiyete sahip bir işletim sistemidir. Mac OS X sistemlerinin çekirdeği açıktır (buna Darwin deniyor) ancak geri kalan kısmı kapalıdır.

Bazı işletim sistemleri diğer sistemlerin kodları değiştirilerek gerçekleştirılmıştır. Bazıları sıfırdan (orijinal kod tabanına sahip) yazılmışlardır. Orijinal kod tabanına sahip olan yani sıfırdan yazılmış olan işletim sistemlerinden bazıları şunlardır:

- Microsoft Windows
- Linux
- BSD'ler
- Solaris

Android Linux işletim sisteminin çekirdek kodları alınarak bazı modüllerin atılması ve mobil cihazlara yönelik bazı işlevselliklerin eklenmesiyle gerçekleştirilmiş bir sistemdir. Benzer biçimde IOS da Mac OS X kodlarından devşirilmiştir. Darwin çekirdeği Free BSD ve Mach isimli çekirdeklerin birleştirilmesiyle oluşturulmuş hibrit bir çekirdektir.

Cok kullanılan masaüstü işletim sistemlerinin mobil versiyonları da vardır. Örneğin Windows'un mobil versiyonu Windows CE (türevlerinden biri Windows Mobile)'dır. MAC OS X'in mobil versiyonu IOS'tur. Android'e Linux çekirdeğinin mobil hale getirilmiş bir versiyonu gözüyle bakılabilir.

Maalesef her mobil ortamın doğal program geliştirme ortamı farklıdır. Windows mobil aygıtlarının doğal geliştirme ortamı .NET'tir. Android'in Java'dır. Ancak Android artık Kotlin denilen yeni bir dile geçme hazırlığındadır. IOS'un doğal programlama dili eskiden Objective-C idi. Apple artık Objective-C yerine Swift denilen yeni bir dile geçmiştir. Xamarin denilen platform sayesinde C# ile Android ve IOS'ta geliştirme de yapılmaktadır. (Anımsanacağı gibi Xamarin Microsoft tarafından satın alınmış durumdadır.) Son yıllarda React Native denilen geliştirme ortamı da Android ve IOS programlama için yaygın kullanılmaktadır. Yine son yıllarda Google tarafından geliştirilen Flutter isimli ortam da Android ve IOS sistemlerinde uygulama geliştirme amacıyla kullanılmaya başlanmıştır.

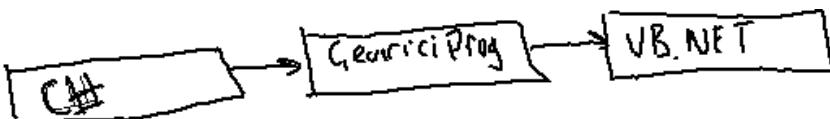
Bugün masaüstü (laptoplar da dahil olmak üzere) işletim sistemlerinde Windows %70-%80 arası bir kullanıma sahiptir. Mac OS X'in kullanım oranı %10 civarındadır. Linux'un gündelik yaşamda kişisel bilgisayar olarak kullanım oranı ise %1-%2 civarlarındadır. Ancak sunucu (server) dünyasında UNIX türevi işletim sistemlerinin payları %90'nın yukarısındadır. Yani UNIX/Linux sistemleri sunucu dünyasında en çok kullanılan sistemlerdir. 2019 yılı itibarıyla Android %74, IOS ise %23 civarında bir yaygınlığa sahiptir. Windows Mobile sistemlerinin kullanım oranı %1'in altındadır.

Gömülü Sistemler (Embedded Systems)

Asıl amacı bilgisayar olmayan fakat bilgisayar devresi içeren sistemlere genel olarak gömülü sistemler denilmektedir. Örneğin elektronik tartsılar, biyomedikal aygıtlar, GPS cihazları, turnike geçiş sistemleri, müzik kutuları vs. birer gömülü sistemdir. Gömülü sistemlerde en çok kullanılan programlama dili C'dir. Ancak son yıllarda Raspberry Pi gibi, Banana Pi gibi, Orange Pi gibi güçlü ARM işlemcilerine sahip kartlar çok ucuzlamıştır ve artık gömülü sistemlerde de doğrudan kullanılır hale gelmiştir. Bu kartlar tamamen bir bilgisayarın işlevselliğine sahiptir. Bunlara genellikle Linux işletim sistemi ya da Android işletim sistemi yüklenir. Böylece gömülü yazılımların güçlü donanımlarda ve bir işletim sistemi altında çalışması sağlanabilmektedir. Örneğin Raspberry Pi'a biz Mono'yu yükleyerek C#'ta program yazıp onu çalıştırabiliriz.

Çevirici Programlar (Translators), Derleyiciler (Compilers) ve Yorumlayıcılar (Interpreters)

Bir programlama dilinde yazılmış olan programı eşdeğer olarak başka bir dile dönüştüren programlara çevirici programlar (translators) denilmektedir. Çevirici programlarda dönüştürmek istenen programın diline kaynak dil (source language), dönüşüm sonucunda elde edilen programın diline de hedef dil (target/destination language) denir. Örneğin:

Burada kaynak dil C#, hedef dil VB.NET'tir.

Eğer bir çevirici programda hedef dil aşağı seviyeli bir dil ise (saf makine dili, arakod ve sembolik makine dilleri alçak seviyeli dillerdir) böyle çevirici programlara derleyici (compiler) denir. Her derleyici bir çevirici programdır fakat her çevirici program bir derleyici değildir. Bir çeviri programa derleyici diyebilmek için hedef dile bakmak gereklidir. Örneğin arakodu gerçek makine koduna dönüştüren CLR bir derleme işlemi yapmaktadır. Sembolik makine dilini saf makina diline dönüştüren program da bir derleyicidir.

Bazı programlar kaynak programı alarak hedef kod üretmeden onu o anda çalıştırırlar. Bunlara yorumlayıcı (interpreter) denilmektedir. Yorumlayıcılar birer çevirici program değildir. Yorumlayıcı yazmak derleyici yazmaktan daha kolaydır. Fakat programın çalışması genel olarak daha yavaş olur. Yorumlayıcılarda kaynak kodun çalıştırılması için onun başka kişilere verilmesi gereklidir. Bu da kaynak kod güvenliğini bozar.

Bazı diller yalnızca derleyicilere sahiptir (C, C++, C#, Java gibi). Bazıları yalnızca yorumlayıcılara sahiptir (PHP, Perl gibi). Bazılarının hem derleyicileri hem de yorumlayıcıları vardır (Basic, Swift, Python gibi). Genel olarak belli bir alana yönelik (domain specific) dillerde çalışma yorumlayılar yoluyla yapılmaktadır. Genel amaçlar diller daha çok derleyiciler ile derlenerek çalıştırılırlar.

Decompiler'lar ve Disassmbler'lar: Alçak seviyeli dillerden yüksek seviyeli dillere dönüştürme yapan (yani derleyicilerin yaptığının tam tersini yapan) yazılımlara "decompiler" denilmektedir. Örneğin C#'ta yazılmış derlenmiş olan .exe dosyadan yeniden C# programı oluşturan bir yazılım "decompiler"dir. Saf makine dilini decompile etmek neredeyse mümkün değildir. Ancak .NET'in arakodu olan "CIL (Common

Intermediate Language)" ve Java'nın ara kodu olan "Java Byte Code" kolay bir biçimde decompile edilebilmektedir. C#'ta derlenmiş bir .exe dosyayı yeniden C#'a dönüştüren pek çok decompiler vardır (örneğin Salamander, Dis#, Reflector, ILSpy gibi). İşte bu tür durumlar için C# ve Java programcılar kendiileri bazı önlemler almak zorundadırlar. Ancak C, C++ gibi doğal kod üreten derleyicilerin ürettiği kodlar geri dönüştürülememektedir.

IDE (Integrated Development Environment)

Derleyiciler komut satırından çalıştırılan programlardır. Bir programlama faaliyetinde program editör denilen bir program kullanılarak yazılır. Diske save edilir. Sonra komut satırından derleme yapılır. Bu yorucu bir faaliyettir. İşte yazılım geliştirmeyi kolaylaştıran çeşitli araçları içerisinde barındıran (integrated) özel yazılımlara IDE denilmektedir. IDE'nin editörü vardır, menüleri vardır ve çeşitli araçları vardır. IDE'lerde derleme yapılrken derlemeyi IDE yapmaz. IDE derleyiciyi çalıştırır. IDE yardımcı bir araçtır, mutlak gerekli bir araç değildir.

Microsoft'un ünlü IDE'sinin ismi "Visual Studio"dur. Apple'in "X-Code" isimli IDE'si vardır. Bunların dışında başka şirketlerin malı olan ya da "open source" olan pek çok IDE mevcuttur. Örneğin "Eclipse" ve "Netbeans" yaygın kullanılan cross-platform "open source" IDE'lerdir. Linux altında Mono'da "Mono Develop" isimli bir IDE tercih edilmektedir. Bu IDE'nin Windows versiyonu da vardır.

VisualStudio'nun "Express Edition" ya da "Community Edition" isimli bedava bir sürümü de vardır. Bu bedava sürüm bu kurstaki gereksinimleri tamamen karşılayabilir. Visual Studio'nun bugün için son versiyonu "Visual Studio 2015"tir. Ayrıca Visual Studio'nun Mac OS X sistemleri için bir versiyonu da kullanıma girmiştir. Bu versiyon kendi içerisinde Mono ortamını kullanmaktadır. Microsoft bunu Xamarin denilen geliştirme ortamı için oluşturmuştur.

Mülkiyete Sahip Yazılımlar, Özgür ve Açık Kaynak Kodlu Yazılımlar

Yazılımların çoğu bir firma tarafından ticari amaçla yazılırlar. Bunlara mülkiyete bağlı yazılım (proprietary) denilmektedir. 1980'li yılların ortalarında Richard Stallman tarafından "Özgür Yazılım (Free Software)" hareketi başlatılmıştır. Bunu daha sonra "Open Source (Açık Kaynak Kod)" ve türevleri izlemiştir. Bunların çoğu birbirine benzer lisanslara sahiptir. Özgür yazılımın ve açık kaynak kodlu yazılımın temel prensipleri şöyledir:

- Program yazılılığında yalnızca çalıştırılabilen (executable) dosyalar değil, kaynak kodlar da verilir.
- Kaynak kodlar sahiplenilemez.
- Bir kişi bir kaynak kodu değiştirmiş ya da onu geliştirmiş ise o da bunun kaynak kodlarını açmak zorundadır.
- Program istenildiği gibi dağıtılp kullanılabılır.

Linux dünyasındaki ürünlerin çoğu bu kapsamdadır. Biz bir yazılımı ya da bileşeni kullanırken onun lisansına dikkat etmeliyiz. Bugün özgür yazılım ve açık kaynak kod hareketi çok ilerlemiştir. Neredeyse popüler pek çok ürünün açık kaynak kodlu bir versiyonu vardır.

Bit ve Byte Kavramları

Bilgisayarlar ikilik sistemi kullanırlar. Bu nedenle bilgisayarların belleğinde, diskinde vs. her şey ikilik sistemde sayılar biçiminde bulunmaktadır. İkilik sistemde sayıları yazarken yalnızca 1'ler ve 0'lar kullanılır. Böylece bilgisayarın içerisinde yalnızca 1'ler ve 0'lar vardır. Her şey 1'lere ve 0'lardan oluşmaktadır. İkilik sistemdeki her bir basamağa bit (binary digit'ten kısaltma) denilmektedir. Bu durumda en küçük bellek birimi bit'tir. Bit çok küçük olduğu için 8 bit'e 1 byte denilmiştir. Bellek birimi olarak byte kullanılır. Bilgisayar bilimlerinde Kilo 1024 katı anlamına gelir. Yani 1KB = 1024 byte'tır. Mega da kilonun 1024 katıdır. Yani 1MB=1024KB'tır. Giga Mega'nın Tera da Giga'nın 1024 katıdır.

Dil Nedir?

Dil karmaşık bir olgudur. Tek bir cümleyle tanımını yapmak pek mümkün değildir. Fakat kısaca “iletişim için kullanılan semboller kümesidir” denebilir. Bir dilin tüm kurallarına gramer denir. Gramerin en önemli iki alt alanı sentaks (syntax) ve semantik (semantic)'tir. Bir dili oluşturan en yalın öğelere atom ya da sembol (token) denilmektedir. Örneğin doğal dillerdeki atomlar sözcüklerdir.

Bir olgunun dil olabilmesi için en azından sentaks ve semantik kurallara sahip olması gereklidir. Sentaks doğru yazımı ve dizilime ilişkin kurallardır. Örneğin:

“I school to am going”

Burada İngilizce için bir sentaks hatası söz konusudur. Sözcükler doğrudur fakat dizilimleri yanlıştır. Örneğin:

“Herkez çok mutluydu”

Burada da bir sentaks hatası vardır. Türkçe'de “herkez” biçiminde bir sözcük (yani sembol) yoktur. Örneğin:

if a > 10)

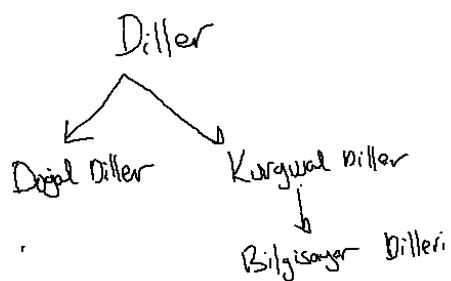
Burada da C#'da bir sentaks hatası yapılmıştır.

Semantik doğru yazılmış ve dizilmiş olan öğelerin ne anlam ifade ettiğine ilişkin kurallardır. Yani bir şey doğru yazılmıştır fakat ne anlama gelmektedir? Örneğin:

“ I am going to school”

sentaks bakımından geçerlidir. Fakat burada ne denmek istenmiştir? Bu kurallara semantik denilmektedir.

Diller doğal ve kurgusal (ya da yapay) olmak üzere ikiye ayrılabilir. Doğal dillerde sentaksın tam bir formülasyonu yoktur. Kurgusal diller insanlar tarafından formüle edilebilecek biçimde tasarlanmış dillerdir. Bilgisayar dilleri kurgusal dilleridir.

Kurgusal dillerde istisnalar ya yoktur ya da çok azdır. Sentaks ve semantik tutarlıdır. Doğal dillerde pek çok istisna vardır. Doğal dillerin zor öğrenilmesinin en önemli nedenlerinden birisi de istisnalardır.

Bilgisayar Dilleri ve Programlama Dilleri

Bilgisayar bilimlerinde kullanılan dillere bilgisayar dilleri (computer languages) denir. Bir bilgisayar dilinde akış varsa ona aynı zamanda programlama dili de (programming language) denilmektedir. Örneğin HTML bir bilgisayar dilidir. Fakat HTML'de bir akış yoktur. Bu nedenle HTML bir programlama dili değildir. HTML'de de sentaks ve semantik kurallar vardır. Oysa C#'ta bir akış da vardır. C# bir programlama dilidir.

Programlama Dillerinin Sınıflandırılması

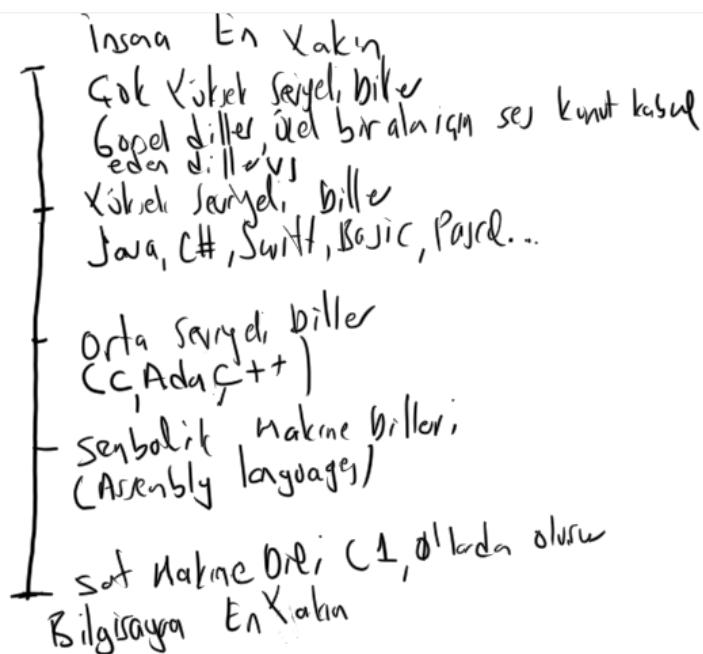
Programlama dilleri üç biçimde sınıflandırılabilir:

- 1) Seviyelerine Göre Sınıflandırma
- 2) Kullanım Alanlarına Göre Sınıflandırma
- 3) Programlama Modeline Göre Sınıflandırma

Seviyelerine Göre Sınıflandırma: Seviye (level) bir programlama dilinin insan algısına yakınlığının bir ölçüsüdür. Yüksek seviyeli diller kolay öğrenilebilen insana yakın dillerdir. Alçak seviyeli diller bilgisayara yakın dillerdir. Olabilecek en alçak seviyeli diller 0'lardan oluşan saf makine dillerdir. Bunun biraz yukarısında sembolik makina dilleri (assembly languages) bulunur. Biraz daha yukarıda orta seviyeli diller bulunmaktadır. Daha yukarıda ise yüksek seviyeli, en yukarıda da “çok yüksek seviyeli diller” vardır. Örneğin:

- Java, C#, Pascal, Basic “yüksek seviyeli” dillerdir.
- C “orta seviyeli” bir dildir.
- C++ orta ile yüksek seviye arasındadır.

Tabii aslında dillerin seviyelerini sürekli çizgi üzerinde noktalar biçiminde düşünürebiliriz. İki yüksek seviyeli dil bu çizgide aynı yerde bulunmak zorunda değildir. Seviyelerine göre dilleri sınıflandırırken genellikle bir seviye çizgisinden faydalananır:

Kullanım Alanlarına Göre Sınıflandırma: Bu sınıflandırma biçimi dillerin hangi amaçla daha çok kullanıldığına yönelikdir. Tipik sınıflandırma şöyle yapılabilir:

- Bilimsel ve Mühendislik Diller: C, C++, Java, C#, Fortran, Pascal, Matlab, Python, R gibi...
- Veritabanı Yoğun İşlemlerde Kullanılan Diller: SQL, Foxpro, Clipper, gibi...
- Web Dilleri: PHP, C#, Java, Python
- Animasyon Dilleri: Action Script gibi...
- Yapay Zeka Dilleri: Lisp, Prolog, Python, C, C++, C#, Java gibi...
- Sistem Programlama Dilleri: C, C++, Sembolik Makina Dilleri
- Genel Amaçlı Diller: C, C++, Pascal, C#, Java, Python, Basic gibi...

Programlama Modeline Göre Sınıflandırma: Program yazarken hangi modeli (paradigm) kullandığımıza yönelik sınıflandırmadır. Altprogramların birbirlerini çağırmasıyla program yazma modeline “prosedürel

programlama modeli (procedural programming paradigm)” denilmektedir. Bir dilde yalnızca alt programlar oluşturabiliyorsak, sınıflar oluşturamıyorsak bu dil için “prosedürel programlama modeline uygun olarak tasarılmış” bir dil diyebiliriz. Örneğin klasik Basic, Fortran, C, Pascal prosedürel dillerdir. Bir dilde sınıflar varsa ve program sınıflar kullanılarak yazılıyorsa böyle dillere “nesne yönelimli diller (object oriented languages)” denilmektedir. Eğer program formül yazar gibi yazılıyorsa bu modelede fonksiyonel model (functional paradigm), bu modeli destekleyen dillere de fonksiyonel diller denilmektedir. Bazı dillerde program görsel olarak fare hareketleriyle oluşturulabilmektedir. Bunlara görsel diller denir. Bazı diller birden fazla programlama modelinin kullanılmasına olanak sağlayacak biçimde tasarlanmıştır. Bunlara da çok modelli diller (multiparadigm languages) denilmektedir. Örneğin C++ gibi. C#'a son yıllarda Microsoft tarafından eklenen bazı özellikler ona belli oranda fonksiyonel programlama yeteneği de kazandırılmıştır. Bu durumda C# için de belki çok modellidir denilebilir. Yine Apple’ın yeni tasarladığı Swift dili de çok modellidir.

Tüm bunlar ışığında C# için şunlar söylenebilir: C# yüksek seviyeli, bilimsel ve mühendislik uygulamalarda, Web uygulamalarında, yapay zeka uygulamalarında kullanılabilen genel amaçlı, nesne yönelimli ve fonksiyonel özellikleri de olan çok modelli (multi paradigm) bir programlama dilidir.

Klavyedeki Karakterlerin İngilizce İsimleri

Sembol	İsim
+	plus
-	minus, hyphen, dash
*	asterisk
/	slash
\	back slash
.	period, dot
,	comma
:	colon [ko:lın]
;	semicolon
“	double quote [dabil kvot]
‘	single quote
(...)	paranthesis [piran(th)isi:s] left, right, opening, closing
[...]	(square) bracket left, right, opening, closing
{...}	brace [breys] left, right, opening, closing
=	equal sign [i:kvıl sayn]
&	ampersand
~	tilda
@	at
<...>	less than, greater than, angular bracket
^	caret [k(ea)rit]
	pipe [payp]
_	underscore [andırsko:r]
?	question mark

#	sharp, number sign, hashtag
%	percent sign [pörsint sayn]
!	exclamation mark [eksklemeşin mark]
\$	dollar sign [dalır sayn]
...	ellipsis [elipsis]

C#'ta Merhaba Dünya Programı

Ekrana “Merhaba Dünya” yazısını çıkartan bir C# programı şöyle yazılabılır:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            System.Console.WriteLine("Merhaba Dünya");
        }
    }
}
```

Program notepad gibi bir editörde yazılır ve uygun yere .cs uzantısıyla save edilir (örneğin Sample.cs olsun). Bir C# programını IDE olmadan derlemek için öncelikle komut satırına geçmek gereklidir. Komut satırı “cmd.exe” isimli programdır. Fakat komut satırı programı olarak Start Menü'den Visual Studio/Visual Studio Tools menüsündeki program kullanılmalıdır. (Başlat menüsünde “command” yazılarak da hızlı biçimde uygun komut satırı programı bulunabilir.) İkide bir bu menüyü kullanmak yerine ilgili komut satırı programını masaüsüne kısayol olarak da taşıyabiliriz.

Komut satırında DOS komutları uygulanabilmektedir. Sürücü değiştirmek için sürücü ismi ve ‘:’ karakterlerini yazıp ENTER tuşuna basarız. Örneğin:

e:

Bu işlemle e sürücüsüne geçilecektir. Dizin değiştirmek için cd (change directory) komutu kullanılır. Örneğin:

cd CSharp-Nisan-2018

Bir üst dizine geçmek için “cd ..”, aynı sürücünün kök dizinine geçmek için ise “cd \” komutları kullanılır.

Klasörün (dizinin) içerisindekileri görmek için “dir” komutu uygulanabilir:

dir

Bir dosyanın içini görüntülemek için ise “type” komutundan faydalanjılır. Örneğin:

type Sample.cs

Program aşağıdaki gibi derlenir:

csc <dosya ismi>

Örneğin:

```
csc Sample.cs
```

Microsoft'un C# derleyicisinin ismi "csc.exe" biçimindedir. Bu komutla biz "csc.exe" derleyicisini çalıştırarak onun "Sample.cs" dosyasını derlemesini sağlamaktayız. İşlem başarılı olursa ".exe" uzantılı bir dosya oluşacaktır. Bu dosyanın ismini yazıp ENTER tuşuna basarsak program çalışır:

```
D:\Dropbox\Kurslar\CSharp-Nisan-2018\Src>dir
Volume in drive D has no label.
Volume Serial Number is 58BE-3327

Directory of D:\Dropbox\Kurslar\CSharp-Nisan-2018\Src

07.04.2018  19:09      <DIR>          .
07.04.2018  19:09      <DIR>          ..
07.04.2018  19:05                137 Sample.cs
               1 File(s)           137 bytes
               2 Dir(s)  1,838,692,630,528 bytes free

D:\Dropbox\Kurslar\CSharp-Nisan-2018\Src>csc Sample.cs
Microsoft (R) Visual C# Compiler version 1.1.0.51204
Copyright (C) Microsoft Corporation. All rights reserved.

D:\Dropbox\Kurslar\CSharp-Nisan-2018\Src>Sample
Merhaba Dünya, nasilsin?

D:\Dropbox\Kurslar\CSharp-Nisan-2018\Src>
```

Atom (Token) Kavramı

Bir programlama dilinde kendi başına anlamı olan en küçük yazışal birime atom (token) denir. Atomlar daha fazla anlamlı parçaaya ayrılamazlar. Aslında bir program atomların belli bir kurala göre yan yana getirilmesiyle oluşur (buna da sentaks denilmektedir). Örneğin "Merhaba Dünya" programı atomlarına şöyle ayrılabilir:

```
namespace
CSD
{
class
App
{
public
static
void
Main
(
)
{
System
.
Console
.
WriteLine
(
"Merhaba Dünya"
)
;
}
}
```

Derleyici de önce kaynak programı atomlarına ayırır. Sonra atomların anlamlı bir biçimde birbirini izleyip izlemediğine (yani sentaksın doğru olup olmadığına) bakar. Sonra onu anlamlandırır. Sonra da o işi yapacak ara kodu ya da doğal makine kodunu üretir. Onu da bir dosyanın içerisinde (Windows'ta ".exe" uzantılı

dosyanın içerisine yazar.)

Atom kavramını daha iyi anlayabilmek için onu sınıflandırıralım. Atomlar 6 gruba ayrılmaktadır:

1) Anahtar Sözcükler(Keywords/Reserved Words): Dil için özel anlamı olan, derleyici tarafından doğrudan tanınan, değişken olarak kullanılması yasaklanmış sözcüklerdir. Örneğin if, public, namespace gibi...

2) Değişkenler (Identifiers/Variables): İsmini bizim (ya da kodu yazanın) istediğimiz gibi verebildiğimiz atomlardır. Örneğin App, CSD, count, x, y gibi...

3) Operatörler (Operators): Bir işleme yol açan ve o işlem sonucunda bir değer üretilmesini sağlayan +, -, * gibi sembollere operatör denilmektedir. Örneğin:

a = b + c;

Burada a, b ve c değişken atom, = ve + operatör atomdur.

4) Sabitler (Literals/Constants): Bir değer ya bir değişkenin içerisindeinde ya da doğrudan yazılmıştır. Doğrudan yazılın sayılar sabit denir. Örneğin:

a = b + 10;

Burada 10 sabit bir atomdur.

5) String'ler (Strings): İki tırnak içerisindeki yazılar iki tırnaklarıyla birlikte tek bir atomdur. Bunlara string denir. Örneğin:

“Bugün hava çok güzel”

6) Ayıraçlar (Delimiters/Punctuators): İfadeleri ayırmak için kullanılan atomlara ayıraç denilmektedir. Örneğin ',', '{', '}' birer ayıraç atomdur.

Merhaba Dünya programındaki atomların türleri şöyledir:

namespace	Anahtar sözcük
CSD	Değişken
{	Ayıraç
class	Anahtar Sözcük
App	Değişken
{	Ayıraç
public	Anahtar Sözcük
static	Anahtar Sözcük
void	Anahtar Sözcük
Main	Değişken
(Operatör
)	Operatör
{	Ayıraç
System	Değişken
.	Operatör
Console	Değişken
.	Operatör
WriteLine	Değişken
(Operatör
“Merhaba Dünya”	String
)	Operatör
;	Ayıraç
}	Ayıraç

{	Ayıraç
}	Ayıraç

Böşluk Karakterleri (White Space)

Böşluk duygusu oluşturmak için kullanılan karakterlere boşluk karakterleri denir. En tipik boşluk karakterleri SPACE, TAB ve ENTER karakterleridir. Ancak klavyeden çıkartılmıyor olsa da başka boşluk karakterleri de vardır. (Örneğin "Vertical TAB" karakteri gibi.)

C#'ın Yazım Kuralları

C#'ın yazım kuralları iki maddeyle özetlenebilir:

- 1) Atomlar arasında istenildiği kadar boşluk karakterleri bulundurulabilir.
- 2) Atomlar istenildiği kadar bitişik yazılabılır. Fakat anahtar sözcükler ve/veya değişkenler arasında en az bir boşluk karakteri bulundurulmak zorundadır.

Tabii programlar bakıldığından anlaşılabilen bir biçimde (readable) yazılmalıdır. Örneğin aşağıdaki program geçerlidir:

```
namespace CSD{class App{public static void Main(){System.Console.WriteLine("Merhaba Dünya");}}}
```

Fakat bu yazım okunabilir (readable) değildir. Aşağıdaki program da geçerlidir:

```
namespace
CSD

{
    class
App
{
    public static
void Main
(
)
{
    System
        .
    Console . WriteLine
(
"Merhaba Dünya"
)
;
}
    }
}
```

Fakat bu yazım da okunabilir değildir. Halbuki:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            System.Console.WriteLine("Merhaba Dünya");
        }
    }
}
```

Yorumlama (Comment) İşlemleri

C#'ta C ve C++ ailesinden gelen diğer dillerde olduğu gibi yorumlama için iki yöntem kullanılabilmektedir. /* ile */ arasındaki kısım derleyici tarafından “yok hükmünde” değerlendirilmektedir. Programcılar birkaç satır uzunluğundaki yorumları böyle yapmayı tercih ederler. // karakterlerinden satır sonuna kadar yazılanlar da yorumlama anlamına gelmektedir. Örneğin:

```
if (delta < 0) {      // kök var mı?  
    ...  
}
```

Kodun belli yerlerine uygun açıklamalar yerleştirilirse kod başkaları tarafından daha kolay anlaşılabilmektektir. Programcılar bazen belli bir program kısmını geçici süre devre dışı bırakmak için de yorumlama işlemini kullanmaktadır.

Sentaks Açıklama Notasyonları

Programlama dillerinin sentaklarını formel olarak ifade edebilmek için çeşitli teknik notasyonlar geliştirilmiştir. Bunların en yayğını BNF (Backus-Naur Form) notasyonudur. Programlama dillerinin standartlarında genellikle BNF notasyonu ya da bunun türevleri kullanılmaktadır. ISO BNF notasyonunu EBNF (Extended BNF) ismiyle genişleterek standardize etmiştir. Fakat kursumuzda sentaks açıklamak için bunun yerine açısal parantez ve köşeli parantez tekniği kullanılacaktır. Bu tekniğin özeti şöyledir:

- Açısal parantez içerisindeki öğeler yazılması zorunlu olanları belirtir.
- Köşeli parantez içerisindeki öğeler ise yazılması istege bağlı (optional) olanları belirtmektedir.
- Bunlar dışındaki tüm atomlar aynı sırada ve aynı biçimde bulundurulmak zorundadır. Örneğin:

```
class <sınıf ismi>  
{  
    //...  
}
```

- Gösterimimizde ayrıca anahtar sözcüklerin altı çizilecektir.

Ayrıca genel gösterimlerdeki //... ifadesi “burada başka birşeyler var, fakat biz onunla şimdilik ilgilenmiyoruz” anlamına gelmektedir.

Merhaba Dünya Programının Açıklaması

Bir C# programı kabaca isim alanlarından (namespace'lerden), isim alanları sınıflardan (class'lardan), sınıflar da metotlardan oluşur. Bir isim alanı bildiriminin genel biçimi şöyledir:

```
namespace <isim alanı ismi>  
{  
    //...  
}
```

Sınıf bildiriminin genel biçimi de şöyledir:

```
class <sınıf ismi>  
{  
    //...  
}
```

Metot bildirimlerinin ise genel biçimi şöyledir:

```
[erişim belirleyici] [static] <geri dönüş değerinin türü> <metot ismi>([parametre bildirimleri])  
{  
    //...  
}
```

Buradaki erişim belirleyicisi aşağıdaki anahtar sözcüklerden biri olabilir:

```
public  
protected  
private  
internal  
protected internal
```

Erişim belirleyicisinin hiç yazılmaması ile private yazılması aynı anlamda gelmektedir (yani erişim belirleyicisinin default durumu private'tır.). Fakat biz kursumuzda erişim belirleyicileri konusu ele alınana kadar erişim belirleyicisini hep public alacağız.

Bir metot static olabilir ya da olmayabilir. static olmayan metotlara C# standartlarında İngilizce "instance method" denilmektedir. Biz şimdilik hep static metot kullanacağımız.

C#'ta iki kümeye parantezi arasındaki bölgeye blok (block) denilmektedir. Pek çok sentaktik yapı blok içerir. Örneğin isim alanlarının, sınıfların ve metotların blokları vardır.

C#'ta altprogramlara metot (method) denilmektedir. İç içe metotlar bildirilemez. Metotlar sınıf içerisinde bildirilirler. (İllerde yapıların ve arayüzlerin içerisinde de bildirildiğini göreceğiz.)

Anahtar Notlar: Altprogramlara bazı dillerde "procedure", bazı dillerde "function", bazı dillerde "subroutine", bazlarında ise "method" denilmektedir. Fakat bu terimler aynı kavramı belirtir.

C# programları Main isimli özel bir metottan çalışmaya başlar. Main metodu herhangi bir isim alanındaki herhangi bir sınıfın içerisinde bulunabilir. Main metodu static olmak zorundadır fakat public olmak zorunda değildir. Şüphesiz bir programda "bir ve yalnızca bir tane" Main metodu bulunmak zorundadır.

Bir C# programı Main metodundan çalışmaya başlar. Main metodu bitince program da biter. Akış metoda girdiğinde soldan-sağ ve yukarıdan aşağıya sırasıyla deyimleri çalıştırarak ilerler.

Bir metodun bildirilmesi (declaration) demek onun bizim tarafımızdan yazılması demektir. Çağrılması (calling) demek onun çalıştırılması demektir. Şüphesiz var olan yani bildirilmiş olan metotlar çağrılabılır. static metot çağrımanın genel biçimini söyledir:

```
[isim alanı ismi][.][sınıf ismi][.]<metot ismi>([argüman listesi]);
```

Bir metot çağrılığında akış metoda gider. O metodun kodları soldan sağa, yukarıdan aşağıya doğru çalışır, metot bitince akış kalınan yerden (yani çağrılmış işleminin yapıldığı yerden) devam eder.

"Merhaba Dünya" programında System isim alanı içerisindeki Console sınıfının WriteLine isimli metodu çağrılmıştır. Console sınıfı .NET'in sınıf kütüphanesinde zaten yazılmış olan ve hazır bulunan bir sınıfır. WriteLine metodu iki tırnak içerisindeki yazıyı ekrana basmaktadır.

Bir C# programında istenildiği kadar çok isim alanı, bir isim alanında istenildiği kadar çok sınıf ve bir sınıfı da istenildiği kadar çok metot bulunabilir. Fakat programın akışı her zaman Main isimli metottan başlayacaktır. Örneğin:

```
namespace CSD  
{
```

```

class App
{
    public static void Main()
    {
        System.Console.WriteLine("Merhaba Dunya");
        Test.Sample.Foo();
    }
}

namespace Test
{
    class Sample
    {
        public static void Foo()
        {
            System.Console.WriteLine("Foo");
        }
    }
}

```

WriteLine metodu imlecin (cursor) bulunduğu yere yazıyı yazdırıldıktan sonra imleci aşağı satırın başına geçirir. Böylece sonraki yazılacak yazılar aşağıda görüntülenecektir. Console sınıfının ayrıca bir de Write metodu vardır. Bu metot imleci yazının sonunda bırakmaktadır. Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            System.Console.Write("Merhaba");
            System.Console.WriteLine("Dunya");
        }
    }
}

```

Eğer çağrılan metot aynı isim alanı içerisindeki bir sınıf taysa çağrılmış sırasında isim alanı ismi belirtilmeyebilir (tabii istenirse belirtilebilir de). Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            System.Console.WriteLine("Merhaba Dunya");
            Sample.Foo();
        }
    }

    class Sample
    {
        public static void Foo()
        {
            System.Console.WriteLine("Foo");
        }
    }
}

```

Aynı sınıfın içerisindeki bir metodu çağrırmak için sınıf ismi de belirtilmeyebilir. Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            System.Console.WriteLine("Merhaba Dunya");
            Sample.Foo();
            Bar();
        }

        public static void Bar()
        {
            System.Console.WriteLine("Bar");
        }
    }

    class Sample
    {
        public static void Foo()
        {
            System.Console.WriteLine("Foo");
        }
    }
}

```

Tersten gidersek:

```
Foo();
```

gibi bir çağrıda Foo'nun aynı sınıfın bir metodу olduğu sonucunu çıkartırız. Benzer biçimde:

```
Sample.Foo();
```

gibi bir çağrıda Sample sınıfının çağrıma işlemini yaptığı sınıfın içinde bulunduğu isim alanın içerisinde olduğu sonucunu çıkartabiliriz.

Anahtar Notlar: Programlarımızda kullandığımız Foo, Bar, Tar gibi isimlerin herhangi bir anlamı yoktur. Bunlar öylesine uydurulmuş metod isimleridir. Bu isimler pek çok yazar tarafından "herhangi bir isim niyetiyle" kullanılmaktadır.

Derleyicilerin Hata Mesajları

Derleyiciler kaynak kodu okur, anlamlandırır ve programcının yapılmasını istediği şeyleri sağlayacak bir kod üretir. Ancak derleme işlemi sırasında kodu inceleyen derleyici bazı mesajlarla kodumuz hakkında bize bildirimlerde bulunmaktadır. Bunlara derleyicilerin hata mesajları denir. Derleyicilerin hata mesajları üç kısma ayrılmaktadır:

1) Uyarı Mesajları (Warnings): Uyarılar programcının yapmış olabileceği olası mantık hatalarına dikkat çekmek için verilirler. Programcı dilin sentaks ve semantik kurallarına uymuştur. Ancak derleyici onun anlamsız bazı şeyler yaptığıni düşünmektedir. Ve duruma dikkat çekmek istemektedir. Programdaki uyarılar .exe dosya oluşturulmasını engellemeler. Tabii yine de programcı uyarıları dikkatlice gözden geçirmelidir. Örneğin:

```
e:\Dropbox\Kurslar\CSharp-Subat-2015\Src>csc sample.cs
Microsoft (R) Visual C# Compiler version 12.0.21005.1
for C# 5
Copyright (C) Microsoft Corporation. All rights reserved.

Sample.cs(7,8): warning CS0168: The variable 'x' is declared but never used
e:\Dropbox\Kurslar\CSharp-Subat-2015\Src>
```

2) Gerçek Hata Mesajları (Errors): Gerçek hata mesajları (yani error'ler) dilin sentaks ve semantik kurallarına uyulmaması nedeniyle verilirler. Başka bir deyişle derleyici bizim yazdığımız kodu hiç anlamamıştır. Yani biz onu kurallara uygun yazmamışızdır. Dolayısıyla ara kod içeren “.exe” dosya oluşturulamaz. Gerçek hataların mutlaka düzeltilmeleri gereklidir. Bir programda tek bir gerçek hata yani “error” olsa bile program başarılı olarak derlenmez.

3) Ölümcul Hata Mesajları (Fatal Errors): Bunlar derleme işleminin devamını engeleyecek derece ciddi hatalardır. Bir program normal olarak baştan sona derleyici tarafından gözden geçirilir. Bütün hata mesajları işlemin sonunda rapor edilir. Ancak bir ölümcul hataya karşılaşıldığında tüm işlemler sonlandırılmaktadır. Ölümcul hatalar genellikle sistemdeki anormal durumlar yüzünden oluşurlar (örneğin bellek yetersizliği, diskte yeteri kadar boş alan olmaması gibi.)

Hatalara yol açan kaynaklar aynı olsa da her derleyicinin hata mesajları birbirinden farklı olabilir. Örneğin biz metod çağrıırken çağrı ifadesinin sonuna ‘;’ koymazsa bu bir sentaks hatasıdır. Buna her C# derleyicisi error vermek zorundadır. Fakat hepsinin mesaj metni farklı olabilir. Yani dilin kuralları çeşitli kurumlar tarafından standardize edilmiş ancak hata mesajları için bir standart yoktur.

Derleyiciler genellikle hataların kaynak kodun neresinde olduğunu kullanıcıya hata mesajında rapor ederler. Microsoft derleyicileri ayrıca her hataya bir hata kodu karşılık getirmiştir. Bu hata koduna bakılarak hatanın kaynağı hakkında daha fazla bilgi edinilebilir. Örneğin:

```
D:\Dropbox\Kurslar\CSharp-Eylul-2017\Src>csc Sample.cs
Microsoft (R) Visual C# Compiler version 1.1.0.51204
Copyright (C) Microsoft Corporation. All rights reserved.

Sample.cs(7,35): error CS1002: ; expected
D:\Dropbox\Kurslar\CSharp-Eylul-2017\Src>
```

Anahtar Notlar: Neden tüm programı Main içerisinde yazıp bitirmiyoruz da metodların birbirini çağırması biçiminde yazıyoruz? Bir işi parçalara ayırmak onu kavramsal olarak kolaylaştırır. Buna bilgisayar dünyasında “böl ve yönet (divide conquer)” denilmektedir. Ayrıca metodlar kodlarını engellemek için de kullanılır. Örneğin bir programda aynı şeyleri farklı yerlerde yapacak olalım. Aynı kodları yeniden yazmak yerine o işi yapan bir metod yazıp farklı yerlerden o metodu çağırabiliriz. Büyük bir proje böyle metodların birbirini çağırmasıyla yazılıyorsa bu teknigue prosedürel programlama teknigi (procedural programming paradigm) denilmektedir. C programlama dili bu teknigin kullanılmasına olanak sağlamaktadır. Eğer bir işi metodların ötesinde sınıflara bölgerek, sınıflarla gerçekleştiriyorsak bu teknigue de “nesne yönelimli model (object oriented paradigm)” denilmektedir. Örneğin C++, C# ve Java nesne yönelimli teknik uygulansın diye tasarlannmış dillerdir.

Visual Studio IDE'sinin Kullanımı

VisualStudio IDE'siyle bir C# programı aşağıdaki gibi derlenerek çalıştırılır:

- 1) VisualStudio IDE'si açıldığında karşımıza bir “Start Page” sayfası gelir. Burada bazı kısa yol işlemleri, haberler vs. bulunmaktadır. Bu sayfa kapatılabilir.
- 2) Çalışma için öncelikle bir projenin oluşturulması gereklidir. Proje yaratmak için önce “File/New/Project” sonra

da "Visual C#/Empty Project" seçilir. Daha sonra "Name" kısmına Proje ismi girilir. "Location" proje dizininin yaratılacağı taban dizini belirtmektedir. Aslında projeler "Solution" denilen kaplar içerisinde bulunmaktadır. Dolayısıyla bir proje yaratılmak istendiğinde aslında aynı zamanda bir solution da yaratılmaktadır. İşte "Create directory for solution" çarpılanırsa solution dizini ve proje dizini ayrı ve iç içe yaratılır. Biz bunu çarpılamayacağız. (Ancak IDE'yi kurduğumuzda default olarak bu alan çarpılmış gelmektedir.) Bu seçenek kutusu çarpılamazsa solution ve proje aynı dizin içerisinde yaratılacaktır.

3) Solution ve projeler ismine "Solution Explorer" denilen bir pencereyle idare edilirler. Bu pencere "View/Solution Explorer" seçeneğiyle, araç çubuğundaki simgeye tıklanarak ya da Ctrl + Alt + L tuşlarıyla çıkartılabilirler. Bu dockable bir penceredir. Yani bu pencereyi biz istediğimiz köşeye yuvalayabiliriz.

4) Şimdi bizim proje içerisinde bir kaynak dosya eklememiz gereklidir. Bu işlem "Project/Add New Item" menüsüyle yapılabileceği gibi Solution Explorer'da proje üzerine gelinip bağlam menüsünden "Add/New Item" seçeneği seçilerek de yapılabilir. Burada karşımıza "Add New Item" dialog penceresi çıkar. Bu pencerede "C#/Windows/ Classic Desktop" ve "Code File" seçilir. Sonra dosyaya bir isim verilir. Sonra da kod bu dosyanın içerisinde yazılır.

5) Derleme işlemi için "Build/Build Solution" ya da "Build/Build XXX" seçilir. Programı çalıştırma için "Debug/Start Without Debugging" seçilmelidir. Zaten sonraki seçenek seçildiğinde öncekiler de yapılır. Yani aslında tek yapılacak şey "Debug/Start Without Debugging" menüsünü seçmektir. Bunun da kısa yol tuşu Ctrl+F5'tir.

6) Projeyi yeniden açmak için File/Open/Project-Solution seçilir. Burada bizden solution dosyasını seçmemiz istenecektir. Biz de proje dizinine gelerek ".sln" uzantılı solution dosyasını seçeriz. Aslında Visual Studio'yu hiç çalıştırmadan ilgili dizine gelip ".sln" dosyasını seçersek bu uzanti ilişkilendirildiği için zaten Visual Studio tarafından açılacaktır.

C#'ın Temel Türleri

Tür (type) bir değişkenin bellekte kaç byte yer kapladığını, ona hangi formatta ve hangi sınırlarda değerlerin atanabileceğini, onunla hangi işlemlerin yapılabileceğini belirten önemli bir bilgidir. C#'ta her değişkenin ve ifadenin bir türü vardır. C# katı bir tür kontrolünün uygulandığı (strongly typed) static tür sistemine (static type system) bir dildir. C# gibi dillerde ifadelerin türleri daha derleme aşamasında belirlenir. Bir daha da değiştirilemez.

C#'ın temel türleri aşağıdaki tabloda açıklanmaktadır.

Tür Belirten Anahtar Sözcük	Byte Uzunluğu	Yapı Karşılığı	Sınır Değerler
<u>int</u>	4	System.Int32	[-2147483648, +2147483647]
<u>uint</u>	4	System.UInt32	[0, +4294967295]
<u>short</u>	2	System.Int16	[-32768, +32767]
<u>ushort</u>	2	System.UInt16	[0, +65535]
<u>long</u>	8	System.Int64	[-9223372036854775808, +9223372036854775807]
<u>ulong</u>	8	System.UInt64	[0, + 18446744073709551615]
<u>sbyte</u>	1	System.SByte	[-128, +127]
<u>byte</u>	1	System.Byte	[0, +255]
<u>char</u>	2	System.Char	[0, +65535]
<u>float</u>	4	System.Single	[±3.6*10 ⁻³⁸ , ±3.6*10 ⁺³⁸]
<u>double</u>	8	System.Double	[±1.6*10 ⁻³⁰⁸ , ±1.6*10 ⁺³⁰⁸]
<u>decimal</u>	16	System.Decimal	±28 digit mantis

<u>bool</u>	1	System.Boolean	true, false
-------------	---	----------------	-------------

- int türü 4 byte uzunlukta işaretli bir tamsayı türüdür. Bir tamsayı türü işaretli (signed) ise hem negatif hem de pozitif değerleri tutabilir. Ancak işaretsizse (unsigned) yalnızca sıfır ve pozitif değerleri tutabilir. Tamsayılar (integers) noktası olmayan sayılardır. (Bu türü int anahtar sözcüğü temsil etmektedir. int sözcüğü "integer" sözcüğünden kısaltılmıştır. Fakat "integer" bir anahtar sözcük değildir, "int" bir anahtar sözcüktür.)

- Her işaretli tamsayı türünün bir de işaretsiz biçimi vardır. int türünün işaretsiz biçimi uint türüdür. Tamsayı türlerinin işaretsiz biçimleri ile işaretli biçimleri aynı uzunluktadır. Ancak işaretsiz tamsayı türleri onların işaretli biçimlerine göre iki kat daha uzun pozitif değer tutabilmektedir.

- short türü int türünün yarı uzunluğundadır. short türü de işaretli bir tamsayı türüdür.

- short türünün işaretsiz biçimi ushort türüdür.

- long türü int türünün iki kat uzunluğundadır. 8 byte yer kaplar. O da işaretli bir tamsayı türüdür.

- long türünün işaretsiz biçimi ulong türüdür.

- byte türü 1 byte u<unluğunda işaretsiz tamsayı türüdür.

- byte türünün işaretli biçimi sbyte ismindedir. Bu tür 1 byte'a sığabilen işaretli tamsayıları tutabilmektedir.

- Yazılıar karakterlerden oluşmaktadır. Aslında karakterler bilgisayar belleklerinde ikilik sistemde sayılar biçiminde tutulur. Yani yazının bir karakteri bir sayı gibi bellekte tutulmaktadır. Hangi sayının hangi karakterlere karşılık geldiğini belirlemek için çeşitli tablolar oluşturulmuştur. Bu tablolardan bazıları bir byte'lık tablolardır. (Örneğin ASCII tablosu, EBCDIC tablosu gibi.) Bir byte'lık tablolarda toplam 256 değişik karakter kodlanabilmektedir. Halbuki 2 byte'lık tablolarda toplam 65536 karakter kodlanabilir. İşte C#'ta char türü bir karakterin UNICODE tablodaki sıra numarasını tutmak için düşünülmüş bir türdür. UNICODE tablo 2 byte'lık bir karakter dönüştürme tablosudur. UNICODE tabloda tüm ülkelerin karakterleri bulunmaktadır. Fakat C#'ta her ne kadar char türü karakterlerin tablodaki kodlarını saklamak için tasarılmış olsa da aynı zamanda aritmetik işlemlerde de kullanılabilmektedir. char türünün işaretli ve işaretsiz biçimleri yoktur. char türü aritmetik olarak kullanılırsa işaretsiz sayı belirtir.

- C#'ta üç tane gerçek sayı türü (noktalı sayı türü) vardır. Bunlar float, double ve decimal türleridir. Bu türlerin işaretli ve işaretsiz biçimleri yoktur. Bunlar zaten her zaman işaretlidir.

- float ve double türleri yuvarlama hatalarına (rounding error) yol açabilen türlerdir. Yuvarlama hatası bazı noktalı sayıların tam olarak ifade edilemeyeip ona yakın bir sayının ifade edilmesiyle oluşan hatalardır. float ve double formatında bazı sayılar tam olarak ifade edilemezler. Onların yerine mecburen onlara en yakın sayılar kullanılmaktadır. Yuvarlama hataları sayı ilk kez depolanırken oluşabileceği gibi, bir işlem sonucunda da kullanılabilir. Örneğin biz float türünden bir değişkene bir değer atadığımız zaman aslında o değişkenin içerisinde o değer yerine ona çok yakın bir değer yerleştirilmiş olabilir. Yuvarlama hatası noktalı sayıların bellekte tutuluş formatıyla ilgilidir. Bugün ağırlıklı olarak işlemciler IEEE'nin 754 numaralı gerçek sayı formatını kullanmaktadır. Yuvarlama hatası float ve double türleri için kaçınılmaz olarak ortaya çıkar. float türünün yuvarlama hatalarına direnci zayıftır. Bu nedenle C#'ta noktalı sayıları tutmak için programcılar genellikle double türünü tercih ederler.

- double türü float türünün yuvarlama hatalarına direnci yüksek olan iki kat geniş biçimidir. Yukarıda da belirtildiği gibi pratikte double türü daha yaygın kullanılmaktadır.

- decimal türü 28 digit mantise sahip noktalı sayıları yuvarlama hatası olmaksızın tutabilir. (Mantis noktalı

bir sayıda noktanın kaldırılmasıyla elde edilen sayı dizilimidir.) Bu türün en önemli özelliği yuvarlama hatalarına maruz kalmamasıdır. Ancak decimal türü yapay bir türdür. Yani decimal sayılar üzerindeki işlemler daha uzun zaman içerisinde ve algoritmalarla (emüle edilerek) yapılmaktadır. Bu nedenle bu tür ancak yuvarlama hatalarının hiç istenmediği durumlarda tercih edilmelidir (örneğin finansal uygulamalarda). Örneğin biz decimal türünden bir değişkende 1.xxxx biçiminde 1'den sonra 27 basamak bir sayıyı tutabiliyoruz. Eğer sayı 12.xxxx biçiminde ise bu durumda noktadan sonra 26 basamak sayıyı tutabiliyoruz. Ya da örneğin hiç nokta olmadan 28 basamaklı bir sayı da decimal türünden bir değişken içerisinde tutulabilir.

- bool türü doğru-yanlış bilgisi tutan bir türdür. Şüphesiz bu tür aslında doğru-yanlış bilgisini de sayısal düzeye tutar. Biz bu türle bir sayı tutamayız. Yalnızca bu türden bir değişkene "true" ya da "false" değerini atayabiliyoruz.

C#'ta bu kadar çok tür olmasına karşın tamsayı işlemleri için programcının ilk tercih edeceği tür int, gerçek sayı işlemleri için ise double olmalıdır. Programcı içerisinde yerleştireceği değerler küçük bile olsa tekil değişkenler için ilk olarak bu türleri kullanmalıdır. Ancak önemli bir gerekçe varsa diğer türleri tercih etmelidir. (Örneğin biz bir kişinin yaşını tutacak bir değişken bildirmek isteyelim. Kişiin yaşını byte türü yeterlidir. Ancak yine programcı int türünü tercih etmelidir. Tabii eğer milyonlarca kişinin yaşları bir dizide tutulmak isteniyorsa bu durumda byte tercih edilebilir.)

Bildirim İşlemleri

Katı tür kontrolünün uygulandığı dillerde bir değişkeni kullanmadan önce onu derleyiciye tanıtmak gereklidir. Kullanılmadan önce değişkenlerin derleyiciye tanıtılması işlemine bildirim (declaration) denilmektedir. C#'ta bir değişkeni ancak bildirdikten sonra kullanabiliyoruz. Bildirim işleminin genel biçimi şöyledir:

```
<tür> <değişken listesi>;
```

Eğer değişken listesi birden fazla değişkeni içeriyorsa araya ',' atomu konulmalıdır. Örneğin:

```
int a;  
long b, c, d;
```

Atomlar arasında istenildiği kadar boşluk karakterleri bulundurulabileceğine göre aşağıdaki gibi bir bildirim de geçerlidir:

```
double  
    a  
        , b      ,           c  
;
```

Tabii biz kodlarımızı okunabilir (readable) bir biçimde yazmaya gayret etmeliyiz. Aynı tipe ilişkin değişken bildirimlerinin tek bir bildirimle ya da birden fazla bildirimle yapılması arasında bir farklılık yoktur. Örneğin:

```
int a, b;
```

bildirimini aşağıdakiyle eşdeğerdir:

```
int a;  
int b;
```

Farklı türlerden değişkenleri tek bir bildirimle bildirememiz. Örneğin:

```
int a, double b; // error! Böyle bir bildirim işlemi yok!  
int a; double b; // geçerli
```

Bildirimler C#'ta üç yerde yapılabilir:

1) Metotların içerisinde (yani metotların ana bloğunun içerisinde). Örneğin:

```

class Sample
{
    public static void Foo()
    {
        int a;
        //...
    }
}

```

2) Metotların dışında fakat sınıf bildiriminin içerisinde. Örneğin:

```

class Sample
{
    int x;

    public static void Foo()
    {
        //...
    }
}

```

3) Metotların parametre parantezleri içerisinde. Örneğin:

```

class Sample
{
    public static void Foo(int a)
    {
        //...
    }
}

```

Metotların içerisinde yapılan bildirimlere yerel bildirimler (local declarations), bildirilen değişkenlere de yerel değişkenler (local variables) denilmektedir. Sınıfların içerisinde bildirilen değişkenlere sınıfın veri elemanları (class fields), parametre parantezlerinin içerisinde bildirilen değişkenlere de "parametre değişkenleri (parameters)" denilmektedir. Biz şimdilik yerel bildirimlerle ilgileneceğiz.

Anahtar Notlar: Console sınıfının Write ve WriteLine metodlarına argüman olarak değişken ismi ya da bir ifade verilirse bu metodlar o değişkenlerin içerisindeki değerleri ya da ifadenin sonucunu ekrana yazdırırlar.

Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int x;

            x = 200;

            Foo();
            System.Console.WriteLine(x);
        }

        public static void Foo()
        {
            int a;

            a = 123;
            System.Console.WriteLine(a);
        }
    }
}

```

C# büyük harf küçük harf duyarlılığı olan (case sensitive) bir dildir. Yani büyük harflerle küçük harfler

tamamen farklı karakterler olarak ele alınır. Örneğin:

```
int count;  
Count = 10;      // error!
```

Değişkenlere isim verirken uyulması gereken bazı kurallar vardır. Örneğin değişken isimleri sayısal karakterlerle başlayamaz. Ancak alfabetik ya da '_' karakteriyle başlayabilir ve sayısal karakterlerle devem edebilir. Örneğin:

```
int 123a;      // error! Değişken isimleri sayısal karakterlerle başlayamaz  
int a123;      // geçerli
```

Değişken isimlerinde operatörler kullanılamaz. Örneğin:

```
int ali-veli;    // error!  
int ali_veli;    // geçerli
```

Değişken isimleri boşluk karakterleri içeremez. Örneğin:

```
int student number; // error!  
int student_number // geçerli
```

Değişken isimlerinde UNICODE tablodaki çeşitli dillerin alfabetik karakterleri kullanılabilir. Örneğin:

```
int ağrıDağıınınYüksekliği; // geçerli
```

Yani biz istersek değişkenlerimize Türkçe isimler de verebiliriz. Ancak uluslararası düzeyde kodlama yaparken İngilizce isimlendirmeler tercih edilmektedir. Biz de kursumuzda değişken isimlerini genellikle İngilizce sözcüklerden seçeceğiz.

Değişkenlere İlkdeğer Verilmesi (Initialization)

Bir değişkene bildirim sırasında '=' operatörü ile ilkdeğer verebiliriz. Örneğin:

```
int a = 10;  
int x, y = 20, z;
```

İlkdeğer verme ile ilk kez değer verme aynı anlamda değildir. İlkdeğer verme denildiğinde bildirim işlemi sırasında değer atama anlaşılmalıdır. Örneğin:

```
int a = 10;
```

Halbuki ilk kez değer verme daha sonra yapılan bir işlemidir. Bir bildirim sırasında biz bazı değişkenler ilkdeğer verip bazlarına vermeyebiliriz. Örneğin:

```
int a;  
a = 10;
```

Örneğin:

```
namespace CSD  
{  
    class App  
    {  
        public static void Main()  
        {  
            double a = 10.2, b, c = 30.23;  
            b = 12.45;  
            System.Console.WriteLine(a);
```

```

        System.Console.WriteLine(b);
        System.Console.WriteLine(c);
    }
}
}

```

Yerel Değişkenlerin Faaliyet Alanları

Bildirilen bir değişken programın her yerinde kullanılamaz. Bir değişkenin kullanılabilıldığı program aralığına faaliyet alanı (scope) denilmektedir. Yerel değişkenler bildirildikleri noktadan itibaren bildirildikleri bloğun sonuna kadarki bölümde kullanılabilirler. Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int x;

            x = 10;
            System.Console.WriteLine(x);
        }

        public static void Foo()
        {
            System.Console.WriteLine(x); // error!
        }
    }
}

```

Bir metot en azından bir ana blok içermek zorundadır. Fakat bunun içerisinde istenildiği kadar iç içe ya da ayrık blok da içerebilir. Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            {
                int x;

                x = 10;
            }

            System.Console.WriteLine(x);           // error!
        }
    }
}

```

Gördüğü gibi iç bir yerel blokta bildirilen değişken dış blokta kullanılamaz. Tabii bir bloktaki değişken o bloğun kapsadığı bloklarda da kullanılabilir. Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            {
                int x;

```

```

        x = 10;
    }

        System.Console.WriteLine(x);      // geçerli
    }

}

}

```

Bir yerel blokla aynı blokta ya da onun kapsadığı blokta aynı isimli değişkenler bildirilemez. Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int x = 10;

            {
                long x;      // error!

                //...
            }
        }
    }
}

```

Önce iç blokta sonra dış blokta aynı isimli değişkenlerin bildirilmesi de error oluşturur. Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            {
                int x = 10;
                System.Console.WriteLine(x);
            }

            int x; // error!
            //...
        }
    }
}

```

Ancak ayrık bloklarda aynı isimli değişkenler bildirilebilir:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            {
                int x = 10;
                System.Console.WriteLine(x);
            }
        }
    }
}

```

```

    {
        long x = 20;
        System.Console.WriteLine(x);

    }
}
}
}

```

Ayrık bloklardaki aynı isimli değişkenler aslında farklı değişkenlerdir. Yani yukarıdaki örnekte birinci iç bloktaki x ile ikinci x bloktaki x aynı isimli olmasına karşın farklı değişkenlerdir. Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int a = 10;           // geçerli

            Foo();
            System.Console.WriteLine(a);    // 10
        }

        public static void Foo()
        {
            long a = 50;         // geçerli

            System.Console.WriteLine(a);    // 50
        }
    }
}

```

İfade Kavramı (Expressions)

İfade kavramı programlamadaki en önemli kavamlardan biridir. Değişkenlerin, operatörlerin ve sabitlerin herbir birleşimine ifade (expression) denir. Örneğin:

```

a
100
a + 100
a + b + 50
...

```

birer ifadedir. Tek başına sabit ve tek başına değişken ifade belirtir. Fakat tek başına operatör ifade belirtmez. Böylece artık biz belli bir sentaks yapısında bir “ifade” gerektiğini söylediğimizde siz oraya değişkenlerin, sabitlerin ve operatörlerin herhangi bir birleşiminin getirilebileceğini anlamalısınız.

Metotların Geri Dönüş Değerleri (return values)

Bir metodu çağrıdıktan sonra metodun çalışması bittiğinde metot bize bir değer verebilir. Bu değere metodun geri dönüş değeri (return value) denilmektedir. Metodun geri dönüş değerinin türü metot bildiriminde metot isminin soluna yazılır. Örneğin:

```

public static int Foo()
{
    //...
}

```

Burada Foo metodu int türden bir değer geri döndürmektedir. Metotların geri dönüş değerleri işlemlere sokulabilir. Örneğin:

```
x = Foo() * 2;
```

Burada önce Foo metodu çağrılmış, bundan bir geri dönüş değeri elde edilmiş, o değer de ikiyle çarpılıp sonuç x'e atanmıştır.

Metotların geri dönüş değerleri return deyimiyle oluşturulmaktadır. return deyiminin genel biçimi şöyledir:

```
return [ifade];
```

Yani return anahtar sözcüğünün yanına biz ifade tanımına uyan herhangi bir ifade yazabiliriz. Örneğin:

```
return 100;
return a + b;
return a * b / 2;
```

gibi.

Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int result;

            result = Sample.Foo() * 2;
            System.Console.WriteLine(result);
        }
    }

    class Sample
    {
        public static int Foo()
        {
            System.Console.WriteLine("Foo");

            return 100;
        }
    }
}
```

Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int result;

            result = Sample.Foo() * 2;
            System.Console.WriteLine(result);
        }
    }

    class Sample
    {
```

```

public static int Foo()
{
    int a = 10;

    System.Console.WriteLine("Sample.Foo");

    return a + 10;
}
}

```

return deyiminin iki işlevi vardır:

- 1) Metodu sonlandırır.
- 2) Metodun geri dönüş değerini oluşturur.

Metodun geri dönüş değeri yoksa yani metot bize sonlandığında bir değer vermiyorsa bu durumda geri dönüş değerinin türü yerine void anahtar sözcüğü yazılır. void bir metotta return anahtar sözcüğü kullanılabilir fakat yanına ifade yazılamaz. void bir metotta return kullanılmazsa metot ana blok bittiğinde sonlanır. void olmayan metotlarda return anahtar sözcüğünün yanında bir ifade bulunmak zorundadır.

void olmayan metotlarda return kullanılması zorunludur. Aksi takdirde error oluşur. Ayrıca programın tüm mümkün akışlarında return deyiminin görülmesi gereklidir.

void metotların geri dönüş değerleri olmadığına göre onları sanki biz geri dönüş değeri varmış gibi kullanamayız. Örneğin Foo void bir metot olsun:

```
result = Foo() * 2;      // error!
```

void metotları sade bir biçimde aşağıdaki gibi çağrırmalıyız:

```
Foo();
```

Bir metodun geri dönüş değerinin olması onu kullanmayı zorunlu hale getirmez. Örneğin Foo metodunun bir geri dönüş değeri olsun:

```
Foo();      // geçerli
```

Geri dönüş değerleri istenirse kullanılır, istenirse kullanılmaz.,

Metot çağrılmak için kullanılan parantezler de bir operatördür. Dolayısıyla aşağıdaki gibi return ifadesi olabilir:

```
return Bar();
```

Burada Bar metodu çağrılrı, onun geri dönüş değeri ile geri dönülür. Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int result;

            result = Sample.Foo();
            System.Console.WriteLine(result);
        }
    }

    class Sample

```

```

{
    public static int Foo()
    {
        System.Console.WriteLine("Sample.Foo");

        return Bar() * 2;
    }

    public static int Bar()
    {
        System.Console.WriteLine("Sample.Bar");

        return 100;
    }
}

```

Metotların Geri Dönüş Değerleri Nasıl Oluşturuluyor?

Derleyici tarafından yaratılıp yok edilen değişkenlere geçici değişkenler denilmektedir. Metotların geri dönüş değerleri önce derleyici tarafından yaratılan geçici bir değişkene atanır, oradan alınarak kullanılır. Örneğin:

```
return 100;
```

gibi bir kodda bu 100 değeri önce geçici bir değişkene atanır. Bu geçici değişkenin isminin temp olduğunu varsayıyalım.

```
return 100;
```

gibi bir işlem aslında şu anlamada gelmektedir:

```
temp = 100;
```

Geri dönüş değeri kullanılmak istendiğinde bu değer o geçici değişkenin içerisindeki alınarak kullanılır. Kullanım bitince de geçici değişken derleyici tarafından yok edilmektedir. Yani örneğin:

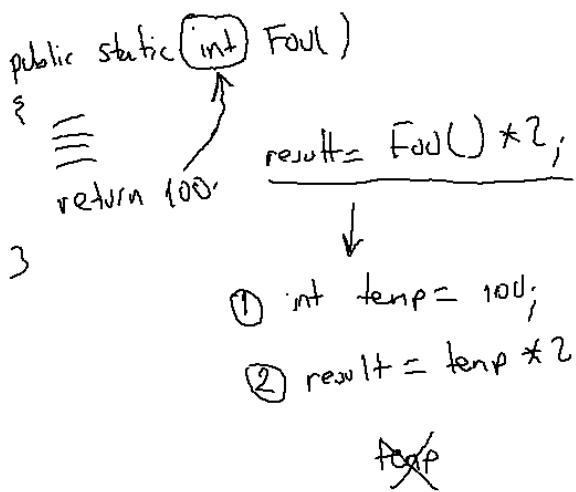
```
return 100;
```

gibi bir return işlemi yapılmış olsun. Metot da şöyle çağrılmış olsun:

```
result = Foo() * 2;
```

Burada şu olaylar gerçekleşmektedir:

- 1) temp yaratılır
- 2) temp = 100;
- 3) result = temp * 2;
- 4) temp yok edilir.

return işlemi aslında geçici değişkene yapılan bir atama işlemi gibidir. Metodun geri dönüş değerinin türü de aslında bu geçici değişkenin türünü belirtir. Bu nedenle ileride atama işlemi için söyleyeceğimiz her şey return işlemi için de geçerli olacaktır. Metot her çağrıldığında bu geçici değişkenin yaratılması ve yok edilmesi yeniden yapılmaktadır.

Metotların Geri Dönüş Değerlerine Neden Gereksinim Duyulmaktadır?

Metotların geri dönüş değerleri metodu çağırana ekstra bir bilgi vermek için kullanılmaktadır. Örneğin bir metot parametresiyle aldığı değerin kareköküne geri dönüyor olabilir. Biz bu metodu bir değerle çağırıp geri dönüş değeri olarak onun karekökünü elde edebiliriz. Başka bir metot karışık birtakım işlemler yapıp bize o işlemlerle ilgili ekstra bir bilgiyi geri dönüş değeri olarak veriyor olabilir. Bir başka metot ise bir işlem yapıp işlemin başarısını bool bir değer olarak bize verebilir. Tabii yukarıda da belirttiğim gibi bir metodun geri dönüş değerinin olması ondan faydalanağımız anlamına gelmemektedir. Geri dönüş değerleri bu nalmada bextra bir bilgi vermektedir.

Klavyeden Değer Okunması

Klavyeden T türünden bir değer okumak için aşağıdaki kalıp kullanılır:

```
val = T.Parse(System.Console.ReadLine());
```

Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int val;

            System.Console.Write("Bir değer giriniz:");
            val = int.Parse(System.Console.ReadLine());
            System.Console.WriteLine(val * val);
        }
    }
}

```

Sınıf Çalışması: a, b, ve c isimli double türden 3 değişken bildiriniz. Sonra a ve b için klavyeden değer okuyunuz. Sonra da bunları çarparak sonucu c'ye atayınız ve c'yi yazdırınız.

Çözüm:

```

namespace CSD
{
    class App

```

```

{
    public static void Main()
    {
        double a, b, c;

        System.Console.Write("a:");
        a = double.Parse(System.Console.ReadLine());

        System.Console.Write("b:");
        b = double.Parse(System.Console.ReadLine());

        c = a * b;
        System.WriteLine(c);
    }
}

```

Sınıf Çalışması: Sample sınıfının içerisinde Square isimli bir metot yazınız. Metodun geri dönüş değeri double türden olsun. Metot içerisinde klavyeden bir double bir değer isteyiniz ve o double değerin karesiyle metodu geri döndürünüz. Sonra Main metodundan Square metodunu çağrıp geri dönüş değerini yazdırınız.

Çözüm:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            double result;

            result = Sample.Square();
            System.WriteLine(result);
        }
    }

    class Sample
    {
        public static double Square()
        {
            double x;

            System.Console.Write("Bir değer giriniz:");
            x = double.Parse(System.Console.ReadLine());

            return x * x;
        }
    }
}

```

Henüz Değer Atanmamış Değişkenlerin Kullanılması

C#, Java ve Swift dillerde bir değişkene henüz değer atamamışsak onu içindeki değerin kullanılacağı bir ifadede kullanamayız. Eğer kullanırsak derleme aşamasında error oluşur. Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int a;

            System.Console.WriteLine(a); // error: Use of unassigned local variable 'a'
        }
    }
}

```

```
}
```

Bir değişken ya içerisindeki değeri almak amacıyla kullanılır ya da içerisinde değer yerleştirmek amacıyla kullanılır. Henüz içerisinde değer atanmamış değişkenleri biz içerisindeki değeri almak amaçlı kullanamayız. Ancak içerisinde değer yerleştirme amaçlı kullanabiliriz. Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int a;

            a = 10;                // geçerli
            System.Console.WriteLine(a); // geçerli
        }
    }
}
```

Ayrıca C# programın her muhtemel akışı için kullanım yerine kadar değişkine değer atanmış olması gereklidir. Örneğin:

```
int a;

if (koşul)
    a = 10;
System.Console.WriteLine(a); // error
....
```

Sabitler (Literals)

Program içerisinde doğrudan yazılan sayılarla sabit denir. Yalnızca değişkenlerin değil sabitlerin de türleri vardır. Örneğin:

```
100
200
0
```

İfadeleri birer sabit belirtir. Negatif sayılar bu anlamada sabit belirtmezler. Çünkü negatif sayıları yazmak için kullandığımız '-' simbolü operatör görevindedir. Dolayısıyla örneğin -10 gibi bir ifadede iki atom vardır: - operatörü ve 10 sabiti.

C#'ta sabit oluşturma kuralları şöyledir:

1) Sayı nokta içermiyorsa ve sayının sonunda hiçbir ek yoksa, sabit sırasıyla int, uint, long ve ulong türlerinin hangisinin sınırları içerisinde ilk kez kalıyorsa o türdendir. Sayı ulong sınırlarını da aşıyorsa error olur. Örneğin:

```
0 ---> int
100 ---> int
3000000000 --> uint (int sınırını aşmış)
5000000000 --> long (uint sınırını da aşmış)
50000000000000000000000000000000 (error, ulong sınırını da aşmış)
```

2) Sayı nokta içermiyorsa ve sayının sonunda küçük harf ya da büyük harf l (le) varsa sabit long ve ulong türlerinin hangisinin sınırları içerisinde ilk kez kalıyorsa o türdendir. Sayı ulong sınırlarını da aşıyorsa error olur. Örneğin:

```
100L --> long
```

01 ---> long

3) Sayı nokta içermiyosa ve sayının sonunda küçük harf ya da büyük harf u varsa sabit uint ve ulong türlerinin hangisinin sınırları içerisinde ilk kez kalyorsa o türdendir. Sayı ulong sınırlarını da aşıyorsa error oluşur. Örneğin:

```
100u ---> uint  
5000000000u ---> ulong
```

4) Sayı nokta içermiyosa ve sayının sonunda büyük harf ya da küçük harf ul ya da lu varsa (örneğin UI, Lu, LU,UL gibi) sabit ulong türdendir. Sayı ulong sınırlarını da aşıyorsa error oluşur. Örneğin:

```
1ul ---> ulong  
100UL ---> ulong
```

5) Sayı nokta içeriyorsa ve sonunda ek yoksa ya da sayı nokta içerisinde veya içermesin sonunda küçük harf ya da büyük harf d varsa sabit double türündendir.

```
3.2 ---> double  
3D ---> double  
4.3d ---> double
```

C#'ta sayının sonuna nokta getirilip noktanın sağı boş bırakılamaz. Halbuki, C, C++, Java gibi pek çok dilde bu durum geçerlidir. Örneğin:

```
x = 3.; // C#'ta error
```

Bu kod C#'ta error ile sonuçlanacaktır. Fakat C#'ta diğer pek çok dilde olduğu gibi sayı başı nokta ile başlatılabilir. Vu duurmda noktanın solunda 0 olduğu kabul edilmektedir.

```
x = .3; // C#'ta da geçerli
```

6) Sayı nokta içermesin ya da içermesin sayının sonunda küçük harf ya da büyük harf f varsa sabit float türdendir. Örneğin:

```
10F ---> float  
20.3f ---> float
```

7) Sayı nokta içersin ya da içermesin sayısının sonunda küçük harf ya da büyük harf m varsa sabit decimal türdendir. Örneğin:

```
10m ---> decimal  
100.3M ---> decimal
```

8) Bir karakter tek tırnak içerisinde alınırsa o artık bir sayı belirtir hale gelir. Tek tırnak içerisindeki karakterler UNICODE tabloda sıra numarası belirtmektedir. Böyle elde edilen sabitler char türdendir. Örneğin:

```
'a' ---> char türden sabit değeri 97  
'1' ---> char türdensabit değeri 49  
'?' ---> char türdn sabit
```

Örneğin:

```
namespace CSD  
{  
    class App  
    {  
        public static void Main()  
        {
```

```

        char ch = 'a';
        int result;

        result = ch + 1;
        System.Console.WriteLine(result);
    }
}
}

```

Tek tırnak içerisinde yalnızca tek bir karakter yerleştirilebilir.

Bazı karakterlerin görüntüyü karşılığı yoktur. Biz bunları ekrana yazdırırmak istediğimizde birşey göremeyiz. Fakat bunlar bazı olaylara yol açarlar. Bu karakterlerin görüntüyü karşılığı olmadığı için biz bunları tek tırnak içerisinde de alamayız. İşte bazı görüntülenemeyen (non-printable) karakterleri ifade edebilmek için özel bir yöntem oluşturulmuştur. Tek tırnak içerisinde önce bir ters bölü, sonra bazı özel karakterler bazı görüntülenemeyen karakterleri temsil etmektedir. Bunların listesi şöyledir:

```

'\a' ---> alert (yazdırılmaya çalışılırsa ses çıkar)
'\b' ---> back space (yazdırılmaya çalışılırsa imleç sola gider ve soldaki karakter silinir)
'\f' ---> form feed (yazdırılmaya çalışılırsa imleç bir sayfa atlar)
'\n' ---> new line (yazdırılmaya çalışılırsa imleç aşağı satırın başına geçer)
'\r' ---> carriage return (yazdırılmaya çalışılırsa imleç bulunduğu satırın başına geçer)
'\t' ---> tab (yazdırılmaya çalışılırsa imleç bir tab atar)
'\v' ---> vertical tab (düsey tab işlemi yapar)

```

Ters bölü karakterlerini iki tırnak içerisinde de aynı anlamda kullanabiliriz. Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            System.Console.WriteLine("ali\nveli\tselami");
        }
    }
}

```

Aşağıdaki iki çağrı tamamen aynı etkiye yol açar:

```

System.Console.WriteLine("ali");
System.Console.Write("ali\n");

```

Tek tırnak karakterinin kendisine ilişkin karakter sabiti "\" biçiminde belirtilir. Ancak iki tırnak içerisinde tek tırnak soruna yol açmaz. Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            System.Console.WriteLine("ali'nin evi");           // geçerli
            System.Console.WriteLine("ali\'nin evi");          // geçerli
            System.Console.WriteLine('\''');                  // geçerli
        }
    }
}

```

Tek tırnak içerisinde iki tırnak da soruna yol açmaz. Ancak iki tırnak içerisinde iki tırnak kullanamayız. İki tırnak karakteri hem tek tırnak içerisinde hem de iki tırnak içerisinde \" biçiminde belirtilebilir. Örneğin:

```
System.Console.WriteLine("\"Ankara\"");
```

Ters bölü karakterinin kendisi '\\' ile belirtilir. Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            System.Console.WriteLine("c:\temp\ a.dat");
            System.Console.WriteLine("c:\\temp\\ a.dat");
        }
    }
}
```

9) bool türden iki sabit vardır: true ve false

10) C#'ta byte, sbyte, short ve ushort türden sabit kavramı yoktur. Yani char türünü bir yana bırakırsak C#'ta int türünden küçük türlere ilişkin sabit kavramı yoktur.

Gerçek Sayı Sabitlerinin Üstel Biçimde İfade Edilmesi

C#'ta çok büyük ve çok küçük sayıları kolay yazmak için üstel biçim de kullanılabilmektedir. Üstel biçimin genel biçimi şöyledir:

<sayı><e/E>[+/-]<üstel kısımla>

Örneğin:

```
1e10
2.3e-20
123.23E+16
```

Yine bu sayıların sonunda hiçbir ek yoksa sabitler double türdendir. Tabii biz üstel biçimdeki sabitlerin float türünden olmasını sonuna büyük harf ya da küçük harf 'f' getirerek sağlayabiliriz:

```
2.3e5F
1E4F
```

Sayı üstel biçimde yazılmışsa zaten türü hiçbir zaman tamsayı türlerine ilişkin olamaz. Örneğin 1e3 sayısı 1000 anlamına geliyor olsa da double türdendir. Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            double d = 1e10;
            System.Console.WriteLine(d);
        }
    }
}
```

Tamsayı Sabitlerinin 16'lık Sistemde Gösterilmesi

C#'ta tipki C, C++ ve Java'da olduğu gibi tamsayı sabitleri 0x ile (x küçük ya da büyük harf olabilir) başlatılarak 16'lık sistemde belirtilebilmektedir. Örneğin:

```
x = 0x12;
```

Burada 0x12 aslında 16'lık sistemde 12 değeridir. Dolayısıyla bu değer 10'luk sistemde 18'dir.

Metotların Parametre Değişkenleri

Metotlar parametre değişkenleri yoluyla dış dünyadan değerler alıp onları kullanabilirler. Parametre değişkenleri metot bildiriminde parametre parantezinin içerisinde aralarına ',' atomu kullanılarak bildirilmektedir. Örneğin:

```
public static void Foo(int a, long b)
{
    //...
}
```

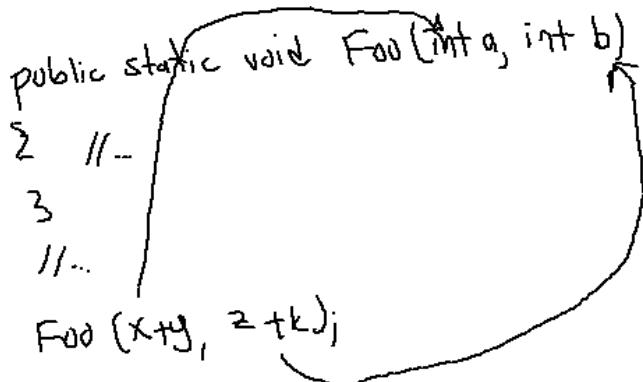
Burada metodun iki parametre değişkeni vardır. Birincisi int türden ikincisi long türdendir. Parametre değişkenleri aynı türden olsa bile birbirinden farklı anahtar sözcük her defasında yazılmalıdır. Örneğin:

```
public static void Foo(int a, b)    // error!
{
    //...
}
```

Parametreli bir metot parametre sayısı kadar argüman girilerek çağrılır. Argümanlar ',' atomu ile birbirlerinden ayrırlar. Argüman olarak herhangi geçerli bir ifade kullanılabilir. Örneğin:

```
Foo(x, y);
Foo(10, 20);
Foo(a + 10, b - 20);
...
```

Parametreli bir metot çağrıldığında önce argümanların değerleri hesaplanır, sonra argümanlardan parametre değişkenlerine karşılıklı bir atama yapılır. Sonra da programın akışı metoda aktarılır.

Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int x = 10, y = 20;

            Sample.Foo(x, y);
            Sample.Foo(x + 10, y - 5);
            Sample.Foo(100, 200);
```

```

        }
    }

    class Sample
    {
        public static void Foo(int a, int b)
        {
            System.Console.Write(a);
            System.Console.Write(", ");
            System.Console.WriteLine(b);
        }
    }
}

```

Parametre değişkenleri ilkdeğerlerini metot çağrılarında alırlar. Fakat bunlara biz daha sonra değer atayabiliriz. Tabii bunlara değer atamamız çağrıda ifade edilen değişkenleri etkilemez. Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int x = 10, y = 20;

            Sample.Foo(x, y);

            System.Console.Write(x);
            System.Console.Write(", ");
            System.Console.WriteLine(y);
        }
    }

    class Sample
    {
        public static void Foo(int a, int b)
        {
            System.Console.Write(a);
            System.Console.Write(", ");
            System.Console.WriteLine(b);

            a = 100;
            b = 200;

            System.Console.Write(a);
            System.Console.Write(", ");
            System.Console.WriteLine(b);
        }
    }
}

```

Metotların parametre değişkenleri yalnızca kendi metodlarında tanımlanmaktadır. Bunlar faaliyet alanı bakımından sanki metodun ana bloğunun başında bildirilmiş değişkenler gibi değerlendirilirler. Böylece iki metodun parametre değişkenleri aynı isimde olsa bile bunlar birbirlerine karışmazlar. Bunlar aslında farklı değişkenleri belirtirler. Örneğin:

```

public static void Foo(int a) // sorun yok
{
    //...
}

public static void Bar(int a) // sorun yok
{
    //...
}

```

Fakat bir parametre değişkeni ile aynı isimli o metotta başka bir yerel değişken bildirilemez. Örneğin:

```
public static void Foo(int a)
{
    //...
    {
        long a;      // error!
        //...
    }
    //...
}
```

Anahtar Notlar: Parametre (parameter) ve argüman (argument) terimleri farklı anımlarda kullanılmaktadır. Parametre denildiğinde metodların parametre değişkenleri anlaşılır. Argüman denildiğinde ise metodları çağrıırken yazdığımız ifadeler anlaşılır.

Bazen metodlar bizden parametre yoluyla birtakım değerleri alır, onlar üzerinde birtakım işlemleri gerçekleştirir ve bir değerle geri dönerler. Örneğin:

```
public static int Add(int a, int b)
{
    return a + b;
}
```

Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            double result;

            result = MathOp.Add(10, 20);
            System.Console.WriteLine(result);

            result = MathOp.Mul(10, 20);
            System.Console.WriteLine(result);
        }
    }

    class MathOp
    {
        public static double Add(int a, int b)
        {
            return a + b;
        }

        public static double Mul(int a, int b)
        {
            return a * b;
        }
    }
}
```

Anahtar Notlar: Visual Studio IDE'sinde programı satır satır çalıştmak için F10 ve F11 tuşları kullanılır. F11 tuşu metodları içeresine girerek F10 tuşu ise girmeden çalıştırır. Yani F10 tuşu metodu yine çağrımaktadır fakat bizi içeriye sokmaz. Kodun geri kalanını hızlı bir biçimde çalıştmak için F5 tuşu kullanılır. Programı belli bir noktaya kadar çalıştırıldıktan sonra o noktadan itibaren adım adım çalıştmak isteyebiliriz. Bunu sağlamak için ilgili satırda "kırma noktası (break point)" yerleştirilir. Program F5 ile çalıştırıldığında kırma noktasına kadar tam sürat çalışır. Kırma noktasına gelindiğinde orada durur. Biz F10 ve F11 ile devam edebiliriz. Visual Studio'da kırma noktası F9 tuşıyla yerleştirilip kaldırılabilir.

Bazı Matematiksel Metotlar

System isim alanı içerisindeki Math isimli sınıfın static metotları önemli bazı matematiksel işlemleri yapmaktadır. Bunlardan bazılarını gözden geçirelim:

- Sqrt metodu double bir değerin karekökünü alıp bize onu geri dönüş değeri olarak verir. Parametrik yapısı şöyledir:

```
public static double Sqrt(double val)
```

Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            double val, result;

            System.Console.Write("Lütfen bir sayı giriniz:");
            val = double.Parse(System.Console.ReadLine());

            result = System.Math.Sqrt(val);
            System.WriteLine(result);
        }
    }
}
```

- Pow isimli metot kuvvet alma işlemi yapar. Metodun iki double türden parametresi vardır. Metot birinci parametresiyle belirtilen değerin ikinci parametresiyle belirtilen kuvvetini alır ve geri dönüş değeri olarak verir.

```
public static double Pow(double a, double b)
```

Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            double result;

            result = System.Math.Pow(2, 10);
            System.WriteLine(result);           // 2 üzeri 10 = 1024
        }
    }
}
```

- Sin, Cos, Tan, ASin, ACos, Atan trigonometrik işlemleri yapar. Bunlar double parametre alıp double değer verirler. Parametre radyan cinsinden açı belirtir.

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            double result;
```

```

        result = System.Math.Sin(3.141592653589793238462643 / 6);
        System.Console.WriteLine(result);
    }
}
}

```

Örneğin, $\sin^2(x) + \cos^2(x) = 1$ olduğunu şöyle gösterebiliriz:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            double result;
            double angle;

            System.Console.Write("Lütfen radyan cinsinden açı giriniz:");
            angle = double.Parse(System.Console.ReadLine());
            result = System.Math.Pow(System.Math.Sin(angle), 2) +
            System.Math.Pow(System.Math.Cos(angle), 2);
            System.Console.WriteLine(result);
        }
    }
}

```

- Math sınıfının Log metodu e tabanına göre logaritma, Log10 metodu 10 tabanına göre logartima hesaplar.
Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            double result;

            result = System.Math.Log10(1000);
            System.Console.WriteLine(result);           // 3

            result = System.Math.Log(1000);
            System.Console.WriteLine(result);
        }
    }
}

```

Sqrt kullanımına bir örnek:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            double a, b, c;

            System.Console.Write("a:");
            a = double.Parse(System.Console.ReadLine());

            System.Console.Write("b:");
            b = double.Parse(System.Console.ReadLine());

            System.Console.Write("c:");

```

```

        c = double.Parse(System.Console.ReadLine());

        Root.DispRoots(a, b, c);
    }

    class Root
    {
        public static void DispRoots(double a, double b, double c)
        {
            double delta;
            double x1, x2;

            delta = b * b - 4 * a * c;
            x1 = (-b + System.Math.Sqrt(delta)) / (2 * a);
            x2 = (-b - System.Math.Sqrt(delta)) / (2 * a);

            System.Console.WriteLine(x1);
            System.Console.WriteLine(x2);
        }
    }
}

```

Operatörler

Bir işleme yol açan ve işlem sonucunda belli bir değerin üretilmesini sağlayan atomlara operatör denir. Operatörler üç biçimde sınıflandırılabilirler:

- 1) İşlevlerine Göre Sınıflandırma
- 2) Operand Sayılarına Göre Sınıflandırma
- 3) Operatörün Konumuna Göre Sınıflandırma

1) İşlevlerine Göre Sınıflandırma

Bu sınıflandırma operatörün hangi amaçla kullanıldığına yönelikir. Tipik sınıflandırma şöyledir:

- Arithmetik Operatörler (Arithmetic operators): Bunlar tipik toplama, çarpma, bölme gibi işlemleri yapan operatörlerdir. Örneğin: *, /, +, - gibi.
- Karşılaştırma Operatörleri (Comparison/Relational Operators): Bunlar karşılaştırma amacıyla kullanılan operatörlerdir. Örneğin >, <, >=, <= gibi...
- Mantıksal Operatörler (Logical Operators): Bunlar AND, OR ve NOT gibi mantıksal işlemler yapan operatörlerdir.
- Bit Operatörleri (Bitwise Operators): Bunlar sayıların karşılıklı bitleri üzerinde işlem yapan operatörlerdir.
- Özel Amaçlı Operatörler (Special Purpose Operators): Belli bir konuya ilişkin işlem yapan, diğer gruplara girmeyen operatörlerdir.

2) Operand Sayılarına Göre Sınıflandırma

Operatörün işleme soktuğu ifadelere operand denir. Örneğin $a + b$ ifadesinde + operatördür, a ve b onun operandlarıdır. Operand sayılarına göre operatörler üçe ayrılmaktadır:

- Tek opeandlı Operatörler (Unary Operators): Bunlar tek operand alırlar. Örneğin $!a$ ifadesinde ! operatördür a bunun operandıdır.
- İki Operandlı Operatörler (Binary Operators): Bunlar iki operand alırlar. Örneğin $a * b$ işleminde * operatördür. a ve b bunun iki operandıdır.

- Üç Operandlı Operatörler (Ternary Operators): C#'ta yalnızca bir tane üç operand alan operatör vardır. $a ? b : c$ buna örnek verilebilir.

3) Operatörün Konumuna Göre Sınıflandırma

Bu sınıflandırma operatörün operandlarının neresine yerleştirileceğine göre yapılmaktadır. Operatör operandlarının önüne, sonuna ya da arasına getirilebilir:

- Önek Operatörler (Prefix Operators): Bu operatörlerde operand operatörünün önüne getirilir. Örneğin $!a$ ifadesinde $!$ operatördür, a ise bunun operandıdır.

- Araek Operatörler (Infix Operators): Bu operatörlerde operatör operandlarının arasına getirilmek zorundadır. Örneğin $a * b$ ifadesinde $*$ operandların arasına getirilmiştir.

- Sonek Operatörler (Postfix Operators): Burada operatör operandlarının sonuna getirilir. Örneğin $a++$ ifadesinde $++$ operatörü operandının sonuna getirilmiştir.

Bir operatörü teknik olarak tanımlamak için bu üç sınıflandırmada da nereye düşüğünü belirtmek gerekir. Örneğin “ $*$ operatörü iki operandlı araek (binary infix) bir aritmetik operatördür” ya da “ $!$ operatörü tek opeandlı önek (unary prefix) bir mantıksal operatördür” gibi.

Operatörler Arasındaki Öncelik İlişkisi (Operator Precedency)

Operatörler arasında bir öncelik ilişkisi vardır. Derleyicimiz ifadeleri işlem sıralarına göre makine komutlarına dönüştürür (C#'ta ara koda) bunlar da sırasıyla işlemci tarafından sırasıyla yapılmaktadır. Örneğin:

$a = b + c * d;$

İ1: $c * d$
İ2: $b + \text{İ1}$
İ3: $a = \text{İ2}$

Operatörler arasındaki öncelik ilişkisi ismine “Operatörlerin Öncelik Tablosu” denilen bir tabloyla betimlenmiştir. Öncelik tablosunun birkaç operatörü içine alan basit bir örneği şöyle verilebilir:

()	Soldan-Sağ'a
* /	Soldan-Sağ'a
+ -	Soldan-Sağ'a
=	Sağdan-Sola

Öncelik tablosu satırlardan oluşmaktadır. Üst satırdaki operatörler alt satırdaki operatörlerden daha yüksek önceliklidir. Aynı satırdaki operatörler ise eşit önceliklidir. Öncelik tablosunda her satır yanında “Soldan-Sağ'a” ya da “Sağdan-Sola” ibaresi olduğuna dikkat ediniz. Aynı satorda bulunan eşit öncelikli operatörler aynı ifadede kullanıldıklarında ifade içerisinde hangisi soldaysa (Soldan-Sağ'a) ya da hangisi sağdaysa (Sağdan-Sola) o daha önce yapılmaktadır.

Örneğin:

$a = b / c * d;$

Burada $/$ ile $*$ soldan-sağ'a eşit önceliklidir. İfade içerisinde (tabloda değil) $/$ solda olduğu için o önce yapılacaktır:

İ1: b / c
İ2: $\text{İ1} * d$

i3: a = i2

Öncelik tablosundaki satırlarda bulunan operatörlerin yer değiştirmesinin bir değişikliği yol açmayacağında dikkat ediniz. Yani örneğin:

* / Soldan-Sağa

satırı,

/ * Soldan-Sağa

biçiminde de yazılabilir.

En üst satırdaki parantezler hem metot çağrıma operatörünü hem de öncelik parantezini belirter. Örneğin:

```
a = Foo() * Bar();
```

i1: Foo()
i2: Bar()
i3: i1 * i2
i4: a = i3

* , / , + ve - Operatörleri

Bunlar iki operandlı araek (binary infix) aritmetik operatörlerdir. Klasik dört işlemi yaparlar. Örneğin ikinci dereceden denklemin köklerini veren formül aşağıdaki gibi olsun:

$$x_1, x_2 = \frac{-b \pm \sqrt{d}}{2a}$$

Bunu hesaplayan ifade aşağıdaki gibi yazılmalıdır:

```
x1 = (-b + System.Math.Sqrt(delta)) / (2 * a);  
x2 = (-b - System.Math.Sqrt(delta)) / (2 * a);
```

% Operatörü

Bu operatör iki operandlı araek bir aritmektik operatördür. Sol tarafındaki operandın sağ tarafındaki operanda bölümünden elde edilen kalan değerini üretir. Örneğin:

```
namespace CSD  
{  
    class App  
    {  
        public static void Main()  
        {  
            int result;  
  
            result = 20 % 3;  
            System.Console.WriteLine(result); // 2  
        }  
    }  
}
```

% operatörü öncelik tablosunda * ve / ile soldan sağa aynı düzeyde bulunmaktadır:

()	Soldan-Sağ'a
* / %	Soldan-Sağ'a
+ -	Soldan-Sağ'a
=	Sağdan-Sola

Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int result;

            result = 20 % 3 * 2;
            System.Console.WriteLine(result);      // 4
        }
    }
}
```

`%` operatöründe operandlar negatif olabilir. Örneğin $-20 \% 3$ bize -2 değerini verir. Operandlar gerçek sayı türlerine ilişkin de olabilirler. `%` operatörü “tek mi çift mi testi” için, “tam bölündüyor mu” testi için sık kullanılmaktadır. `%` operatörünün operandları gerçek sayı türlerine ilişkin de olabilir. Örneğin $20.5 \% 3$ ifadesi 2.5 değerini verecektir.

Sınıf Çalışması: Klavyeden int türden pozitif bir sayı isteyiniz. Sayının kendisine en yakın fakat ondan küçük eşit olan 4'ün katını yazdırınız. Örneğin 15 için 12, 9 için 8, 6 için 4, 8 için 8 yazdırılmalıdır.

Çözüm:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int val, result;

            System.Console.Write("Bir sayı giriniz:");
            val = int.Parse(System.Console.ReadLine());

            result = val - val % 4;
            System.Console.WriteLine(result);
        }
    }
}
```

Sınıf Çalışması: Klavyeden pozitif bir int değer okuyunuz. Bu değerden büyük ya da eşit olan dördün katını yazdırınız. Örneğin 15 için 16, 8 için 8, 10 için 12 yazdırmalısınız.

Çözüm:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
```

```
int val, result;

System.Console.WriteLine("Bir sayı giriniz:");
val = int.Parse(System.Console.ReadLine());

result = (val + 3) - (val + 3) % 4;
System.WriteLine(result);

    }

}
```

İşaret + ve İşaret - Operatörleri

İşaret + ve işaret - operatörleri tek operandlı önek aritmetik operatörlerdir. Bunlar aynı sembolle gösteriliyor olsa da bunların toplama ve çıkartma operatörüyle bir ilgisi yoktur. Örneğin:

$$a = -b - c;$$

işleminde ilk - karakteri - operatörü diğer ise çıkartma operatördür. Bu operatörler öncelik tablosounun ikinci düzeyinde bulunurlar:

()	Soldan-Sağ'a
+ -	Sağdan-Sola
* / %	Soldan-Sağ'a
+ -	Soldan-Sağ'a
=	Sağdan-Sola

İşaret - operatörü operandının negatif değerini üretir. İşaret + operatörü ise operandıyla aynı değeri üretir (yani aslında birşey yapmaz.) Aşağıdaki örnekteki ilk - çıkartma operatörü diğerleri işaret - operatörleridir:

++ ve -- Operatörleri

++ operatörüne artırma (increment), **--** operatörüne eksiltme (decrement) operatörü denilmektedir. Bu operatörler tek operandlı önek ya da sonek kullanılabilen operatörlerdir. **++** operatörü operandıyla belirtilen değişikendeki değerini 1 artırır, **--** operatörü de 1 eksiltir. Örneğin:

```
int a = 10;
```

```
--a; // a = 9
```

++ ve **--** operatörleri öncelik tablosunun ikinci süzeyinde sağdan sola grupta bulunur:

() Soldan-Sağ'a

+ - ++ --	Sağdan-Sola
* / %	Soldan-Sağa
+ -	Soldan-Sağa
=	Sağdan-Sola

Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int a = 10;

            --a;
            System.Console.WriteLine(a);      // 9

            a++;
            System.Console.WriteLine(a);      // 10
        }
    }
}
```

Bu operatörlerin önek ve sonek kullanımları arasında bir fark vardır. Her iki kullanımda da artırım ya da eksiltim tabloda belirtilen sırada yapılır. Önek kullanımda sonraki işleme artırılmış ya da eksiltilmiş değer sokulurken, sonek kullanımda artırılmamış ya da eksiltilmemiş değer sokulur. Örneğin:

```
int a = 3;
int b;

b = ++a * 3;

/* a = 4, b = 12 */
```

Burada a önce artırılıp 4 olacak. Sonraki işleme a'nın artırılmış değeri olan 4 sokulacak. Örneğin:

```
int a = 3;
int b;

b = a++ * 3;

/* a = 4, b = 9 */
```

Burada a artırılıp 4 olacak. Sonraki işleme a'nın artırılmamış değeri olan 3 sokulacak.

Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int a, b;

            a = 3;
            b = ++a * 4;
            System.Console.WriteLine(a);      // 4
            System.Console.WriteLine(b);      // 16
        }
    }
}
```

```

        a = 3;
        b = a++ * 4;
        System.Console.WriteLine(a);    // 4
        System.Console.WriteLine(b);    // 12
    }
}
}

```

Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int a, b, c;

            a = 3;
            b = 2;

            c = ++a * b--;

            System.Console.WriteLine(a);    // 4
            System.Console.WriteLine(b);    // 1
            System.Console.WriteLine(c);    // 8
        }
    }
}

```

Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int a, b;

            a = 3;
            b = ++a;

            System.Console.WriteLine(a);    // 4
            System.Console.WriteLine(b);    // 4

            a = 3;
            b = a++;

            System.Console.WriteLine(a);    // 4
            System.Console.WriteLine(b);    // 3
        }
    }
}

```

Şüphesiz bu operatörler tek başlarına kullanıldığında bunların önek ve sonek kullanımı arasında bir fark oluşmaz. Yani örnek:

`++a;`

ile,

`a++;`

arasında bir fark yoktur. Fark ifadede başka operatörler de olduğunda oluşur.

`++` ve `--` operatörlerinin operandları değişken olmak zorundadır.

C'de C++'ta bir değişken bir ifadede `++` ve `--` operatörleriyle kullanılmışsa artık o değişkenin aynı ifadede bir daha gözükmemesi gereklidir. Aksi halde tanımsız davranış (undefined behavior) oluşur. Halbuki C#`ta bu durum tamamen tanımlanmıştır. Örneğin aşağıdaki işlem C#`ta geçerli ve tanımlıdır. Fakat tabi böylesi karışık ifadelerden kaçınmak gereklidir:

```
a = 3;  
b = ++a + ++a;  
// a = 5, b = 9
```

```
a = 3;  
b = ++a + a;  
// a = 4, b = 8
```

```
a = 3;  
b = a++ + a;  
// a = 4, b = 7
```

Metot çağrısında argümanda bir değişken `++` ve `--` operatörleriyle kullanılmışsa parametre değişkenine onun artırımı ya da eksiltiminden önceki veya sonraki değeri atanabilir. Örneğin:

```
Foo(++a);
```

Burada `a` bir artırılır. `Foo` metoduna `a`'nın artırılmış değeri gönderilir. Fakat:

```
Foo(a++);
```

Burada `a` bir artırılır. `Foo` metoduna `a`'nın artırılmamış değeri gönderilir. Örneğin:

```
namespace CSD  
{  
    class App  
    {  
        public static void Main()  
        {  
            int a = 3, b = 3;  
  
            Disp(a++);      // 3  
            Disp(++b);      // 4  
        }  
  
        public static void Disp(int a)  
        {  
            System.Console.WriteLine(a);  
        }  
    }  
}
```

Karşılaştırma Operatörleri

C#'ta 6 karşılaştırma operatörü vardır:

`<, >, <=, >=, ==, !=`

“Eşit mi” sorusunun sorulduğu karşılaştırma operatörünün `==` ile, “eşit değil mi” sorusunun sorulduğu karşılaştırma operatörünün `!=` ile temsil edildiğine dikkat ediniz. Öncelik tablosunda karşılaştırma operatörleri aritmetik operatörlerden daha düşük önceliklidir.

()	Soldan-Sağ'a
+ - ++ --	Sağdan-Sola
* / %	Soldan-Sağ'a
+ -	Soldan-Sağ'a
> < >= <=	Soldan-Sağ'a
<code>== !=</code>	Soldan-Sağ'a
=	Sağdan-Sola

Örneğin:

```
result = a + b > c + d;
```

```
i1: a + b
i2: c + d
i3: i1 > i2
i4: result = i3
```

Karşılaştırma operatörleri bool türden değer üretirler. Önerme doğruysa true, yanlışsa false değeri elde edilir.
Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int val;
            bool result;

            System.Console.WriteLine("Bir sayı giriniz:");
            val = int.Parse(System.Console.ReadLine());

            result = val % 2 == 0;
            System.Console.WriteLine(result);
        }
    }
}
```

Mantıksal Operatörler

C#'ta üç mantıksal operatör vardır:

```
! (NOT)
&& (AND)
|| (OR)
```

`&&` ve `||` operatörleri iki operandlı araek operatörlerdir. `!` operatörü ise tek operandlı önek bir operatördür. Mantıksal operatörlerin operand'ları bool türden olmak zorundadır. Bu operatörler yine bool türden değer üretirler.

A	B	A && B	A B
true	true	true	true
true	false	false	true
false	true	false	true
false	false	false	false

A	!A
true	false
false	true

! operatörü öncelik tablosunun ikinci düzeyinde sağdan-sola grupta bulunur. **&&** ve **||** operatörleri ise karşılaştırma operatörlerinden daha düşük önceliklidir:

()	Soldan-Sağ'a
+ - ++ -- !	Sağdan-Sola
* / %	Soldan-Sağ'a
+ -	Soldan-Sağ'a
> < >= <=	Soldan-Sağ'a
== !=	Soldan-Sağ'a
&&	Soldan-Sağ'a
	Soldan-Sağ'a
=	Sağdan-Sola

Karşılaştırma operatörleri bool değer ürettiği için genellikle mantıksal operatörler bunların çıktıları üzerinde işlem yapar. Örneğin:

```
result = a >= 10 && a <= 20;
```

Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int val;
            bool result;

            System.Console.Write ("Bir sayı giriniz:");
            val = int.Parse(System.Console.ReadLine());

            result = val >= 10 && val <= 20;
            System.WriteLine(result);
        }
    }
}
```

Örneğin:

De Morgan kuralına göre,

`!(a && b)`

ile,

`!a || !b`

eşdeğerdir. Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int val;
            bool result;

            System.Console.WriteLine("Bir sayı giriniz:");
            val = int.Parse(System.Console.ReadLine());

            result = !(val < 10 || val > 20);
            System.Console.WriteLine(result);
        }
    }
}
```

Burada:

`result = (val >= 10 && val <= 20);`

ifadesi ile,

`result = !(val < 10 || val > 20);`

ifadesinin eşdeğer olduğuna dikkat ediniz.

Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            bool result;

            result = !!!!!!!true;
            System.Console.WriteLine(result);
        }
    }
}
```

Aslında `&&` ve `||` operatörleri klasik öncelik kuralına uymazlar. Bu operatörlerin kısa devre (short circuit) özelliği vardır. Bu özelliğe göre `&&` ve `||` operatörlerinin sağ tarafında hangi öncelikli operatör olursa olsun önce sol tarafındaki ifade yapılır ve bitirilir. Duruma göre sağindaki ifade hiç yapılmaz. (`&&` operatöründe soldaki ifade false ise, `||` operatöründe soldaki ifade true ise sağ taraftaki ifade yapılmaz). Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int val;
            bool result;

            System.Console.Write("Bir sayı giriniz:");
            val = int.Parse(System.Console.ReadLine());

            result = val >= 0 || Foo();
            System.Console.WriteLine(result);
        }

        public static bool Foo()
        {
            System.Console.WriteLine("Foo");

            return false;
        }
    }
}

```

Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            bool result;

            result = Foo() && Bar();
            System.Console.WriteLine(result);
        }

        public static bool Foo()
        {
            System.Console.WriteLine("Foo");

            return false;
        }

        public static bool Bar()
        {
            System.Console.WriteLine("Bar");

            return true;
        }
    }
}

```

&& ve || operatörleri bir arada kullanılırken her zaman soldaki operatörün sol tarafı (yani en soldaki ifade) önce yapılır. Örneğin:

```
result = Foo() || Bar() && Tar();
```

Burada Foo true ise başka birşey yapılmaz. Foo false ise Bar yapılır. Bar da false ise Tar yapılmaz. Örneğin:

```
result = Foo() && Bar() || Tar();
```

Burada önce Foo yapılır. Foo false ise Bar yapılmaz fakat Tar yapılır. Foo true ise Bar yapılır. Bar da true ise Tar yapılmaz.

Kısa devre özelliği öncelik tablosunda belirtilen sırada işlemlerin yapılmasıyla farklı bir sonucun çıkışmasına yol açmamaktadır. Yalnızca sonucun daha çabuk elde edilmesine yol açmaktadır. Yani "kısa devre özelliğiyle elde edilen sonuç" "kısa devre özelliği olmasaydı" durumunda elde edilen sonuçla aynıdır. Örneğin:

```
result = Foo() || Bar() && Tar();
```

işleminde aslında Bar ile Tar'ın AND işleminin sonucu Foo ile OR'lanmaktadır. Fakat bu sonuç önce Foo'nun yapılmasıyla daha çabuk elde edilir.

Bu konuyu şöyle de değerlendirebiliriz. Önce sanki hiç kısa devre özelliği yokmuş gibi işlem adımları yazalım:

```
result = Foo() && Bar() || Tar();
i1: Foo() && Bar()
i2: i1 || Tar()
i3: result = i2
```

Burada Tar() ile İ1 OR işlemine sokulmaktadır. OR işleminde önce || operatörünün sol tarafı olan İ1 yapılacaktır. İ1 işleminde de onun sol tarafı olan Foo() işlemi yapılacaktır. O halde en önce Foo() yapılır. Foo() false ise Bar() yapılmaz fakat Tar() yapılır. Şimdi diğer örneğe bakalım:

```
result = Foo() || Bar() && Tar();
```

Burada kısa devre özelliği olmasaydı işlemler şu sırada yapacaktı:

```
i1: Bar() && Tar()
i2: Foo() || i1
i3: result = i2
```

Burada hem || operatörünün hem de && operatörünün sol tarafı önce yapılacaktır. Bunun tek yolu önce Foo()'nun yapılmasıdır. Eğer Foo() true ise İ1 hiç yapılmaz. Fakat Foo() false ise Bar() yapılır. Bar() da false ise Tar() yapılmaz.

Ayrıca C#'ta & ve | biçiminde Bit AND ve Bit OR operatörleri de vardır. Bu operatörler her ne kadar aslında sayıların karşılıklı bitlerini AND'lemek ve OR'lamak için kullanılıyorsa da bool operandalarla da çalışabilmektedir. Böylece & ve | sanki && ve || gibi de kullanılabilmektedir. Fakat bir farkla: & ve | operatörlerinin kısa devre özelliği yoktur. Yani özetle C#'ta & operatörü && operatörünün kısa devre özelliği olmayan versiyonu olarak, | operatörü de || operatörünün kısa devre özelliği olmayan versiyonu olarak kullanılabilir. Örneğin:

```
result = Foo() | Bar() & Tar();
```

Burada Foo, Bar ve Tar işlemleri yapılır. Çünkü kısa devre özelliği yoktur. Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            bool result;
```

```

        result = Foo() | Bar() & Tar();
        System.Console.WriteLine(result);
    }

    public static bool Foo()
    {
        System.Console.WriteLine("Foo");

        return true;
    }

    public static bool Bar()
    {
        System.Console.WriteLine("Bar");

        return false;
    }

    public static bool Tar()
    {
        System.Console.WriteLine("Tar");

        return false;
    }
}
}

```

Atama Operatörü (Assignment Operator)

Atama operatörü iki operandlı araek özel amaçlı operatördür. Bu operatör sağdaki ifadenin değerini soldaki değişkene atamakta kullanılır. Atama operatörü de bir değer üretir. Atama operatörünün ürettiği değer soldaki değişkene atanmış olan değerdir. Biz onu diğer işlemlerde kullanabiliriz. Atama operatörü öncelik tablosunun en düşük öncelikli sağdan sola grubunda bulunmaktadır.

()	Soldan-Sağ'a
+ - ++ -- !	Sağdan-Sola
* / %	Soldan-Sağ'a
+ -	Soldan-Sağ'a
> < >= <=	Soldan-Sağ'a
== !=	Soldan-Sağ'a
&&	Soldan-Sağ'a
	Soldan-Sağ'a
=	Sağdan-Sola

Örneğin:

```

a = b = 10;

i1: b = 10  => 10
i2 = i1

```

Burada hem a'ya hem b'ye 10 atanmış oluyor. Örneğin:

```
Foo(a = 10);
```

Burada a'ya 10 atanıyor. Aynı zamanda metot da bu 10 değeri ile çağrılıyor. Örneğin:

```
a = (b = 10) + 20;
```

```
i1: b = 10  
i2: i1 + 20  
i3: a = i2
```

Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int a, b;

            a = b = 10 + 20;
            System.Console.WriteLine(b);           // 30
            System.Console.WriteLine(a);           // 30

            a = (b = 10) + 20;
            System.Console.WriteLine(b);           // 10
            System.Console.WriteLine(a);           // 30
        }
    }
}
```

Atama operatörünün sol tarafındaki operandın değişken olması gereklidir. Örneğin:

```
a + b = 10;
```

İfadesi error oluşturur.

Bileşik Atama Operatörleri

Bazen bir değişkeni bir işleme sokup sonucu yine aynı değişkene atamak isteriz. Örneğin:

```
a = a + 2;
b = b * 3;
c = c / 10;
```

İşte bu işlemleri biz bileşik atama operatörleriyle yapabiliriz. `+=`, `-=`, `*=`, `/=`, `%=` operatörleri iki operandlı araek operaörlerdir. `a <op>= b` ifadesi tamamen `a = a <op> b` ile eşdeğerdir. Örneğin:

```
a = a + 2;
```

ile,

```
a += 2;
```

eşdeğereidir. Örneğin:

```
b = b * 3;
```

ile,

```
b *= 3;
```

eşdeğerdir. Bileşik atama operatörleri öncelik tablosunun en düşük düzeyinde atama operatöryle sağdan sola aynı grupta bulunurlar:

()	Soldan-Sağa
+ - ++ -- !	Sağdan-Sola
* / %	Soldan-Sağa
+ -	Soldan-Sağa
> < >= <=	Soldan-Sağa
== !=	Soldan-Sağa
&&	Soldan-Sağa
	Soldan-Sağa
=, +=, -=, *=, /=, %=	Sağdan-Sola

Örneğin:

```
a *= 2 + 3;
```

```
i1: 2 + 3  
i2: a = a * i1
```

Bu operatörler de sol taraftaki atamanın yapıldığı değişken içerisinde bulunan değeri üretirler. Bu değer tipki atama operaötünde olduğu gibi işleme sokulabilir. Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int a;

            a = 3;
            a += 2;
            System.Console.WriteLine(a);           // 5

            a = 3;
            a *= 3 + 4;
            System.Console.WriteLine(a);           // 21
        }
    }
}
```

Console Sınıfinın Write ve WriteLine Metotlarının Parametrik Kullanımı

Birtakım değerleri istediğimiz biçimde formatlı olarak ekrana yazdırmak isteyebiliriz. Örneğin:

```
int a = 10, b = 20;
```

gibi bir bildirimde ekrana bu a ve b değişkenlerini aşağıdaki gibi yazdırınmak isteyelim:

```
a = 10, b = 20
```

Şimdiki bilgilerimizle bunu ancak dört ayrı metot çağırısı ile yapabiliriz:

```

System.Console.Write("a = ");
System.Console.Write(a);
System.Console.Write(", b = ");
System.WriteLine(b);

```

Halbuki bu tür yazdırma işlemleri Console sınıfının Write ve WriteLine metodlarıyla kolay biçimde yapılabilmektedir.

Console sınıfının Write ve WriteLine metodları iki tırnak içerisindeki karakterleri tek tek ekrana yadırırlar. Fakat burada {n} biçiminde bir kalıp gördüklerinde bunu ekrana yazdırılmazlar. Bunlar yer tutucudur. Bunların yerine n'inci indeksteki argümanın değeri yazdırılır. İki tırnaktan sonraki her argümanın ilki sıfır olmak üzere bir indeks numarası vardır. Örneğin:

*Mt a=10,b=20;
System.Console.WriteLine("a={0},b={1}", a, b);
a = 10, b = 20*

Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int a = 10, b = 20;

            System.Console.WriteLine("a = {0}, b = {1}", a, b); // a = 10, b = 20
        }
    }
}

```

Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int a = 10, b = 20;

            System.Console.WriteLine("{0}{1}", a, b); // 1020
        }
    }
}

```

Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
    }
}

```

```

    {
        double x, y, r;

        System.Console.WriteLine("Lütfen derece cinsinden bir açı giriniz:");
        x = double.Parse(System.Console.ReadLine());

        r = x * System.Math.PI / 180;
        y = System.Math.Sin(r);

        System.WriteLine("Sin({0})={1}", x, y);
    }
}

```

Eğer yer tutucu ile belirtilen indekse bir argüman karşılık gelmiyorsa exception oluşur. Exception “çalışmakta olan programda çıkan sorunlu durumlar” için kullanılan bir terimdir. Exception programın çalışma zamanına ilişkindir. Yani örneğin biz küme parantezlerinin içerisinde büyük bir değer yazarsak program derlenir fakat çalışma zamanı sırasında akış o noktadayken çöker.

Write ve WriteLine metodlarında biz gerçekten ‘{‘ ve ‘}’ karakterlerini yazdırma isteyebiliriz. Bunu sağlamak için iki tane yan yana bu karakterlerden kullanılmalıdır. Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {

            System.WriteLine("{0}, {1}");
        }
    }
}

```

Parametrik yazdırmanın bazı ayrıntıları vardır. Bunlar ileride gereksinim duyuldukça ele alınacaktır.

Noktalı Virgülün İşlevi

Noktalı virgül bir ifadeyi sonlandırarak onu diğerlerinden ayırmak için kullanılmaktadır. Eğer noktalı virgül unutulursa derleyici önceki ifadeyle sonraki ifadeyi tek bir ifade olarak ele alır. Bu da error'e yol açar. Örneğin:

```

a = 10          // dikkat, noktalı virgül unutulmuş!
b = 20;

```

derleyici bu ifadeyi sanki $a = 10$ $b = 20$ gibi değerlendirecektir. Bu da sentaksa uygun değildir. Programlama dillerinde bu görevdeki atomlara sonlandırıcı (terminator) denilmektedir. Bazı dillerde sonlandırıcı olarak ENTER (line feed) karakteri kullanılmaktadır. (Örneğin BASIC'te, sembolik makina dillerinde vs.). Tabii bu tür dillerde her ifade ayrı bir satıra yazılmalıdır.

Etkisiz İfadeler

Program içerisinde hiçbir durum değişikliğine yol açmayan ifadelere etkisiz ifadeler denir. C#'ta etkisiz ifadeler error oluşturmaktadır. Örneğin:

```

10 + 20;      // error! etkisiz ifade
a + b;        // error! etkisiz ifade

```

Metot çağrıları metotların içi boş olsa bile bir etki oluştururlar. C ve C++ dillerinde etkisiz ifadeler geçerli

kabul edilirler. Ancak pek çok C ve C++ derleyicisi bu durumlar için uyarı mesajları vermektedir.

Exception Kavramı

Exception konusu ileride ayrıntılarıyla ele alınacaktır. Burada yalnızca kavramsal bir açıklama yapacağız. Programın çalışma zamanı sırasında (runtime), programın çökmesine yol açabilecek problemleri durumlara exception denilmektedir.

Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int a = 10;

            System.Console.WriteLine("a = {1}", a);      // exception oluşur
        }
    }
}
```

Burada WriteLine metodunda {1} yer tutucusu için bir argüman belirtilmemiştir. Bu kod çalıştırıldığında exception oluşur ve program WriteLine metodunda çöker.

Exception derleme zamanına (compile time) değil programın çalışma zamanına (runtime) ilişkin bir kavramdır. Exception'lar ele alınıp (handle edilip) işlenebilirler. Bu durumda program çökmez, çalışma devam eder. Exception konusu kursun sonlarına doğru ayrı bir bölüm olarak ele alınacaktır.

var Anahtar Sözcüğüyle Bildirim

Bu özellik “C#’a Microsoft C# Language Specification 3.0” ile ve ECMA 5 ile gelmiştir. Bir değişken var anahtar sözcüğü ile bildirilirse o değişkenin türü ilkdeğer olarak verilmiş ifadenin türünden olur. Bu tür bir daha değiştirilemez. Örneğin:

```
var x = 10;      // x int türden
```

Burada x'e verilen ilkdeğer int türden olduğu için x int türden bir değişkendir. Yani yukarıdaki bildirimin aşağıdakinden hiçbir farkı yoktur:

```
int x = 10;
```

Örneğin:

```
var result = Math.Sqrt(10);
```

Burada da x double türündür.

var anahtar sözcüğüyle bildirilmiş olan değişkenlere ilkdeğer verilmesi zorunludur. Örneğin:

```
var a;      // error!
```

var belirleyicisi ile yalnızca bir defada tek bir değişkenin bildirimi yapılmaktadır. Örneğin:

```
var x = 10, y = 20;      // error!
```

var belirleyicisinin bize sağladığı tek katkı kolay yazımızdır. Kısa ömürlü değişkenlerin bu biçimde bildirilmesi yazım kolaylığı sağlamaktadır. Ancak bazı durumlarda tam tersine bu belirleyici okunabilirliği de azaltabilir.

Parametre Değişkenlerine Default Değer Verilmesi (Optional Parameters)

Bu özellik C#'a "Microsoft C Sharp Language Specification 4.0" ile ve "ECMA C# Language Specification 5" ile eklenmiştir. Bir metot bildirilirken parametre değişkenine '=' atomu ile değer verilirse artık o metot çağrılrken o parametre için değer girmek zorunluluğu kalmaz. Bu durumda sanki argüman olarak o parametre değişkenine verilmiş default değer kullanılmış gibi etki söz konusu olur. Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Foo(10);           // eşdeğeri Foo(10, 100, 200);
            Foo(10, 20);       // eşdeğeri Foo(10, 20, 200);
            Foo(10, 20, 30);   // eşdeğeri Foo(10, 20, 30);
        }

        public static void Foo(int a, int b = 100, int c = 200)
        {
            System.Console.WriteLine("a = {0}, b = {1}, c = {2}", a, b, c);
        }
    }
}
```

Gördüğü gibi eğer biz default değer almış parametreler için argüman değeri girsek artık o default değerler işleme sokulmamaktadır. Yani default değerler "biz onlar için argüman girmemişsek" etki göstermektedir.

Biz burada metodu tek parametreyla çağrıdığımızda ikinci argüman için sanki 20 girmiş gibi oluruz. Metodu sıfır argümanla çağrıdığımızda ilk parametre değişkeni için 10, ikincisi için 20 girmiş gibi oluruz. Eğer biz metodu iki argümanla çağrırsak parametre değişkenlerine verilen değerler kullanılmaz. dabii Default değer verilmemiş parametre değişkenleri için onları çağrıırken mutlaka argüman girmek zorundadır. Örneğin:

```
public static void Foo(int a, int b = 100, int c = 200)
{
    System.Console.WriteLine("a = {0}, b = {1}, c = {2}", a, b, c);
}
```

Burada Foo çağrılrken en az bir argüman girmek zorundayız.

Aslında metot parametreleri için her zaman argüman aktarımı yapılmaktadır. Örneğin:

```
Foo(10);
```

Bu çağrıının aslında aşağıdaki çağrıdan hiçbir farkı yoktur. Bu çağrıda yine üç argüman da metoda aktarılmaktadır:

```
Foo(10, 100, 200);
```

Bir parametre değişkenine default değer verilmişse onun sağındaki tüm parametre değişkenlerine default değer verilmek zorundadır. Örneğin aşağıdaki bildirim error oluşturur:

```
public static void Foo(int a = 100, int b, int c)
{
    System.Console.WriteLine("a = {0}, b = {1}, c = {2}", a, b, c);
```

```
}
```

Burada a isimli parametre değişkenine default değer verildiği için artık onun sağındaki b ve c'ye de default değer verilmesi gerekmektedir. Başka bir deyişle default değer alan parametre değişkenlerinin metodun başında toplanmış olması gerekmektedir.

Pekiyi biz kendi metodlarımızın parametrelerine neden ve ne zaman default değer vermemeliyiz? İşte eğer parametre için değer onu çağrıranlar tarafından örneğin %70 gibi bir sıklıkla kullanılıyorsa çağrıranın işini kolaylaştırmak için (yani çağrıranın daha az tuşa basması için) biz o değeri o parametre değişkenine default değer olarak verebiliriz. Ancak sık kullanılmayan rastgele bir değerin parametre değişkenine default değer olarak verilmesi kötü bir tekniktir. Örneğin:

```
public static void DoSomething(int rent, bool when = true)
{
    //...
}
```

Buradaki doSomething metodu bir yerin kirasını ve kira ödeme zamanını parametre olarak alıyor olsun. Metodun when parametresi true ise bu durum kiranın ay başında ödeneceği, false ise ay sonunda ödeneceği anlamına gelsin. Madem ki kiralalar ülkemizde çoğunlukla ay başında ödenmektedir o halde bu metodun when parametresine default değer olarak true verebiliriz.

Metot Çağrımında İsimli Parametrelerin Kullanılması

Bu özellik de C#'a "Microsoft C Sharp Language Specification 4.0" ile ve "ECMA C# Language Specification 5" ile eklenmiştir. Bir metodu çağrıırken argümanın hangi parametre için girildiği "parametre_ismi: argüman" biçiminde belirtilebilmektedir. Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Foo(c: 10, a: 20, b: 30);
        }

        public static void Foo(int a, int b, int c)
        {
            System.Console.WriteLine("a = {0}, b = {1}, c = {2}", a, b, c);
        }
    }
}
```

Burada artık 10 değeri c parametresi için, 20 değeri a parametresi için ve 30 değeri de b parametresi için girilmiştir. Bir parametre değişkenine birden fazla kez değer verilmez. Aynı zamanda bir parametre için çağrı sırasında isim belirtilmişse onun sağındaki tüm argümanlar için de isim belirtilmek zorundadır. Örneğin:

```
Foo(10, c: 20, b: 20);      // geçerli
```

Bu çağrım geçerlidir. Çünkü ikinci argümanda isim belirtilmiş ve onun sağındakilerin hepsinde yine isim belirtilmiştir. Ancak aşağıdaki çağrım geçersizdir:

```
Foo(a: 10, 20, b: 30);      // error!
```

Cünkü burada birinci arüman isimli olduğu halde onun sağındaki argümanların hepsi isimli değildir. Metot parametreleri default değer almış olabilir. Bu durumda biz yine o parametreleri hiç belirtmeyebiliriz.

Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Foo(b: 10);           // geçerli
        }

        public static void Foo(int a = 100, int b = 200, int c = 300)
        {
            System.Console.WriteLine("a = {0}, b = {1}, c = {2}", a, b, c);
        }
    }
}
```

Deyimler (Statements)

Bir programdaki çalışma birimlerine deyim (statement) denir. Program deyimlerin çalışmasıyla çalışır. Deyimler beş gruba ayrılmaktadır:

1) Basit Deyimler (Simple Statements): İfade kavramı noktalı virgülü içermez. İfadedenin sonuna noktalı virgül konursa ifade deyim olur. Böyle deyimlere de basit deyim denir. Örneğin:

```
x = 10;      // basit deyim
Foo();       // basit deyim
y = a + b * c;
```

Yani basit deyimler "ifade;" biçimindeki deyimlerdir.

2) Bileşik Deyimler (Compound Statements): Bir bloğun içerisinde sıfır tane ya da daha fazla deyim yerleştirilirse tüm blok da bir deyim olur. Böyle deyimlere bileşik deyim denir. Bileşik deyimler adeta küçük kutuları içeren büyük kutular gibidir. Örneğin:

```
{
    a = 10;
    {
        b = 20;
        c = 30;
    }
}
d = 40;
```

Burada dışarıdan bakıldığından iki deyim vardır: Bir tane bileşik deyim ve bir tane basit deyim. Bileşik deyimin içerisinde de iki deyim vardır: Bir tane basit deyim ve bir tane bileşik deyim.

3) Kontrol Deyimleri (Control Statements): Program akışını kontrol etmek için kullanılan if, for, while gibi deyimlere kontrol deyimleri denir. Zaten bu bölümdeki ana konumuz kontrol deyimleridir.

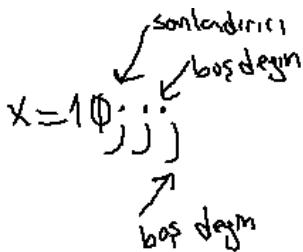
4) Bildirim Deyimleri (Declaration Statements): Bildirim işlemleri de birer deyim oluşturur. Bunlara bildirim deyimleri denilmektedir. Örneğin:

```
int a, b;      // bildirim deyimi
double x;      // bildirim deyimi
```

5) Boş Deyimler (Null statements): Solunda ifade olmadan kullanılan noktalı virgüler de bir deyim belirtir. Bunlara boş deyim denilmektedir. Boş deyimler “hiçbirşey;” biçiminde düşünülebilir. Örneğin:

```
x = 10;;
```

Buradaki ilk noktalı virgül sonlandırıcıdır. Diğer ikisi ise boş deyimlerdir. Bu kod parçasına dışarıdan bakıldığında üç deyim vardır.

Deyimlerin Çalışması

Bir program deyimlerin çalışmasıyla çalışmaktadır. Her deyim çalışlığında birşey olur:

- 1) Bir basit deyim çalıştırıldığında o deyimdeki ifade yapılır.
- 2) Bir bileşik deyimin çalıştırılması demek onun içindeki deyimlerin sırasıyla çalıştırılması demektir. Örneğin:

```
{  
    a = 10;  
    {  
        b = 20;  
        c = 30;  
    }  
}
```

Burada bileşik deyim çalışlığında önce `a = 10;` basit deyimi yapılacaktır. Sonra içteki bileşik deyim yapılacaktır. O da `b = 20;` ve `c = 30;` basit deyimlerinin yapılmasına yol açacaktır. Sonuç olarak bir bileşik deyim çalışlığında onun içerisindeki deyimler yukarıdan aşağıya doğru çalıştırılmış olur.

- 3) Kontrol deyimleri çalıştırıldığında ne olacağı zaten sonraki başlıklarda tek tek ele alınacaktır.
- 4) Bir bildirim deyimi çalıştırıldığında bellekte bildirilen değişkenler için yer ayrıılır.
- 5) Bir boş deyim çalıştırıldığında hiçbir şey olmaz. Tabii “madem ki boş deyim çalıştırıldığında bir şey olmuyor, bu durumda boş deyime ne gerek var?” diye düşünebilirsiniz. Boş deyimin anlamlı ve gerekli olduğu durumlarla ileride karşılaşılacaktır.

Aslında metodlar birer bileşik deyim belirtirler. Bir metot çağrıldığında o metodun ana bloğunun belirttiği bileşik deyim çalıştırılır. O halde bir C# programının çalıştırılması aslında Main metodunun çağrılması anlamına gelir. Örneğin:

```
namespace CSD  
{  
    class App  
    {  
        public static void Main()  
        {  
            int a, b;  
  
            a = 10;
```

```

        b = 20;
        Disp(a, b);
    }

    public static void Disp(int a, int b)
    {
        System.Console.WriteLine("a = {0}, b = {1}", a, b);
    }
}

```

Burada program Main metodunun CLR tarafından çağrılmasıyla başlatılır. Böylece Main metodunun belirttiği bileşik deyim çalıştırılacaktır. Main metodunun içerisinde dört basit deyim vardır. Bunlar sırasıyla çalıştırılır. Disp metodu çağrıldığında Disp metodunun ana bloğu ile belirtilen bileşik deyim çalıştırılmış olur.

Kontrol Deyimleri

Programın akışı üzerinde etkili olan deyimlere kontrol deyimleri denir. Bu bölümde if, while, for, switch ve goto deyimleri ele alınacaktır.

if Deyimi

if deyiminin genel sentaks biçimi şöyledir:

```

if (<bool türden ifade>
    <deyim>
[
    else
        <deyim>
]

```

if anahtar sözcüğünden sonra parantezler içerisinde bool türden bir ifade bulunmak zorundadır. if deyimi iki kısma ayrılır: “Doğruysa kısmı” ve “yanlıssa kısmı”. Her iki kısımda da tek bir deyim bulunmak zorundadır. Bu deyim basit deyim, bileşik deyim, bir kontrol deyimi, bir bildirimi deyimi ya da boş bir deyim olabilir. Eğer bu kısımlarda birden fazla deyimin bulunması isteniyorsa onun bileşik deyim biçiminde (yani bloklu biçimde) oluşturulması gereklidir.

if deyimi şöyle çalışır: Önce parantez içerisindeki ifadenin değeri hesaplanır. Bu ifade true ise (yani doğruysa) doğruysa kısmındaki deyim, false ise (yani yanlışsa) yanlışsa kısmındaki deyim çalıştırılır. Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int a;

            System.Console.Write("Bir değer giriniz:");
            a = int.Parse(System.Console.ReadLine());

            if (a > 0)
                System.Console.WriteLine("Pozitif");
            else
                System.Console.WriteLine("Negatif ya da sıfır");

            System.Console.WriteLine("Son");
        }
    }
}

```

```
}
```

if deyiminin tamamı dışarıdan bakıldığından tek bir deyimdir. Yukarıdaki Main metodunda toplam beş dyim vardır.

Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            double a, b, c;

            System.Console.Write("a:");
            a = double.Parse(System.Console.ReadLine());

            System.Console.Write("b:");
            b = double.Parse(System.Console.ReadLine());

            System.Console.Write("c:");
            c = double.Parse(System.Console.ReadLine());

            Root.DispRoots(a, b, c);
        }
    }

    class Root
    {
        public static void DispRoots(double a, double b, double c)
        {
            double delta;
            double x1, x2;

            delta = b * b - 4 * a * c;
            if (delta >= 0)
            {
                x1 = (-b + System.Math.Sqrt(delta)) / (2 * a);
                x2 = (-b - System.Math.Sqrt(delta)) / (2 * a);

                System.Console.WriteLine(x1);
                System.Console.WriteLine(x2);
            }
            else
                System.Console.WriteLine("Gerçek kök yok");
        }
    }
}
```

if deyiminin else kısmı olmak zorunda değildir. Eğer if deyiminin doğrusaya kısmını oluşturan deyimden sonra else anahtar sözcüğü gelmezse bu durumda “else kısmı olmayan bir if” söz konusu olur. Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int a;
```

```

        System.Console.WriteLine("Bir değer giriniz:");
        a = int.Parse(System.Console.ReadLine());

        if (a > 0)
            System.Console.WriteLine("Pozitif");
        System.Console.WriteLine("Son");
    }
}
}

```

Tabii bu durumda if deyiminin doğruysa kısmına birden fazla deyim yerleştirmek istiyorsak onu bileşik deyim biçiminde ifade etmemiz gereklidir. Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int a;

            System.Console.WriteLine("Bir değer giriniz:");
            a = int.Parse(System.Console.ReadLine());

            if (a > 0)
            {
                System.Console.WriteLine("Pozitif");
                System.Console.WriteLine("Evet evet pozitif");
            }
            System.Console.WriteLine("Son");
        }
    }
}

```

Tabii genel biçimden de görüldüğü gibi if deyiminin yalnızca yanlışsa kısmı olamaz. Bu durumda koşul ifadesini değiştirmek gereklidir. Örneğin:

```

if (ifade1)      // error!
else
    ifade2;

```

Bunun eşdeğeri:

```

if (!ifade1)
    ifade2;

```

birimindedir. Ya da aynı etki şöyle yaratılabilir:

```

if (ifade1)
;
else
    ifade2;

```

if deyiminin doğruysa kısmının yanlışlıkla boş deyim ile kapatılması durumlarıyla karşılaşmaktadır:

```

if (ifad1);
    ifade2;

```

Buradaki noktalı virgül boş deyimdir. Boş deyim için bir şey yapılmıyor olsa da boş deyim geçerli bir deyimdir. Böylece yukarıdaki örnekte if deyiminin doğruysa kısmını boş deyim oluşturmaktadır. Diğer deyim if dışında kalmıştır. Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            double a;

            System.Console.Write("a:");
            a = int.Parse(System.Console.ReadLine());
            if (a > 0); // dikkat!
                System.WriteLine("Pozitif");
        }
    }
}

```

Bu tür durumlarda derleyici dikkat çekmek için uyarı mesajı verbilmektedir.

Aşağıdaki kodda nasıl bir error mesajı beklersiniz?

```

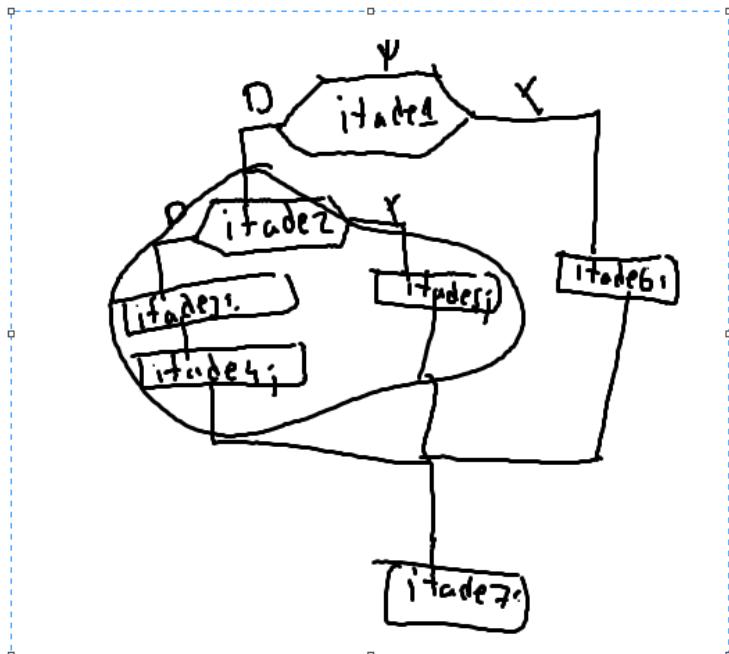
if (a > 0)
    System.Console.Write("Sayı ");
    System.WriteLine("Pozitif");
else
    System.Console.Write("Sayı negatif ya da sıfır");

```

Derleyiciye göre burada bir else vardır, fakat ona karşı gelen bir if yoktur. Çünkü buradaki if deyimi “yanlışsa kısmı olmayan bir if” olarak ele alınmaktadır.

İç İçe if Deyimleri

Bir if deyiminin doğruysa ya da yanlışsa kısmında başka bir if deyimi bulunabilir. if deyiminin tamamı tek bir deyimdir.


```

if (İfade1)
    if (İfade2)
    {

```

```

        ifade3;
        ifade4;
    }
    else
        ifade5;
else
    ifade6;
ifade7;

```

Örneğin üç sayıdan en büyüğünü bulmaya çalışalım:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int a, b, c;

            System.Console.Write("a:");
            a = int.Parse(System.Console.ReadLine());

            System.Console.Write("b:");
            b = int.Parse(System.Console.ReadLine());

            System.Console.Write("c:");
            c = int.Parse(System.Console.ReadLine());

            if (a > b)
                if (a > c)
                    System.Console.WriteLine(a);
                else
                    System.Console.WriteLine(c);
            else
                if (b > c)
                    System.Console.WriteLine(b);
                else
                    System.Console.WriteLine(c);
        }
    }
}

```

Sınıf Çalışması: Klavyeden int türden a, b, c ve d değişkenleri için dört değer okuyunuz. Bunların en büyüğünü yazdırınız.

Çözüm:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int a, b, c, d;

            System.Console.Write("a:");
            a = int.Parse(System.Console.ReadLine());

            System.Console.Write("b:");
            b = int.Parse(System.Console.ReadLine());

            System.Console.Write("c:");

```

```

c = int.Parse(System.Console.ReadLine());

System.Console.Write("d:");
d = int.Parse(System.Console.ReadLine());

if (a > b)
    if (a > c)
        if (a > d)
            System.Console.WriteLine(a);
        else
            System.Console.WriteLine(d);
    else
        if (c > d)
            System.Console.WriteLine(c);
        else
            System.Console.WriteLine(d);
else
    if (b > c)
        if (b > d)
            System.Console.WriteLine(b);
        else
            System.Console.WriteLine(d);

    else
        if (c > d)
            System.Console.WriteLine(c);
        else
            System.Console.WriteLine(d);
}
}
}

```

Alternatif çözüm şöyle olabilir:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int a, b, c, d;
            int max;

            System.Console.Write("a:");
            a = int.Parse(System.Console.ReadLine());

            System.Console.Write("b:");
            b = int.Parse(System.Console.ReadLine());

            System.Console.Write("c:");
            c = int.Parse(System.Console.ReadLine());

            System.Console.Write("d:");
            d = int.Parse(System.Console.ReadLine());

            max = a;
            if (max < b)
                max = b;
            if (max < c)
                max = c;
            if (max < d)
                max = d;
            System.Console.WriteLine(max);
        }
    }
}

```

```
}
```

Ayrık Koşullar

Bir koşul doğrulanmanın diğerlerinin doğru olma olasılığı yoksa bu koşullara ayrık (discrete) koşullar denir. Örneğin:

```
a > 0  
a < 0
```

Bu iki koşul ayrıktır. Örneğin:

```
a > 10  
a < 0
```

Bu iki koşul da ayrıktır. Örneğin:

```
a == 0  
a == 1  
a == 2  
a == 4
```

Bu dört koşul da ayrıktır. Fakat örneğin:

```
a > 10  
a > 20
```

bu iki koşul ayrık değildir.

Ayrık koşulların iki ayrı if deyimi ile ele alınması kötü bir tekniktir. Örneğin:

```
if (a > 0)  
{  
    //...  
}  
  
if (a < 0)  
{  
    //...  
}
```

Burada $a > 0$ ise gereksiz bir biçimde hiç doğrulanmayacağı halde $a < 0$ karşılaştırması yine yapılmaktadır. Ayrık koşullar else-if ile ele alınmalıdır. Örneğin:

```
if (a > 0)  
{  
    //...  
}  
else  
    if (a < 0)  
    {  
        //...  
    }
```

Örneğin:

```
namespace CSD  
{
```

```

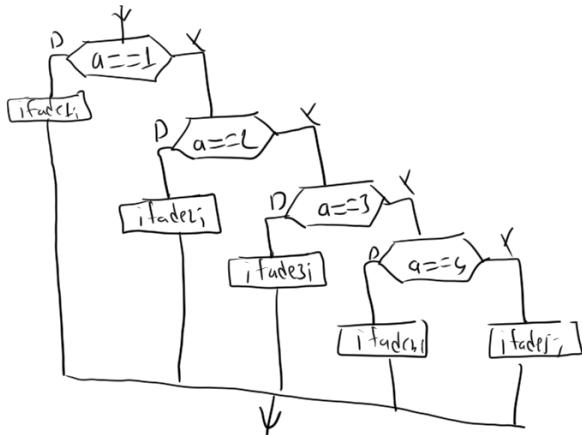
class App
{
    public static void Main()
    {
        int a;

        System.Console.WriteLine("Bir sayı giriniz:");
        a = int.Parse(System.Console.ReadLine());

        if (a > 0)
            System.Console.WriteLine("Pozitif");
        else
            if (a < 0)
                System.Console.WriteLine("Negatif");
            else
                System.Console.WriteLine("Sıfır");
    }
}

```

Bazen else-if durumları bir merdiven oluşturabilir. Örneğin:


```

if (a == 0)
    ifade1;
else
    if (a == 1)
        ifade2;
    else
        if (a == 2)
            ifade3;
        else
            if (a == 3)
                ifade4;
            else
                ifade5;

```

Şüphesiz bu tür merdivenlerde olasılığI yüksek koşulları daha yukarı yerleştirmek iyi bir tekniktir. Yazım bakımından sürekli kaymalar yerine aşağıdaki biçim de tercih edilmektedir:

```

if (a == 0)
    ifade1;
else if (a == 1)
    ifade2;
else if (a == 2)
    ifade3;
else if (a == 3)
    ifade4;

```

```
else
    ifade5;
```

Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int a;

            System.Console.WriteLine("Bir sayı giriniz:");
            a = int.Parse(System.Console.ReadLine());

            if (a == 1)
                System.Console.WriteLine("Bir");
            else if (a == 2)
                System.Console.WriteLine("İki");
            else if (a == 3)
                System.Console.WriteLine("Üç");
            else if (a == 4)
                System.Console.WriteLine("Dört");
            else if (a == 5)
                System.Console.WriteLine("Beş");
            else
                System.Console.WriteLine("Diğer");
        }
    }
}
```

İki if için tek bir else varsa else içteki if deyimine ilişkindir (dangling else). Örneğin:

```
if (ifade1)
    if (ifade2)
        ifade3;
else
    ifade2;
```

Burada kodu yazan kişinin tablamalarına göre onun else kısımın birinci if'e ilişkin olmasını istediği anlaşılmaktadır. Oysa burada else kısım her zaman içteki if deyimine aittir. Eğer else kısımın dıştaki if deyimine ilişkin olması isteniyorsa bilinçli bloklama yapılmalıdır:

```
if (ifade1)
{
    if (ifade2)
        ifade3;
}
else
    ifade2;
```

artık derleyici else kısımı dıştaki if deyiminin else kısımı olarak değerlendirir.

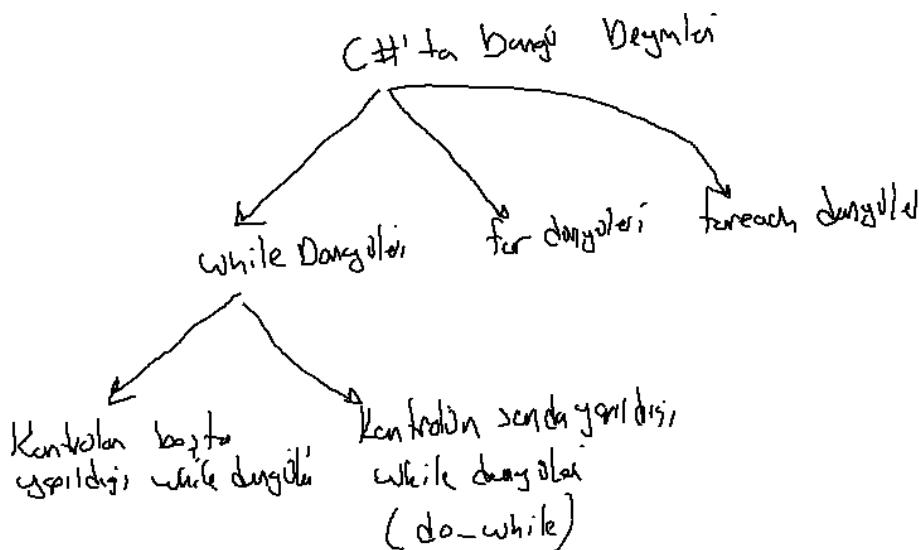
Döngü Deyimleri (Loop Statements)

Bir program parçasının yinelemeli olarak çalıştırılmasını sağlayan deyimlere döngü (loop) deyimleri denir. C#ta üç tür döngü deyimi vardır:

- 1) while Döngüleri
- 2) for Döngüleri

3) foreach Döngüleri

while döngüleri de kendi aralarında “Kontrolün Başta Yapıldığı while Döngüleri” ve “Kontrolün Sonda Yapıldığı while Döngüleri (do-while Döngüleri)” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Kontrolün Başya Yapıldığı while Döngüleri

while döngüleri bir koşul sağlandığı sürece yinelenen döngülerdir. Kontrolün başta yapıldığı while döngülerinin genel biçimi şöyledir:

```
while (<bool türden ifade>)
    <deyim>
```

while döngüsü şöyle çalışır: Önce while parantezi içerisindeki ifadenin değeri hesaplanır. Bu değer true ise döngü içerisindeki deyim çalıştırılır ve başa dönülür. İfadenin değeri false ise while döngüsünün çalışması biter. Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int i = 0;

            while (i < 10)
            {
                System.Console.WriteLine(i);
                ++i;
            }
            System.Console.WriteLine("Döngüden sonra i = {0}", i);
        }
    }
}
```

Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
```

```

        int i = 10;

        while (i >= 0)
        {
            System.Console.WriteLine(i);
            --i;
        }
        System.Console.WriteLine("Döngüden sonra i = {0}", i);
    }
}

```

Sınıf Çalışması: Tek bir while döngüsü kullanarak 0'dan 99'a kadar (99 dahil) sayıları her satırda 5 sayı olacak biçimde aşağıdaki gibi yazdırınız:

```

0 1 2 3 4
5 6 7 8 9
...
95 96 97 98 99

```

Çözüm:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int i = 0;

            while (i < 100)
            {
                System.Console.Write(i);
                if (i % 5 == 4)
                    System.Console.WriteLine();
                else
                    System.Console.Write(" ");
                ++i;
            }
        }
    }
}

```

Sınıf Çalışması: Önce klavyeden bir n sayısı isteyiniz. Sonra while döngüsünü kullanarak klavyeden int türden n tane sayı isteyip bunların toplamını yazdırınız.

Çözüm:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int n, i;
            int val, total;

            System.Console.Write("Bir sayı giriniz:");
            n = int.Parse(System.Console.ReadLine());

            i = 1;
            total = 0;
        }
    }
}

```

```

        while (i <= n)
    {
        System.Console.WriteLine("{0}. Sayıyı giriniz:", i);
        val = int.Parse(System.Console.ReadLine());
        total += val;
        ++i;
    }

    System.Console.WriteLine("Girilen {0} sayının toplamı = {1}", n, total);
}
}
}

```

while parantezi içerisindeki ++ ve -- operatörlerine dikkat ediniz:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int i = 0;

            while (++i < 10)
                System.Console.Write("{0} ", i);
            System.Console.WriteLine();
        }
    }
}

```

Burada 1'den 9'a kadar (9 dahil) sayılar ekrana çıkar. Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int i = 0;

            while (i++ < 10)
                System.Console.Write("{0} ", i);
            System.Console.WriteLine();
        }
    }
}

```

Burada 1'den 10'a kadar sayılar ekrana çıkar. Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int i = 10;

            while (--i > 0)
                System.Console.WriteLine(i);
        }
    }
}

```

Burada 9'dan 1'e kadar sayılar ekrana çıkar. Fakat örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int i = 10;

            while (i-- > 0)
                System.Console.WriteLine(i);
        }
    }
}
```

Burada 9'dan 0'a kadar sayılar ekrana çıkar.

n değişkeninin içerisinde bir değer olmak üzere n defa yinelenen bir döngüyü while deyimiyle en basit biçimde şu kalıpla oluştururuz:

```
while (n-- > 0)
{
    //...
}
```

while döngüsünün yanlışlıkla boş deyim ile kapatılması durumlarıyla sık karşılaşılmaktadır. Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int i;

            i = 0;

            while (i < 10) ;      // dikkat sonsuz döngü oluşur!
            {
                System.Console.WriteLine(i);
                ++i;
            }
        }
    }
}
```

Tabii bazen programcı isteyerek de (örneğin bir geciktirme oluşturmak için) döngüyü boş deyimle kapatabilir:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int i;

            i = 0;
            while (++i < 10000000000)
            ;
            System.Console.WriteLine("Son");
        }
    }
}
```

```
    }
}
```

Bazen sonsuz döngüler oluşturmak isteyebiliriz. Bu döngülerden daha sonra göreceğimiz break deyimleriyle çıkışabiliriz. Sonsuz döngü oluşturmak için while parantezinin içine true ifadesini yerleştirmek yeterlidir. Örneğin:

```
while (true)
{
    //...
}
```

Bir while döngüsünün içerisinde başka bir while döngüsü bulunabilir. while döngülerinin de tamamı tek bir deyimdir. Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int i, k;

            i = 0;
            while (i < 5)
            {
                k = 0;
                while (k < 5)
                {
                    System.Console.WriteLine("{0}, {1}", i, k);
                    ++k;
                }
                ++i;
            }
        }
    }
}
```

Tabii while döngüsünün kendisi de dışarıdan bakıldığından tek bir deyimdir. Bu nedenle başka bir deyim içerisinde bloklanması gereklidir. Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int i, k;

            i = k = 0;
            while (i++ < 5)
                while (k++ < 5)
                    System.Console.WriteLine("{0}, {1}", i, k);
        }
    }
}
```

Kontrolün Sonda Yapıldığı while Döngüleri

Bu while döngülerine seyrek gereksinim duyulmaktadır. Burada kontrol noktası sondadır. Döngünün genel biçimini söylemek:

```

do      <deyim>
while (<bool türden ifade>);

```

Buradaki noktalı virgül boş deyim belirtmez. Sentaksın bir parçasıdır. do anahtar sözcüğü döngünün "kontrolün sonda yapıldığı while döngüsü" olduğunu belirlemek için gerekmektedir. Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int i;

            i = 0;
            do
            {
                System.Console.WriteLine(i);
                ++i;
            } while (i < 10);
        }
    }
}

```

Kontrolün sonda yapılması döngü deyiminin en az bir kez çalıştırılacağı anlamına gelir. Döngünün sonda yapıldığı while döngülerine çok az gereksinim duyulmaktadır. Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            char ch;

            do
            {
                System.Console.Write("(e)vet/(h)ayır?");
                ch = char.Parse(System.Console.ReadLine());
            } while (ch != 'e' && ch != 'h');

            if (ch == 'e')
                System.Console.WriteLine("Evet");
            else
                System.Console.WriteLine("Hayır");
        }
    }
}

```

Yukarıdaki program büyük harf 'E' ve 'H' harflerini dikkate alacak biçimde şöyle düzenlenebilir:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            char ch;

```

```

        do
    {
        System.Console.Write("(e)vet/(h)ayır?");
        ch = char.Parse(System.Console.ReadLine());
    } while (ch != 'e' && ch != 'h' && ch != 'H' && ch != 'E') ;

    if (ch == 'e' || ch == 'E')
        System.Console.WriteLine("Evet girdiniz...");
    else
        System.Console.WriteLine("Hayır girdiniz...");
    }
}
}

```

C#'ta aslında int, long, float, double, char gibi temel türler birer yapı belirtmektedir. Bu konu ilerde ele alınacaktır. İşte char isimli yapının IsXXX isimli static metodları ilgili karakteri parametre olarak alıp onu test işlemine sokmaktadır. Örneğin IsLower "küçük harf mi" testine, IsUpper "büyük harf mi" testine yapmaktadır. Bu metodların listesine MSDN dokümanlarından bakabilirsiniz. Char yâısının ToUpper ve Lower metodları ise büyük harf küçük harf dönüştürmesi yapmaktadır. Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            char ch;

            do
            {
                System.Console.Write("(e)vet/(h)ayır?");
                ch = char.ToLower(char.Parse(System.Console.ReadLine()));
            } while (ch != 'e' && ch != 'h');

            if (ch == 'e')
                System.Console.WriteLine("evet");
            else
                System.Console.WriteLine("hayır");
        }
    }
}

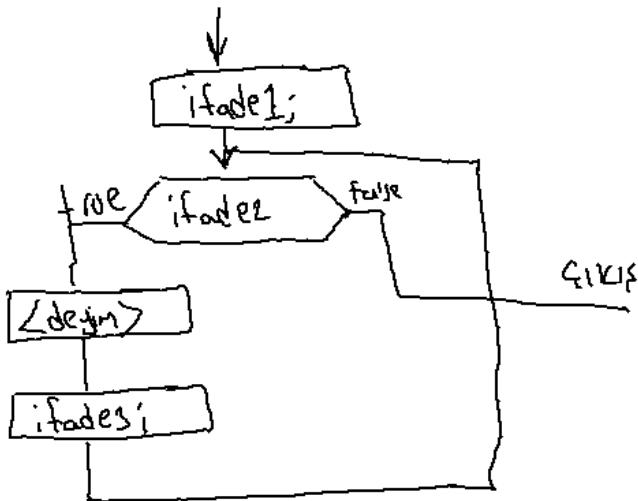
```

for Döngüleri

for döngüleri aslında while döngülerinin daha genel bir biçimidir. Yani while döngüsünde olan yetenek zaten for döngüsünde de vardır. Fakat for döngüsünün while döngüsünden fazlalığı söz konusudur. for döngülerinin genel biçimini söyleyelim:

```
for ([ifade1]; [ifade2]; [ifade3])
    <deyim>
```

for anahtar sözcüğünden sonra parantezler içerisinde iki noktalı virgül bulunmak zorundadır. Bu iki noktalı virgül döngüyü üç kısma ayırır. Döngünün ikinci kısmındaki ifade bool türden olmak zorundadır. Bunun dışında birinci ve üçüncü kısımdaki ifadeler herhangi bir biçimde oluşturulabilir. Döngü aşağıdaki gibi çalışmaktadır:

for döngüsünün birinci kısmındaki ifade döngüye girişte yalnızca bir kez yapılır. Bir daha da yapılmaz. Döngü ikinci kısmındaki ifade true olduğu sürece yinelenir. İkinci kısmındaki ifade her true olduğunda bir kez döngü deyimi çalıştırılır sonra üçüncü kısmındaki ifade yapılır ve yeniden başa dönülerek ikinci kısmındaki kontrolle yinelenme devam eder.

for döngülerinin en fazla karşılaşılan kalıbı aşağıdaki gibidir:

```
for (ilkdeğer; koşul; artırım)
    <deym>
```

Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int i;

            for (i = 0; i < 10; ++i)
                System.Console.WriteLine(i);
        }
    }
}
```

Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int i;

            for (i = 10; i >= 0; --i)
                System.Console.Write("{0} ", i);
            System.Console.WriteLine();
        }
    }
}
```

Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int i, n, total;

            System.Console.WriteLine("Bir sayı giriniz:");
            n = int.Parse(System.Console.ReadLine());

            total = 0;
            for (i = 1; i <= n; ++i)
                total += i;

            System.Console.WriteLine(total);
        }
    }
}
```

Tabii döngü değişkeninin tamsayı türünden olması gibi bir zorunluluk yoktur. Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            double x;

            for (x = 0; x < 2 * System.Math.PI; x += 0.1)
                System.Console.WriteLine("Sin({0:F2}) = {1:F2}", x, System.Math.Sin(x));
        }
    }
}
```

for döngüsünün birinci kısmındaki ifade hiç yazılmayabilir. Ya da aslında bu ifade oradan alınıp yukarıya konulsa da işlevsel olarak değişen bir şey olmaz. Örneğin:

*;fadesi;
for (j; ifades; ifades)
<degin>*

Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int i;

            i = 0;
            for (; i < 10; ++i)
                System.Console.WriteLine(i);
        }
    }
}
```

```
}
```

for döngüsünün üçüncü kısmını da yazılabilir. Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int i;

            i = 0;
            for ( ; i < 10; )
            {
                System.Console.WriteLine(i);
                ++i;
            }
        }
    }
}
```

Birinci ve üçüncü kısmını olmayan for döngüleri while döngüleri ile eşdeğerdir. Yani:

```
while (ifade)
{
    //...
}
```

ile

```
for ( ; ifade; )
{
    //...
}
```

tamamen eşdeğerdir.

while döngüsü ile for etkisi de yaratılabilir. Örneğin:

```
for (ifade1; ifade2; ifade3)
{
    //...
}
```

döngüsü eşdeğer olarak şöyle de yazılabılır:

```
ifade1;
while (ifade2)
{
    //...
    ifade3;
}
```

for döngüsünün ikinci kısmını da bulundurulamayabilir. Eğer for döngüsünün ikinci kısmını bulundurulmamışsa koşulun sürekli sağlandığı kabul edilir. (Yani bu durum sonsuz döngü oluşturur). Daha açık bir biçimde:

```
for (ifade1; ; ifade3)
    <deyim>
```

işleminin eşdeğeri şöyledir:

```
for (ifade1; true; ifade3)
    <deyim>
```

Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int i;

            for (i = 0; ; ++i)      // sonsuz döngü
                System.Console.WriteLine(i);
        }
    }
}
```

Nihayet for döngüsünün hiçbir kısmı olmayabilir. Tabii yine iki noktalı virgül parantezler içerisinde bulunmak zorundadır. Örneğin:

```
for (;;)
{
    //...
}
```

Aynı durum while döngüleriyle şöyle oluşturulabilir:

```
while (true)
{
    //...
}
```

Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int i;

            i = 0;
            for ( ; ; )
            {
                System.Console.WriteLine(i);
                ++i;
            }
        }
    }
}
```

for döngülerinin yanlışlıkla boş deyim ile kapatılması durumlarıyla karşılaşmaktadır. Örneğin:

```
namespace CSD
{
```

```

class App
{
    public static void Main()
    {
        int i;

        for (i = 0; i < 10; ++i) ;      // dikkat boş deyim!
            System.Console.WriteLine(i);
    }
}

```

for döngüsünün birinci ve üçüncü kısmındaki ifadeler istenildiği gibi düzenlenebilir:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int i;

            i = 0;
            for (System.Console.WriteLine("Birinci kısmı"); i < 3;
                System.Console.WriteLine("Üçüncü kısmı"))
            {
                System.Console.WriteLine("Döngü deyimi");
                ++i;
            }
        }
    }
}

```

for döngüsünün birinci ve üçüncü kısmını virgül atomu ile çoğaltılabılır. Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int i, k;

            for (i = 0, k = 100; i + k > 50; ++i, k -= 2)
                System.Console.WriteLine("i = {0}, k = {1}", i, k);
        }
    }
}

```

for döngüsünün ikinci kısmını bu biçimde çoğaltılamaz.

for döngüsünün birinci kısmında bildirim yapılabılır. Ancak bildirilen değişkene ilkdeğer verilmesi zorunludur. Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            for (int i = 0; i < 10; ++i)

```

```

        System.Console.WriteLine(i);
    }
}
}

```

Burada aynı türden birden fazla değişkenin bildirimi de yapılabilir. Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            for (int i = 0, k = 100; i + k > 50; ++i, k -= 2)
                System.Console.WriteLine("i = {0}, k = {1}", i, k);
        }
    }
}

```

for döngüsünün birinci kısmında bildirilen değişkenler yalnızca for döngüsü içerisinde kullanılabilirler. Daha açık bir biçimde ifade etmek istersek, standartlara göre:

```

for (bildirim; ifade2; ifade3)
    <deyim>

```

işleminin eşdeğeri şöyledir:

```

{
    bildirim;
    for (; ifade2; ifade3)
        <deyim>
}

```

Yani örneğin:

```

for (int i = 0; i < 10; ++i)
    System.Console.WriteLine(i);

```

işleminin eşdeğeri şöyledir:

```

{
    int i = 0;
    for (; i < 10; ++i)
    {
        //...
    }
}

```

Buradan hareketle böyle bir döngüyü aşağıya kopyalarsak bir sorun oluşmaz. Örneğin:

```

for (int i = 0; i < 10; ++i)
    System.Console.WriteLine(i);

for (int i = 0; i < 10; ++i)
    System.Console.WriteLine(i);

```

Çünkü buradaki i'ler ayrı bloklardaymış gibi değerlendirilecektir.

Algoritma Kavramı

Bir problemi kesin çözüme götüren adımlar topluluğuna "algoritma (algorithm)" denir. Bir problemi kesin çözüme değil fakat makul bir çözüme götüren adımlar topluluğuna ise "sezgisel yöntem (heuristic)" denilmektedir. Algoritma hem sözel olarak hem de kod biçiminde ifade edilebilmektedir. Genellikle her ikisi bir arada kullanılarak algoritmalar açıklanır. Algoritma açıklamak için özel notasyonlar, akış diagramları vs. de kullanılabilmektedir. Ancak en yaygın kullanım sözel ve kod yazarak algoritmanın açıklanmasıdır. Algoritma etimolojik olarak cebirin kurucusu “Ebû Ca'fer Muhammed bin Mûsâ el-Hârizmî” nin isminden gelmektedir.

Aynı işi yapan birden fazla algoritma söz konusu olduğunda bunlardan hangisinin daha iyi olduğu nasıl tespit edilir? İşte iki ölçüt çok kullanılmaktadır: Hız ve Kaynak Kullanımı. Fakat baskın ölçüt hızdır ve kıyaslama söz konusu olduğunda default bir biçimde hız ölçütı kastedilir. Algoritmaların hızını teknik olarak ölçmek basit bir konu değildir. Yazılım mühendisliğinin ve matematiğin bu alanla uğraşan bölümüne “Algoritma Analizi (“analysis of algorithms)” denilmektedir.

Birtakım problemleri çözmek için insanlar pek çok algoritmik yöntem düşünülmüştür. Bazen bu yöntemleri bilmek için zaman harcamak yerine doğrudan akla ilk geldiği gibi düz mantık (brute-force) çözüme de gidebiliriz.

Sınıf Çalışması: Klavayeden bir sayı isteyiniz. Onun asal çarpanlarını aşağıdaki gibi ekrana yazdırınız:

```
Lütfen bir sayı giriniz: 20  
2 2 5
```

Cözüm:

```
namespace CSD  
{  
    class App  
    {  
        public static void Main()  
        {  
            int n, i;  
  
            System.Console.Write("Lütfen bir sayı giriniz:");  
            n = int.Parse(System.Console.ReadLine());  
  
            i = 2;  
            while (n != 1)  
            {  
                if (n % i == 0)  
                {  
                    System.Console.Write("{0} ", i);  
                    n /= i;  
                }  
                else  
                    ++i;  
            }  
            System.Console.WriteLine();  
        }  
    }  
}
```

Asallık testi yapan basit bir metot yazabiliriz:

```
namespace CSD  
{  
    class App  
    {
```

```

public static void Main()
{
    int n;

    System.Console.Write("Bir sayı giriniz:");
    n = int.Parse(System.Console.ReadLine());

    for (int i = 2; i <= n; ++i)
        if (Prime.IsPrime(i))
            System.Console.WriteLine("{0} ", i);
    System.Console.WriteLine();
}

class Prime
{
    public static bool IsPrime(int n)
    {
        for (int i = 2; i < n; ++i)
            if (n % i == 0)
                return false;
        return true;
    }
}

```

IsPrime metodunda n sayısının 2'den başlanarak kendisine kadar sayılaraya tam bölünüp bölünmediğine bakılmıştır. Eğer n herhangi bir sayıya tam bölünüyorsa metottan false ile, bölünmüyorsa true ile geri dönülmektedir.

Yukarıdaki algoritmayı daha iyi hale getirebiliriz: Asal olmayan her sayının kareköküne kadar bir asal çarpanı vardır. Bu durumda bizim sayının kareköküne kadar kontrol yapmamız yeterlidir. Ayrıca ikinin dışındaki çift sayıları kontrol etmeye de gerek yoktur:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int n;

            System.Console.Write("Bir sayı giriniz:");
            n = int.Parse(System.Console.ReadLine());

            for (int i = 2; i <= n; ++i)
                if (Prime.IsPrime(i))
                    System.Console.WriteLine("{0} ", i);
            System.Console.WriteLine();
        }
    }

    class Prime
    {
        public static bool IsPrime(int n)
        {
            if (n % 2 == 0)
                return n == 2;

            for (int i = 3; i * i <= n; i += 2)
                if (n % i == 0)
                    return false;
            return true;
        }
    }
}

```

```
}
```

İç İçe Döngüler (Nested Loops)

Bir döngünün döngü deyimi başka bir döngüden oluşabilir. Örneğin:

```
for (int i = 0; i < 10; ++i)
    for (int k = 0; k < 10; ++k)
    {
        //...
    }
```

Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            for (int i = 0; i < 5; ++i)
                for (int k = 0; k < 5; ++k)
                    System.Console.WriteLine("{0}, {1}", i, k);
        }
    }
}
```

Sınıf Çalışması: Klavyeden bir sayı giriniz. Sıfırdan başlayarak her satırda beş tane olacak biçimde aralarına boşuk bırakarak sayıları yazdırınız. Örneğin:

Bir sayı giriniz: 22

```
0 1 2 3 4
5 6 7 8 9
10 11 12 13 14
15 16 17 18 19
20 21 22
```

Cözüm:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int n;
            System.Console.Write("bir sayı giriniz");
            n = int.Parse(System.Console.ReadLine());

            for (int i = 0; i <= n; ++i)
            {
                System.Console.Write("{0}", i);
                if (i % 5 == 4)
                    System.Console.WriteLine();
                else
                    System.Console.Write(" ");
            }
            System.Console.WriteLine();
        }
    }
}
```

```
}
```

Sınıf Çalışması: Klavyeden int türden bir n sayısı okuyunuz. Aşağıdaki deseni çıkartınız:

```
*  
**  
***  
****  
....  
*****....**** (n tane)
```

Çözüm:

```
namespace CSD  
{  
    class App  
    {  
        public static void Main()  
        {  
            int n;  
  
            System.Console.Write("Bir sayı giriniz:");  
            n = int.Parse(System.Console.ReadLine());  
  
            for (int i = 1; i <= n; ++i)  
            {  
                for (int k = 1; k <= i; ++k)  
                    System.Console.Write("*");  
                System.Console.WriteLine();  
            }  
        }  
    }  
}
```

Sınıf Çalışması: Klavyeden width ve height için iki int değer okuyunuz. Aşağıdaki kutucuğu oluşturunuz:

```
*****  
*      *  
*      *  
*****
```

Burada width = 6, height = 4'tür.

Çözüm:

```
namespace CSD  
{  
    class App  
    {  
        public static void Main()  
        {  
            int width, height;  
  
            System.Console.Write("Genişlik giriniz: ");  
            width = int.Parse(System.Console.ReadLine());
```

```

System.Console.Write("Yükseklik giriniz: ");
height = int.Parse(System.Console.ReadLine());

for (int i = 1; i <= height; ++i)
{
    for (int k = 1; k <= width; ++k)
        if (k == 1 || k == width)
            System.Console.Write("*");
        else if (i == 1 || i == height)
            System.Console.Write("*");
        else
            System.Console.Write(" ");
    System.Console.WriteLine();
}
}
}

```

Çözüm şöyle de olabilirdi:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int width, height;

            System.Console.Write("Genişlik giriniz:");
            width = int.Parse(System.Console.ReadLine());

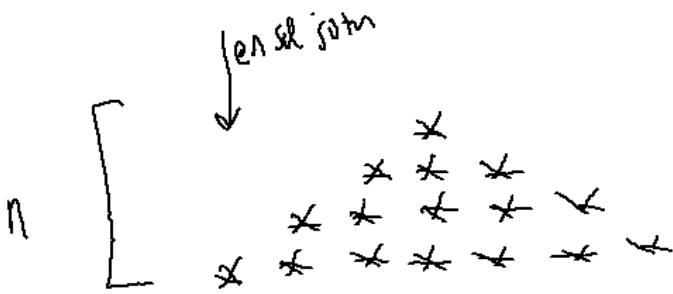
            System.Console.Write("Yükseklik giriniz:");
            height = int.Parse(System.Console.ReadLine());

            for (int i = 1; i <= height; ++i)
            {
                System.Console.Write("*");
                for (int k = 2; k <= width - 1; ++k)
                {
                    if (i == 1 || i == height)
                        System.Console.Write("*");
                    else
                        System.Console.Write(" ");
                }
                System.Console.WriteLine("*");
            }
        }
    }
}

```

Aşağıdaki gibi bir çözüm de denenebilir:

Sınıf Çalışması: Klavyeden bir n sayısı isteyiniz ve aşağıdaki deseni çıkartınız:

Açıklama: Yazılımda karmaşık gibi görülen problemleri daha yalın parçalara ayırarak çözebiliriz. Yani problemi tek parça halinde çözmek yerine parçalara ayırp çözmek daha uygundur. Böylece karmaşıklık duygusu azaltılmış olur. Problemi daha yalın parçalara ayırmak o parçaları metotlar ya da sınıflar biçiminde oluşturup onları kullanarak problemi çözmek tasarıımı kolaylaştırır. Bu teknike İngilizce "Böl ve ele geçir (divide and conquer)" denilmektedir.

Cözüm:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int n;

            System.Console.Write("Bir sayı giriniz:");
            n = int.Parse(System.Console.ReadLine());

            for (int i = 0; i < n; ++i)
            {
                for (int k = 0; k < n - i - 1; ++k)
                    System.Console.Write(" ");
                for (int k = 0; k < 2 * i + 1; ++k)
                    System.Console.Write("*");
                System.Console.WriteLine();
            }
        }
    }
}
```

Sınıf Çalışması: Rectangle isimli sınıfın içerisinde '*' karakterleriyle dikdörtgen basan Disp isimli metodu aşağıdaki parametrik yapıya uygun olarak yazınız:

```
public static void Disp(int row1, int col1, int ro2, int col2)
```

Metot dikdörtgenin sol üst ve sağ alt koordinatlarını parametre olarak almaktadır.

Cözüm:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            System.Console.CursorVisible = false;
            Rectangle.Disp(5, 3, 10, 20);
            System.Console.ReadKey(true);
        }
    }
}
```

```

class Rectangle
{
    public static void Disp(int row1, int col1, int row2, int col2)
    {
        for (int r = row1; r <= row2; ++r)
        {
            System.Console.SetCursorPosition(col1, r);
            System.Console.Write("*");
            for (int c = col1 + 1; c < col2; ++c)
                System.Console.Write(r == row1 || r == row2 ? "*" : " ");
            System.Console.Write("*");
        }
    }
}

```

break Deyimi

break deyimi döngü deyimleri içerisinde ya da switch deyimi içerisinde kullanılabilir. Kullanım biçimi şöyledir:

```
break;
```

Programın akışı break anahtar sözcüğünü gördüğünde döngü kırılır ve akış döngüden sonraki deyimle devam eder. Yani break deyimi içerisinde bulunduğu döngü deyiminin kendisini sonlandırmaktadır. Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int val;

            for ( ; ; )
            {
                System.Console.WriteLine("Bir sayı giriniz:");
                val = int.Parse(System.Console.ReadLine());
                if (val == 0)
                    break;
                System.Console.WriteLine(val * val);
            }
        }
    }
}

```

Anahtar Notlar: Klavyeden tuşa basar basmaz (yani ENTER tuşuna gereksinim duymadan) okuma yapmak için şu kalıp kullanılır:

```
System.Console.ReadKey(true).KeyChar
```

Eğer ReadKey metoduna argüman olarak true girilirse basılan tuş ekranda gözükmeyecektir, false girilirse gözükmeyecektir. Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            char ch;

            System.Console.WriteLine("Press any key to continue....");
            ch = System.Console.ReadKey(true).KeyChar;
            System.Console.WriteLine("Ok: {0}", ch);
        }
    }
}

```

```
        }
    }
}
```

Anahtar Notlar: Console sınıfının Clear metodu ekranı silmek için kullanılabilir.

Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            CommandLine.Run();
        }
    }

    class CommandLine
    {
        public static void Run()
        {
            char ch;

            for (;;)
            {
                System.Console.WriteLine("CSD>");
                ch = System.Console.ReadKey(true).KeyChar;
                System.Console.WriteLine(ch);
                if (ch == 'q')
                    break;
                if (ch == 'd')
                    System.Console.WriteLine("dir command");
                else if (ch == 'r')
                    System.Console.WriteLine("remove command");
                else if (ch == 'c')
                    System.Console.Clear();
                else
                    System.Console.WriteLine("{0}: command not found!", ch);
            }
        }
    }
}
```

İç içe döngülerde break deyimi yalnızca kendi döngüsünü kırar. Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            char ch;

            for (int i = 0; i < 10; ++i)
                for (int k = 0; k < 10; ++k)
                {
                    System.Console.WriteLine("{0}, {1}", i, k);
                    ch = System.Console.ReadKey(true).KeyChar;
                    if (ch == 'q')
                        break;
                }
        }
    }
}
```

Yukarıdaki örnekte 'q' tuşuna basıldığında iki döngüden de çıkmak istiyorsanız iki ayrı break deyimi kullanmalısınız. Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            char ch = ' ';

            for (int i = 0; i < 10; ++i)
            {
                for (int k = 0; k < 10; ++k)
                {
                    System.Console.WriteLine("{0}, {1}", i, k);
                    ch = System.Console.ReadKey(true).KeyChar;
                    if (ch == 'q')
                        break;
                }
                if (ch == 'q')
                    break;
            }
        }
    }
}
```

continue Deyimi

continue deyimi break deyimine göre oldukça seyrek kullanılmaktadır. Kullanım biçimi şöyledir:

```
continue;
```

continue deyimi yalnızca döngülerin içerisinde kullanılabilir. Programın akışı continue deyimini gördüğünde o anda çalıştırılmakta olan döngünün içerisindeki deyim (döngü deyiminin kendisi değil, onun çalıştırıldığı deyim) sonlandırılır. Böylece yeni bir yinelemeye geçilmiş olur. Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            for (int i = 0; i < 10; ++i)
            {
                if (i % 2 == 0)
                    continue;
                System.Console.WriteLine(i);
            }
        }
    }
}
```

Burada programın akışı çift sayılarla continue deyimini görecektir. Böylece ekrana tek sayılar çıkacaktır. (Tabii bu örnek continue deyiminin çalışma biçimini anlatmak için verilmiştir. Yoksa tek sayıları bu biçimde yazdırırmaya çalışmak iyi bir teknik değildir.)

Örneğin:

```
namespace CSD
{
```

```

class App
{
    public static void Main()
    {
        CommandPrompt.Run();
    }
}

class CommandPrompt
{
    public static void Run()
    {
        char ch;

        for (;;)
        {
            System.Console.Write("CSD>");
            ch = System.Console.ReadKey(true).KeyChar;
            System.Console.WriteLine(ch);

            if (ch == '\r' || ch == ' ')
                continue;
            if (ch == 'q')
                break;
            if (ch == 'r')
                System.Console.WriteLine("Remove command");
            else if (ch == 'c')
                System.Console.Clear();
            else if (ch == 'd')
                System.Console.WriteLine("Dir command");
            else
                System.Console.WriteLine("{0} is not recognized as an internal or external command,\noperable program or batch file.", ch);
        }
    }
}

```

İç içe döngülerde continue deyimi yalnızca kendi döngü deyimini (döngüde yinelenen deyimi) sonlandırır.

goto Deyimi

goto deyimi akışı belli bir noktaya koşulsuz olarak aktarmak için kullanılır. goto deyiminin genel biçimi şöyledir:

```

goto <etiket>;
//...
<etiket>:
//...

```

Programın akışı goto deyimini gördüğünde etiket ile belirtilen noktaya aktarılır. goto deyiminin döngü oluşturmak gibi gerekliliklerle kullanılması kötü bir tekniktir. Gereksiz goto kullanmak programın takip edilebilirliğini zorlaştırır ve kötü teknik olarak değerlendirilmektedir. Aşağıdaki örnek goto'nun kullanılması gereken yer için değil goto mekanizmasının anlaşılabilmesi için verilmiştir:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {

```

```

        int i = 0;

    REPEAT:
        System.Console.WriteLine(i);
        ++i;
        if (i < 10)
            goto REPEAT;
    }
}
}

```

goto deyimi ile başka bir metoda atlanamaz. Ancak aynı metotta başka bir yere atlanabilir. Böylece farklı metotlarda aynı goto etiketleri kullanılabilir. Her metottaki etkiet o metottaki goto işlemi için kullanılmaktadır. İç yerel bloktan dış yerel bloğa goto yapılabılır fakat dış yerel bloktan iç yerel bloğa goto yapılamaz.

goto etiketini bir deyim izlemek zorundadır. Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            //...
            goto EXIT;
            //...

            EXIT:      // error!
        }
    }
}

```

Bunun için boş deyim kullanılabilir. Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            //...
            goto EXIT;
            //...

            EXIT:      // geçerli
            ;
        }
    }
}

```

Farklı yerlerden aynı etikete goto yapılabılır. Bir metot içerisinde aynı isimli etiketten birden fazla bulunamaz.

goto ile atlanan yerden önce bir değişken bildirilmiş olabilir. Atlanan yerde bu değişkenin kullanılabilmesi için onun atlanılan yer itibarı ile değer almış olması gereklidir. Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()

```

```

    {
        //...
        goto EXIT;
        //...
        int a = 10;
    EXIT:
        System.Console.WriteLine(a);      // error!
    }
}
}

```

Fakat örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            //...
            goto EXIT;
            //...
            int a;
        EXIT:
            a = 10;
            System.Console.WriteLine(a);      // geçerli
        }
    }
}

```

goto deyiminin iyi teknik olarak kullanılabileceği üç yer vardır:

1) İç içe döngülerden ya da döngü içerisindeki switch deyiminden tek hamlede çıkmak için. Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            for (int i = 0; i < 10; ++i)
            {
                for (int k = 0; k < 10; ++k)
                {
                    System.Console.WriteLine("({0}, {1})", i, k);
                    if (System.Console.ReadKey(true).KeyChar == 'q')
                        goto EXIT;
                }
            }
        EXIT:
            ;
        }
    }
}

```

2) goto deyimi ters sırada boşaltım yapmak için kullanılabilir. (Burada örneğini vermeyeceğiz.)

3) Bazı özel durumlarda goto tam tersine programın daha iyi anlaşılmasına yol açabilir. Bu tür durumlarda goto kullanabiliriz.

Yukarıdaki durumların dışında goto deyiminin kullanılması iyi teknik kabul edilmemektedir. Programın akışının başka bir yere devredilmesi kodun anlamlandırılmasını zorlaştırmaktadır.

Sabit İfadeleri (Constant Expressions)

Yalnızca sabitlerden ve operatörlerden oluşan ifadelere sabit ifadeleri denir. Örneğin:

```
1  
10 * 2 - 3  
5 * 4
```

birer sabit ifadesidir. Halbuki:

```
x  
x + 8  
x * 2
```

birer sabit ifadesi değildir. Sabit ifadelerinin net sayısal değerleri derleme aşamasında belirlenebilir. C#'ta bazı durumlarda sabit ifadelerinin kullanılması zorunlu tutulmuştur.

switch Deyimi

switch deyimi bir ifadenin çeşitli sayısal değerleri için çeşitli farklı işlemlerin yapılması amacıyla kullanılır. Genel biçim şöyledir:

```
switch (<ifade>)  
{  
    case <s.i>:  
        //...  
        [break;]  
    case <s.i>:  
        //...  
        [break;]  
    case <s.i>:  
        //...  
        [break;]  
    [  
        default:  
            //...  
            [break;]  
    ]  
}
```

switch anahtar sözcüğünden sonra parantezler içerisinde bir ifade bulunmak zorundadır. switch deyimi case bölgümlerinden oluşur. case anahtar sözcüğünün yanında bir sabit ifadesi bulunmak zorundadır. switch deyimi istege bağlı olarak default bölüm içerebilir. case bölgümleri ve default bölüm genellikle (fakat mutlak değil) break deyimi ile sonlandırılır.

switch deyimi şöyle çalışır: Önce derleyici switch parantezi içerisindeki ifadenin sayısal değerini hesaplar. Sonra bu değere tam eşit olan bir case bölümü araştırır. Eğer böyle bir case bölümü varsa akış o case bölümüne, yoksa fakat switch deyiminin default bölümü varsa akış default bölüme yönlendirilir. break anahtar sözcüğü switch deyimini de sonlandırmaktadır. Eğer switch parantezi içerisindeki ifadeye tam eşit olan bir case bölümü yoksa ve default bölüm de yoksa akış hemen switch deyiminden çıkar. Örneğin:

```
namespace CSD  
{  
    class App  
    {  
        public static void Main()  
        {
```

```

int val;

System.Console.Write("Lütfen bir sayı giriniz:");
val = int.Parse(System.Console.ReadLine());

switch (val)
{
    case 1:
        System.Console.WriteLine("Bir");
        break;
    case 2:
        System.Console.WriteLine("İki");
        break;
    case 3:
        System.Console.WriteLine("Üç");
        break;
    case 4:
        System.Console.WriteLine("Dört");
        break;
    case 5:
        System.Console.WriteLine("Beş");
        break;
    default:
        System.Console.WriteLine("Hiçbiri");
        break;
}
}
}
}

```

Sınıf Çalışması: Klavyeden gün, ay, yıl için değerler isteyiniz. DispDate isimli bir metot bu değerleri parametre olarak alınsın ve tarihi aşağıdaki biçimde ekrana yazdırınsın:

gg-ay yazısı-yyy

Örneğin:

13-Haziran-2013

Cözüm:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int day, month, year;

            System.Console.Write("Gün:");
            day = int.Parse(System.Console.ReadLine());

            System.Console.Write("Ay:");
            month = int.Parse(System.Console.ReadLine());

            System.Console.Write("Yıl:");
            year = int.Parse(System.Console.ReadLine());

            Date.DispDate(day, month, year);
        }
    }

    class Date
    {

```

```

public static void DispDate(int day, int month, int year)
{
    System.Console.Write("{0}-", day);

    switch (month)
    {
        case 1:
            System.Console.Write("Ocak");
            break;
        case 2:
            System.Console.Write("Şubat");
            break;
        case 3:
            System.Console.Write("Mart");
            break;
        case 4:
            System.Console.Write("Nisan");
            break;
        case 5:
            System.Console.Write("Mayıs");
            break;
        case 6:
            System.Console.Write("Haziran");
            break;
        case 7:
            System.Console.Write("Temmuz");
            break;
        case 8:
            System.Console.Write("Ağustos");
            break;
        case 9:
            System.Console.Write("Eylül");
            break;
        case 10:
            System.Console.Write("Ekim");
            break;
        case 11:
            System.Console.Write("Kasım");
            break;
        case 12:
            System.Console.Write("Aralık");
            break;
    }
    System.Console.WriteLine("-{0}", year);
}
}
}

```

Siyah konsol ekranı aslında matrisel bir biçimde organize edilmiştir. Yani konsol ekranı satırlardan ve sütunlardan oluşan ve her elemanına bir karakter yerleştirilebilen bir çeşit matris gibidir. Normal olarak Console sınıfının Write ve WriteLine metotları imlecin bulunduğu matrisel elemandan itibaren yazıları yazarlar. Eğer biz bu matrisel konsol ekranında herhangi bir hücreden itibaren bir yazıyi yazdırırmak istersek önce imleci o konuma taşımamız gereklidir. İşte bu işi Console sınıfının SetCursorPosition metodu yapmaktadır. Ekranda orijin noktası sol üst köşedir (0, 0). Bu metot parametre olarak sütun ve satır numarasını alır ve imleci oraya taşıır. Artık biz Write ve WriteLine metodlarını kullandığımızda yazılar oradan itibaren yazılmacaktır. Örneğin:

```

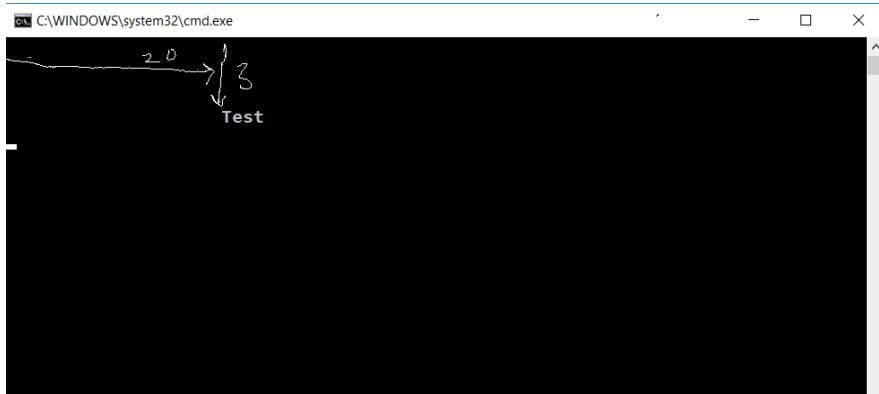
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {

```

```

        System.Console.SetCursorPosition(20, 3);
        System.Console.WriteLine("Test");
        System.Console.ReadKey(true);
    }
}

```


İmlecin görünmemesi için Console sınıfının CursorVisible isimli property elemanı false yapılmalıdır. (Property'ler konusu ilerideki bölümlerde ele alınacaktır.) Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            System.Console.CursorVisible = false;
            System.Console.SetCursorPosition(20, 3);
            System.Console.WriteLine("Test");
            System.Console.ReadKey(true);
        }
    }
}

```

Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            char ch;
            int col = 20, row = 5;

            System.Console.CursorVisible = false;
            System.Console.SetCursorPosition(col, row);
            System.Console.Write("*");

            for ( ; )
            {
                ch = System.Console.ReadKey(true).KeyChar;

                if (ch == 'q')
                    break;

                System.Console.SetCursorPosition(col, row);
                System.Console.Write(" ");
                ++col;
                System.Console.SetCursorPosition(col, row);
                System.Console.Write("*");
            }
        }
    }
}

```

```
    }  
}
```

Aşağıdaki * karakterini a, w, s, d tuşlarına basıldığında sırasıyla sola, yukarı, aşağı sağa hareket ettiren bir program verilmiştir:

```
namespace CSD  
{  
    class App  
    {  
        public static void Main()  
        {  
            char ch;  
            int col = 20, row = 5;  
  
            System.Console.CursorVisible = false;  
            System.Console.SetCursorPosition(col, row);  
            System.Console.Write("*");  
  
            for (;;) {  
                ch = System.Console.ReadKey(true).KeyChar;  
  
                System.Console.SetCursorPosition(col, row);  
                System.Console.Write(" ");  
                switch (ch) {  
                    case 'a':  
                        --col;  
                        break;  
                    case 'w':  
                        --row;  
                        break;  
                    case 's':  
                        ++row;  
                        break;  
                    case 'd':  
                        ++col;  
                        break;  
                    case 'q':  
                        goto EXIT;  
                }  
  
                System.Console.SetCursorPosition(col, row);  
                System.Console.Write("*");  
  
            }  
            EXIT:  
            System.Console.CursorVisible = true;  
        }  
    }  
}
```

Ekranın o andaki genişliği System.Console.WindowWidth property'si ile yüksekliği de WindowHeight property'si ile elde edilmektedir.

Sınıf Çalışması: Yukarıdaki programı öyle bir hale getiriniz ki * karakteri pencerenin bir kenarına geldiğinde diğer karşı kenardan çıksın.

Çözüm:

```
namespace CSD  
{  
    class App
```

```
{  
    public static void Main()  
{  
        //System.Console.WindowWidth  
        //System.Console.WindowHeight  
        char ch;  
        int col = 20, row = 5;  
  
        System.Console.CursorVisible = false;  
        System.Console.SetCursorPosition(col, row);  
        System.Console.Write("*");  
  
        for (;;) {  
            ch = System.Console.ReadKey(true).KeyChar;  
  
            System.Console.SetCursorPosition(col, row);  
            System.Console.Write(" ");  
            switch (ch) {  
                {  
                    case 'a':  
                        if (col == 0)  
                            col = System.Console.WindowWidth - 1;  
                        else  
                            --col;  
                        break;  
                    case 'w':  
                        if (row == 0)  
                            row = System.Console.WindowHeight - 1;  
                        else  
                            --row;  
                        break;  
                    case 's':  
                        if (row == System.Console.WindowHeight - 1)  
                            row = 0;  
                        else  
                            ++row;  
                        break;  
                    case 'd':  
                        if (col == System.Console.WindowWidth - 1)  
                            col = 0;  
                        else  
                            ++col;  
                        break;  
                    case 'q':  
                        goto EXIT;  
                }  
  
                System.Console.SetCursorPosition(col, row);  
                System.Console.Write("*");  
            }  
        }  
        EXIT:  
        ;  
    }  
}
```

```
Bir switch içerisinde aynı değere sahip iki case bö  
  
switch (val)  
{  
    case 1:  
        //...  
        break;  
    case 2:
```

```

//...
break;
case 1 + 1:    // error!
//...
break;
}

```

switch deyiminin case bölgümlerinin sıralı olması ya da default bölümün sonda olması zorunlu değildir. Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int val;

            System.Console.WriteLine("Lütfen bir sayı giriniz:");
            val = int.Parse(System.Console.ReadLine());

            switch (val)
            {
                default:
                    System.Console.WriteLine("Diğer bir değer");
                    break;
                case 3:
                    System.Console.WriteLine("Üç");
                    break;
                case 1:
                    System.Console.WriteLine("Bir");
                    break;
                case 2:
                    System.Console.WriteLine("İki");
                    break;
            }
        }
    }
}

```

switch deyiminin case bölgümlerinde sabit ifadesi bulunmak zorundadır. Örneğin:

```

case 10 + 20: // geçerli
case 10 + x:    // error
case 'a':      // geçerli

```

C#'ta switch deyiminde akışın bir case bölümünden diğerine geçmesi yasaklanmıştır. Yani C#'ta aşağıya düşme (fall through) kuralı yoktur. Halbuki C, C++ ve Java'da akış case bölümünün sonunda break kullanılmamışsa aşağıya doğru devam eder. Bu dillerde ilk break görüldüğünde switch deyiminden çıkmaktadır.

Örneğin:

```

case 1:
    ifade1;
    ifade2;    // error! akış geçiyor, Ancak C, C++, Java'da geçerli
case 2:
    ifade3;
    break;

```

Akışın bir case bölümünden diğerine geçmesini engellemek için C#'ta tipik olarak her case bölümünün sonuna break deyimi yerleştirilir. Ancak break yerine goto gibi, return gibi, continue gibi deyimler de akışın aşağıya geçmesini engellediği için kullanılabilir. Hatta sonsuz döngü bile akışın aşağıya geçmesini sağlamak için içinden kullanılabilmektedir. Örneğin:

```
case 1:  
    for (;;)      // geçerli! akış aşağıya geçmiyor!  
;  
case 2:  
    ifade2;  
    break;
```

Bazen birden fazla değer için aynı işlemlerin yapılması gerekebilir. Bunun tek yolu case ifadelerini peş peşe dizmektir. C#'ta eğer bir case bölümüne hiçbir deyim yerleştirilmemişse akış aşağıya doğru düşebilir. Örneğin:

```
case 1:  
case 2:  
    ifade1;  
    ifade2;  
    break;
```

Burada 1 ve 2 için aynı işlemler yapılmaktadır. Görüldüğü gibi istisna olarak bu durum “fall through” ihlali sayılmaz.

Örneğin:

```
namespace CSD  
{  
    class App  
    {  
        public static void Main()  
        {  
            CommandPrompt.Run();  
        }  
    }  
  
    class CommandPrompt  
    {  
        public static void Run()  
        {  
            char ch;  
  
            for ( ; ; )  
            {  
                System.Console.Write("CSD>");  
                ch = System.Console.ReadKey(true).KeyChar;  
                System.Console.WriteLine(ch);  
  
                if (ch == 'q')  
                    break;  
  
                switch(ch)  
                {  
                    case '\r':  
                    case ' ':  
                        continue;  
                    case 'r':  
                        System.Console.WriteLine("Remove command");  
                        break;  
                    case 'c':
```

```
        System.Console.Clear();
        break;
    case 'd':
        System.Console.WriteLine("Dir command");
        break;
    default:
        System.Console.WriteLine("{0}' is not recognized as an internal or
external command, \noperable program or batch file.", ch);
        break;
    }
}
}
}
}
```

Tabii goto case ve goto default deyimleri yalnızca switch deyimi içerisinde kullanılabilir.

switch deyiminde case ifadeleri gerçek sayı türlerine ilişkin olamaz. Tamsayı türlerine ilişkin olmak zorundadır. Örneğin:

```
case 1:           // geçerli
    //...
    break;
case 1.2:         // error!
    //...
    break;
```

Benzer biçimde switch parantezi içerisindeki ifade de gerçek sayı türlerine ilişkin olamaz. Tamsayı türlerine ilişkin olmak zorundadır. Örneğin:

```

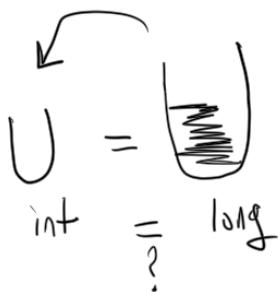
double d;
//...
switch (d)      // error!
{
    //...
}

```

Farklı Türlerin Birbirlerine Atanması ve Otomatik Tür Dönüştürmeleri

C#'ta her tür her türü atanamaz. Farklı türlerin birbirlerine atanmasının bazı kuralları vardır. Bir atama işleminde atanacak ifadenin türüne kaynak tür, atanılacak değişkenin türüne hedef tür denir. T1 türünün T2 türüne atanması sırasında T1 türü otomatik olarak (implicitly) T2 türüne dönüştürülür ondan sonra atama yapılır. Bir türün bir türü atanması için o türden o türü otomatik tür dönüştürmesinin (implicit type conversion) var olması gereklidir.

C#'ta özet olarak büyük türden küçük türü atamalar yasaklanmıştır, fakat küçük türden büyük türü atamalar serbest bırakılmıştır. Başka bir deyişle küçük türlerden büyük türlerde otomatik (implicit) tür dönüştürmesi vardır fakat büyük türlerden küçük türlerde yoktur. Örneğin int türü long türüne atanır fakat long türü int türüne atanamaz. Bu kuralın nedeni bilgi kaybının oluşmasını engellemektir. Örneğin biz kaynak türdeki değerle hedef türdeki değerleri bardaklara benzetebiliriz. Küçük bardaktaki suyu büyük bardağa dökerken su kaybı söz konusunda olmaz. Ancak büyük bardaktaki suyu küçük bardağa dökerken su kaybetme (taşma) tehlikesi vardır.

Büyük türün içerisindeki değer küçük türün sınırları içerisinde kalıyor olsa bile atama geçersizdir. Çünkü derleyici atanılacak değere bakmamakta, yalnızca kaynak ve hedef türlerde bakmaktadır. Örneğin:

```

long a = 10;
int b;

b = a;      // error!

```

Atama denildiğinde yalnızca = operatörüyle yapılan atamalar anlaşılmamalıdır. return işlemi de, metot çağrıma işlemi de bir çeşit atama işlemidir.

Otomatik tür dönüştürmelerinin bazı ayrıntıları vardır:

1) Gerçeksayı türlerinden tamsayı türlerine otomatik dönüştürme yani atama yoktur fakat tamsayı türlerinden gerçeksayı türlerine vardır. Örneğin float türü long türüne atanamaz ancak long türü float türüne atanabilir.

2) Küçük işaretli tamsayı türünden büyük işaretsiz tamsayı türüne otomatik dönüştürme (yani atama) yoktur. Fakat küçük işaretsiz tamsayı türünden büyük işaretli tamsayı türüne vardır. Örneğin int türü ulong türüne atanamaz fakat uint türü long türüne atanabilir. Küçük işaretsiz tamsayı türünün bütün değerlerinin büyük işaretli tamsayı türü tarafından içerildiğine dikkat ediniz.

3) float ve double türlerinden decimal türüne, decimal türünden de float ve double türlerine otomatik dönüştürme (yani atama) yoktur.

4) char türünden ushort türüne ve daha büyük türlere otomatik dönüştürme (yani atama) vardır diğer türlerden char türüne otomatik dönüştürme (yani atama) yoktur. Ancak char türüne yalnızca char türü atanabilir.

5) bool türünden hiçbir türe, hiçbir türden de bool türüne otomatik dönüştürme (yani atama) yoktur.

6) Aynı tamsayı türünün işaretli, ve işaretsiz biçimleri arasında otomatik dönüştürme (yani atama) yoktur. Örneğin ne uint türü int türüne ne de int türü uint türüne atanabilir.

7) C#'ta int türünden küçük türlere atama yapılabilmesi için önemli bir kural bulunmaktadır. int türünden bir sabit ifadesi, belirttiği değer hedef türün sınırları içerisinde kalıyorsa byte, sbyte, short, ushort ve ulong türlerine otomatik dönüştürülür (yani atanır). Ayrıca long türden bir sabit ifadesi belirttiği değer hedef türün sınırları içerisinde kalıyorsa ulong türüne otomatik dönüştürülür (yani atanır).

Örneğin:

```
short a;
int b = 10;
sbyte c;
ushort d;

a = 100;    // geçerli, 100 int türden sabit ifadesidir ve short sınırları içerisindeindedir
a = b;      // error! atanan değer sabit ifadesi değil
c = 200;    // error! atanan değer int türden sabit ifadesi fakat hedef türün sınırları
            // içerisinde değil
d = -1;    // error! atanınan değer int türden sabit ifadesi fakat hedef türün
            // sınırları içerisinde değil
```

8) Bunların dışında kalan durumlar için küçük türden büyük türe otomatik dönüştürme (yani atama) vardır fakat büyük türden küçük türe yoktur.

Nihayet biz hangi türden hangi türe otomatik dönüştürmenin (yani atamanın) olduğunu hangi türden hangi türe de olmadığını tek tek yazabiliriz. Aşağıdaki tabloda olmayan hiçbir otomatik dönüşüm geçerli değildir. Yani tabloda yalnızca geçerli dönüştürmeler vardır. İnceleyiniz:

```
sbyte -> short,int,long,float,double,decimal
byte -> short,ushort,int,uint,long,ulong,float,double,decimal
short -> int, long, float,double,decimal
ushort -> int,uint,long,ulong,float,double,decimal,
int -> long,float,double,decimal
uint -> long,ulong,float,double,decimal
long -> float,double,decimal
ulong -> float,double,decimal
char -> ushort,int,uint,long,ulong,float,double,decimal
float -> double
```

Tablodan da görüldüğü gibi bool, double ve decimal türleri doğurdan hiçbir türe atanamamaktadır.

Farklı Türlerle İşlemler ve İşlem Öncesi Otomatik Tür Dönüştürmeleri

C#'ta yalnızca değişkenlerin ve sabitlerin değil her ifadenin de bir türü vardır. Derleyici bir operatörle karşılaşlığında önce operand'ların türlerine bakar. Eğer iki operand da aynı türdense işlemi yapar ve sonuç aynı türden çıkar. Eğer operand'lar farklı türlerdense önce onları aynı türde dönüştürür ve işlemi ondan sonra yapar. Elde edilen değer de bu ortak tür türünden olur. Özette kural küçük türün büyük türüne dönüştürülmesi

biçimindedir. Örneğin int ile long işleme sokulduğunda int türü long türüne dönüştürülür, sonuç long türünden çıkar. Örneğin:

```
int a = 10;
double b = 5.6;
int c;

c = a + b;      // error! double'dan int türüne otomatik dönüştürme (yani atama) yok
```

Tür dönüştürmesi geçici değişken yoluyla yapılmaktadır. Yani derleyici önce büyük tür türünden geçici bir değişken yaratır. Küçük türdeki değeri ona atar. Onu işleme sokar ve sonra geçici değişkeni yok eder. Örneğin:

```
int a = 10;
double b = 2.3;
double c;

c = a + b;
```

İşlemi aslında şöyle yapılmaktadır:

```
<double türünden temp yaratılıyor>
temp = a;
c = temp + b;
<temp yok ediliyor>
```

İşlem öncesi otomatik tür dönüştürmelerinin bazı ayrıntıları vardır.

1) Bölme işleminde her iki operand da tamsayı türlerine ilişkinse sonuç tamsayı türünden çıkar. Elde edilen bölümde sayının noktadan sonraki kısmı atılır. Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            double result;

            result = 10 / 4;           // atanın değerinin double olmasının bir önemi yok
            System.Console.WriteLine(result); // 2
        }
    }
}
```

Burada 10 ve 4 int türündendir. Bölme işleminin sonucu da int türden elde edilecektir. Sonucun double türüne atanmasının bir önemi yoktur. Sonucun double çıkması için operandlardan en az birinin double olması gereklidir:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            double result;

            result = 10D / 4;
            System.Console.WriteLine(result); // 25
        }
    }
}
```

}

Örneğin girilen n tane sayının ortalamasını ekrana yazdırın aşağıdaki program hatalı yazılmıştır:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int n, val, total;
            int i;
            double avg;

            System.Console.WriteLine("Kaç sayı gireceksiniz?");
            n = int.Parse(System.Console.ReadLine());

            total = 0;
            for (i = 1; i <= n; ++i)
            {
                System.Console.Write("{0}. Sayıyı giriniz:", i);
                val = int.Parse(System.Console.ReadLine());
                total += val;
            }
            avg = total / n;
            System.WriteLine("Ortalama: {0}", avg);
        }
    }
}
```

Burada total ve n int türden olduğu için bunların bölümü int türden olacak ve noktadan sonraki kısım atılacaktır. Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            double result;
            int a = 10;

            result = a / 4D * 2;
            System.WriteLine(result); // 5
        }
    }
}
```

Burada result atamasına dikkat ediniz:

```
result = a / 4D * 2;
```

Bu ifade aşağıdaki gibi yazılısaydı sonuç 5 çıkar mıydı?

```
result = a / 4 * 2D;
```

Yanıt hayır. Çünkü bu son ifadede ilk işlem a / 4 olduğu için bu noktada bir kırpılma oluşacaktır.

2) Gerçeksayı türleriyle tamsayı türleri işleme sokulduğunda dönüştürme her zaman gerçeksayı türüne doğru yapılır. Örneğin float ile long işleme sokulduğunda long float'a dönüştürülecek ve sonuç float türünden çıkacaktır.

3) Küçük işaretli tamsayı türü ile büyük işaretsiz tamsayı türü işleme sokulamaz. Çünkü küçük işaretli tamsayı türünden büyük işaretsiz tamsayı türüne otomatik dönüştürme yoktur. Örneğin:

```
short a = 10;
ulong b = 20;
ulong c;

c = a + b;      // error
System.Console.WriteLine(c);
```

4) float ve double türü decimal türü ile işleme sokulamaz. Çünkü float ve double türünden decimal türüne otomatik dönüştürme yoktur.

5) int türünden küçük olan türler (yani sbyte, byte, short, ushort ya da char türleri) kendi aralarında işleme sokulduğunda önce her iki operand da bağımsız olarak int türüne dönüştürülür. Sonra işlem yapılır. İşlemenin sonucu int türünden olur. Buna int türüne yükseltme kuralı (integer promotion) denilmektedir. Yani özetle C'de işlemler en az int duyarlılığında yapılmaktadır. Örneğin:

```
short a = 10, b = 20, c;

c = a + b;      // error!
```

Benzer biçimde örneğin sbyte ile ushort işleme sokulabilir. Bu durumda önce her iki operand da int türüne dönüştürülecek sonuç int türünden çıkacaktır. Örneğin:

```
short a = 1;

++a;           // geçerli
a = a + 1;     // error!
```

Halbuki örneğin int ile ulong türü işleme sokulamamaktadır.

6) bool türü hiçbir türle işleme sokulamaz.

Taşma (overflow/underflow) Durumları

Bir işlemin sonucu o türün sınırları dışında kalıyorsa taşıma söz konusu olur. Örneğin:

```
int a = 2000000000, b = 2000000000, c;

c = a + b;      // dikkat taşıma var!
System.Console.WriteLine(c);
```

Burada a + b işleminin sonucu int türündendir fakat elde edilen sonuç int türünün sınırları içerisinde kalmamaktadır. Taşma oluştuğunda ne olacağı içinde bulunulan bağlama (context) bağlıdır. Kontrollü bağlamda (checked context) taşıma oluştuğunda exception fırlatılır ve bu exception ele alınmazsa program çöker. Kontrolsüz bağlamda (unchecked context) sayının yüksek anlamlı byte değerleri atılır, düşük anlamlı byte değerleri elde edilir. Default durumun kontrollü bağlam mı yoksa kontrolsüz bağlam mı olduğu derleyiciye bağlı olarak değiştirilebilir. Microsoft'un csc.exe derleyicisinde default durum kontrolsüz bağlamdır. Visual Studio IDE'sinde default bağlam proje seçeneklerinden "Build/Advanced/Check for arithmetic overflow/underflow seçeneği ile değiştirilebilir". Fakat bağlam istenirse kod içerisinde checked ve unchecked bloklarıyla değiştirilebilir. Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
```

```

public static void Main()
{
    int a = 2000000000, b = 2000000000, c;

    checked
    {
        c = a + b;      // exception olacak!
    }
    System.Console.WriteLine(c);
}
}

```

Fakat örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int a = 2000000000, b = 2000000000, c;

            unchecked // yazmasaydık da olurdu default durum
            {
                c = a + b;      // exception olusmaz, yüksek anlamlı byte'lar atılır
            }
            System.Console.WriteLine(c);
        }
    }
}

```

Tür Dönüşümme Operatörü

Bazen bir ifadenin türünü bilinçli olarak işleme sokarken başka bir türe dönüştürmek isteyebiliriz. Örneğin:

```

int a = 10, b = 4;
double c;

c = a / b;

```

Biz burada a ve b'nin int olmasını ve sonucun da kırılmamasını istiyor olabiliriz. İşte bu tür işlemler tür dönüşümme (type cast) operatörü ile Tür dönüşümme operatörünün kullanım biçimi şöyledir:

(<tür>) operand

Tür dönüşümme operatörü tek operandlı önek bir operatördür ve öncelik tablosunun ikinci düzeyinde Sağdan-Sola grupta bulunur.

()	Soldan-Sağ'a
+ - ++ -- ! (tür)	Sağdan-Sola
* / %	Soldan-Sağ'a
+ -	Soldan-Sağ'a
> < >= <=	Soldan-Sağ'a
== !=	Soldan-Sağ'a
&&	Soldan-Sağ'a

	Soldan-Sağa
=, +, -, /, *, %=, ...	Sağdan-Sola

Örneğin:

```
c = (double) a / b;
```

```
i1: (double) a
i2: i1 / b
i3: c = i2
```

Tür dönüştürmesi bir işlemlik etki göstermektedir. Derleyici tür dönüştürmesi için önce dönüştürülecek türden geçici bir değişken yaratır. Sonra dönüştürülecek ifadeyi ona atar, işleme de o değişkeni sokar. Yani asıl değişkenin türü değişmemektedir. Örneğin:

```
c = (double) a / b;
```

İşlemi aslında şöyle yapılmaktadır:

```
<double türünden temp yaratılır>
temp = a;
c = temp / b;
<temp yok edilir>
```

Aşağıdaki ifadede $a * b$ işleminin sonucunun türü dönüştürilmektedir:

```
c = (double)(a * b);
```

Tür dönüştürme operatörü Sağdan-Sola önceliklidir. Örneğin:

```
b = (double)(long)a;
```

```
i1: (long)a
i2: (double)i1
i3: b = i2
```

Tür dönüştürme operatörü ile yapılan dönüştürmelere “explicit conversion” denilmektedir. bool türü dışındaki tüm temel türler tür dönüştürme operatörüyle birbirlerine dönüştürülebilirler. Örneğin:

```
long a = 10;
int b;

b = a;           // error! long'tan int'e otomatik dönüştürme yok
b = (int)a;      // geçerli long'tan int'e operatörle dönüştürme yapılabilir
System.Console.WriteLine(b);
```

Pekiyi temel türler arasında tür dönüştürme operatörü ile dönüştürme yapıldığında ne olur? Kurallar şöyledir (else-if biçiminde):

1) Eğer dönüştürülecek kaynak türdeki değer dönüştürülecek hedef türün sınırları içerisinde kalıyorsa bilgi kaybı söz konusu olmaz. Örneğin:

```
long a = 10;
int b;

b = (int)a;
```

Burada bilgi kaybı söz konusu olmayacağıdır.

2) Büyük tamsayı türünden küçük tamsayı türüne dönüştürme yapıldığında sayının yüksek anlamlı byte değerleri kaybedilir. Düşük anlamlı byte değerleri atanır. Böylece sayı ilkiyle ilgisiz bir hale gelebilir. Örneğin:

```
int a = 70000;  
short b;  
  
b = (short)a;  
System.Console.WriteLine(b); // 4464
```

3) Aynı tamsayı türünün işaretli ve işaretsiz biçimleri arasında dönüştürme yapılrsa sayının bit kalığı değişmez. Yalnızca işaret bitinin anlamı değişir. Örneğin:

```
int a = -1;  
uint b;  
  
b = (uint)a;  
System.Console.WriteLine(b); // 4294967295
```

4) Küçük işaretli tamsayı türünden büyük işaretsiz tamsayı türüne dönüştürme iki aşamada yapılır. Önce değer büyük türün işaretli biçimine dönüştürülür sonra büyük türün işaretli biçiminden büyük türün işaretsiz biçimine dönüştürme yapılır. Örneğin:

```
sbyte a = -1;  
uint b;  
  
b = (uint)a;  
System.Console.WriteLine(b); // 4294967295
```

5) Gerçek sayı türlerinden tamsayı türlerine dönüştürme yapıldığında sayının noktalı kısmı tamamen atılır, tam kısmı elde edilir. Örneğin:

```
double a = -3.99;  
int b;  
  
b = (int)a;  
System.Console.WriteLine(b); // -3
```

Eğer sayının noktalı kısmı atıldığı halde tam kısmı hala hedef türün sınırları içerisinde kalmıyorsa bu durumda kontrollsüz bağlamda (unchecked context) herhangi bir değer elde edilir (undefined behavior), kontrollü bağlamda ise exception oluşur.

6) double türü float türüne dönüştürüldüğünde eğer basamaksal bir kayıp varsa en büyük ya da en küçük float değer elde edilir. Fakat basamaksal kayıp yoksa mantissel bir kayıp varsa float türüyle ifade edilebilen en yakın sayı elde edilir.

7) float ya da double türü decimal türü dönüştürülme yapılmak istendiğinde eğer basamaksal bir kayıp varsa exception oluşur. Eğer basamaksal bir kayıp yoksa decimal türüyle ifade edilebilen en yakın sayı elde edilir.

8) bool türü tür dönüştürme operatörüyle bile başka bir türü dönüştürülemez.

Koşul Operatörü (Conditional Operator)

Koşul operatörü ? : ile temsil edilir ve C#'ın üç operandlı tek operatördür. Kullanımı şöyledir:

```
ifade1 ? ifade2 : ifade3
```

Soru işaretinin solundaki ifade (ifade1) bool türden olmak zorundadır. Koşul operatörü şöyle çalışır: Önce soru işaretinin solundaki ifade yapılır. Bu ifade true ise yalnızca soru işaretini ile iki nokta üst üste arasındaki ifade (ifade2) yapılır ve koşul operatörü bu değeri üretir. Eğer soru işaretinin solundaki ifade false ise bu durumda da yalnızca iki nokta üst üstenin sağındaki ifade (ifade3) yapılır ve koşul operatöründen bu ifadenin değeri elde edilir. Örneğin:

```
result = a > 0 ? Foo() : Bar();
```

Burada $a > 0$ ise Foo çağrırlar ve onun geri dönüş değeri result değişkenine atanır. $a > 0$ değilse bu kez Bar çağrırlar ve onun geri dönüş değeri result değişkenine atanır. Şüphesiz koşul operatöryle yapılabilen her şey if deyimiyle de yapılabilir. Örneğin yukarıdaki ifadenin if eşdeğeri şöyledir:

```
if (a > 0)
    result = Foo();
else
    result = Bar();
```

Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int a, result;

            System.Console.WriteLine("Lütfen bir sayı giriniz:");
            a = int.Parse(System.Console.ReadLine());

            result = a > 0 ? 100 : 200;

            System.Console.WriteLine(result);
        }
    }
}
```

Koşul operatörü üç durumda güzel bir biçimde kullanılabilmektedir:

1) Bir karşılaştırmanın sonucunda elde edilen değerin bir değişkene atandığı durum. Örneğin:

```
result = a > 0 ? 100 : 200;
```

Böyle bir durumda if yerine koşul operatörü kullanmak ifadeyi daha sade göstermektedir. Örneğin aynı işlemi if deyimi kullanarak şöyle yapabilirdik:

```
if (a > 0)
    result = 100;
else
    result = 200;
```

2) Metot çağrılarında argüman ifadesinde. Örneğin:

```
Foo(a > 0 ? 100 : 200);
```

Eşdeğe rif karşılığı:

```
if (a > 0)
    Foo(100);
else
    Foo(200);
```

Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int val;

            System.Console.WriteLine("Bir sayı giriniz:");
            val = int.Parse(System.Console.ReadLine());

            System.Console.WriteLine(val % 2 == 0 ? "Çift" : "Tek");
        }
    }
}
```

Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            for (int i = 0; i < 100; ++i)
                System.Console.Write("{0}{1}", i, i % 5 == 4 ? "\n" : " ");
        }
    }
}
```

3) Koşul operatörü return ifadelerinde de kullanılabilmektedir. Örneğin:

```
return a > 0 ? 100 : 200;
```

Eşdeğer if karşılığı şöyle yazılabilir:

```
if (a > 0)
    return 100;
else
    return 200;
```

Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int x, y, result;

            System.Console.WriteLine("Bir sayı giriniz:");
            x = int.Parse(System.Console.ReadLine());
```

```

        System.Console.WriteLine("Bir sayı daha giriniz:");
        y = int.Parse(System.Console.ReadLine());

        result = Max(x, y);
        System.Console.WriteLine(result);
    }

    public static int Max(int a, int b)
    {
        return a > b ? a : b;
    }
}

```

Koşul operatörü öncelik tablosunda atama operatörünün hemen yukarısında Sağdan-Sola grupta bulunur.

()	Soldan-Sağ'a
+ - ++ -- ! (tür)	Sağdan-Sola
* / %	Soldan-Sağ'a
+ -	Soldan-Sağ'a
> < >= <=	Soldan-Sağ'a
== !=	Soldan-Sağ'a
&&	Soldan-Sağ'a
	Soldan-Sağ'a
? :	Sağdan-Sola
=, +=, -=, /=, *=, %=, ...	Sağdan-Sola

Koşul operatörü parantezlere alınırsa diğer operatörlerden ayırtılabilir. Örneğin:

```
result = (a > 0 ? 100 + 200 : 300) + 400;
```

Burada artık + operatörü koşul operatörünün operandı olmaktan çıkmıştır. Parantezler olmasaydı + 400 koşul operatörünün yanlışsa kısmındaki ifadeye dahil olacaktı.

Koşul operatörü iç içe kullanılabilir. Aslında böyle bir kullanımda hiç parantez gerekmez:

```
max = a > b ? a > c ? a : c : b > c ? b : c;
```

Ancak parantezler okunabilirliğine katkıda bulunabilir:

```
max = a > b ? (a > c ? a : c) : (b > c ? b : c);
```

Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int a, b, c;
            int max;

            System.Console.Write("a: ");

```

```

        a = int.Parse(System.Console.ReadLine());

        System.Console.Write("b: ");
        b = int.Parse(System.Console.ReadLine());

        System.Console.Write("c: ");
        c = int.Parse(System.Console.ReadLine());

        max = a > b ? (a > c ? a : c) : (b > c ? b : c);
        System.Console.WriteLine(max);
    }
}
}

```

Aynı Sınıfta Aynı İsimli Birden Fazla Metodun Bulunması Durumu (Method Overloading)

Farklı sınıflarda aynı isimli metotlar her koşul altında bulunabilir. Bunlar zaten farklı sınıflarda olduğu için bir soruna yol açmaz. Örneğin:

```

class A
{
    public static void Foo(int a)
    {
        //...
    }
    //...
}

class B
{
    public static void Foo(int a)
    {
        //...
    }
    //...
}

```

Fakat aynı sınıf içerisinde de aynı isimli birden fazla metot bulunabilmektedir. Bu duruma İngilizce “method overloading” denilmektedir. Ancak aynı sınıf içerisinde aynı isimli metodların bulunabilmesi için bunların parametrik yapılarının birbirlerinden farklı olması gereklidir. Aynı parametrik yapıya sahip aynı isimli birden fazla metot aynı sınıf içerisinde bulunamaz. Parametrik yapıların farklı olması demek parametre değişkenlerinin sayıca ya da türce farklı olması demektir. Parametre değişkenlerinin isimlerinin farklı olmasının bu anlamda bir etkisi yoktur. Önemli olan onların türleridir. Örneğin:

```

class Sample
{
    public static void Foo(int a)
    {
        //...
    }

    public static void Foo(long a)
    {
        //...
    }

    public static void Foo(int a, int b)
    {
        //...
    }
    //...
}

```

Buradaki Foo metodlarının parametrik yapıları farklıdır. Fakat aşağıdaki örnekte error oluşur:

```
class Sample
{
    public static void Foo(int a)
    {
        //...
    }

    public static void Foo(long a)
    {
        //...
    }

    public static void Foo(int c)      // Dikkat parametrik yapı aynı!
    {
        //...
    }
    //...
}
```

Aynı isimli metodların geri dönüş değerleri bu anlamda bir farklılık oluşturmamaktadır. Yani örneğin parametrik yapısı aynı ancak geri dönüş değerlerinin türleri farklı aynı isimli iki metod aynı sınıfta bulunamaz:

```
class Sample
{
    public static void Foo(int a)
    {
        //...
    }

    public static int Foo(int a)        // error!
    {
        //...
        return 0;
    }
    //...
}
```

Benzer biçimde erişim belirleyicilerinin farklı olması metodların static olup olmaması da bu anlamda metodları ayırtırmamaktadır. Örneğin:

```
class Sample
{
    public static void Foo(int a)
    {
        //...
    }

    private int Foo(int a)           // error!
    {
        //...
        return 0;
    }
    //...
}
```

Metotların ya parametre sayıları farklı olmalıdır ya da eğer parametre sayıları aynıysa onların türleri farklı olmalıdır.

Bir metodun ismi ve sırasıyla parametre türlerinin oluşturduğu dizilime metodun imzası (signature)

denilmektedir. Örneğin:

```
public static void Foo(int a, long b, double)
{
    //...
}
```

Bu metodunun imzası [Foo, int, long, double] biçimindedir. Örneğin:

```
private int Foo(int a, long b)
{
    //...
}
```

metodunun imzası ise [Foo, int, long] biçimindedir.

Göründüğü gibi metodun erişim belirleyicisinin, geri dönüş değerinin türünün, parametre değişkenlerinin isimlerinin imza üzerinde bir etkisi yoktur. Pekiyi aşağıdaki iki metodun imzası aynı mıdır?

```
public static void Foo(int a, long b)
{
    //...
}

public static void Foo(long a, int b)
{
    //...
}
```

Yanıt: Hayır. Çünkü imzada dizilim önemlidir. Birinci metodun imzası [Foo, int, long] ikinci metodun imzası [Foo, long, int] biçimindedir. Göründüğü gibi bu imzalar farklıdır.

O halde aynı sınıf içerisinde aynı isimli metotların bulunma kuralı için daha kısa biçimde şunlar söylenebilir: "Aynı sınıfta aynı imzaya sahip birden fazla metot bulunamaz".

Aynı isimli bir metot çağrıldığında acaba overload edilmiş olan bu metotlardan hangisi çağrılacaktır? İşte bunun derleyici tarafından tespit edilmesi sürecine "overload resolution" denilmektedir. "Overload resolution" sürecinin özet kuralı şöyledir: Derleyici çağrılmış ifadesindeki argümanların türlerine bakar, o türlerle aynı parametre türlerine sahip aynı isimli bir metot varsa onun çağrılmış olduğunu kabul eder. Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int a = 100;
            double b = 12.3;

            Sample.Foo(a);           // int parametrelili Foo çağrılacak
            Sample.Foo(b);           // double parametrelili Foo çağrılacak
            Sample.Foo(10 + 20L);    // long parametrelili Foo çağrılacak
        }
    }

    class Sample
    {
        public static void Foo(int a)
        {
```

```

        System.Console.WriteLine("Foo, int");
    }

    public static void Foo(long a)
    {
        System.Console.WriteLine("Foo, long");
    }

    public static void Foo(double a)
    {
        System.Console.WriteLine("Foo, double");
    }

    public static void Foo(float a)
    {
        System.Console.WriteLine("Foo, float");
    }

    public static void Foo(char a)
    {
        System.Console.WriteLine("Foo, char");
    }
    //...
}
}

```

.NET'in sınıf kütüphanesindeki sınıflarda da aynı isimli pek çok metot vardır. (Örneğin Console sınıfında aslında tek bir Write ya da WriteLine metodu yok. 19 ayrı Write ve WriteLine metotları var.) Biz bu metodu çağrıdığımızda derleyici argüman türlerine bakarak uygun olanı çağırmaktadır.

Pekiyi ya argüman yapısıyla tamamen aynı parametrik yapıya sahip bir metot yoksa ne olacaktır? İşte "overload resolution" sürecinin bazı ayrıntıları vardır.

Overload resolution işlemi üç aşamada yürütülmektedir. Birinci aşamada aday metotlar (candidate methods) belirlenir. İkinci aşamada aday metotlar arasında uygun olanlar (applicable methods) alınır, diğerleri atılır. Üçüncü aşamada ise uygun olanlar yarışa sokularak en uygun metot (the most applicable method) seçilmektedir. En uygun metot bulunamazsa ya da birden fazla olarak bulunursa error oluşur. Bu süreci iş başvuru sürecine benzetebiliriz. Bir iş ilanına tüm CV gönderenler "aday" kişilerdir. Bunların arasından seçme yapılarak "uygun" olanlar belirlenir ve mülakata çağrılır. Mülakat sonucunda "en uygun" olan aday seçilir. Tabii hiçbir aday isteği karşılamıyor da olabilir.

Sınıfın çağrılmama ifadesindeki isimle aynı isimli olan tüm metotları aday metotlardır. Örneğin:

```

class Sample
{
    public static void Foo(int a, int b)          // #1
    {
        System.Console.WriteLine("Foo, int, int");
    }

    public static void Foo(int a, long b)         // #2
    {
        System.Console.WriteLine("Foo, int, long");
    }

    public static void Foo(int a, double b)        // #3
    {
        System.Console.WriteLine("Foo, int, double");
    }

    public static void Foo(long a, int b)          // #4
    {
        System.Console.WriteLine("Foo, long, int");
    }
}

```

```

}

public static void Foo(double a, double b) // #5
{
    System.Console.WriteLine("Foo, double, double");
}

public static void Foo(int a) // #6
{
    System.Console.WriteLine("Foo, int");
}

public static void Bar(int a) // #7
{
    System.Console.WriteLine("Bar, int");
}
//...
}

```

Biz şöyle bir çağrıma yapmış olalım:

```
Sample.Foo(123, 10.2);
```

Burada 1, 2, 3, 4, 5 ve 6 numaralı metotlar aday metotlardır.

Uygun metotlar (applicable methods) çağrıma ifadesindeki argüman sayısıyla aynı parametre sayısına sahip olan ve her argümanla parametre arasında otomatik (implicit) dönüştürmenin mümkün olduğu metotlardır. Örneğin şöyle bir çağrıma yapmış olalım:

```
short a = 10;
float b = 20;
```

```
Sample.Foo(a, b);
```

Burada 1, 2, 3, 4, 5 ve 6 numaralı metotlar aday metotlardır. Ancak yalnızca 3 ve 5 numaralı metotlar uygun metotlardır.

En uygun metodun uygun metotlar arasından seçilmesi argüman parametre dönüştürmelerinin kalitesine bağlıdır. En uygun metot öyle bir metottur ki “her argüman parametre dönüştürmesi diğer uygun metotlarla yarışa sokulduğunda ya onlardan daha iyi (daha kaliteli) dönüştürme sunar ya da daha kötü olmayan dönüştürme sunar”.

Otomatik dönüştürmeler arasındaki kalite farklılıklarını şöyle tespit edilmektedir (else if biçiminde düşünülmelidir):

1) T1 -> T2 ve T1 -> T3 otomatik dönüştürmelerinde T2 ile T3’ün hangisi T1 ile aynıysa o dönüştürme daha kalitelidir. Yani özdeş durum her zaman daha kalitelidir. Örneğin:

```
int -> int
int -> long
```

Burada int -> int dönüştürmesi daha iyidir.

2) T1->T2 ve T1->T3 otomatik dönüştürmelerinde T2’den T3’e otomatik dönüştürme var, T3’ten T2’ye yoksa T1->T2 dönüştürmesi daha kalitelidir. Örneğin:

```
int -> double
int -> long
```

Burada int -> long dönüştürmesi daha kalitelidir. Örneğin:

```
short -> int  
short -> long
```

dönüştürmelerinde short->int dönüştürmesi daha iyidir.

3) T1->T2 ve T1->T3 otomatik dönüştürmelerinde ne T2'den T3'e ne de T3'den T2'ye dönüştürme yoksa (doğrusu varsa diye söylenir) bu durumda işaretli türe yapılan dönüştürme daha kalitelidir. Örneğin:

```
uint -> long  
uint -> ulong
```

Burada uint -> long daha kalitelidir. Örneğin:

```
ushort -> uint  
ushort -> int
```

Burada ushort -> int dönüştürmesi daha kalitelidir.

En uygun metot tüm argüman parametre dönüştürmeleri yarışa sokulduğunda diğerlerine göre her argüman parametre dönüştürmesi ya daha kaliteli olan ya da daha kalitesiz olmayan dönüştürme sunan metottur. Örneğin yukarıdaki Sample sınıfı için şu çağrı yapılmış olsun:

```
short a = 10;  
short b = 20;  
  
Sample.Foo(a, b); // 1 numaralı metot seçilir
```

Burada birinci metodun tüm argüman parametre dönüştürmesi diğerlerinden ya daha kötü değil ya da daha iyidir. Örneğin çağrı şöyle yapılmış olsun:

```
int a = 10;  
float b = 20;  
  
Sample.Foo(a, b);
```

Burada yalnızca 3 ve 5 numaralı metotlar uygundur. 3 numaralı metot en uygun metot olarak seçilir. Çünkü birinci argüman parametre dönüştürmesi 5'e göre daha kötü değildir. Ancak ikinci argüman parametre dönüştürmesi 5'e göre daha iyidir. Örneğin:

```
class Sample  
{  
    public static void Foo(int a, long b) // #1  
    {  
        System.Console.WriteLine("Foo, int, long");  
    }  
  
    public static void Foo(long a, int b) // #2  
    {  
        System.Console.WriteLine("Foo, long, int");  
    }  
    //...  
}
```

Burada şöyle bir çağrı yapılmış olsun:

```
Sample.Foo(10, 20);
```

Burada 1 ve 2 numaralı metodlar aday ve uygun metodlardır. Birinci metodun birinci argüman parametre dönüştürmesi, ikinci metodun da ikinci argüman parametre dönüştürmesi daha kalitelidir. Yani burada “tüm argüman parametre dönüştürmeleri diğer uygun metodlarla yarışa sokulduğunda onlardan daha iyi olan ya da daha kötü olmayan bir metot yoktur”.

Pekiyi sınıfın içerisinde farklı parametrik yapılara sahip aynı isimli fakat default argüman almış metodlar varsa bu durumda ne olacaktır? Aşağıdaki örnekte iki Foo metodу aynı anda sınıfta bulunabilmektedir. Pekiyi bu metodu argümansız bir biçimde çağrıdığımızda ne olacaktır?

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample.Foo();
        }
    }

    class Sample
    {
        public static void Foo()
        {
            System.Console.WriteLine("Parametresiz Foo");
        }

        public static void Foo(int a = 10)
        {
            System.Console.WriteLine("int parametreli Foo");
        }
    }
}
```

Duruma bakılırsa iki metodun da çağrılabileceği anlaşılmaktadır. İşte default argüman kullanımına izin veren programlama dilleri bu tür durumlarda kendi tercihlerini kullanmışlardır. Örneğin yukarıdaki örneğin C++ karşılığında sınıfta bu iki metodun (üye fonksiyon) aynı anda bulunmasında bir sakınca yoktur. Ancak metodun argümansız çağrıması error oluşturmaktadır. C#'ta ise durum böyle değildir. C#'ta argüman sayısı uygun olan metot her zaman tercih edilmektedir. Başka bir deyişle "overload resolution" işleminde uygun metodlar ancak çağrıma ifadesindeki argüman sayıları aynı olanlardan seçilmektedir. Yani yukarıdaki örnekte parametresiz Foo metodу çağrılmacaktır. Aşağıdaki örnege dikkat ediniz:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample.Foo();           // parametresiz Foo
            Sample.Foo(100);        // int parametresli Foo
            Sample.Foo(100, 200);   // int, int parametreli Foo
        }
    }

    class Sample
    {
        public static void Foo()
        {
            System.Console.WriteLine("Parametresiz Foo");
        }

        public static void Foo(int a = 10)
        {
            System.Console.WriteLine("int parametreli Foo");
        }
    }
}
```

```

    }

    public static void Foo(int a = 10, int b = 20)
    {
        System.Console.WriteLine("int, int parametreli Foo");
    }
}

```

Tabii programcının böylesi bir duruma izin vermesi iyi bir teknik değildir. Yani başka bir deyişle örneğin parametresiz aynı isimli bir metot varken default argüman almış aynı isimli bir metodun bulundurulması kötü bir tekniktir. Örneğin aşağıdaki Sample sınıfında bu biçimde iki Foo metodunun bulundurulması anlamlı değildir:

```

class Sample
{
    public static void Foo()
    {
        //...
    }

    public static void Foo(int a )
    {
        //...
    }
}

```

Çünkü burada int parametreli Foo metoduna default argüman vermenin bir anlamı kalmamıştır. Bu durumda iki şey yapılabilir: Metotlar default argüman almadan bildirilebilirler:

```

class Sample
{
    public static void Foo()
    {
        //...
    }

    public static void Foo(int a )
    {
        //...
    }
}

```

Ya da sınıfta tek bir default argüman alan metot bulundurulabilir:

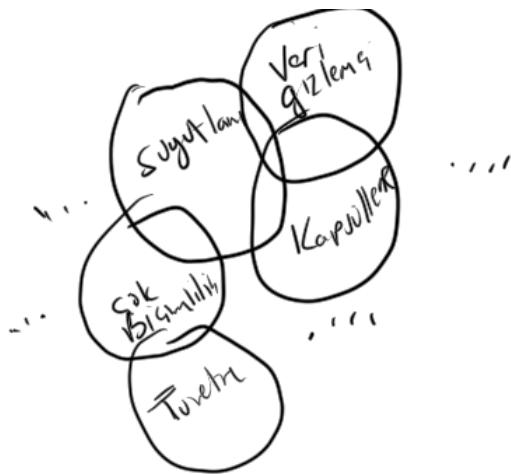
```

class Sample
{
    public static void Foo(int a = 10)
    {
        //...
    }
}

```

Nesne Yönelimli Programlama Tekniği Nedir?

NYPT'nin tek bir cümleyle tatlınkar bir tanımını yapmak mümkün değildir. Fakat yine de “sınıflar kullanılarak program yazmak teknigidir” denebilir. Aslında NYPT birtakım anahtar kavramların birleşiminden oluşmaktadır. Bu anahtar kavramlar bütünüyle birbirinden ayrik değildir, iç içe geçmiştir. Bu anahtar kavramları birbirleriyle kesişen daireler biçiminde düşünülebiliriz. Tüm bu anahtar kavramların temelinde kodun daha iyi algılanması ve yönetilmesi vardır.

Bilgisayarın Kısa Tarihi

Elektronik düzeyde bugün kullandığımız bilgisayarlara benzer ilk aygıtlar 1940'lı yıllarda geliştirilmeye başlanmıştır. Ondan önce hesaplama işlemlerini yapmak için pek çok mekanik aygit üzerinde çalışılmıştır. Bunların bazıları kısmen başarılı olmuştur ve belli bir süre kullanılmıştır. Mekanik bilgisayarlarlardaki en önemli girişim Charles Babbage tarafından yapılan "Analytical Engine" ve "Diffrenece Engine" aygıtlarıdır. "Analitical Engine" tam olarak bitirilememiştir. Fakat bunlar pek çok çalışmaya ilham kaynağı olmuştur. Hatta bir dönem Babbage'in asistanlığını yapan Ada Lovelace bu "Analytical Engine" üzerindeki çalışmalarından dolayı dünyanın ilk programcısı kabul edilmektedir. Şöyle ki: Rivayete göre Babbage Ada'dan "Analytical Engine" için Bernolli sayılarının bulunmasını sağlayan bir yönerge yazmasını istemiştir. Ada'nın yazdığı bu yönergeler dünyanın ilk programı kabul edilmektedir. (Gerçi bu yönergelerin bizzat Babbage'in kendisi tarafından yazılmış olduğu neredeyse ispatlanılmış olsa bile böyle atıf vardır.) Daha sonra 1800'lü yılların son çeyreğinden itibaren elektronikte hızlı bir ilerleme yaşanmıştır. Bool cebri ortaya atılmış, çeşitli devre elemanları kullanılmaya başlanmıştır ve mantık devreleri üzerinde çalışmalar başlatılmıştır. 1900'lü yılların başlarında artık yavaş yavaş elktromekanik bilgisayar fikri belirmeye başlamıştır. 1930'lu yıllarda Alan Turing konuya matematiksel açıdan yaklaşmış ve böyle bir bilgisayarın hangi matematik problemleri çözebileceği üzerine kafa yormuştur. Turing bir şerit üzerinde ilerleyen bir kafadan oluşan ve ismine "Turing Makinesi" denilen soyut makine tanımlamıştır ve bu makinenin neler yapabileceği üzerinde kafa yormuştur. ACM Turing'in anısına bilgisayarın Nobel ödülü gibi kabul edilen Turing ödülleri vermektedir.

Dünyanın ilk elektronik bilgisayarının ne olduğu konusunda bir fikir birliği yoktur. Bazıları Konrad Zuse'nin 1941'de yaptığı Z3 bilgisayarını ilk bilgisayar olarak kabul ederken bazıları Harward Mark 1 bilgisayarını bazıları da ENIAC'ı ilk bilgisayar olarak kabul etmektedir.

İlk bilgisayarlarda transistör yerine vakum tüpleri kullanılıyordu. (Vakum tüpler transistör görevi yapan büyük, ısınma problemi olan lambaya benzer devre elemanlarıdır). Modern bilgisayar tarihi üç döneme ayrılarak incelenebilir:

- 1) Transistör öncesi dönem (1940-1950'lerin ortalarına kadar)
- 2) Transistör dönemi (1950'lerin ortalarından 1970'lerin ortalarına kadar)
- 3) Entegre devre dönemi (1970'lerin ortalarından günümüze kadarki dönem)

Transistör icad edilince bilgisayarlar transistörlerle yapılmaya başlandı ve önemli aşamalar bu sayede kaydedildi. Bilgisayar devreleri küçüldü ve kuvvetlendi. O zamanların en önemli firmaları IBM, Honeywell, DEC gibi firmalardı.

Transistörü bulan ekipthen Shockley bir şirket kurarak yanına genç mühendisler aldı. Bu ekipthen Noyce ve arkadaşları ilk entegre devreleri yaptılar ve Intel firmasını kurdular. Böylece Entegre devre devrine geçilmiş oldu. Aslında ilk entegre devre "Texas Instruments" firmasında çalışan Jack Killby tarafından geliştirilmiştir.

Ancak Killby ve Noyce birbirlerinden habersiz biçimde benzer zamanlarda bu teknolojiyi ortaya attıklarından aralarında bir patent kavgası da ortaya çıkmıştır.

Dünyanın entegre devre olarak üretilen ilk mikroişlemci Intel'in 8080'i kabul edilmektedir. Intel daha önce 4004, 8008 gibi entegre devreler yaptıysa da bunlar tam bir mikroişlemci olarak kabul edilmemektedir. O yıllara kadar dünyadaki bilgisayarlar sayılabilcek kadar azdı. Bunlar yüzbinlerce dolar fiyatı olan dev makinelerdi ve IBM gibi şirketler çoğu kez bunları kiraya verirdi. Kiilerin evine bilgisayar alması ucuk bir fikirdi.

Intel 8080'i tasarladığında bundan bir kişisel bilgisayar yapılabileceği onların aklına gelmemiştir. Kişisel bilgisayar fikri Ed Roberts isimli bir girişimci tarafından ortaya atıldı. Ed Roberts 8080'i kullanarak Altair isimli ilk kişisel bilgisayarı yaptı ve "Popular Electronics" isimli dergiye kapak oldu. Altair makine dilinde kodlanıyordu. Roberts buna Basic derleyicisi yazacak kişi aradı ve Popular Electronics dergisine ilan verdi. İlana o zaman Harward'ta öğrenci olan Bill Gates ve Paul Allen başvurdu. Böylece Altair daha sonra Basic ile piyasaya sürüldü. Gates ve Allen okuldan ayrıldılar ve Microsoft firmasını kurdular. (O zamanlar bu yeni kişisel bilgisayarlara mikrobilgisayarlar denilmekteydi). Amerika'da bu süreç içerisinde bilgisayar kulüpleri kuruldu ve pek çok kişi kendi kişisel bilgisayarlarını yapmaya çalıştı. Steve Jobs ve Steve Wozniak Apple'ı böyle bir süreçte kurmuştur.

IBM kişisel bilgisayar konusunu hafife aldı. Fakat yine de bir ekip kurarak bugün kullandığımız PC'lerin donanımını tasarlamıştır. Ancak IBM küçük iş olduğu gereçesiyle bunlara işletim sistemini kendisi yazmadı, taşeron bir firmaya yazdırma istedî. Bu süreç içerisinde Microsoft IBM ile anlaşarak DOS işletim sistemini geliştirdi. İlk PC'lerin donanımı IBM tarafından, yazılımı Microsoft tarafından yapılmıştır. Microsoft IBM'le iyi bir anlaşma yaptı. IBM uzağı göremedi. Anlaşmaya göre başkalarına DOS'un satışını tamamen Microsoft yapacaktı. IBM ikinci bir hata olarak PC için donanım patentlerini almayı ihmal etti. Bunun sonucunda pek çok firma IBM uyumlu daha ucuz PC'ler yaptılar. Fakat bunların hepsi işletim sistemini Microsoft'tan satın alıyordu. Böylece Microsoft 80'li yıllarda çok büydü.

İlk devirlerde bilgisayar programları ancak birkaç sayfa uzunluğunda oluyordu. Sonra transistör devrinde onbin satırda oluşan projeler yazılmaya başlandı. Sonra yüzbin satırlara çıktı. PC'lerin başlarında donanım yetersizdi. PC projeleri genellikle onbinlerle ölçülen satırlarda kalyordu. Ancak donanımlar iyileşikçe yazılımlarda kod büyümeye başlamaya başladı. O zamanlar kullanılan prosedürel tekniğin artık yetersiz kaldığı görüldü. İşte NYPT donanımların gelişmesiyle yazılımlarda ortaya çıkan kod büyümeye ile algısal olarak mücadele etmek için geliştirilmiştir. NYPT'nde artık fonksiyonlarla değil sınıflarla konuşulur. Böylece "çok şey var" duygusundan uzaklaşarak "az şey var" duygusuna kapılır.

NYPT yazılım endüstrisine 90'lı yılların başlarında girmiştir. Fakat ilk denemeler 80'lerin başlarında yapılmıştır. Bugün yazılım endüstrisinde ağırlıklı olarak NYPT kullanılmaktadır.

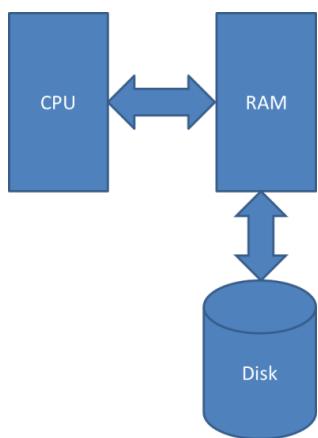
Aynı İsimli Metotların Nesne Yönelimli Programlama Tekniği Bakımından Anlamı

NYPT'deki tüm anahtar kavramlar kodun daha iyi algılanmasına hizmet etmektedir. Benzer işlemleri yapan metotlara aynı ismin verilmesi de aslında algılamayı kolaylaştırır. Böylece "sanki çok şey varmış" duygusundan uzaklaşılıp "az şey var" biçiminde bir algı oluşturulur. Aslında insanın doğayı algılaması da benzer birimeddedir. Örneğin biz sandalyeler farklı olsa da konuşurken hepsine sandalye deriz. Ancak gereklirse onun başka özelliklerini söyleziz. O halde biz de benzer işlemleri yapan metotlara hep aynı isimleri vermemeliyiz.

Adres Kavramı

Bir bilgisayar sistemindeki CPU (Central Processing Unit), RAM (Random Access Memory) ve Disk en önemli üç birimdir. CPU entegre devre biçiminde üretilmiş olan mikroişlemcidir. Bütün hesaplamalar ve karşılaştırmalar CPU tarafından yapılır. (Örneğin Intel Core-I5 bir CPU'dur.) CPU RAM ile elektriksel olarak bağlantılıdır. RAM'ler de bir kart üzerine monte edilmiş entegre devre modüllerinden oluşur. Diskler

bilgisayarı kapattığımızda bilgilerin saklandığı birimlerdir. Disk ile RAM arasında bir bağlantı vardır.

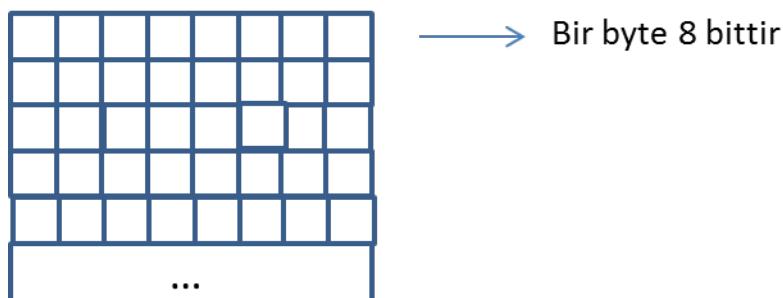

Programlama dillerindeki değişkenler RAM'de tutulurlar. İşlemler ise CPU tarafından yapmaktadır. Örneğin:

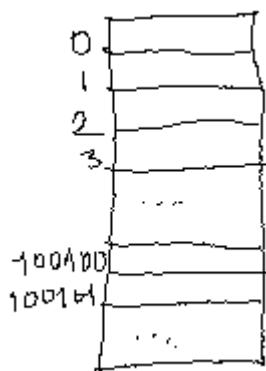
$a = b + c;$

ifadesinde a, b ve c RAM'dedir. Fakat toplama ve atama işlemleri CPU tarafından yapılır. Örneğin tipik olarak CPU RAM'e erişir oradan b'yi ve c'yi alır. Bunu elektrik devreleriyle toplar, sonucu da yine RAM'Deki a'ya atar. Dosyalar ise disktedir. Bilgisayarı kapattığımızda onlar kaybolmazlar. Örneğin bir ".exe" dosyası disktedir. Biz bunu çalıştırmak istediğimizde önce işletim sistemi dosyayı diskten RAM'ye yükler. Çalışma RAM'de gerçekleşir.

Bellek (yani RAM) byte'lardan byte'lar da bitlerden oluşur. 1 byte 8 bittir. Bit (binary digit) 0 ya da 1 değerini tutan bellek hücreleridir.

Bellketeki her bir byte'a ilki 0 olmak üzere artan sırada bir sayı karşılık düşürülmüştür.

Bir byte'in kaç numaralı byte olduğunu belirten bu sayıya o byte'in adresi denilmektedir.

Değişkenler bellekte olduğuna göre onların da birer adresi vardır. Örneğin:

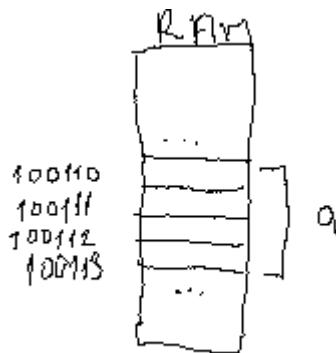
```
byte a;
```

Burada a 1 byte yer kaplayan bir değişkendir. a'nın da bir adresi vardır.

Burada a'nın adresinin 100102 olduğu görülmektedir. Bir byte'tan daha uzun olan değişkenlerin adresleri onların yalnızca en düşük adresleriyle ifade edilir. Örneğin:

```
int a;
```


Burada a 4 byte uzunluğundadır. a'nın adresi 100110'dur.

Değişkenlerin Ömürleri

Yukarda da belirtildiği gibi çalıştırılabilen (executable) bir dosya diskte (ikincil bellekte) bulunur. Çalıştırılmak istediğiinde işletim sistemi tarafından diskten alınarak RAM'e yüklenir. Programın çalışması bittiğinde de program RAM'den boşalılır. Bir değişkenin bellekte yer kapladığı zaman aralığına ömür (duration) denilmektedir. Dolayısıyla bir değişkenin olabilecek maksimum ömrü çalışma zamanı (run time) kadardır.

Yerel Değişkenlerin Ömürleri

Yerel değişkenler sürekli bellekte tutulmazlar. Akış yerel değişkenin bildirildiği noktaya geldiğinde yerel değişken yaratılır, akış bloktan çıktığında o blokta bildirilmiş tüm yerel değişkenler yok edilir. Yani programımızda binlerce yerel değişken olsa da belli bir anda onların hepsi bellekte yer kaplıyor değildir. Bu tipki Sarıyer'den Beştaş'a giden bir dolmuşta müşterilerin belli bir yerde binip belli bir yerde inmelerine benzer. Toplamda dolmuş kendi kapasitesinin ötesinde çok daha fazla kişiyi taşımiş olur.

Yerel değişkenlerin yaratıldığı alana "stack" denilmektedir. Stack işletim sistemi tarafından RAM'de organize edilen bir bölümdür. Stack'in yeri ve uzunluğu sistemden sisteme değişimlebilir. Stack'te yaratım ve yok edilme tek bir makine komutuyla yani çok hızlı bir biçimde yapılmaktadır. Her çalışan

programın (aslında thread'in) ayrı bir stack'i vardır. Dolayısıyla A programının stack'i ile B programının stack'i farklı yerlerde oluşturulur.

Yerel bir değişkene onun bildirildiği bloğun dışından erişilememesinin asıl nedeni o değişkenin blok dışında yaşamıyor olmasındandır. Değişken bildirilmeden önce de yaşamıyor durumdadır:

```
{  
    //...  
    a = 10;    // error! a daha yaratılmamış  
    {  
        int a;  
        //...  
    }  
    a = 20;    // error! a diye bir değişken artık RAM'de yok!  
    //...  
}
```

Parametre Değişkenlerinin Ömürleri

Metodun parametre değişkenleri metot çağrıldığında yaratılır, metot bittiğinde yok edilir. Parametre değişkenleri de típkı yerel değişkenler gibi stack'te yaratılmaktadır. Parametrelili bir metot çağrıldığında önce argümanların değerleri hesaplanır. Sonra parametre değişkenleri yaratılır. Argümanlardan parametre değişkenlerine atamalar yapılır. Daha sonra akış metoda aktarılır. Sonra da parametre değişkenleri metot bittiğinde yok edilir.

Sınıfların Veri Elemanları (Fields)

Bildirimi sınıf bildiriminin içerisindeki yapılan değişkenlere sınıfın veri elemanları denilmektedir

. Metotlar ve veri elemanları sınıfın elemanlarıdır. Sınıfın elemanları erişim belirleyicisi alabilir (yazılmazsa private anlamına gelir), static olabilir ya da olmayabilir. Örneğin:

```
class Sample  
{  
    public int a;  
    public int b;  
    public static int c;  
  
    public static void Foo()  
    {  
        //...  
    }  
  
    public void Bar()  
    {  
        //...  
    }  
}
```

Burada a ve b sınıfın static olmayan veri elemanlarıdır (instance fields). c de sınıfın static veri elemanıdır (static/class field). Aynı biçimde Foo sınıfın static metodu, Bar da static olmayan metodudur. Fakat C#'ta yerel ve parametre değişkenleri static yapılamazlar ve erişim belirleyicisine sahip olamazlar. Başka bir deyişle yalnızca sınıfın elemanları (sınıfın metotları ve veri elemanları gibi) erişim belirleyicisine sahip olabilir. Yalnızca sınıfın elemanları için static olup olmama gibi bir durum vardır.

Bir sınıf bildirildiğinde aynı zamanda bir tür de oluşturulmuş olur. Sınıf türünden değişkenler de bildirilebilirler. Örneğin:

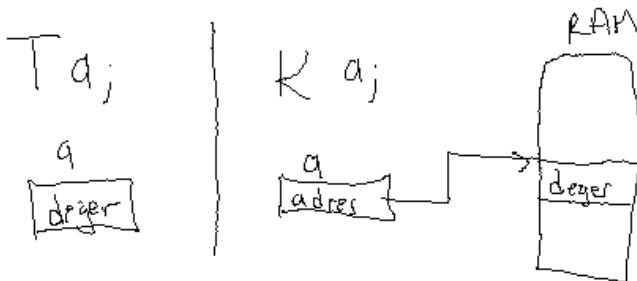
```
int a;
```

Sample s;

Burada a int türünden, s de Sample türündendir.

Değer Türleri (Value Types) ve Referans Türleri (Reference Types)

Bir tür kategori olarak ya değer türlerine ilişkindir ya da referans türlerine ilişkindir. T bir tür olmak üzere T türünden bir değişken eğer doğrudan değerin kendisini tutuyorsa T türü kategori olarak değer türlerine ilişkindir. Eğer T türünden değişken değerin kendisini değil de bir adres tutuyorsa ve asıl değer o adreste bulunuyorsa T türü kategori olarak referans türlerine ilişkindir.

T değer türlerine ilişkindir,

K referans türlerine ilişkindir

Bugüne kadar gördüğümüz int, long, double gibi temel türler kategori olarak değer türlerine ilişkindir.

C#'ta bütün sınıf türleri kategori olarak referans türlerine ilişkindir. Yani bir sınıf türünden değişken bir adres tutar, değerin kendisini tutmaz.

Sınıf Türünden Nesnelerin Yaratılması

Bir sınıf türünden değişken bildirildiğinde yalnızca potansiyel olarak adres tutacak bir değişken (yani referans) tahsis edilmiş durumdadır. Ayrıca sınıf nesnesinin kendisini yaratıp onun adresini referansa yerleştirmemiz gereklidir. Sınıf nesnelerini yaratmak için new operatörü kullanılmaktadır. new operatörünün genel biçimini söyleyelim:

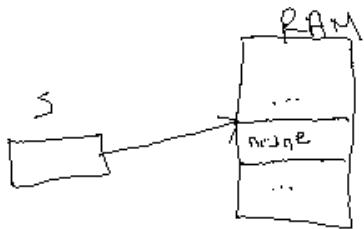
```
new <sınıf ismi>([argüman listesi])
```

new operatörü nesneyi tahsis eder ve onun adresini bize verir. new operatörüyle verilen adres aynı sınıf türünden bir referansa atanmalıdır. Örneğin:

```
Sample s;  
s = new Sample();
```

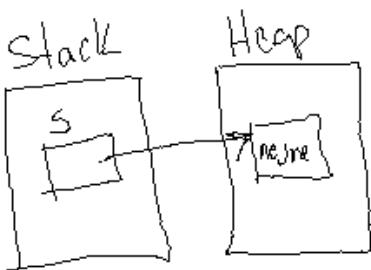
ya da:

```
Sample s = new Sample();
```


Burada s adres tutan sınıf türünden bir değişkendir (yani bir referanstır). s'in gösterdiği yerdeki new ile tahsis ettiğimiz alana ise sınıf nesnesi (class object) denilmektedir.

new operatörü sınıf nesnelerini belleğin "heap" denilen bölgesinde tahsis eder. Halbuki bütün yerel değişkenler stack'tedir. Eğer bir referans yerel olarak bildirildiyse o da stack'tedir. Ancak yerel referansın gösterdiği yerdeki nesne heap'tedir. Örneğin:

C#'ta (Java'da da böyle) adres tutan değişkenlere kısaca "referans" denilmektedir. Yukarıdaki örnekte s bir referanstır. Bir sınıf nesnesinin adresini tutmaktadır.

Peki bir sınıf nesnesi new operatörüyle tahsis edildiğinde onun için kaç byte yer ayrılacaktır? İşte bir sınıf nesnesi için o sınıfın static olmayan veri elemanlarının toplam uzunluğu kadar yer ayrılmaktadır. Sınıfın static veri elemanları ve metodları new ile tahsis edilen alanda yer kaplamaz. Sınıfın static olmayan veri elemanları ardışıl bir blok oluşturur. new operatörü bize bu bloğun başlangıç adresini verir. Örneğin:

```
Sample s;
s = new Sample();
```


Sınıf nesneleri birden fazla parçadan oluşan bileşik nesnelerdir. Sınıfın static olmayan veri elemanları nesnenin parçalarını oluşturmaktadır. Sınıfın metodlarının ve static veri elemanlarının sınıf nesnesi içerisinde yer kaplamadığına dikkat ediniz. Sınıfın metodları belleğin "code" isimli bir bölümündedir. Sınıfın static veri elemanları daha ileride ele alınacaktır.

Sınıfın Veri Elemanlarına Erişim ve Nokta Operatörü

r bir sınıf türünden referans a da bu sınıfın static olmayan bir veri elemanı olmak üzere r.a ifadesi ile r referansının gösterdiği yerdeki nesnenin a parçasına erişilir. Nokta operatörü iki operandlı amaek bir operatördür. Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
```

```

{
    public static void Main()
    {
        Sample s;

        s = new Sample();

        s.a = 10;
        s.b = 20;

        System.Console.WriteLine("{0}, {1}", s.a, s.b);
    }
}

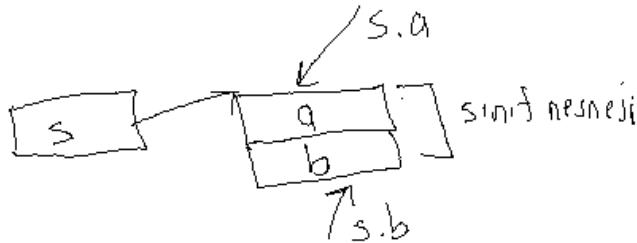
class Sample
{
    public int a;
    public int b;
    public static int c;

    public static void Foo()
    {
        //...
    }

    public void Bar()
    {
        //...
    }
}

```

Bu örnekte s Sample türündendir. s.a ve s.b int türündendir.

Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Date d = new Date();

            d.day = 5;
            d.month = 12;
            d.year = 2015;

            System.Console.WriteLine("{0}/{1}/{2}", d.day, d.month, d.year);
        }
    }

    class Date
    {
        public int day;
        public int month;
        public int year;
    }
}

```

```
//...
}
```

Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Complex z = new Complex();

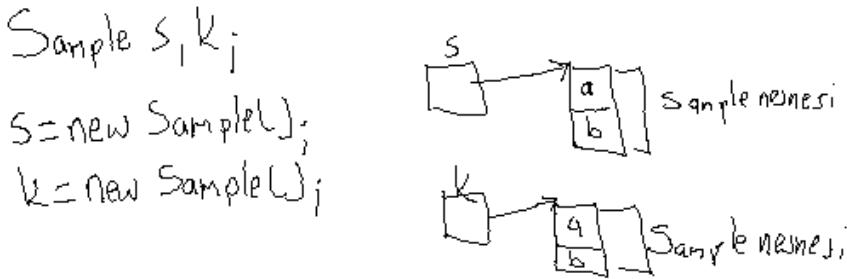
            z.real = 3;
            z.imag = 5;

            System.Console.WriteLine("{0}+{1}i", z.real, z.imag);
        }
    }

    class Complex
    {
        public double real;
        public double imag;
    }
}
```

new Operatörü İle Birden Fazla Nesnenin Yaratılması Durumu

Her new işlemi ile farklı bir nesne yaratılır. Örneğin:

Ayrık s.a ile k.a aynı değişkenler değildir. Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample s, k;

            s = new Sample();
            k = new Sample();

            s.a = 10;
            s.b = 20;

            k.a = 30;
            k.b = 40;

            System.Console.WriteLine("{0}, {1}", s.a, s.b);
            System.Console.WriteLine("{0}, {1}", k.a, k.b);
        }
    }
}
```

```

}

class Sample
{
    public int a;
    public int b;
    public static int c;

    public static void Foo()
    {
        //...
    }

    public void Bar()
    {
        //...
    }
}

```

Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Date d = new Date();
            Date k = new Date();

            d.day = 10;
            d.month = 12;
            d.year = 2016;

            k.day = 12;
            k.month = 10;
            k.year = 2001;

            System.Console.WriteLine("{0}/{1}/{2}", d.day, d.month, d.year);
            System.Console.WriteLine("{0}/{1}/{2}", k.day, k.month, k.year);
        }
    }

    class Date
    {
        public int day, month, year;
    }
}

```

Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Complex x = new Complex();
            Complex y = new Complex();

            x.real = 10;
            x.imag = 5;

            y.real = 30;
            y.imag = 2;
        }
    }
}

```

```

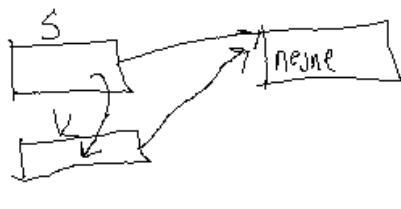
        System.Console.WriteLine("{0}+{1}i", x.real, x.imag);
        System.Console.WriteLine("{0}+{1}i", y.real, y.imag);
    }
}

class Complex
{
    public double real;
    public int imag;
}
}

```

Aynı Türden Referansların Birbirlerine Atanması

Aynı türden iki referans birbirlerine atanabilir. Bu durumda onların içindeki adresler atanmış olur. Böylece bunlar aynı nesneyi gösterir hale gelir. Örneğin:


```

Sample s, k;
s = new Sample();
k = s;

```

Burada artık s.a ifadesi ile k.a ifadesi aynı değişkeni belirtir. Bu örnekte bir tane nesneyi iki ayrı referans göstermektedir. Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample s, k;

            s = new Sample();

            s.a = 10;
            s.b = 20;

            k = s;

            System.Console.WriteLine("{0}, {1}", k.a, k.b);
        }
    }

    class Sample
    {
        public int a;
        public int b;
        public static int c;

        public static void Foo()
        {
            //...
        }

        public void Bar()
        {
            //...
        }
    }
}

```

```
}
```

Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Complex z = new Complex();

            z.real = 3;
            z.imag = 5;

            System.Console.WriteLine("{0}+{1}i", z.real, z.imag);
        }
    }

    class Complex
    {
        public double real;
        public double imag;
    }
}
```

Kavramlar, Nesneler ve Sınıflar

Kavramlar bizim kafamızdadır ve gerçek dünyada yer kaplamazlar. Örneğin ağaç, doktor, kedi gerçekten var olan şeyler değildir. Biz belirli özellikteki nesneleri birbirine benzeterek onlara isim veririz. Aslında bunların karşılığı olan fiziksel nesneler yoktur. Kavramlar bizim karmaşık dünyayı algılamamız için uydurduğumuz soyut şeylerdir. İşte NYPT'de kavramlar sınıflara karşılık gelir. Bir Doktor sınıfı bildirdiğimizde aslında bir doktor oluşturmuş olmayız. Doktorların ortak özelliklerini belirten bir kavram oluşturmuş oluruz. Doktor sınıfı kendi başına bellekte yer kaplamaz (tipki Doktor kavramının aslında fiziksel dünyada yer kaplamadığı gibi). Bir sınıf türünden new işlemi yaptığımızda artık gerçek bir nesne yaratmış oluruz. O artık bellekte yer kaplar. İngilizce sınıf türünden new ile yaratılan nesnelere "instance (örnek)" da denilmektedir. Buradan anlatılmak istenen şey "bizim new yaptığımızda o kavram türünden spesifik bir nesne oluşturduğumuzdur". Sınıfların veri elemanları kavramların özelliklerini betimler. Örneğin Doktor sınıfının veri elemanları tipik bir doktorun özelliklerini belirtir. Onun adı soyadı, yaşı, branşı gibi. Ağaç sınıfı da benzer biçimde ağacın türünü, yaşı, dal sayısını vs. tutan veri elemanlarına sahip olabilir.

İşte bir proje NYPT'ne göre modellenecekse önce proje içerisindeki kavramları sınıflarla temsil ederiz. Sonra gerçek nesneleri sınıf nesneleri biçiminde new operatörüyle yaratırız. Programımızı da bu nesneleri kullanarak oluştururuz. Örneğin, bir hastane otomasyonunda Hastane, Doktor, Hemşire, Hasta, İlaç, Ameliyatnahe, Hastalık gibi kavramlar birer sınıfla temsil edilir. Hastanede 10 doktor 15 hemşire çalışıyorsa Doktor sınıfı türünden new operatörüyle 10 nesne, Hemşire sınıfı türünden de new operatörüyle 15 nesne yaratırız. İşlemlere böyle devam ederiz.

Örneğin tarih kavramı Date isimli bir sınıfta temsil edilebilir:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Date d = new Date();

            d.day = 23;
```

```

        d.month = 4;
        d.year = 1920;

        Date k = new Date();
        k.day = 25;
        k.month = 4;
        k.year = 2015;

        System.Console.WriteLine("{0}/{1}/{2}", d.day, d.month, d.year);
        System.Console.WriteLine("{0}/{1}/{2}", k.day, k.month, k.year);
    }
}

class Date
{
    public int day;
    public int month;
    public int year;
    //...
}

```

Bir sınıf bildiriminin kendisi henüz hiç new yapılamadan bellekte yer kaplamaz. Sınıf bildirimi derleyiciye “new yapıldığı taktirde o nesnenin hangi parçaları olacağını vs.” anlatır.

Sınıfların static Veri Elemanları

Sınıfın static veri elemanlarının toplamda tek bir kopyası vardır. Bunlar için new işlemi sırasında yer ayrılmaz. Program çalıştırıldığında bunlar için yer otomatik olarak ayrılmaktadır. Sınıfın static veri elemanları program sonlanana kadar bellekte kalırlar. Sınıfın static veri elemanlarına nokta operatörüyle sınıf ismi belirtilerek erişilir. Örneğin:

```
Sample.c = 10;
```

Pekiyi neden sınıfın static veri elemanlarına referansla değil de sınıf ismiyle erişilmektedir? Eğer bunlara referansla erişilseydi sanki static veri elemanları o referansın gösterdiği nesnenin içerisindeymiş gibi bir yanlış anlaşılma oluşurdu. Halbuki onlardan toplamda tek bir kopya vardır. Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample.c = 10;
            System.Console.WriteLine(Sample.c);
        }
    }

    class Sample
    {
        public int a;
        public int b;
        public static int c;

        public static void Foo()
        {
            //...
        }

        public void Bar()
        {
            //...
        }
    }
}
```

```
        }
    }
}
```

Farklı sınıfların aynı isimli static veri elemanları olabilir. Bunlara sınıf ismi ile erişildiği için birbirlerine karışmazlar. Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample.c = 10;
            Mample.c = 20;

            System.Console.WriteLine(Sample.c);
            System.Console.WriteLine(Mample.c);
        }
    }

    class Sample
    {
        public int a;
        public int b;
        public static int c;
    }

    class Mample
    {
        public int a;
        public int b;
        public static int c;
    }
}
```

Ayrıca sınıfların static veri elemanlarına erişebilmek için o sınıf türünden nesne yaratılmasının zorunlu olmadığına dikkat ediniz.

Sınıfların static Olmayan Metotları

Sınıfların static olmayan metotları o sınıf türünden referans ve nokta operatörüyle çağrılır. Halbuki static metotlar sınıf ismi ve nokta operatörüyle çağrılmaktadır. Örneğin:

```
Sample.Foo();           // Foo static metot

Sample s = new Sample();
s.Bar();                // Bar static olmayan metot
```

Aslında aynı durum veri elemanları için de söz konusudur. Anımsanacağı gibi sınıfın static olmayan veri elemanları referansla, static veri elemanları sınıf ismiyle kullanılıyordu.

Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample.Foo();          // static metot
            Sample.c = 100;        // static veri elemanı
```

```

        Sample s = new Sample();

        s.a = 10;           // static olmayan veri elemanı
        s.b = 20;           // static olmayan veri elemanı
        s.Bar();           // static olmayan metot
    }
}

class Sample
{
    public int a;
    public int b;
    public static int c;

    public static void Foo()
    {
        System.Console.WriteLine("Foo");
    }

    public void Bar()
    {
        System.Console.WriteLine("Bar");
    }
}

```

Sınıfın static olmayan veri elemanları sınıfın static olmayan metodları tarafından doğrudan kullanılabılır. Ancak sınıfın static olmayan veri elemanları sınıfın static metodları tarafından doğrudan kullanılamazlar. Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample s;

            s = new Sample();
            s.Set(10, 20);
            s.Disp();
        }
    }

    class Sample
    {
        public int a;
        public int b;

        public void Set(int x, int y)
        {
            a = x;
            b = y;
        }

        public void Disp()
        {
            System.Console.WriteLine("{0}, {1}", a, b);
        }
    }
}

```

Anımsanacağı gibi sınıfın static olmayan veri elemanları aslında sınıf nesnesinin parçalarını oluşturmaktadır. İşte sınıfın static olmayan metodları içerisinde kullanılan static olmayan veri elemanları metot hangi

referansla çağrılmışsa o referansın gösterdiği yerdeki nesnenin veri elemanlarıdır. Yani örneğin:

```
s.Foo();
```

böyle bir çağrımda Foo'nun içerisinde kullandığımız static olmayan veri elemanları aslında s referansının gösterdiği yerdeki nesnesin veri elemanlarıdır. Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample s = new Sample();
            Sample k = new Sample();

            s.Set(10, 20);
            k.Set(30, 40);

            s.Disp();
            k.Disp();
        }
    }

    class Sample
    {
        public int a;
        public int b;

        public void Set(int x, int y)
        {
            a = x;
            b = y;
        }

        public void Disp()
        {
            System.Console.WriteLine("{0}, {1}", a, b);
        }
    }
}
```

Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample s = new Sample();
            Sample k;

            s.Set(10, 20);

            k = s;
            k.Disp();      // 10, 20
        }
    }

    class Sample
    {
        public int a;
        public int b;
```

```

public void Set(int x, int y)
{
    a = x;
    b = y;
}

public void Disp()
{
    System.Console.WriteLine("{0}, {1}", a, b);
}
}
}

```

Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Date d = new Date();
            Date k = new Date();

            d.Set(10, 9, 2014);
            k.Set(11, 10, 2006);

            d.Disp();
            k.Disp();
        }
    }

    class Date
    {
        public int day, month, year;

        public void Set(int d, int m, int y)
        {
            day = d;
            month = m;
            year = y;
        }

        public void Disp()
        {
            System.Console.WriteLine("{0}/{1}/{2}", day, month, year);
        }
    }
}

```

Sınıfın static olmayan bir metodu sınıfın başka bir static olmayan metodunu doğrudan çağrıabilir. Fakat static bir metodu static olmayan metodunu doğrudan çağrıramaz. (Yani static metodlar sınıfın static olmayan veri elemanlarını kullanamadıkları gibi, sınıfın static olmayan metodlarını da çağrıramazlar.) Sınıfın static olmayan bir metodu sınıfın başka bir static olmayan metodunu çağrırdığında çağrılan metod, çağrıran metod hangi referansla çağrılmışsa aynı referabla çağrılmış gibi etki gösterir. Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample s = new Sample();

```

```

        s.Set(10, 20);

        k = s;
    }

    class Sample
    {
        public int a;
        public int b;

        public void Set(int x, int y)
        {
            a = x;
            b = y;

            Disp();           // Buradaki Disp sanki s ile çağrılmış gibidir
        }

        public void Disp()
        {
            System.Console.WriteLine("{0}, {1}", a, b);
        }
    }
}

```

Sınıfin static metotları referansla çağrılmadığı için sınıfın static olmayan metodlarını çağrıramaz (eğer çağrıabilseydi bu metod içerisindeki veri elemanlarının hangi nesnenin elemanları olduğu anlaşılamazdı).

Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Date d = new Date();

            d.Set(10, 9, 2014);
        }
    }

    class Date
    {
        public int day, month, year;

        public void Set(int d, int m, int y)
        {
            day = d;
            month = m;
            year = y;

            Disp();
        }

        public void Disp()
        {
            System.Console.WriteLine("{0}/{1}/{2}", day, month, year);
        }
    }
}

```

Sınıfin static olmayan metodları sınıfın static veri elemanlarını doğrudan (yani sınıf ismini kullanmadan) kullanabilir ve static metodlarını doğrudan çağrıabilir. Çünkü static veri elemanları ve metodlar zaten her

durumda sınıf ismiyle çağrılabilmektedir. Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample s = new Sample();
            Sample k;

            s.Set(10, 20);

            k = s;
            k.Disp();
        }
    }

    class Sample
    {
        public int a;
        public int b;
        public static int c;

        public void Set(int x, int y)
        {
            a = x;
            b = y;

            c = 100;          // geçerli
        }

        public void Disp()
        {
            System.Console.WriteLine("{0}, {1}, {2}", a, b, c);
            Foo();           // geçerli
        }

        public static void Foo()
        {
            //...
        }
    }
}
```

Sınıfın static bir metodу sınıfın static veri elemanlarını doğrudan kullanabilir ve static metodlarını doğrudan çağırabilir.

Biz bir sınıfı incelerken onun bir metodun static olmayan metod olduğunu gördüğümüzde ne düşünmeliyiz? Düşüncemiz şöyle olmalıdır: “Bizim bu metodу çağırabilmemiz için elimizde o sınıf türünden bir referansın bulunuyor olması gereklidir. Elimizde bir referans yoksa önce bir referans bildirip, o referans için new işlemi yaptıktan sonra o metodу çağırabilirim. Halbuki bir sınıfın static bir metodunu gördüğümüzde “hiç referans olmadan sınıf ismiyle onu çağırabileceğimizi” anlamalıyız.

Kim Kimi Kullanır, Kim Kimi Çağırır?

Sınıfın elemanı denildiğinde bildirmi sınıf içerisinde yapılan metodlar ve veri elemanları anlaşılır. (Sınıfın başka elemanları da olabilir. Bunlar ilerde görülecektir.) Yani metodlar da veri elemanları da sınıfın elemanlarıdır. Sınıfın static elemanları denildiğinde sınıfın static metodları ve static veri elemanları, sınıfın static olmayan elemanları ise static olmayan veri elemanları ve static olmayan metodlar anlaşılmalıdır. Buna göre yukarıda anlatılan kurallar basit bir biçimde şöyle özetlenebilir:

1) Sınıfın static olmayan metodları sınıfın hem static elemanlarını hem de static olmayan elemanlarını doğrudan kullanabilir.

2) Sınıfın static metodları yalnızca sınıfın static elemanlarını doğrudan kullanabilir.

Rastgele Sayı (Rassal) Üretilmesi ve Random Sınıfı

Rassal sayılar rassal süreçlerin yardımıyla üretilebilirler. (Örneğin bir torbadan pul çekmek, bir zarı atmak gibi). Ancak bilgisayar rassal sayıları böyle rassal olaylar sonucunda değil aritmetik hesaplarla elde eder. Bu nedenle bilgisayarın elde ettiği bu rassal sayılara "Sahte Rassal Sayılar (Pseudo Random Numbers)" denilmektedir.

Olasılık bir teorik limit değeridir. Bir parayı attığımızda yazı gelme olasılığı 0.5'tir. Ancak parayı 10 kere attığımızda 5 kere yazı geleceği garanti değildir. Fakat parayı sonsuz kere atarsak oran 0.5 olacaktır.

.NET'te rassal sayı üretmek için System isim alanı içerisindeki Random sınıfı kullanılmaktadır. Random sınıfının static olmayan Next metodları her çağrılığında bize rastgele bir sayı verir. Sınıfın overload edilmiş üç Next metodu vardır:

```
public int Next()
public int Next(int maxValue)
public int Next(int minValue, int maxValue)
```

Parametresiz Next metodu [0, +2147483647] arasında int parametreli Next metodu [0, maxValue) arasında, ve iki int parametreli Next metodu ise [minValue, maxValue) arasında rastgele bir değer geri döndürür. Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            System.Random r = new System.Random();
            int val;

            for (int i = 0; i < 10; ++i)
            {
                val = r.Next(100);
                System.Console.WriteLine("{0} ", val);
            }
        }
    }
}
```

Yazı tura atma oranına ilişkin bir örnek:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            long n;
            long head, tail;
            System.Random r;
            int val;

            System.Console.Write("Deney sayısını giriniz:");

```

```

n = long.Parse(System.Console.ReadLine());

head = tail = 0;
r = new System.Random();
for (long i = 0; i < n; ++i)
{
    val = r.Next(2);
    if (val == 0)
        ++tail;
    else
        ++head;
}

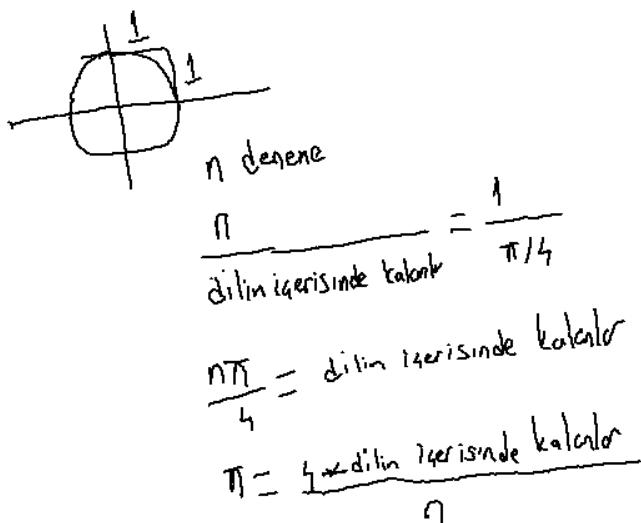
double headRatio, tailRatio;

headRatio = (double)head / n;
tailRatio = (double)tail / n;

System.Console.WriteLine("Tura oranı = {0}", headRatio);
System.Console.WriteLine("Yazı oranı = {0}", tailRatio);
}
}
}

```

Sınıf Çalışması: [0, 1] arasında rastgele gerçek sayı üretecek dairenin dörtte birinin alanını karenin alanına bölme yoluyla pi sayısını elde ediniz:

Cözüm:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            System.Random r = new System.Random();

            System.Console.Write("Deneme sayınızı giriniz:");
            long n = long.Parse(System.Console.ReadLine());
            int quadrantCount = 0;
            double x, y, pi;

            for (int i = 0; i < n; ++i)
            {
                x = (double)r.Next() / System.Int32.MaxValue;

```

```

        y = (double)r.Next() / System.Int32.MaxValue;
        if (System.Math.Sqrt(x * x + y * y) < 1)
            ++quadrentCount;
    }

    pi = 4D * quadrentCount / n;
    System.Console.WriteLine(pi);
}
}
}

```

Sınıf Çalışması: Aşağıdaki seri formülü ile pi sayısını elde eden metodu yazınız:

$$\frac{\pi}{4} = \sum_{k=1}^{\infty} \frac{(-1)^{k+1}}{2k-1}$$

$$= 1 - \frac{1}{3} + \frac{1}{5} - \dots$$

Metodun parametrik yapısı şöyledir:

```
public static double GetPi(long n)
```

Metodun parametresi formüldeki k değişkeninin son değerini belirtmektedir.

Çözüm:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            double pi;

            pi = Pi.GetPi(1000000000L);
            System.Console.WriteLine(pi);
        }
    }

    class Pi
    {
        public static double GetPi(long n)
        {
            double total = 0;
            int sign;

            sign = 1;
            for (long k = 1; k < n; ++k)
            {
                total += (double)sign / (2 * k - 1);
                sign = -sign;
            }

            return total * 4;
        }
    }
}

```

Sınıf Çalışması: e sayısını (2.71828...) veren metodu aşağıdaki seriden hareketle yazınız. Metodun parametrik yapısı şöyledir:

```
public static double GetE(long n)
```

$$\frac{1}{0!} + \frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \frac{1}{4!} + \frac{1}{5!} + \frac{1}{6!} + \frac{1}{7!} + \dots \text{ (etc)}$$

.NET'te faktöryel hesaplayan hazır bir metot yoktur. Dolayısıyla bu metodu da siz yazmalısınız.

Çözüm:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            double e;

            e = E.GetE(20);
            System.Console.WriteLine(e);
        }
    }

    class E
    {
        public static double GetFactorial(long n)
        {
            double f = 1;

            for (int i = 1; i <= n; ++i)
                f *= i;

            return f;
        }

        public static double GetE(long n)
        {
            double total = 0;

            for (long i = 0; i <= n; ++i)
                total += 1.0 / GetFactorial(i);

            return total;
        }
    }
}
```

Sınıf Çalışması: System.Console.ReadKey(true).KeyChar ifadesini kullanarak tuşa her basıldığında ekran'a "Ali", "Veli", "Selami", "Ayşe", "Fatma" isimlerinden rastgele birini yazdırın 'q' tuşuna basıldığında çıkan programı yazınız.

Çözüm:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            System.Random r = new System.Random();
            int val;

            while (System.Console.ReadKey(true).KeyChar != 'q')
            {
                val = r.Next(5);
                switch (val)
```

```
    {
        case 0:
            System.Console.WriteLine("Ali");
            break;
        case 1:
            System.Console.WriteLine("Veli");
            break;
        case 2:
            System.Console.WriteLine("Selami");
            break;
        case 3:
            System.Console.WriteLine("Ayşe");
            break;
        case 4:
            System.Console.WriteLine("Fatma");
            break;
    }
}
```

Metotlar Static mi Olsun Static Olmasın mı?

Çoğu zaman C#1 yeni öğrenen programcılar bir metodu static yapıp yapmama konusunda tereddüt etmektedir. Bu konuda aşağıdaki reçeteyi verebiliriz:

- 1) Metot eğer sınıfın static olmayan elemanlarını doğrudan kullanıyorsa zaten onu “static” yapamayız. Mecburen onu “static olmayan metot” yapmak zorundayız.
 - 2) Metot sınıfın hiçbir static olmayan elemanını doğrudan kullanımyorsa teorik olarak o metot static metot da yapılabilir, static olmayan metot da yapılabilir. Bu durumda metodun static yapılması doğru ve iyi tekniktir. Çünkü metot static olmayan metot yapılrsa boşuna o metodu çağırabilmek için bir nesne yaratmak zorunda kalırız. Halbuki o metot o nesnenin elemanlarını kullanmayacaktır.
 - 3) Biz bir sınıfın bir metodunun static olmayan bir metot olduğunu gördüğümüzde kesinlikle o metodun sınıfın static olmayan bir elemanını kullandığını düşünmeliyiz. (Eğer kullanmıyor olsaydı sınıfı tasarlayan kişi onu static yapardı.)
 - 4) Static olmayan metodlar çağrıldığında doğrudan ya da dolaylı olarak bu çağrı static olmayan bir veri elemanın kullanılmasına yol açacaktır. (Örneğin static olmayan Foo metodу sınıfın hiçbir static olmayan veri elemanını kullanıyor olsun fakat Bar isimli static olmayan bir metodunu çağrıyor olsun. İşte demek ki dolaylı olarak Bar metodу static olmayan veri elemanlarını kullanıyor durumdadır. Zaten o da kullanmasaydı o da static olurdu bu durumda Foo da static olurdu).

Sınıfların Staic Olmayan Veri Elemanlarının Anlamı

Sınıfların projelerdeki kavramlara karşılık geldiğini söylemiştık. İşte sınıfın static olmayan veri elemanları da bu kavramların özelliklerini tutmak için kullanılmaktadır. Örneğin Doktor kavramını bir sınıfla temsil edelim. Doktorun ismi, cinsiyeti, yaşı, branşı Doktor sınıfının static olmayan veri elemanlarında tutulur. Böylece biz her doktoru new operatörüyle tek tek yaratıp bunların veri elemanlarına uygun değerleri atayarak onun istediğimiz doktor olmasını sağlayabiliriz. Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            // ...
        }
    }
}
```

```

Doktor d1 = new Doktor();

d1.isim = "Ali Can";
d1.branş = "Kalp Cerrahı";
d1.yaş = 50;

d1.Yazdır();

Doktor d2 = new Doktor();

d2.isim = "Özlem Er";
d2.branş = "Onkolog";
d2.yaş = 54;

d2.Yazdır();
}

}

class Doktor
{
    public string isim;
    public int yaş;
    public string branş;

    public void Yazdır()
    {
        System.Console.WriteLine("Adı Soyadı = {0}, Yaşı: {1}, Branşı = {2}", isim, yaş, branş);
    }
}

```

Sınıfın Static Olmayan Metotların Anlamı

Sınıfın static olmayan metotları sınıfın static olmayan veri elemanlarını ortak olarak kullanmaktadır. Sınıfın static olmayan metotları ilgili kavramı onunla ilişkili bir eyleme sokmak için kullanılır. Örneğin Araba sınıfında static olmayan kilometre veri elemanı onun yaptığı kilometreyi x, y, z veri elemanları da onun GPS koordinatlarını tutuyor olsun. Araba sınıfının Git isimli static olmayan metodу arabayı ilerleten metottur. İlerletme sonucunda bu metot hem ekranda arabayı görsel olarak ilerletirken hem de onun kilometre, x, y, z veri elemanlarını da değiştirir. Ya da örneğin String isimli bir sınıf bir yazıyı tutan veri elemanına sahip olabilir. Sınıfın static olmayan metotları da bu yazı üzerinde işlemler yapıyor olabilir.

Biz bir kavramı işleme soktuğumuzda onun özelliklerini kullanmak durumunda kalırız. O halde biz bir sınıfın bir kavram olarak özelliklerden ve eylemlerden olduğunu söyleyebiliriz. Özellikler sınıfın static olmayan veri elemanlarıyla eylemler de static olmayan metodlarla temsil edilmektedir.

Sınıfın Static Veri elemanlarının ve Static Metotlarının Anlamı

Bazen bir kavramla ilişkili olan ama o kavram türünden her örnekte bulunmayan özellikler söz konusu olabilir. Örneğin Araba sınıfı arabayı temsil etmektedir. Arabanın kilometresi her arabada olması gereken bir özelliktir. Sınıfın static olmayan veri elemanı olarak saklanması gereklidir. Ancak her arabada bulunması gereken bir bilgi değildir. İşte bu tür bilgileri sınıfın static veri elemanlarında saklamalıyız. Araba sayısı her arabada değil toplamda yalnızca bir yerde tutulması gereken bir bilgidir. Sınıfın yalnızca static veri elemanları üzerinde işlem yapan eylemler static metodlarla temsil edilirler. Örneğin Türkiye'deki araba sayısını ekranaya yazdırın bir ArabaSayısınıYazdır isimli metod olsun. Bu metod Araba sınıfının yalnızca static elemanını kullanmaktadır. O halde static metod olarak gerçekleştirilmelidir. Benzer biçimde sınıfın temsil ettiği kavramla ilişkili olan fakat sınıfın hiçbir elemanını kullanmayan eylemler de static metodlarla temsil edilirler.

Metotların Sınıf Türünden Referans Parametrelerine Sahip Olması Durumu (Sınıf Nesnelerinin Referans Yoluyla Metotlara Aktarılması)

Bir metodun parametre değişkeni bir sınıf türünden referans olabilir. Bu durumda bu metot aynı sınıf türünden bir referansla çağrılmalıdır. Böylece nesnenin adresi metoda geçirilmiş olur. Metot içerisinde de biz o nesneye erişebiliriz. Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Date d = new Date();

            d.day = 10;
            d.month = 3;
            d.year = 2010;

            Foo(d);

            System.Console.WriteLine("{0}/{1}/{2}", d.day, d.month, d.year);
        }

        public static void Foo(Date k)
        {
            System.Console.WriteLine("{0}/{1}/{2}", k.day, k.month, k.year);

            k.day = 11;
            k.month = 4;
            k.year = 2011;
        }
    }

    class Date
    {
        public int day;
        public int month;
        public int year;
        //...
    }
}
```

Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Date d = new Date();

            d.Set(10, 12, 2007);
            Foo(d);
            d.Disp();
        }

        public static void Foo(Date k)
        {
            k.Disp();
            k.Set(1, 1, 1900);
        }
    }

    class Date
    {
```

```

public int day;
public int month;
public int year;

public void Set(int d, int m, int y)
{
    day = d;
    month = m;
    year = y;
}

public void Disp()
{
    System.Console.WriteLine("{0}/{1}/{2}", day, month, year);
}
}
}

```

Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Complex x = new Complex();

            x.real = 3;
            x.imag = 2;

            Complex y = new Complex();

            y.real = 7;
            y.imag = 3;

            Disp(x);
            Disp(y);
        }

        public static void Disp(Complex z)
        {
            System.Console.WriteLine("{0}+{1}i", z.real, z.imag);
        }
    }

    class Complex
    {
        public int real;
        public int imag;
    }
}

```

Metotların Geri Dönüş Değerlerinin Bir Sınıf Türünden Olması Durumu

Bir metodun geri dönüş değeri bir sınıf türünden olabilir. Örneğin:

```

public static Sample Foo()
{
    //...
}

```

Bu durumda metot çağrıldığında bize o sınıf türünden bir nesnenin adresini (yani referansını) verir. Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Date date;

            date = GetDate();
            date.Disp();
        }

        public static Date GetDate()
        {
            Date date = new Date();

            System.Console.Write("Gun:");
            date.day = int.Parse(System.Console.ReadLine());

            System.Console.Write("Ay:");
            date.month = int.Parse(System.Console.ReadLine());

            System.Console.Write("Yil:");
            date.year = int.Parse(System.Console.ReadLine());

            return date;
        }
    }

    class Date
    {
        public int day;
        public int month;
        public int year;

        public void Set(int d, int m, int y)
        {
            day = d;
            month = m;
            year = y;
        }

        public void Disp()
        {
            System.WriteLine("{0}/{1}/{2}", day, month, year);
        }
    }
}

```

Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Complex z;

            z = GetComplex();
            System.WriteLine("{0}+{1}i", z.real, z.imag);
        }

        public static Complex GetComplex()
        {
            Complex z = new Complex();

```

```

        System.Console.Write("Gerçek kısım:");
        z.real = double.Parse(System.Console.ReadLine());

        System.Console.Write("Sanal kısım:");
        z.imag = double.Parse(System.Console.ReadLine());

        return z;
    }

    class Complex
    {
        public double real;
        public double imag;
    }
}

```

Sınıfların Başlangıç Metotları (Constructors)

Bir sınıf nesnesi yaratılırken new operatörü tarafından otomatik olarak çağrılan sınıfın static olmayan metotlarına başlangıç metotları (constructors) denilmektedir. (“construct” sözcüğü İngilizce “yapmak”, “inşa etmek” anlamına geliyor. Bu nedenle “başlangıç metotları” için Türkçe bazı kaynaklarda "yapıcı metotlar" ismi de kullanılmaktadır.) new operatörü önce sınıfın static olmayan veri elemanlarını içeren sınıf nesnesini heap’te yaratır. Sonra bu nesnenin elemanlarını sıfırlar. Sonra da yaratılmış olan nesne için sınıfın başlangıç metodunu çağırır. new operatörü başlangıç metodunu çağrıdıktan sonra işini bitirip geri dönmektedir.

Başlangıç metotları sınıfın sınıf ismiyle aynı isimli metotlarıdır. Başlangıç metotlarının geri dönüş değerleri diye bir kavramları yoktur. Bu nedenle bildirim sırasında başlangıç metotlarında geri dönüş değerinin türü yerine birşey yazılmaz. Eğer yazılırsa (void da dahil olmak üzere) error oluşur. Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample s;

            s = new Sample();
            s.Foo();
            s.Bar();
        }
    }

    class Sample
    {
        private int a;
        private int b;

        public Sample()
        {
            System.Console.WriteLine("I am a constructor");
        }

        public void Foo()
        {
            System.Console.WriteLine("I am Foo");
        }

        public void Bar()
        {
            System.Console.WriteLine("I am Bar");
        }
    }
}

```

```
        }
    }
}
```

Sınıfın başlangıç metotları overload edilebilir. Yani sınıfın parametrik yapıları farklı olmak üzere birden fazla başlangıç metodu bulunabilir. Sınıfın parametresiz başlangıç metoduna "default başlangıç metodu (default constructor)" denilmektedir.

new operatörü ile nesne yaratılırken new operatörüne verilen argüman listesi hangi başlangıç metodunun çağrılabacağını belirtmektedir. Örneğin:

```
s = new Sample();          // default başlangıç metodu
k = new Sample(10, 20);    // int, int parametreli başlangıç metodu
```

En uygun başlangıç metodu yine "overload resolution" kurallarıyla tespit edilmektedir. Sınıfın tüm başlangıç metotları aday metotlar olarak seçilir. Bunlar arasından önce uygunlar sonra da uygun metot belirlenmeye çalışılır. Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample s, k;

            s = new Sample();
            k = new Sample(10, 20);
        }
    }

    class Sample
    {
        public int a;
        public int b;

        public Sample()
        {
            System.Console.WriteLine("Default constructor");
        }

        public Sample(int a, int b)
        {
            System.Console.WriteLine("int, int constructor");
        }

        public void Foo()
        {
            System.Console.WriteLine("I am Foo");
        }

        public void Bar()
        {
            System.Console.WriteLine("I am Bar");
        }
    }
}
```

Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
```

```

{
    public static void Main()
    {
        Date d = new Date();
        d.Disp();

        Date k = new Date(12, 12, 2015);
        k.Disp();
    }
}

class Date
{
    public int day;
    public int month;
    public int year;

    public Date()
    {
        day = 1;
        month = 1;
        year = 1900;
    }

    public Date(int d, int m, int y)
    {
        day = d;
        month = m;
        year = y;
    }

    public void Disp()
    {
        System.Console.WriteLine("{0}/{1}/{2}", day, month, year);
    }
}
}

```

Başlangıç metodlarında return kullanılır fakat yanına bir ifade yazılamaz.

Yukarıda da belirtildiği gibi new operatörü önce heap'te sınıf nesnesini tesis eder. Sonra nesnenin static olmayan veri elemanlarını sıfırlar. Daha sonra da başlangıç metodunu çağırır. Yani biz başlangıç metodu içerisinde sınıfın bir veri elemanına bir değer atamamışsa o elemanda sıfır değeri gözükecektir. Fakat atamışsa o değer gözükecektir. Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample s;

            s = new Sample();
            s.Disp();      // a = 100, b = 0
        }
    }

    class Sample
    {
        private int a;
        private int b;

        public Sample()
        {

```

```

        a = 100;
    }

    public void Disp()
    {
        System.Console.WriteLine("a = {0}, b = {1}", a, b);
    }
}
}

```

Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample s;

            s = new Sample(100, 200);
            s.Disp();           // a = 100, b = 200
        }
    }

    class Sample
    {
        public int a;
        public int b;

        public Sample(int x, int y)
        {
            a = x;
            b = y;
        }

        public void Disp()
        {
            System.Console.WriteLine("a = {0}, b = {1}", a, b);
        }
    }
}

```

Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Complex x = new Complex();
            Complex y = new Complex(10, 20);

            x.Disp();
            y.Disp();
        }
    }

    class Complex
    {
        public double real;
        public double imag;

        public Complex()
        {}
    }
}

```

```

public Complex(double r, double i)
{
    real = r;
    imag = i;
}

public void Disp()
{
    System.Console.WriteLine("{0}+{1}i", real, imag);
}
}
}

```

Başlangıç metodlarının içerisinde kullandığımız sınıfın veri elemanları o anda yaratılmış olan nesnenin veri elemanlarıdır. Yani yaratılmış bir nesnenin veri elemanlarına erişim en erken sınıfın başlangıç metodlarında yapılabilir. Örneğin:

```
s = new Sample(10, 20);
```

Burada new önce heap'te tahsisatı yapacak, sonra sınıfın başlangıç metodunu çağıracak sonra da nesnenin adresiyle geri dönecektir. Bu adres de s'e atanmıştır.

Bir sınıf için programcı hiçbir başlangıç metodunu yazmamışsa derleyici default başlangıç metodunu (yani parametresiz başlangıç metodunu) içi boş olarak kendisi yazar. Örneğin aşağıdaki sınıf için new Sample() biçiminde nesne yaratmak soruna yol açmayacaktır:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample s;

            s = new Sample(); // geçerli
            s.Disp();
        }
    }

    class Sample
    {
        private int a;
        private int b;

        public void Disp()
        {
            System.Console.WriteLine("a = {0}, b = {1}", a, b);
        }
    }
}

```

Ancak sınıf için herhangi bir başlangıç metodunu biz yazmışsak artık derleyici onun için default başlangıç metodunu kendisi yazma. Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample s = new Sample();           // error!
            //...
        }
    }
}

```

```

        }
    }

    class Sample
    {
        public int a;
        public int b;

        public Sample(int x, int y)
        {
            a = x;
            b = y;
        }
    }
}

```

Başlangıç Metotlarına Neden Gereksinim Duyulmaktadır?

Sınıfların başlangıç metotları temel olarak iki amaçla kullanılmaktadır:

1) Nesne yaratıldığında veri elemanlarına birtakım ilk değerleri vermek.

2) Nesne yaratıldığında birtakım ilk işleri arka planda yapmak.

Şüphesiz başlangıç metotları yerine tüm bu işler başka bir metoda da yaptırılabilirdi. Ancak başlangıç metotları bu işlemleri arka planda kodda yer kaplamayacak biçimde yapmaktadır. Böylece kodun daha sade gözükmescini sağlamaktadır.

Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Complex x = new Complex();
            Complex y = new Complex(10, 20);

            x.Disp();
            y.Disp();
        }
    }

    class Complex
    {
        public double real;
        public double imag;

        public Complex()
        { }

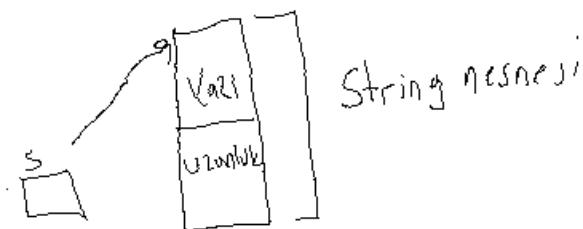
        public Complex(double r, double i)
        {
            real = r;
            imag = i;
        }

        public void Disp()
        {
            System.Console.WriteLine("{0}+{1}i", real, imag);
        }
    }
}

```

String Sınıfı

System isim alanı içerisindeki String sınıfı yazıları tutan ve onlar üzerinde işlem yapan önemli bir sınıfır. Gerçekten de .NET'te yazışal işlemler hep bu sınıf kullanılarak yapılmaktadır. Bir String nesnesi yaratıldığında nesnenin içerisinde yazı ve o yazının uzunluğu uzunluğu tutulur.

String sınıfının default başlangıç metodu yoktur. Bir String nesnesi String sınıfının çeşitli başlangıç metodlarıyla yaratılabilir. Örneğin aşağıdaki başlangıç metoduyla belirli bir karakterden n tane olacak biçimde String nesnesi oluşturulabilir:

```
public String(char c, int count)
```

Örneğin:

```
System.String s = new System.String('a', 5);
```


Console sınıfının String parametrelü Write ve WriteLine metotları verilen referansın gösterdiği yerdeki String nesnesinin içerisindeki yazıyı yazdırır. Örneğin:

System.String sınıfı çok kullanıldığı için "string" anahtar sözcüğüyle de temsil edilmiştir. Yani System.String demekle string tamamen aynı anlamdadır. Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string s;

            s = new string('a', 5);
            System.Console.WriteLine(s);
        }
    }
}
```

Aslında uygulamada string nesneleri new operatörü ile değil daha çok otomatik olarak yaratılmaktadır. Şöyle ki: C#'ta ne zaman biz iki tırnak içerisinde bir yazı yapsak derleyici new operatörü ile bir string nesnesi yaratır, iki tırnak içerisindeki yazıyı nesnenin içerisine yerleştirir ve nesnenin referansını bize verir.

Yani örneğin C#'ta "Ankara" gibi bir ifade "Bir string nesnesi yarat, içerisine Ankara yazısını yerleştir ve onun referansını ver" anlamına gelmektedir. Dolayısıyla iki tırnak içerisindeki yazıları biz doğrudan string referanslarına atayabiliriz. Örneğin:

```
string s;  
s = "Ankara";  
System.Console.WriteLine(s);
```

string sınıfının int türden Length isimli read-only property elemanı yazınının bize uzunluğunu verir.

Anahtar Notlar: Property veri elemanı gibi kullanılan metotlardır. Property kavramı ileride ele alınacaktır.

Örneğin:

```
namespace CSD  
{  
    class App  
    {  
        public static void Main()  
        {  
            string s = "Ankara";  
  
            System.Console.WriteLine(s.Length); // 6  
        }  
    }  
}
```

Console sınıfının parametresiz bir ReadLine metodu vardır:

```
public static string ReadLine()
```

Bu metot klavyeden bir yazı girilip ENTER tuşuna basılana kadar bekler. Girilen yazıyı bir string nesnesinin içerisine yerleştirir ve o nesnenin referansıyla geri döner. Örneğin:

```
namespace CSD  
{  
    class App  
    {  
        public static void Main()  
        {  
            string s;  
  
            System.Console.Write("Bir yazı giriniz:");  
            s = System.Console.ReadLine();  
            System.Console.WriteLine("Yazı: {0}, Uzunluğu: {1}", s, s.Length);  
        }  
    }  
}
```

string sınıfının int türden read-only indeksleyicisi string nesnesi içerisindeki yazının istediğimiz bir karakterini bize vermektedir.

Anahtar Notlar: Bir sınıf türünden referansı köşeli parantez operatörü ile kullanabilmek için o sınıfın indeksleyici (indexer) denilen bir elemanın olması gereklidir. String sınıfında da int parametrelili bir indeksleyici vardır. İndeksleyici konusu kursumuzun son bölümlerinde ele alınmaktadır.

string sınıfının indeksleyicisi köşeli parantezler içerisinde bizden bir indeks numarası alır. Yazının o indeksteki karakterini bize verir. Yazının ilk karakteri sıfırıncı indekstedir. Örneğin:

```
namespace CSD
```

```

{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string s;

            System.Console.WriteLine("Bir yazı giriniz:");
            s = System.Console.ReadLine();
            for (int i = 0; i < s.Length; ++i)
                System.Console.WriteLine(s[i]);
        }
    }
}

```

Eğer köşeli parantez içerisindeki indeks negatifse ya da büyükse bu durumda exception oluşur ve program çöker.

Sınıf Çalışması: Klavyeden bir yazı alınız ve bunu tersten yazdırınız.

Çözüm:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string s;

            System.Console.WriteLine("Bir yazı giriniz:");
            s = System.Console.ReadLine();
            for (int i = s.Length - 1; i >= 0; --i)
                System.Console.Write(s[i]);
            System.Console.WriteLine();
        }
    }
}

```

Bir string nesnesinin karakterleri nesne yaratıldıktan sonra artık hiç değiştirilemez. Bu string sınıfının çok önemli bir özelliğiidir. Örneğin:

```

string s = "Ankara";
s[0] = 'a';           // error!

```

Tabii biz bir string referansını başka bir yazıyı gösterecek hale getirebiliriz. Bu işlem yazı üzerinde bir değişiklik yapmamaktadır. Örneğin:

```

string s;

s = "Ankara";
s = "İstanbul";

```

Biz burada yazının karakterlerini değiştirmiş olmuyoruz, yeni bir string nesnesi yaratmış ve s referansının artık o yeni string nesnesini göstermesini sağlamış oluyoruz. Bu nedenle string nesnesi içerisindeki yazı üzerinde işlem yapan metodlar asıl yazıyı değiştiremediklerinden değiştirilmiş yeni bir yazıyı bize verirler.

string sınıfının ToLower ve ToUpper static olmayan metodları bize küçük harfe ve büyük harfe dönüştürmüş yeni bir string nesnesi verirler. Metotların parametrik yapıları şöyledi:

```

public string ToLower()

```

```
public string ToUpper()
```

Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string s, k;

            System.Console.WriteLine("Bir yazı giriniz:");
            s = System.Console.ReadLine();

            k = s.ToUpper();
            System.Console.WriteLine(k);

            k = s.ToLower();
            System.Console.WriteLine(k);

            System.Console.WriteLine(s);
        }
    }
}
```

String sınıfının overload edilmiş iki Substring metodu vardır.

```
public string Substring(int startIndex)
public string Substring(int startIndex, int length)
```

Birinci Substring metodu belli bir indeksten başlayarak sonuna kadar olan yazıyı alır ve bize bir string nesnesi olarak verir. İkinci Substring metodu ise belli bir indeksten itibaren belli sayıda karakteri alarak bize bir string nesnesi biçiminde verir. Eğer indeks ya da uzunluk bakımından sınır dışına çıkılırsa exception oluşur (yani program çöker). Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string s, k;

            s = "istanbul";

            k = s.Substring(2);           // tanbul
            System.Console.WriteLine(k);

            k = s.Substring(2, 3);        // tan
            System.Console.WriteLine(k);
        }
    }
}
```

Sınıf Çalışması: Klavyeden gg/aa/yyyy formatında bir yazı okuyunuz. Bu yazısından Substring metodlarını kullanarak gg, aa ve yyyy kısımlarını çekiniz. Sonra bu kısımları gg-aa-yyyy biçiminde yeniden yazdırınız. Örneğin:

```
Bir tarih giriniz: 12/07/2009
12-07-2009
```

Cözüm:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string date;
            string day, month, year;

            System.Console.WriteLine("gg/aa/yyyy formatında bir tarih giriniz:");
            date = System.Console.ReadLine();

            day = date.Substring(0, 2);
            month = date.Substring(3, 2);
            year = date.Substring(6, 4);

            System.Console.WriteLine("{0}-{1}-{2}", day, month, year);
        }
    }
}
```

string sınıfının IndexOf isimli static olmayan metotları yazı içerisindeki bir karakteri ya da bir yazıyı arar. Bulursa ilk bulduğu yerin indeks numarasıyla geri döner. Bulamazsa -1 değeri ile geri döner. Overload edilmiş pek çok IndexOf metodu vardır. En önemlileri şunlardır:

```
public int IndexOf(char value)
public int IndexOf(string value)
public int IndexOf(char value, int startIndex)
public int IndexOf(string value, int startIndex)
```

Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string s;
            int index;

            s = "eskişehir";
            index = s.IndexOf('i');
            if (index == -1)
                System.Console.WriteLine("Cannot find!..");
            else
                System.Console.WriteLine("Found at the {0} index", index);
        }
    }
}
```

Sınıf Çalışması: Klavyeden bir yazı isteyiniz. Yazının içerisinde küme parantezleri arasında bir kısım olsun. Küme parantezlerinin yerini IndexOf metotlarıyla bulunuz. Onun arasındaki yazıyı Substring metoduyla elde edip yazdırınız. Örneğin:

Bir yazı giriniz: bugün {hava} çok güzel
hava

Cözüm:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string text;
            int indexBeg, indexEnd;

            System.Console.WriteLine("Bir yazı giriniz:");
            text = System.Console.ReadLine();

            if ((indexBeg = text.IndexOf('{')) == -1)
            {
                System.Console.WriteLine("Yanlış giriş!");
                return;
            }

            if ((indexEnd = text.IndexOf('}')) == -1)
            {
                System.Console.WriteLine("Yanlış giriş!");
                return;
            }

            if (indexBeg >= indexEnd)
            {
                System.Console.WriteLine("Yanlış giriş!");
                return;
            }

            string result = text.Substring(indexBeg + 1, indexEnd - indexBeg - 1);
            System.Console.WriteLine(result);
        }
    }
}

```

Diğer bir seçenek:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string s, k;
            int beg = 0, end = 0;

            System.Console.WriteLine("Bir yazı giriniz:");
            s = System.Console.ReadLine();
            if ((beg = s.IndexOf('{')) == -1)
                System.Console.WriteLine("yazının formatı bozuk!");
            else if ((end = s.IndexOf('}')) == -1)
                System.Console.WriteLine("yazının formatı bozuk!");
            else if (beg > end)
                System.Console.WriteLine("yazının formatı bozuk!");
            else
            {
                k = s.Substring(beg + 1, end - beg - 1);
                System.Console.WriteLine(k);
            }
        }
    }
}

```

Diğer bir seçenek:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string s, k;
            int beg = 0, end = 0;

            System.Console.WriteLine("Bir yazı giriniz:");
            s = System.Console.ReadLine();
            beg = s.IndexOf('{');
            end = s.IndexOf('}'));

            if (beg == -1 || end == -1 || beg > end)
                System.Console.WriteLine("yazının format bozuk!");
            else {
                k = s.Substring(beg + 1, end - beg - 1);
                System.Console.WriteLine(k);
            }
        }
    }
}

```

string sınıfının LastIndexOf metotları tamamen IndexOf metotları gibi kullanılır. Ancak bu metodlar ilk bulunan yerin indeksiyle değil son bulunan yerin indeksiyle geri dönerler.

IndexOf ve LastIndexOf metodlarıyla yazı içerisinde yazı da arayabiliriz. Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string s, text;
            int index;

            System.Console.WriteLine("Bir yazı giriniz:");
            s = System.Console.ReadLine();
            if ((index = s.IndexOf("hava")) == -1)
            {
                System.Console.WriteLine("Yazı bulunamadı!\n");
                return;
            }
            text = s.Substring(index);
            System.Console.WriteLine(text);
        }
    }
}

```

Sınıf Çalışması: Klavyeden mutlak bir bir yol ifadesi (absolute path) isteyiniz. Yol ifadesindeki dosya ismini (uzantı dahil değil) yazdırınız. Örneğin “c:\windows\temp\aa.dat” gibi bir girişte a'nın yazdırılması gereklidir. Yol ifadesindeki dosyanın uzantısı olmak zorunda değildir ve Windows sistemlerinde dosya isminde birden fazla ‘.’ karakteri bulunabilir. Bu durumda uzantı son ‘.’ karakterinin sağındaki karakterlerde oluşmaktadır.

Çözüm:

```

namespace CSD
{
    class App

```

```

{
    public static void Main()
    {
        string path, fileName;
        int index;

        System.Console.WriteLine("Bir yol ifadesi (path) giriniz:");
        path = System.Console.ReadLine();
        if ((index = path.LastIndexOf('\\')) == -1)
        {
            System.Console.WriteLine("Girilen yol ifadesi geçerli değil!");
            return;
        }
        fileName = path.Substring(index + 1);
        if ((index = fileName.LastIndexOf('.')) != -1)
            fileName = fileName.Substring(0, index);

        System.Console.WriteLine(fileName);
    }
}
}

```

Sınıf Çalışması: Klavyeden bir ana yazı ve bir de bulunacak yazı isteyiniz. Ana yazının içerisinde bulunacak yazıyı bulunuz. Ancak tüm yazıyı bulunan kısım iki tırnak içerisinde olacak biçimde yazdırınız. Bulunacak yazı ana yazının içerisinde birden fazla kez varsa ilk bulunan işleme sokulacaktır. Örneğin:

Ana Yazı: Bugün hava çok güzel
Bulunacak Yazı: hava

İse ekran çıktısı şöyle olmalıdır:

Bugün “hava” çok güzel

Çözüm:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string mainText, findText;
            int index;
            string begText, endText;

            System.Console.Write("Ana yazıyı giriniz:");
            mainText = System.Console.ReadLine();

            System.Console.Write("Bulunacak yazıyı giriniz:");
            findText = System.Console.ReadLine();

            if ((index = mainText.IndexOf(findText)) == -1)
            {
                System.Console.WriteLine("Aranan yazı yok!");
                return;
            }
            begText = mainText.Substring(0, index);
            System.Console.Write(begText);
            System.Console.Write("\'{0}\'", findText);
            endText = mainText.Substring(index + findText.Length);
            System.Console.WriteLine(endText);
        }
    }
}

```

}

Sınıf Çalışması: IndexOf metodlarının iki parametreli versiyonunu kullanarak bir yazı içerisindeki belli bir karakterden kaç tane olduğunu bulunuz. Örneğin:

Bir yazı giriniz: ankara bugün soğuk bir havaya sahip
Aranacak karakteri giriniz: a

7

Çözüm:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string text;
            char ch;
            int index, count;

            System.Console.Write("Bir yazı giriniz:");
            text = System.Console.ReadLine();

            System.Console.Write("Aranacak karakteri giriniz:");
            ch = char.Parse(System.Console.ReadLine());

            index = -1;
            count = 0;
            while ((index = text.IndexOf(ch, index + 1)) != -1)
                ++count;

            System.Console.WriteLine(count);
        }
    }
}
```

Alternatif bir çözüm şöyle olabilir:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string text;
            char ch;
            int index, count;

            System.Console.Write("Bir yazı giriniz:");
            text = System.Console.ReadLine();

            System.Console.Write("Aranacak karakteri giriniz:");
            ch = char.Parse(System.Console.ReadLine());

            for (index = -1, count = 0; (index = text.IndexOf(ch, index + 1)) != -1; ++count)
                ;

            System.Console.WriteLine(count);
        }
    }
}
```

string sınıfının Remove isimli metotları yazının belli bir kısmını atmak (silmek) için kullanılır. Tabii bu metodlar asıl yazı üzerinde değişiklik yapmazlar. Silinmiş yeni bir yazıyı bize verirler.

```
public string Remove(int startIndex)
public string Remove(int startIndex, int count)
```

Metotların birinci parametreleri silme işleminin başlatılacağı indeksi, ikinci parametreleri silinecek karakter sayısını belirtir. Metotlar silinmiş yazıyla geri dönerler. Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string text = "istanbul", s;

            s = text.Remove(2);
            System.Console.WriteLine(s);           // is

            s = text.Remove(2, 3);
            System.Console.WriteLine(s);           // isbul
        }
    }
}
```

string sınıfının Insert isimli metodu bir yazıya başka bir yazıyı insert etmek için kullanılır. Örneğin:

```
public string Insert(int startIndex, string value)
```

Metodun birinci parametresi insert edilecek indeksi, ikinci parametresi insert edilecek yazıyı belirtir. Metot insert işlemi yapılmış yeni yazıyla geri döner. Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string text = "isbul";
            string result;

            result = text.Insert(2, "tan");
            System.Console.WriteLine(result);      // istanbul
        }
    }
}
```

string sınıfının static olmayan Trim isimli metodu yazının başındaki ve sonundaki boşluk karakterlerini atmaktı kullanılır. Metot boşluk karakterleri atılmış yeni bir yazıyı bize verir. Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string str = "    bugün hava çok güzel    ";
            string result;

            result = str.Trim();
            System.Console.WriteLine(":{}:", result); // :bugün hava çok güzel:
        }
    }
}
```

```
}
```

string sınıfının Replace metotları tüm yazı içerisindeki belli bir karakteri başka bir karakterle ya da yazı içerisindeki belli bir yazıyı başka bir yazı ile yer değiştirmek için kullanılır.

```
public string Replace(char oldChar, char newChar)
public string Replace(string oldValue, string newValue)
```

Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string str = "ankara";
            string result;

            result = str.Replace('a', 'x');
            System.Console.WriteLine(result);      // xnkxr
        }
    }
}
```

Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string str = "ali top at, ali ip atla";
            string result;

            result = str.Replace("ali", "veli");
            System.Console.WriteLine(result);      // veli top at, veli ip atla
        }
    }
}
```

string sınıfının == ve != operatör metotları vardır. Bu metodlar sayesinde biz iki string referansını == ve != operatörleriyle karşılaştırma işlemeye sokabiliriz. Bu durumda karşılaştırılan şey iki referansın içerisindeki adresler değildir. Bu referansların gösterdiği yerdeki string nesnelerinin içerisindeki yazılardır. Bunun dışında string'ler >, <, >= ve <= operatörleriyle karşılaştırma işlemeye sokulamazlar. Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string passwd = "maviay";
            string str;

            System.Console.Write("Enter password:");
            str = System.Console.ReadLine();

            if (passwd == str)
                System.Console.WriteLine("Ok");
            else
```

```
        System.Console.WriteLine("Invalid password");  
    }  
}
```

Sınıf çalışması: Yukarıdaki password sorma işleminde kullanıcıya üç hak verilsin. Yani password yanlış girilmişse yeniden password sorulsun. En fazla 3 kere sorulacaktır.

Çözüm:

```
class App
{
    public static void Main()
    {
        string passwd = "maviay";
        string str;

        for (int i = 0; i < 3; ++i)
        {
            System.Console.WriteLine("Enter password:");
            str = System.Console.ReadLine();

            if (passwd == str)
            {
                System.Console.WriteLine("Ok");
                break;
            }
            System.Console.WriteLine("Invalid password");
        }
    }
}
```

C#'ta switch parantezinin içerisindeki ifade string türünden olabilir ve case ifadeleri de iki tırnaklı string içerebilir. Örneğin:

```
class App
{
    public static void Main()
    {
        string name;

        System.Console.WriteLine("Bir isim giriniz:");
        name = System.Console.ReadLine();

        switch (name)
        {
            case "Ali":
                System.Console.WriteLine("Ali girildi");
                break;
            case "Veli":
                System.Console.WriteLine("Veli girildi");
                break;
            case "Selami":
                System.Console.WriteLine("Selami girildi");
                break;
            case "Ayşe":
                System.Console.WriteLine("Ayşe girildi");
                break;
            case "Fatma":
                System.Console.WriteLine("Fatma girildi");
                break;
            default:
                System.Console.WriteLine("Diger bir isim girildi");
                break;
        }
    }
}
```

```

        }
    }
}

```

Burada bir noktaya dikkatini çekmek istiyoruz: case ifadelerinin yanında string türünden herhangi bir ifade bulunamaz, yalnızca iki tırnak içerisinde yazılarından oluşan ifadeler bulunabilir. Aynı programı büyük harf küçük harf duyarlığını ortadan kaldırarak şöyle de yazabilirdik:

```

class App
{
    public static void Main()
    {
        string name;

        System.Console.WriteLine("Bir isim giriniz:");
        name = System.Console.ReadLine().ToLower();

        switch (name)
        {
            case "ali":
                System.Console.WriteLine("Ali girildi");
                break;
            case "veli":
                System.Console.WriteLine("Veli girildi");
                break;
            case "selami":
                System.Console.WriteLine("Selami girildi");
                break;
            case "ayşe":
                System.Console.WriteLine("Ayşe girildi");
                break;
            case "fatma":
                System.Console.WriteLine("Fatma girildi");
                break;
            default:
                System.Console.WriteLine("Diğer bir isim girildi");
                break;
        }
    }
}

```

Sıfır karakterden oluşan bir string de söz konusu olabilir. Böyle string'ler "" biçiminde belirtilir. Örneğin Console.ReadLine metodu çağrıldığında biz hiçbir karakter girmeden doğrudan ENTER tuşuna basarsak metot bize böyle boş bir string verir:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string str;

            str = System.Console.ReadLine();

            if (str == "")
                System.Console.WriteLine("Boş giriş");
            else
                System.Console.WriteLine("Dolu giriş: {0}", str);
        }
    }
}

```

Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            CommandPrompt cp = new CommandPrompt("CSD");
            cp.Run();
        }
    }

    class CommandPrompt
    {
        public string prompt;

        public CommandPrompt(string pr)
        {
            prompt = pr;
        }

        public void Run()
        {
            string cmd;

            for (; ; )
            {
                System.Console.Write("{0}>", prompt);
                cmd = System.Console.ReadLine();
                cmd = cmd.Trim();
                if (cmd == "")
                    continue;
                switch (cmd)
                {
                    case "dir":
                        System.Console.WriteLine("dir command");
                        break;
                    case "del":
                        System.Console.WriteLine("del command");
                        break;
                    case "clear":
                        System.Console.Clear();
                        break;
                    case "quit":
                    case "exit":
                        goto EXIT;
                    default:
                        System.Console.WriteLine("invalid command: '{0}'", cmd);
                        break;
                }
            }
        EXIT:
            ;
        }
    }
}

```

İki string referansı + operatörüyle toplama işlemine sokulabilir. (Ancak çıkartma, çarpma ve bölme gibi başka işlemlere sokulamaz.) Bu durumda yeni bir string nesnesi yaratılır. Bu yeni string nesnesi iki string nesnesinin içerisindeki yazıların birleşiminden oluşturulur. Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {

```

```

public static void Main()
{
    string x = "ankara", y = "izmir", z;
    z = x + y;
    System.Console.WriteLine(z);
}
}

```

Daha fazla string referansı toplama işlemine sokulabilir. Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string x = "ankara", y = "izmir", z;

            z = x + " " + y;
            System.Console.WriteLine(z);
        }
    }
}

```

Burada önce “ankara” yazısına boşluk eklenmiştir sonra bu elde edilen yeni yazıya “izmir” eklenmiştir.

Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string str;

            str = "Ali" + "Veli" + "Selami";
            System.Console.WriteLine(str);
        }
    }
}

```

$a = a + b$ işleminin kısa yazımı $a += b$ olduğunu anımsayınız. $+=$ operatörünü string'lerle de kullanabiliriz. Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string s = "ankara";

            s += ", ";
            s += "izmir";
            s += ", ";
            s += "mersin";

            System.Console.WriteLine(s);
        }
    }
}

```

Sınıf Çalışması: Bir döngü içerisinde Console sınıfının ReadLine metodıyla bir isim isteyiniz. Sonra girilen isimleri bir string'te birleştiriniz. "exit" yazıldığında döngüden çıkıştırılmış string'i yazdırınız.

Cözüm:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string name, names = "";
            for (;;)
            {
                System.Console.WriteLine("Bir isim giriniz:");
                name = System.Console.ReadLine();
                if (name == "exit")
                    break;
                names += name;
            }
            System.Console.WriteLine(names);
        }
    }
}
```

Sınıf Çalışması: Yukarıdaki programı öyle bir hale getiriniz ki isimler arasında “,“ karakterleri olsun. Örneğin:

Ali, Veli, Selami

Cözüm:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string name, names = "";
            for (;;)
            {
                System.Console.WriteLine("Bir isim giriniz:");
                name = System.Console.ReadLine();
                if (name == "exit")
                    break;
                if (names != "")
                    names += ", ";
                names += name;
            }
            System.Console.WriteLine(names);
        }
    }
}
```

İki tırnak içerisindeki yazılar iki ayrı satıra yayılmalıdır. Tek satırda bulunmak zorundadır. Örneğin:

```
str = "Ali, Veli,
      Selami, Ayşe"; // error!
```

Bu tür durumlarda + operatörü ile yazıları satırlara bölebiliriz. Örneğin:

```
str = "Ali, Veli, " +
      "Selami, Ayşe"; // geçerli
```

İki tırnak ifadeleri string referansı belirttiğine göre doğrudan işleme sokulabilir

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int n;

            n = "ankara".Length;

            System.Console.WriteLine(n);
        }
    }
}
```

Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string s = " ankara ".ToUpper().Trim();
            System.Console.WriteLine(s);
        }
    }
}
```

Tam String'ler (Verbatim Strings)

İki tırnak ifadelerinin başına onunla bitişik olarak '@' karakteri getirilirse böyle iki tırnak ifadelerine "tam stringler (verbatim strings)" denilmektedir. Bunlar yine string türündendir (tam string diye bir tür yoktur). Tam string'lerin normal string'lerden iki farkı vardır:

1) Bunlar içerisindeki ters bölü karakterleri ters bölü karakter sabiti anlamına gelmez. Gerçekten ters bölü karakteri anlamına gelir.

2) Tam string'ler birden fazla satıra bölünebilirler.

Örneğin:

```
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string s;

            s = "c:\temp\a.dat";
            System.Console.WriteLine(s);

            s = @"c:\temp\a.dat";
            System.Console.WriteLine(s);
        }
    }
}
```

```

        s = @"Bugün hava
        çok güzel";
        System.Console.WriteLine(s);
    }
}

```

İsim Alanları (Namespaces)

İsim alanları isim çakışmasını en aza indirmek için dile sokulmuştur. .NET bileşen tabanlı (component based) bir ortamdır. Başkaları tarafından yazılmış olan sınıflar kolaylıkla başka birileri tarafından bu ortamda kullanılabilmektedir. Bazı projelerde onlarca farklı kaynaktan alınmış kodlardan ve sınıflardan programcılar faydalanabilirler. Örneğin biz bir projede A ve B şirketlerinin ya da kurumlarının iki sınıf kütüphanesini bir arada kulanacak olalım. Bu iki şirketin birbirleriyle bir ilgileri olmadığı için bunlar sınıflarına tesadüfen aynı isimleri vermiş olabilirler. Örneğin her iki şirket de bir sınıfına Timer ismini vermiş olabilir. Bu durumda isim çakışması oluşur. İşte eğer isim alanları olmasaydı bu çakışma kodun derlenmesi sırasında soruna yol açardı. Halbuki isim alanları sayesinde her şirket sınıflarını kendi isimlerine ilişkin isim alanlarında oluşturacağı için bu çalışma olasılığı azaltılmaktadır. Örneğin:

```

namespace A
{
    class Timer
    {
        //...
    }
}

namespace B
{
    class Timer
    {
        //...
    }
}

A.Timer aTimer = new A.Timer();
B.Timer bTimer = new B.Timer();

```

C#'ta aynı isim alanı içerisinde aynı isimli birden fazla sınıf bildirilemez. Fakat farklı isim alanlarının içerisinde aynı isimli sınıflar bildirilebilir. Her şirketin ya da kurumun sınıflarını kendisine ilişkin bir isim alanında bildirmesi tavsiye edilmektedir.

İsim alanı bildiriminin genel biçimi şöyledir:

```

namespace <isim>
{
    //...
}

```

Bir isim alanı içerisindeki isimler isim alanı ismiyle niteliklendirilerek kullanılırlar. Örneğin A.Timer, System.Random gibi...

Bir isim alanının ikinci kez bildirilmesi error oluşturmaz. Bu durum birleştirme anlamına gelir. Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
    }
}

```

```

        {
            A.Sample s = new A.Sample();
            A.Test k = new A.Test();
            //...
        }
    }

namespace A
{
    class Sample
    {

    }
}

//...
namespace A
{
    class Test
    {
        //...
    }
}

```

Burada Sample ve Test A isim alanın içerisindedir.

İç içe isim alanları bildirilebilir. İç isim alanındaki isimler dış isim alanları ile niteliklendirilerek ifade edilirler. Örneğin:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            A.B.Test.Foo();
            A.Sample.Bar();
        }
    }
}

namespace A
{
    namespace B
    {
        class Test
        {
            public static void Foo()
            {
                System.Console.WriteLine("A.B.Test.Foo");
            }
        }
    }

    class Sample
    {
        public static void Bar()
        {
            System.Console.WriteLine("A.Sample.Bar");
        }
    }
}

```

Aynı isim alanı içerisindeki aynı isimli isim alanları birleştirilmektedir. Farklı isim alanlarının içerisindeki aynı isimli isim alanları birleştirilmez. Örneğin aşağıdaki kod parçasında B isim alanları birleştirilmeyecektir:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            //...
        }
    }
}

namespace A
{
    namespace B
    {
        class X
        {
            //...
        }
    }
}

namespace B
{
    class Y
    {
        //...
    }
}

```

İç bir isim alanını tek hamlede noktalı biçimde bildirebiliriz. Örneğin:

```

namespace A.B
{
    class Sample
    {
        //...
    }
}

```

Burada Sample sınıfı A isim alanın içerisinde değildir. A isim alanı içerisindeki B isim alanının içerisindedir. Yani yukarıdaki işlemin eşdeğeri şöyledir:

```

namespace A
{
    namespace B
    {
        class Sample
        {
            //...
        }
    }
}

```

Örneğin aşağıdaki iki isim alanı birleştirilir:

```

namespace A.B
{
    class Sample
    {
        //...
    }
}

```

```

namespace A
{
    namespace B
    {
        class Mample
        {
            //...
        }
    }
}

```

Hiçbir isim alanının içerisinde bulunmayan en dış bölge de bir isim alanı belirtir. Buna "global isim alanı (global namespace)" denilmektedir. Global isim alanında da sınıflar bildirilebilir. Böylece aslında bizim isim alanlarımız global isim alanı içerisindedir. Yani örneğin "Merhaba Dünya" programı şöyle de yazılabildi:

```

class App
{
    public static void Main()
    {
        System.Console.WriteLine("Merhaba Dünya");
    }
}

```

System isim alanı .NET'in sınıf kütüphanesine ayrılmıştır. .NET'in sınıfları ya System isim alanının içerisindedir ya da System isim alanının içerisindeki isim alanlarının içerisindedir.

Dinamik Kütüphanelerin Oluşturulması (DLL'lerin Oluşturulması)

İçerisinde derlenmiş biçimde kodların bulunduğu özel dosyalara kütüphane (library) denilmektedir. Kütüphaneler statik ve dinamik olmak üzere ikiye ayrılırlar. Windows'ta statik kütüphane dosyalarının uzantıları .LIB, dinamik kütüphane dosyalarının uzantıları ise .DLL (Dynamic Link Library) biçimindedir. .NET'te statik kütüphane kullanımı yoktur. Yalnızca dinamik kütüphaneler kullanılabilmektedir.

Aslında teknik olarak .EXE dosyaları ile .DLL dosyaları arasında önemli bir farklılık yoktur. Her iki dosya da "PE (Portable Executable)" dosya formatına sahiptir. Bunların aralarındaki tek fark .EXE dosyanın çalıştırılabilmesi, .DLL dosyasının ise çalıştırılamamasıdır. .EXE dosyada bir Main metodu (entry point) vardır ancak .DLL dosyasında yoktur. (Tabii biz bir DLL dosyasına Main metodu eklersek sorun çıkmaz. Fakat bu Main metodu sıradan bir metot olarak değerlendirilir.)

Komut satırında DLL oluşturmak için tek yapılacak şey csc.exe derleyicisinde /target:library seçeneğini kullanmaktadır (kısaca /t:library biçiminde de bu seçenek belirtilebilir.) Örneğin:

```
csc /target:library sample.cs
```

Özetle komut satırından bir DLL oluşturmak için şunlar yapılır:

1) Kaynak dosya bir editör kullanılarak oluşturulur ve save edilir. (Örneğin ismi TestDll.cs olsun)

2) Komut satırından /target:library seçeneği ile derleme yapılır:

```
csc /target:library TestDll.cs
```

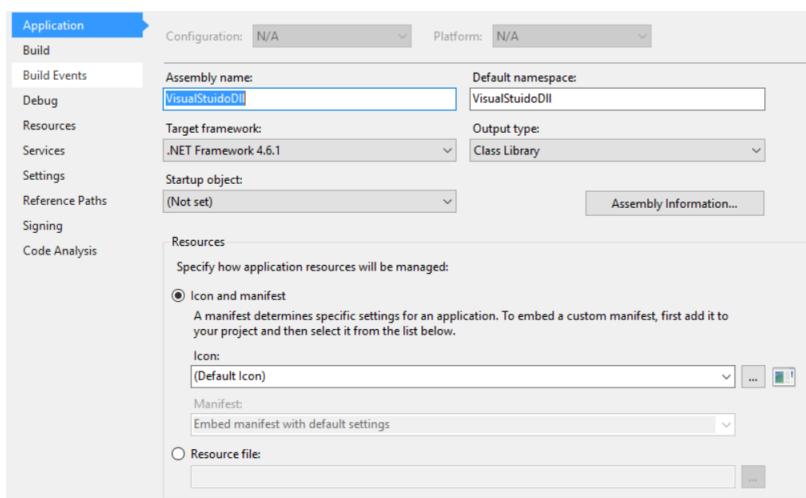
Artık ürün olarak .exe dosya değil .dll dosyası oluşacaktır.

Aslında /target seçeneğinde aşağıdakilerin herhangi biri kullanılabilir:

```
/target:exe  
/target:winexe  
/target:library  
/target:module
```

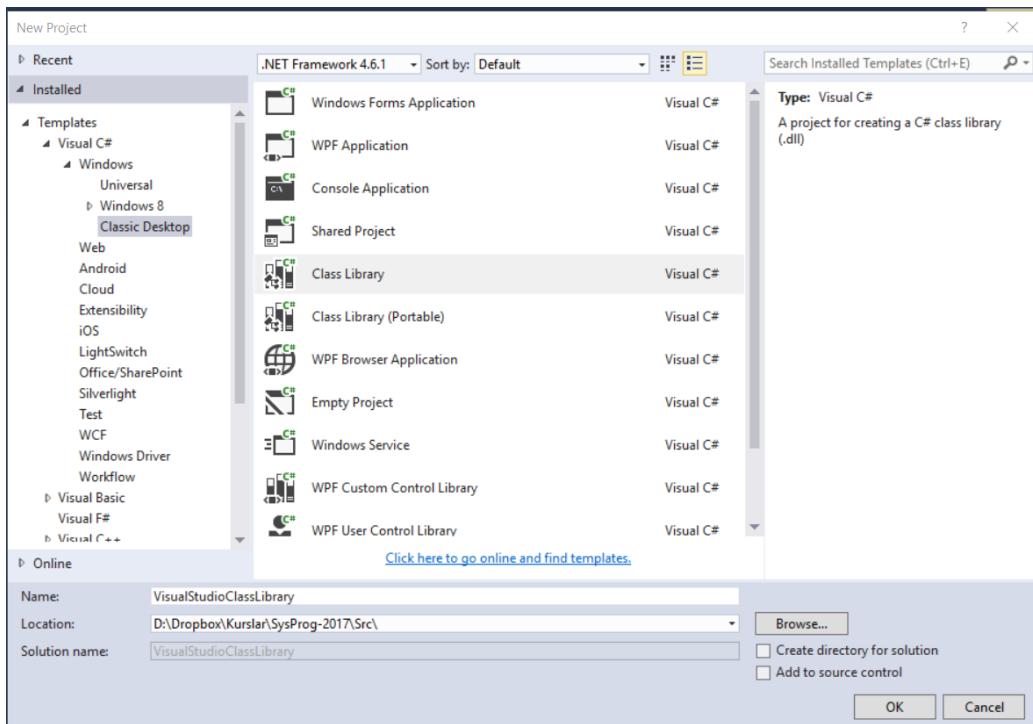
/target:exe seçeneği console uygulaması oluşturmak için kullanılır. Bu default durumdur. Yani /target seçeneği hiç belirtilmemişse sanki /target:exe seçeneği kullanılmış gibi işlem görür. /target:winexe GUI programları oluşturmak için kullanılmaktadır. GUI programlar bizim Windows sistemlerinde gördüğümüz klasik pencereli programlardır. /target:library DLL dosyası oluşturmak için kullanılır. /target:module ise .NET modül dosyası oluşturmak için kullanılmaktadır. Biz modül dosyalarını bu kursta ele almayacağız.

Dinamik kütüphaneler Visual Studio IDE'si kullanılarak da kolay bir biçimde oluşturulabilirler. Bunun için "Empty Project" seçeneği ile boş bir proje oluşturulur. Projenin içerisine kaynak dosya eklenir. Sonra proje seçeneklerine gelinerek (project properties) burada "Output Type" "Class Library" olarak seçilir. Artık build işlemi yapıldığında .exe yerine .dll dosyası oluşturulacaktır.

Tabii artık böyle bir projeyi Ctrl+F5 (Start Without Debugging) tuşlarıyla çalıştırmak istemek anlamsızdır. Çünkü DLL'ler çalışmazlar. Yalnızca dışarıdan kullanılacak derlenmiş sınıfları tutarlar. Bu nedenle böyle bir proje "build" edilerek bırakılmalıdır. (Aslında Visual Studio "Output Type" seçeneğini "Class Library" olarak değiştirdiğimizde csc.exe derleyicisini "/target:library" seçeneğiyle çalıştırmaktadır.)

Ayrıca Visual Studio IDE'sinde File/New/Project seçilerek açılan "New Project" diyalog penceresindeki "Class Library" seçeneği bize içi boş bir sınıf eşliğinde bir DLL projesi oluşturmaktadır.

DLL'lerin Kullanılması

.NET'te kabaca .dll ve .exe dosyalarına assembly denilmektedir. (Aslında assembly kavramının bazı detayları vardır. Fakat bu kursta ele alınmayacağıdır.) Assembly terimini “sembolik makine dili” derken kullanılan “Assembly Language” teki “assembly” ile karıştırmayınız.

Bir DLL'in içerisindeki sınıfları kullanabilmek için o dll'e referans etmek gereklidir. Referans etme işlemi komut satırında /reference:<dll yol ifadesi> ya da kısaca /r:<dll yol ifadesi> seçeneğiyle yapılır. Örneğin:

```
csc /r:Test.dll Sample.cs
```

Burada Sample.cs dosyası derlenerek .exe dosyası elde edilecektir. Ancak Sample.cs içerisinde Test.dll isimli dll'in içerisindeki sınıflar kullanılmak istenmiştir.

Birden fazla dll'e referans edilirken yeniden /reference ya da /r seçeneğini belirtmek gereklidir. Örneğin:

```
csc /r:a.dll /r:b.dll Sample.cs
```

Referans edilecek dll başka bir dizindeyse referans etme sırasında yol ifadesi belirtilmelidir. Örneğin:

```
csc /r:C:\Temp\TestDll.dll Sample.cs
```

Ancak dll kullanan bir exe çalıştırılırken exe ile dll dosyalarının aynı dizinde bulunması gerekmektedir.

Ayrıca dll içerisindeki sınıfları dışarıdan (yani başka bir exe ya da dll içerisinde) kullanabilmek için sınıf bildirimlerinin başına public erişim belirleyicisinin getirilmesi gereklidir. Örneğin:

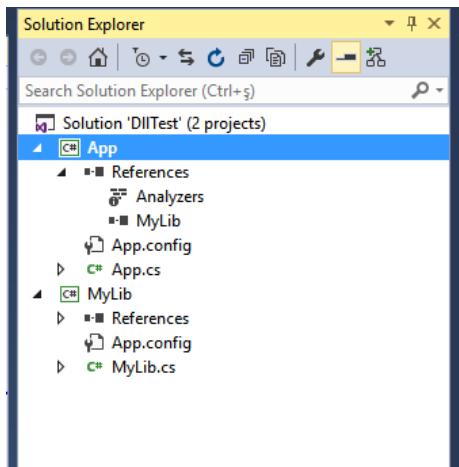
```
public class Sample
{
    //...
}
```

İsim alanları içerisindeki sınıf bildirimlerinin önüne erişim belirleyici olarak yalnızca public ve internal anahtar sözcükleri getirilebilir. public anahtar sözcüğü ilgili sınıfın referans edilmek koşuluyla dışarıdan

başka bir assembly'den kullanılabileceğini belirtir. internal sınıflar DLL içerisindeki başka sınıflar tarafından kullanılabılır fakat dışarıdan başka bir assembly'den kullanılamazlar. Hiçbir erişim belirleyicisinin kullanılmaması ile internal erişim belirleyicisinin kullanılması aynı anlamdadır.

Visual Studio IDE'sinde DLL'e referans etmek için "Solution Explorer"da "References" kısmına gelinerek "Add Reference" yapılır. Açılan diyalog penceresinde "Browse" sekmesi seçilir ve ilgili DLL bulunarak eklenir. Artık program çalıştırıldığında IDE derleme için "csc.exe" derleyicisini kullanırken /reference seçeneğini de ekleyecektir. IDE bir dll'e referans edildiğinde o dll'i aynı zamanda exe'nin bulunduğu dizine de kopyalamaktadır.

Visual Studio IDE'sinde bir solution içerisinde istersek biz birden fazla proje ekleyebiliriz. Örneğin projelerden biri dll projesi olabilir, diğerı exe projesi olabilir. Exe projesinde dll projesindeki dll'e referans edebiliriz.

Burada bir solution içerisinde iki proje bulunmaktadır. App projesi "exe", MyLib projesi ise "dll" projesidir. App projesi MyLib projesinden elde edilen dll'e referans etmektedir.

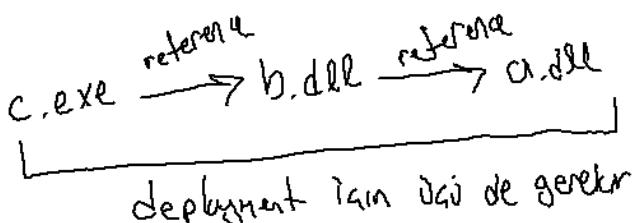
Bir dll de başka bir dll'i kullanıyor olabilir. Örneğin:

```
csc /target:library a.cs  
csc /target:library /reference:a.dll b.cs
```

Burada önce a.dll dosyası oluşturulmuştur. Sonra b.dll dosyası oluşturulurken a.dll'e referans edilmiştir. Şimdi b.dll içerisindeki sınıfları kullanan bir c.exe oluşturmak isteyelim:

```
csc /target:exe /reference: b.dll c.cs
```

Göründüğü gibi bu derlemede a.dll'e referans edilmemiştir. Hangi dll'ler doğrudan kullanılıyorsa yalnızca onlara referans edilmesi yeterlidir. Tabii program çalışırken hem a.dll, hem b.dll hem de c.exe'nin aynı dizinde bulunuyor olması gereklidir.

Özel (Private) ve Paylaşımı (Shared) Dll'ler

.NET dünyasında DLL'ler özel ve paylaşımı olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Şimdiye kadar bizim oluşturduğumuz ve kullandığımız DLL'ler özel DLL'lerdi. Özel DLL'ler program çalıştırılırken .exe dosya ile aynı dizin içerisinde bulunmak zorundadır. Özel DLL'ler daha esnek bir kullanıma olanak sağlarlar. Ancak bunların bir dezavantajı da vardır. Aynı DLL'li kullanan birden fazla program aynı makineye taşınmak istendiğinde (setup yapılmak istendiğinde) bu DLL'in kopyaları o dizinlere yeniden çekilmek zorundadır. Halbuki paylaşılan DLL'lerde yalnızca bir kopya özel bir yere (buraya "GAC (Global Assembly Cache)" denilmektedir) çekilir. Uygulamaların hepsi GAC'daki aynı DLL'i kullanır. Böylece biz onları tekrar tekrar aynı makineye kopyalamak zorunda kalmayız.

Paylaşılan DLL'lerin oluşturulması ve kullanılması "Uygulama Geliştirme-II" kursunda ele alınmaktadır.

.NET'in Kendi Sınıfları ve DLL'ler

.NET'in kendi sınıfları da birtakım DLL'lere yerleştirilmiştir. Bunlar paylaşılan DLL'lerdir ve GAC'da (Global Assembly Cache) bulunmaktadır. (MSDN yardım sisteminde hangi sınıfların hangi DLL'lerde olduğu belirtiliyor.) İser özel olsun isterse paylaşımı olsun bir dll'i kullanan program o dll'e referans etmek zorundadır. Aynı durum .NET'in sınıflarının bulunduğu dll'ler için de söz konusudur. Bu bakımdan .NET'in DLL'lerinin diğer DLL'lerden hiçbir farkı yoktur. Ancak .NET'in en çok kullanılan sınıfları "mscorlib.dll" isimli bir DLL'e yerleştirilmiştir. csc.exe derleyicisi de bu DLL'e otomatik referans edecek biçimde yazılmıştır. Yani bir sınıf ya da tür eğer mscorlib.dll içerisindeyse ona referans etmemize gerek yoktur. Zaten kendiliğinden ona referans edilmektedir. Ancak bir sınıf ya da tür başka bir .NET DLL'inin içerisindeyse ona referans etmek gereklidir. Örneğin Math sınıfı mscorlib.dll içerisindeindedir. Bizim Math sınıfını kullanabilmemiz için ona referans etmemiz gerekmektedir. Fakat System.Windows.Forms isim alanı içerisindeki MessageBox sınıfı System.Windows.Forms.dll içerisindeindedir. Onu kullanabilmek için bu DLL'e referans etmemiz gereklidir.

Visual Studio IDE'sinde "Add Reference" dialog penceresindeki "Framework" sekmesi .NET'in kendi DLL'lerine ayrılmıştır. Peki .NET'in bu DLL'lerini GAC'a kim yerleştirmiştir? İşte .NET ortamı (.NET framework) kurulurken bu DLL'ler kurulum programı tarafından de GAC'a çekilmektedir.

İsim alanlarıyla DLL'leri karıştırmamak gereklidir. İsim alanları mantıksal bir organizasyondur fakat DLL'ler fiziksel dosyalardır. Biz bir sınıfı kullanacağımızda onun hangi DLL içerisinde olduğunu ve hangi isim alanının içerisinde olduğunu bilmemiz gereklidir. Bir DLL'in içerisinde çok farklı isim alanları bulunabilir.

Birden Fazla Kaynak Dosya İle Derleme İşlemleri

Büyük projelerin tek bir kaynak dosya ile organize edilmesi iyi bir teknik değildir. Çünkü bu durumda kodların yönetilmesi ve edit edilmesi zor olur. Aslında bir proje birden fazla kaynak dosyaya derlenebilir. Birden fazla kaynak dosyadan oluşan bir programı komut satırından derlerken tüm bu kaynak dosyalarının isimleri belirtilmelidir. Örneğin:

```
csc a.cs b.cs c.cs
```

Burada program üç kaynak dosyadan oluşmaktadır: a.cs, b.cs ve c.cs. Bu durumda exe derlemesi yapıldığı için çalıştırılabilen dosyanın ismi (yani exe'nin ismi) Main metodu hangi kaynak dosyadaysa o dosyanın ismiyle aynı olacaktır. (Örneğin Main metodu b.cs içerisindeyse biz bu isminden b.exe elde ederiz.) Eğer dll derlemesi yapılmış olsaydı .DLL dosyasının ismi ilk kaynak dosyanın ismi olacaktır. Örneğin:

```
csc /target: library a.cs b.cs c.cs
```

Bu derleme işleminden ürün olarak "a.dll" dosyası elde edilecektir.

Fakat biz /out:<isim> seçeneği ile çıktı dosyasına istediğimiz ismi verebiliriz. Örneğin:

```
csc /out:project.exe a.cs b.cs c.scs
```

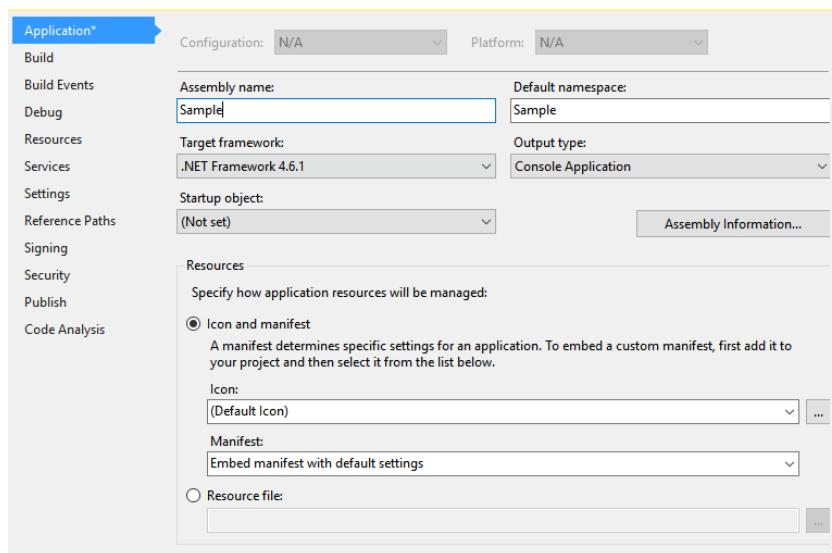
Burada artık Main hangi dosyada olsun çalıştırılabilen dosyanın ismi "project.exe" olacaktır. Ya da örneğin:

```
csc /out:mydll.dll /target: library a.cs b.cs c.cs
```

Bu işlemden "mydll.dll" isimli dosya elde edilecektir.

IDE'de birden fazla kaynak dosyayla derleme işlemi için tek yapacağımız şey projeye birden fazla kaynak dosyayı yerleştirmektir. Uygulamada büyük projeler onlarca kaynak dosyanın toplamından oluşmaktadır.

Visual Studio IDE'si ile çalışırken projeye birden fazla kaynak dosya eklediğimizde elde edilen "exe" ya da "dll" dosyasının ismi proje özelliklerinden ayarlanabilir. Default durumda bu isim proje ismiyle aynıdır.

İsim Araması (Name Lookup)

Her kullanılan ismin bir bildirimi bulunmak zorundadır. Derleyici bir isimle karşılaşlığında o isme ilişkin bildirimi bulmak ister. Eğer derleyici isme ilişkin bir bildirim bulamazsa error oluşur. İsim araması niteliksiz (unqualified) ve nitelikli (qualified) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. İsim araması sırasında derleyici sırasıyla bazı faaliyet alanlarına bakar. Eğer ismi bu faaliyet alanlarında bulursa artık aramaya devam etmez. Eğer sonuna kadar devam edip ismi bulmazsa error oluşur.

Nokta operatörü olmadan doğrudan kullanılan isimler (a, b, System gibi) niteliksiz isim arama kurallarına göre aranır. Ancak nokta operatörünün sağındaki isimler nitelikli arama kuralına göre aranırlar. Eğer birden fazla nokta operatörü kombine edildiyse en soldaki isim niteliksiz arama kurallarına göre onun sağindakiler nitelikli arama kurallarına göre aranmaktadır. Örneğin A.B.C ifadesinde A ismi niteliksiz olarak, B ve C isimleri nitelikli olarak aranacaktır.

Bildirilen isim aranmaz, kullanılan isim aranır. Örneğin:

```
Sample s;
```

Burada s ismi aranmayacaktır. Çünkü bu isim zaten bildirilmektedir. Fakat Sample ismi kullanılmıştır, dolayısıyla aranacaktır.

İsim aramasına derleme işlemine katılan tüm kaynak dosyalar ve referans edilen tüm DLL'ler dahil

edilmektedir. Örneğin biz bir DLL'e referans etmişsek sanki o DLL'in kodunu projeye dahil etmişiz gibi isim aramasına o DLL de dahil edilmektedir.

Niteliksiz İsim Arama Kuralları

Yukarıda da belirtildiği gibi nokta operatörü olmadan kullanılan isimler ve nokta operatörlerinin en solundaki sisimler niteliksiz arama kurallarına göre aranız. Aşağıdaki isim arama maddeleri else-if biçiminde değerlendirilmelidir. İsim bulunursa sonraki maddeye geçilmez. Niteliksiz isim arama sırasında şu faaliyet alanlarına sırasıyla bakılmaktadır.

- 1) İsim bir metot içerisinde kullanılmışsa kullanım yerinden yukarıya doğru isim metodun yerel bloklarında aranır.
- 2) İsim içinde bulunduğu sınıf bildiriminin her yerinde aranır. (Örneğin sınıfın bir veri elemanıyla aynı isimli bir yerel değişken olabilir. Metot içerisinde biz bu ismi kullandığımızda yerel değişkene erişmiş oluruz.)
- 3) İsim kullanıldığı sınıfın içinde bulunduğu isim alanının her yerinde aranır.
- 4) İsim kullanıldığı sınıfın içinde bulunduğu isim alanını kapsayan isim alanlarında içерiden dışarıya doğru sırasıyla aranır.
- 5) İsim global isim alanında aranır.

Nitelikli İsim Arama Kuralları

Yukarıda da belirtildiği gibi nokta operatörünün sağındaki sisimler nitelikli sisim arama kuralına göre aranırlar.

Nokta operatörünün solunda üç şey bulunabilir: Bir sınıf ismi, bir isim alanı ismi ya da bir referans ismi.

- 1) Nokta operatörünün solunda bir sınıf ismi varsa, sağındaki isim yalnızca o sınıf bildiriminin her yerinde aranır. Başka bir yere bakılmaz. (Örneğin Sample.Foo() gibi bir ifadede Sample niteliksiz olarak aranır. Bulunursa bu sefer Foo nitelikli olarak aranır. Foo yalnızca Sample'da aranacaktır.)
- 2) Nokta operatörünün solunda bir isim alanı ismi varsa sağındaki isim yalnızca o isim alanının her yerinde aranır (taban sınıflara da bakılır). Kapsayan isim alanlarına bakılmaz.
- 3) Nokta operatörünün solunda bir referans varsa sağındaki isim o referansın ilişkin olduğu sınıf bildiriminin her yerinde aranır (taban sınıflara da bakılır). Başka bir yerde aranmaz.

Örneğin:

A.B.C.Foo();

ifadesinde A niteliksiz olarak aranır. Bulunursa B A'nın içerisinde, C B'nin içerisinde, Foo da C'nin içerisinde aranacaktır.

using Direktifi

using direktifi niteliktendirmeyi azaltarak programcıya kolaylık sağlamak için düşünülmüştür. Direktifin genel biçim şöyledir:

```
using <isim alanı ismi>;
```

Örneğin:

```
using System;
using A.B;
```

İsim alanı ismi noktalı biçimde de olabilir.

using direktifleri isim alanlarının başına yerleştirilmek zorundadır. (Yani using direktifleri isim alanlarının ilk elemanları olmak zorundadır.) using direktifleri global isim alanına da yerleştirilebilir. Global isim alanının başı aynı zamanda kaynak kodun da başıdır. Bu durumda eğer using direktifleri global isim alanına yerleştirilecekse kaynak kodun tepesine yerleştirilmek zorundadır.

using direktifinde iki isim alanı önemlidir: Direktifin yerleştirildiği isim alanı ve direktifte belirtilen isim alanı. using direktifi şöyle etki gösterir: Niteliksiz isim arama sırasında isim using direktifinin yerleştirildiği isim alanına kadar ve using direktifinin yerleştirildiği isim alanında bulunamazsa, direktifte belirtilen isim alanına da bakılır.

Örneğin:

```
namespace CSD
{
    using A;

    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample s = new Sample();
        }
    }
}

namespace A
{
    class Sample
    {
        //...
    }
}
```

Örneğin:

```
namespace CSD
{
    using System;

    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Console.WriteLine("Test"); // geçerli
        }
    }
}
```

Eğer isim using direktifinin yerleştirildiği isim alanına kadar ya da o isim alanında bulunursa using direktifi ile belirtilen isim alanına bakılmaz. Örneğin:

```
namespace CSD
{
    using A;
```

```

class App
{
    public static void Main()
    {
        Sample s;           // Sample CSD içerisindeki Sample
        //...
    }
}

class Sample
{
    //...
}
}

namespace A
{
    class Sample
    {
        //...
    }
}

```

using direktifleri herhangi bir isim alanına yerleştirilebilir. Ancak yaptığı etki aynı olmayabilir. Örneğin:

```

using A;

namespace CSD
{
    // using A;

    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample s;      // Global Sample
            //...
        }
    }
}

namespace A
{
    class Sample
    {
        //...
    }
}

class Sample
{
    //...
}

```

Burada using direktifinin CSD isim alanına yerleştirilmesiyle global isim alanına yerleştirilmesi farklı etkiye yol açmaktadır.

İsim using direktifinin yerleştirildiği isim alanına kadar ve o isim alanında bulunamamışsa fakat birden fazla using direktifi ile belirtilen isim alanında bulunursa error oluşur. Aynı isim alanındaki using direktiflerinin sırasının bir önemi yoktur. Örneğin:

```

namespace CSD
{

```

```

using A;
using B;

class App
{
    public static void Main()
    {
        Sample s;      // error!
        //...
    }
}

namespace A
{
    class Sample
    {
        //...
    }
}

namespace B
{
    class Sample
    {
        //...
    }
}

```

C#'ta using direktiflerinde geçişme özelliği yoktur (halbuki örneğin C++'ta vardır). Yani using direktifi ile belirtilen isim alanında arama yapılırken o isim alanında using direktifleri artık etki göstermez. Örneğin:

```

namespace CSD
{
    using A;

    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample s;      // error!
            //...
        }
    }
}

namespace A
{
    using B;
    //...
}

namespace B
{
    class Sample
    {
        //...
    }
}

```

using direktifi nitelikli aramalarda da etki göstermez. Yani örneğin A.Sample ifadesinde Sample A'da nitelikli aranır. A'da bulunamazsa A'daki using direktifleri etki göstermez:

```

namespace CSD
{

```

```

using A;

class App
{
    public static void Main()
    {
        A.Sample s;      // error!
        //...
    }
}

namespace A
{
    using B;
    //...
}

namespace B
{
    class Sample
    {
        //...
    }
}

```

using direktifi ile belirtilen isim alanında arama yapılrken buradaki isim alanı isimleri görülmez. Örneğin:

```

namespace CSD
{
    using A;

    class App
    {
        public static void Main()
        {
            B.Sample s;      // error!
            //...
        }
    }
}

namespace A
{
    namespace B
    {
        class Sample
        {
            //...
        }
    }
}

```

Fakat bu durumda iç isim alanına using uygulayabiliriz:

```

namespace CSD
{
    using A.B;

    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample s;      // geçerli!
            //...
        }
    }
}

```

```

        }
    }

namespace A
{
    namespace B
    {
        class Sample
        {
            //...
        }
    }
}

```

Ya da niteliklendirme yapabiliriz:

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            A.B.Sample s;      // geçerli
            //...
        }
    }
}

namespace A
{
    namespace B
    {
        class Sample
        {
            //...
        }
    }
}

```

Bundan sonra kursumuzda niteliklendirmeyi en aza indirerek using direktiflerinden faydalananacağız. Madem ki .NET'in en önemli sınıfları doğrudan System isim alanı içerisindeidir. O halde System isim alanına using uygulayabiliriz. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Console.WriteLine("Merhaba using direktifi!");
        }
    }
}

```

using Alias Direktifi

using alias direktifi de isim alanlarının başına yerleştirilmek zorundadır. using direktifleriyle karışık sırada yerleştirilebilir. Genel biçimini söyledir:

```
using <isim> = <isim alanı ismi ya da sınıf ismi ya da tür ismi>;
```

using alias direktifi bir isim alanı ismine ya da sınıf ismine alternatif bir isim vermek için kullanılır. Böylece '=' atomunun solundaki isim tam olarak sağındaki ismin yerini tutar. Örneğin:

```
namespace CSD
{
    using Con = System.Console;

    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Con.WriteLine("Test");
        }
    }
}
```

Burada CSD isim alanı içerisinde Con denildiğinde System.Console anlaşılır.

Bu direktif genellikle uzun nitelikli bir ismi kısaltmak için kullanılır. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    using MB = System.Windows.Forms.MessageBox;

    class App
    {
        public static void Main()
        {
            MB.Show("Ok");
        }
    }
}
```

Fakat bu direktif bazen isim çakışmasında onları ayırtırmak için de kullanılmaktadır. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    using ASmp = A.Sample;
    using BSmp = B.Sample;

    class App
    {
        public static void Main()
        {
            ASmp s = new ASmp();
            BSmp k = new BSmp();
            //...
        }
    }
}

namespace A
{
    class Sample
    {
        //...
    }
}

namespace B
```

```
{  
    class Sample  
    {  
        //...  
    }  
}
```

extern alias Bildirimi

extern alias bildirimi birden fazla DLL içerisinde aynı isimli isim alanları varsa buradaki isim çakışmasını engellemek amacıyla kullanılmaktadır. Örneğin birbirlerini tanımayan A ve B isimli iki şirket buluyor olsun. Biz projemizde onların sınıflarını kullanacak olalım. Fakat bu şirket A.DLL ve B.DLL kütüphanelerinde tesadüfen aynı isimli isim alanları kullanmış olsunlar. Ve üstelik buradaki bazı sınıf isimleri çakışıyor olsun. İşte böylesi nadir durumda extern alias bildirimi kullanılmaktadır. extern alias bildiriminin genel biçimini söyleyelim:

```
extern alias <isim>;
```

Örneğin:

```
extern alias ACompany;  
extern alias BCompany;
```

extern alias bildirimleri de isim alanlarının başına yerleştirilmek zorundadır. Eğer orada using direktifleri ve using alias direktifleri de varsa onlardan önce bulundurulmak zorundadır. Örneğin:

```
namespace CSD  
{  
    extern alias ACompany;  
    extern alias BCompany;  
    using Con = System.Console;  
    using System.IO;  
    //...  
}
```

extern alias bildirimi şöyle kullanılır:

1) Öncelikle ilgili DLL'lere referans edilirken bir alias ismi verilmelidir. csc.exe komut satırında alias ismi /reference: ACompany=A.DLL biçiminde bir sentaksla verilmektedir. Visual Studio IDE'sinde aynı işlem "References" kısmında "Properties/Aliases" menüsüyle yapılır.

2) Program içerisinde referans edilen dll'lere verilen alias isimler extern alias direktifi ile bildirilir. Örneğin:

```
extern alias ACompany;  
extern alias BCompany;
```

3) Program içerisinde bu alias ismi ve :: operatörü ile o DLL'in köküne erişilir. Örneğin:

```
ACompany::X.Sample s = new ACompany::X.Sample();  
BCompany::X.Sample k = new BCompany::X.Sample();
```

Örneğin:

```
using System;  
  
namespace CSD  
{  
    extern alias ACompany;
```

```

extern alias BCompany;

class App
{
    public static void Main()
    {
        ACompany::X.Sample s = new ACompany::X.Sample();
        BCompany::X.Sample k = new BCompany::X.Sample();

        s.Foo();
        k.Bar();
    }
}

```

Tazımı kısaltmak için using alias direktifi de kullanılabilir:

```

using System;

namespace CSD
{
    extern alias ACompany;
    extern alias BCompany;
    using AComp = ACompany::X.Sample;
    using BComp = BCompany::X.Sample;

    class App
    {
        public static void Main()
        {
            AComp s = new AComp();
            BComp k = new BComp();

            s.Foo();
            k.Bar();
        }
    }
}

```

Diziler (Arrays)

Elemanları aynı türden olan ve bellekte ardışıl bir biçimde tutulan veri yapılarına dizi denir. C#'ta her T türü için T[] biçiminde belirtilen T türünden dizi türü de vardır. T türü kategori olarak ister değer türlerine ilişkin olsun isterse referans türlerine ilişkin olsun T[] türü her zaman referans türlerine ilişkindir. Yani örneğin:

```

int a;
int[] b;

```

Burada a değerin kendisini tutar. Fakat b adres tutar.

Diziler C#'ta sınıfsal bir biçimde temsil edilmektedir. Yani bir dizi sanki bir sınıf nesnesiymiş gibi new operatörüyle yaratılır. Dizinin elemanları dizi nesnesinin içerisindeindedir. Dizi nesnesinin içerisinde ayrıca dizinin uzunluğu da tutulmaktadır. Dizi tahsisatının genel biçim şöyledir:

```

new <tür><[<uzunluk ifadesi>]>;

```

Örneğin:

```

new int[10]
new string[5]

```

```
new double[2]
```

gibi.

new operatöründen ürün olarak dizi nesnesinin başlangıç adresi elde edilmektedir. Bu adres aynı türden bir dizi referansına atanabilir. Örneğin:

```
int[] a;
```

```
a = new int[5];
```


Dizi elemanlarına köşeli parantez operatörüyle erişilir. `a` bir dizi referansı olmak üzere `a[i]` ifadesi `a` referansının gösterdiği yerdeki dizi nesnesinin i 'inci indeksteki elemanına erişmekte kullanılır. Dizinin ilk elemanı 0'inci indekstedir. Bu durumda n elemanlı bir dizinin n 'inci elemanı $n-1$ 'inci indekste olacaktır. Dizi elemanına erişimin genel biçimini söyleyelim:

```
referans<[ifade]>
```

Dizi uzunluğunu belirtirken ve dizi elemanına erişirken köşeli parantez içerisindeki ifade tamsayı türlerine ilişkin olmak zorundadır.

Örneğin:

```
using System;
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int[] a;

            a = new int[100];
            for (int i = 0; i < 100; ++i)
                a[i] = i * i;

            for (int i = 0; i < 100; ++i)
                Console.Write("{0} ", a[i]);
            Console.WriteLine();
        }
    }
}
```

Dizilere neden gereksinim duyulmaktadır? Diziler sayesinde çok sayıda değişkene bir döngü yoluyla erişebiliriz. Bu dizilerin en önemli kullanım gereklisini oluşturmaktadır.

Örneğin:

```
using System;
```

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int[] a;
            int n;

            Console.Write("Dizi uzunluğunu giriniz:");
            n = int.Parse(Console.ReadLine());
            a = new int[n];

            for (int i = 0; i < n; ++i)
            {
                Console.Write("{0}.İndeksli elemanı giriniz:", i);
                a[i] = int.Parse(Console.ReadLine());
            }

            int total = 0;
            for (int i = 0; i < n; ++i)
                total += a[i];

            Console.WriteLine("Dizideki elemanların toplamı = {0}", total);
        }
    }
}

```

new İşlemi Sırasında Dizi Elemanlarına İlkdeğer Verilmesi

Bir dizi new operatörüyle tahsis edildiğinde başlangıçta tüm elemanlarında 0 değeri (eğer dizi sınıf türündense null değeri) bulunur. Ancak new işlemi ile dizi tahsis edilirken, tahsis edilen dizi elemanlarına hemen ilkdeğer verebiliriz. Bunun için new operatöründe köşeli parantezlerden sonra küme parantezi içerisinde elemanlar virgülerle ayrılarak belirtilirler. Örneğin:

```

int[] a;

a = new int[3] {10, 20, 30};

```

Eğer dizi elemanlarına bu biçimde ilkdeğer veriliyorsa uzunluk belirten ifadenin sabit ifadesi olması zorunludur. Örneğin:

```

int[] a;
int n = 3;

a = new int[n] {10, 20, 30};      // error!

```

Ayrıca küme parantezlerinin içerisindeki elemanların tam olarak dizi uzunluğu kadar olması da zorunludur. Örneğin:

```

a = new int[3] = {1, 2};      // error!

```

Şimdi bir dizinin en büyük elemanını bulmak isteyelim. Bunu yapmanın makul bir tek yolu vardır. İlk eleman en büyük kabul edip bir değişkende saklanır. Sonra diğer tüm elemanlar bir döngü içerisinde gözden geçirilir. Eğer daha büyük bir eleman varsa değişkendeki değer güncellenir. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD

```

```

}

class App
{
    public static void Main()
    {
        int[] a;
        int max;

        a = new int[10] { 10, 4, 7, 23, 34, 71, -13, 27, 45, 32 };

        max = a[0];
        for (int i = 1; i < 10; ++i)
            if (max < a[i])
                max = a[i];

        Console.WriteLine("Max = {0}", max);
    }
}
}

```

Aslında ilkdeğer verilirken köşeli parantezlerin içi tamamen boş da bırakılabilir. Bu durumda derleyici küme parantezlerinin içerisindeki ilkdeğerleri sayar ve dizinin o uzunlukta açılmış olduğunu kabul eder. Örneğin:

```
a = new int[] {1, 2, 3, 4}; // geçerli
b = new int[] {10, 20 }; // geçerli
```

Ancak ilkdeğer verme işlemi yapılmadan dizi tahsis edilirken köşeli parantezin içi boş bırakılamaz. Örneğin:

```
a = new int[]; // error!
```

Ancak ilkdeğer veriliyorsa boş bırakılabilir:

```
a = new int[] {10, 20, 30}; // geçerli
```

Fakat programcılar gerekmese bile dizi uzunluğunu belirtmek isteyebilirler. Bunun iki nedeni vardır: Birincisi okunabilirliği artırmaktır. Yani koda bakan kişi dizinin eleman sayısını hemen anlayabilir. İkincisi de derleme zamanında derleyicinin yanlışlıkla eksik ya da fazla girişler için kontrol uygulamasıdır.

Küme parantezleri içerisinde verilen ilkdeğerlerin sabit ifadesi olması zorunlu değildir. Örneğin:

```
int[] a;
int x = 5;

a = new int[] {x, x + 1, x + 2};
```

Bir dizi referansına ilkdeğer verilirken hiç new operatörü kullanılmayabilir. Doğrudan ilkdeğerler küme parantezlerinin içerisinde belirtilebilir. Örneğin:

```
int[] a = {1, 2, 3};
```

Aslında burada yine derleyici tarafından new işlemi yapılmaktadır. Yani bu işlem aslında aşağıdakiyle eşdeğerdir:

```
int[] a = new int[] {1, 2, 3};
```

Ancak new operatörünün ihmali edilmesi yalnızca ilkdeğer verme işlemiyle sınırlıdır. Daha sonra bu ihmali yapılamaz. Örneğin:

```
int[] a;
```

```
a = {1, 2, 3}; // error!
```

Yukarıda da belirtildiği gibi dizi uzunlukları dizi nesnelerinin içerisinde tutulmaktadır. İşte dizilerin Length isimli read-only int türden property'leri referansın gösterdiği yerdeki dizinin uzunluğunu bize verir.

Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int[] a = { 10, 12, 34, 23, 1, 4, 7, 9, 23, 33 };
            int odd = 0, even = 0;

            for (int i = 0; i < a.Length; ++i)
                if (a[i] % 2 == 0)
                    ++even;
                else
                    ++odd;

            Console.WriteLine("Tek = {0}, Çift = {1}", odd, even);
        }
    }
}
```

Aynı türden iki dizi referansı birbirlerine atanabilir. Bu durumda bu referanslar aynı diziyi görür. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int[] a = new int[] { 1, 2, 3, 4, 5 };
            int[] b;

            b = a;
            for (int i = 0; i < b.Length; ++i)
                Console.Write("{0} ", b[i]);
            Console.WriteLine();
        }
    }
}
```

T1 türünden T2 türüne otomatik dönüştürmenin olması T1[] türünden T2[] türüne otomatik dönüştürmenin olacağı anlamına gelmez. Yani örneğin int türünden long türüne doğrudan atama yapabiliriz. Fakat int[] türünden long[] türüne atama yapamayız. Yalnızca aynı dizi türleri birbirlerine atanabilir.

Bir dizi referansına biz aynı türden olmak koşuluyla herhangi uzunlukta bir dizi referansını atayabiliriz. Çünkü dizilerin uzunluğu referans içerisinde değil o referansların gösterdiği yerdeki nesnenin içerisinde bulunmaktadır. Örneğin:

```
int[] a = new int[10];
int[] b = new int[5];
```

```
b = a; // Burada artık b 10 elemanlı bir diziyi gösteriyor
```

Dizilerin Metotlara Parametre Yoluyla Aktarılması

Bir metodun parametre değişkeni bir dizi türünden olabilir. Bu durumda biz bu metodu aynı türden bir dizi referansıyla çağrırmalıyız. Böylece metoda dizi nesnesinin adresi aktarılmış olur. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int[] a = { 4, 7, 23, 45, 67, 89, 32 };
            int max;

            MyArray.Disp(a);
            max = MyArray.GetMax(a);
            Console.WriteLine("Max = {0}", max);
        }
    }

    class MyArray
    {
        public static int GetMax(int[] a)
        {
            int max = a[0];

            for (int i = 1; i < a.Length; ++i)
                if (a[i] > max)
                    max = a[i];

            return max;
        }

        public static void Disp(int[] a)
        {
            for (int i = 0; i < a.Length; ++i)
                Console.Write("{0} ", a[i]);
            Console.WriteLine();
        }
    }
}
```

Dizi yaratılır yaratılmaz argüman olarak da geçilebilir. Örneğin:

```
Sample.Foo(new int[] {1, 2, 3, 4, 5});
```

int türden bir dizinin ortalamasını veren metot şöyle yazılabılır:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            double result;

            result = Sample.Avg(new int[] { 1, 2, 3, 4, 5 });
            Console.WriteLine(result);
        }
    }
}
```

```

        result = Sample.Avg(new int[] { 1, 1, 1, 1, 2 });
        Console.WriteLine(result);
    }
}

class Sample
{
    public static double Avg(int[] a)
    {
        int total = 0;

        for (int i = 0; i < a.Length; ++i)
            total += a[i];

        return (double)total / a.Length;
    }
}
}

```

Örnek şöyle de olabilirdi:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int[] a;
            double max;
            int n;

            Console.Write("Dizi uzunluğunu giriniz:");
            n = int.Parse(Console.ReadLine());
            a = new int[n];

            for (int i = 0; i < n; ++i)
            {
                Console.Write("{0}'inci elemanı giriniz:", i + 1);
                a[i] = int.Parse(Console.ReadLine());
            }
            max = Sample.Avg(a);
            Console.WriteLine("Ortalama = {0}", max);
        }
    }

    class Sample
    {
        public static double Avg(int[] a)
        {
            int total = 0;

            for (int i = 0; i < a.Length; ++i)
                total += a[i];

            return (double)total / a.Length;
        }
    }
}

```

C#'ta sıfır elemanlı diziler yaratılabilir. Örneğin:

```

int[] a;
a = new int[0];

```

Sıfır elemanlı bir diziyi aşağıdaki gibi de oluşturabiliriz:

```
int[] a;  
a = new int[] { };
```

ya da örneğin:

```
int[] a = { };
```

Dizi Elemanlarının Sıraya Dizilmesi (Sorting)

Dizi elemanlarının sıraya dizilmesine İngilizce "sorting" denilmektedir. Dizi elemanlarının sıraya dizilmesi için pek çok algoritma kullanılabilmektedir. En basit sıralama algoritması olan "kabarcık sıralaması (bubble sort)" yönteminde dizinin yan yana iki elemanı karşılaştırılır duruma göre yer değiştirilir. Tabii bu bir kez yapılmaz. Her yinelemede en büyük eleman daraltılmış dizinin sonuna gidecektir. Böylece her yinelemede eskisinden bir geriye kadar gitmek yeterli olur. Örneğin:

```
using System;  
  
namespace CSD  
{  
    class App  
    {  
        public static void Main()  
        {  
            int[] a = { 10, 9, 8, 7, 6, 5, 4, 3, 2, 1 };  
  
            Sort.Bubble(a);  
            Sort.Disp(a);  
        }  
    }  
  
    class Sort  
    {  
        public static void Bubble(int[] a)  
        {  
            for (int i = 0; i < a.Length - 1; ++i)  
                for (int k = 0; k < a.Length - 1 - i; ++k)  
                    if (a[k] > a[k + 1])  
                    {  
                        int temp = a[k];  
                        a[k] = a[k + 1];  
                        a[k + 1] = temp;  
                    }  
            }  
  
        public static void Disp(int[] a)  
        {  
            for (int i = 0; i < a.Length; ++i)  
                Console.Write("{0} ", a[i]);  
            Console.WriteLine();  
        }  
    }  
}
```

Seçerek sıralama yönteminde dizinin en küçük elemanı bulunur, ilk elemanla yer değiştirilir. Dizi bir daraltılır, aynı şey daraltılmış dizi için de yapılır. Böyle ilerlenir. Örneğin:

```
using System;  
  
namespace CSD
```

```

{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int[] a = { 10, 9, 8, 7, 6, 5, 4, 3, 2, 1 };

            Sort.Selection(a);
            Sort.Disp(a);
        }
    }

    class Sort
    {
        public static void Selection(int[] a)
        {
            int min, minIndex;

            for (int i = 0; i < a.Length - 1; ++i)
            {
                min = a[i];
                minIndex = i;

                for (int k = i + 1; k < a.Length; ++k)
                    if (a[k] < min)
                    {
                        min = a[k];
                        minIndex = k;
                    }

                a[minIndex] = a[i];
                a[i] = min;
            }
        }

        public static void Disp(int[] a)
        {
            for (int i = 0; i < a.Length; ++i)
                Console.Write("{0} ", a[i]);
            Console.WriteLine();
        }
    }
}

```

Aslında .NET'in sınıf kütüphanesindeki Array sınıfının Sort isimli static metodu sıraya dizme işlemini yapmaktadır. Biz sıraya dizmek için doğrudan bu metodu da kullanabiliriz. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int[] a = { 5, 7, 3, -1, 9 };
            Array.Sort(a);

            for (int i = 0; i < a.Length; ++i)
                Console.Write("{0} ", a[i]);
            Console.WriteLine();
        }
    }
}

```

Array sınıfının Reverse isimli metotları diziyi ters yüz eder. Örneğin:

```
using System;
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int[] a = {1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10};

            Array.Reverse(a);

            for (int i = 0; i < a.Length; ++i)
                Console.Write("{0} ", a[i]);
            Console.WriteLine();
        }
    }
}
```

Array sınıfının IndexOf ve LastIndexOf metotları belli bir elemanı arar bulursa onun indeks numarasıyla, bulamazsa -1 değeriyle geri döner. Örneğin:

```
using System;
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int[] a = {4, 7, 8, 3, 9};
            int index;

            index = Array.IndexOf(a, 8);

            if (index == -1)
                Console.WriteLine("Bulamadı!");
            else
                Console.WriteLine("Buldu: {0}", index);
        }
    }
}
```

Metotların Geri Dönüş Değerlerinin Dizi Türünden Olması Durumu

Bir metodun geri dönüş değeri bir dizi türünden olabilir. Bu durumda geri dönüş değerinin türü yerine T bir tür belirtmek üzere T[] yazılır. Örneğin:

```
public static int[] Foo()
{
    //...
}
```

Burada Foo metodu int türden bir dizi referansına geri dönüyor durumdadır. Böyle bir metodу çağrıdıktan sonra geri dönüş değerini aynı türden bir dizi referansına atamalıyız. Örneğin:

```
int[] a;
a = Foo();
```

gibi.

Örneğin bir metot içerisinde biz bir dizi nesnesi yaratıp onun referansını geri dönüş değerini olarak verebiliriz:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int[] a;

            a = Sample.GetRandomNumbers(1, 100, 10);
            for (int i = 0; i < a.Length; ++i)
                Console.WriteLine("{0} ", a[i]);
            Console.WriteLine();
        }
    }

    class Sample
    {
        public static int[] GetRandomNumbers(int min, int max, int n)
        {
            Random rand = new Random();
            int[] a = new int[n];

            for (int i = 0; i < n; ++i)
                a[i] = rand.Next(min, max + 1);

            return a;
        }
    }
}
```

Bir dizi referansına geri dönen metodun geri dönüş değeri aynı türden bir dizi referansına atanmalıdır. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Lotto lotto = new Lotto();
            int[] column;

            column = lotto.GetRandomColumn();
            LottoDisp(column);
        }
    }

    class Lotto
    {
        public Random rand;

        public Lotto()
        {
            rand = new Random();
        }

        public int[] GetRandomColumn()
```

```

{
    int[] column = new int[6];
    int val;
    bool repeat;

    for (int k = 0; k < 6; ++k)
    {
        do
        {
            repeat = false;
            val = rand.Next(1, 50);
            for (int i = 0; i < k; ++i)
                if (column[i] == val)
                {
                    repeat = true;
                    break;
                }
        } while (repeat);
        column[k] = val;
    }

    return column;
}

public static void Disp(int[] a)
{
    for (int i = 0; i < a.Length; ++i)
        Console.Write("{0} ", a[i]);

    Console.WriteLine();
}
}
}

```

Sınıf Çalışması: Prime isminde bir sınıfın içerisinde aşağıdaki gibi static GetPrimes isimli bir metod yerleştiriniz.

```

class Prime
{
    public static int[] GetPrimes(int n)
    {
        //...
    }

    public static bool IsPrime(int val)
    {
        //...
    }
}

```

Bu metod ilk n tane asal sayıyı bulup onu bir diziye yerleştirip o dizinin referansıyla geri dönüyor olsun. Kodu söyle test edebilirsiniz:

```

class App
{
    public static void Main()
    {
        int[] primes;

        primes = Prime.GetPrimes(10);
        for (int i = 0; i < primes.Length; ++i)
            Console.Write("{0} ", primes[i]);
        Console.WriteLine();
    }
}

```

Cözüm:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int[] primes;

            primes = Prime.GetPrimes(100);
            for (int i = 0; i < primes.Length; ++i)
                Console.Write("{0} ", primes[i]);
            Console.WriteLine();
        }
    }

    class Prime
    {
        public static int[] GetPrimes(int n)
        {
            int[] a = new int[n];
            int count = 0;

            for (int i = 2; count < n; ++i)
                if (IsPrime(i))
                    a[count++] = i;

            return a;
        }

        public static bool IsPrime(int val)
        {
            if (val < 2)
                return false;

            if (val % 2 == 0)
                return val == 2;

            for (int i = 3; i * i <= val; i += 2)
                if (val % i == 0)
                    return false;
            return true;
        }
    }
}
```

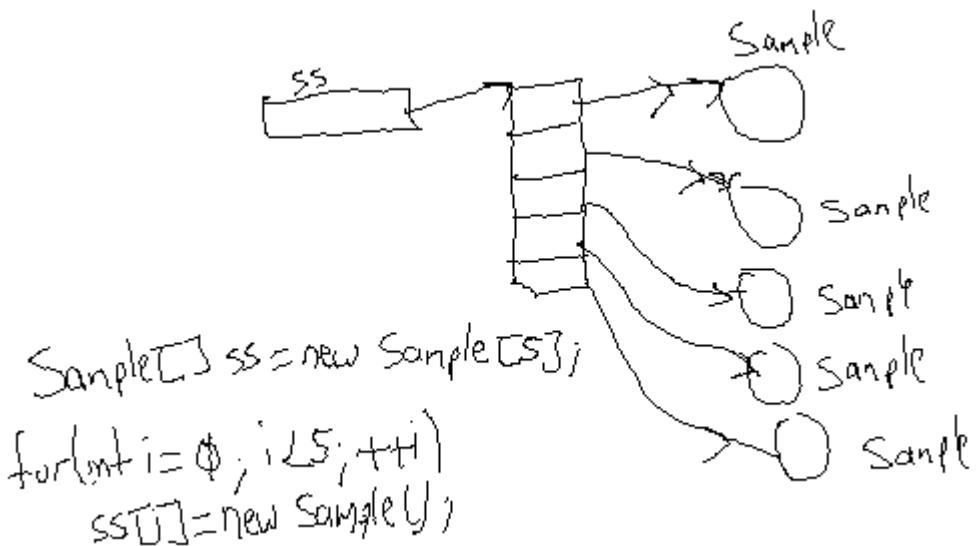
Sınıflar Türünden Diziler

Sınıflar türünden diziler söz konusu olabilir. Bir sınıf türünden dizi aslında bir referans dizisidir. Yani bu tür dizilerin her elemanı bir sınıf nesnesinin adresini tutar. Örneğin:

```
Sample[] ss = new Sample[5];
```

Burada ss 5 elemanlı Sample türünden bir dizidir. Dizinin her elemanı bir Sample nesnesinin adresini tutabilecek bir referanstır. O halde bizim ayrıca 5 tane Sample nesnesi yaratıp onların adreslerini dizi elemanlarına yerleştirmemiz gereklidir. Örneğin:

```
for (int i = 0; i < 5; ++i)
    ss[i] = new Sample();
```


Örneğin:

```

using System;
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample[] ss = new Sample[5];

            for (int i = 0; i < 5; ++i)
                ss[i] = new Sample(i);

            for (int i = 0; i < 5; ++i)
                ss[i].Disp();
        }
    }

    class Sample
    {
        public int val;

        public Sample(int v)
        {
            val = v;
        }

        public void Disp()
        {
            Console.WriteLine(val);
        }
    }
}

```

new operatöründe sınıf dizileri için de ilkdeğerler verebiliriz. Örneğin:

```

using System;
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()

```

```

{
    Sample[] ss;

    ss = new Sample[] { new Sample(10), new Sample(20), new Sample(30),
                       new Sample(40), new Sample(50) };
    for (int i = 0; i < ss.Length; ++i)
        ss[i].Disp();
}
}

class Sample
{
    public int val;

    public Sample(int v)
    {
        val = v;
    }

    public void Disp()
    {
        Console.WriteLine(val);
    }
}

```

İki tırnak içerisindeki yazılar birer string referansı belirttiğine göre biz bunları bir string dizisinin elemanlarına atayabiliriz. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string[] names = new string[5];

            names[0] = "ali";
            names[1] = "veli";
            names[2] = "selami";
            names[3] = "ayşe";
            names[4] = "fatma";

            for (int i = 0; i < names.Length; ++i)
                Console.WriteLine(names[i]);
        }
    }
}

```

Aynı şey şöyle de yapılabildi:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string[] names;

            names = new string[5] { "ali", "veli", "selami", "ayşe", "fatma" };
        }
    }
}

```

```

        for (int i = 0; i < names.Length; ++i)
            Console.WriteLine(names[i]);
    }
}
}

```

Hatta şöyle de olabilirdi:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string[] names = { "ali", "veli", "selami", "ayşe", "fatma" };

            for (int i = 0; i < names.Length; ++i)
                Console.WriteLine(names[i]);
        }
    }
}

```

Sınıf Çalışması: Öyle bir program yazınız ki, program önce bizden kaç isim girileceğini sorsun. Sonra o uzunlukta bir string dizisi oluşturunuz. Bu dizinin her elemanı için Console.ReadLine metodu ile bir isim isteyiniz. Sonra bu diziyi dolaşarak isimleri aralarına virgül koyarak yazdırınız.

Cözüm:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int n;
            string[] names;

            Console.Write("Kaç isim girmek istiyorsunuz? ");
            n = int.Parse(Console.ReadLine());
            names = new string[n];

            for (int i = 0; i < n; ++i)
            {
                Console.Write("{0}. ismi giriniz:", i + 1);
                names[i] = Console.ReadLine();
            }

            for (int i = 0; i < n; ++i)
            {
                if (i != 0)
                    Console.Write(", ");
                Console.Write(names[i]);
            }
            Console.WriteLine();
        }
    }
}

```

System.IO isim alanındaki Directory isimli sınıfın GetFiles isimli static metodu şöyledir:

```
public static string[] GetFiles(string path)
```

Metot parametresiyle aldığı dizindeki tüm dosyaları elde eder. Onların isimlerini bir string dizisine yerleştirir ve o dizinin referansı ile geri döner. Dosya isimleri tam yol ifadesi (full path) içermektedir. Örneğin:

```
using System;
using System.IO;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string[] files;

            files = Directory.GetFiles(@"c:\windows");
            for (int i = 0; i < files.Length; ++i)
                Console.WriteLine(files[i]);
        }
    }
}
```

Sınıf Çalışması: Yukarıdaki programı öyle hale getiriniz ki dosyaların yalnızca isimleri ve uzantıları görüntülsün

Cözüm:

```
using System;
using System.IO;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string[] files;
            string file;

            files = Directory.GetFiles(@"c:\windows");
            for (int i = 0; i < files.Length; ++i)
            {
                int index = files[i].LastIndexOf('\\');
                file = files[i].Substring(index + 1);
                Console.WriteLine(file);
            }
        }
    }
}
```

Daha kompakt kodlama şöyle olabilirdi:

```
using System;
using System.IO;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
```

```

    {
        string[] files;

        files = Directory.GetFiles(@"c:\windows");
        for (int i = 0; i < files.Length; ++i)
            Console.WriteLine(files[i].Substring(files[i].LastIndexOf('\\') + 1));
    }
}

```

Aslında bir yol ifadesinin çeşitli bileşenlerini bize veren Path isimli bir sınıf da vardır. Path sınıfı da System.IO isim alanı içerisindeiderdir. Örneğin Path sınıfının GetFileName isimli static metodu bize yol ifadesi ile belirtilen dosyanın ismini ve uzantısını, static GetExtension isimli metodu yol ifadesi ile belirtilen dosyanın yalnızca uzantısını (nokta dahil olmak üzere) ve GetDirectoryName isimli static metodu ise yol ifadesi ile belirtilen dosyanın içinde bulunduğu dizinin yol ifadesini verir.

```

using System;
using System.IO;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string path = @"c:\windows\system32\a.dll";
            string result;

            result = Path.GetFileName(path);
            Console.WriteLine(result);

            result = Path.GetExtension(path);
            Console.WriteLine(result);

            result = Path.GetDirectoryName(path);
            Console.WriteLine(result);
        }
    }
}

```

Path sınıfı ilgili yol ifadesi ile belirtilen dosyanın var olup olmadığına bakmaktadır. Yalnızca yol ifadesini bileşenlerine ayırıp bize ilgili bileşeni vermektedir.

Örneğin:

```

using System;
using System.IO;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string[] files;

            files = Directory.GetFiles(@"c:\windows");
            for (int i = 0; i < files.Length; ++i)
                Console.WriteLine(Path.GetFileName(files[i]));
        }
    }
}

```

Directory sınıfının GetDirectories isimli metodu o dizin içerisindeki dizinleri elde etmekte kullanılır.

Örneğin:

```
using System;
using System.IO;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string[] files, dirs;

            dirs = Directory.GetDirectories(@"c:\windows");
            for (int i = 0; i < dirs.Length; ++i)
                Console.WriteLine("{0, -30} <DIR>", Path.GetFileName(dirs[i]));

            files = Directory.GetFiles(@"c:\windows");
            for (int i = 0; i < files.Length; ++i)
                Console.WriteLine(Path.GetFileName(files[i]));
        }
    }
}
```

Sınıf Çalışması: c:\windows dizini içerisindeki yalnızca uzantısı “.exe” olan dosyaları yol ifadesi olmadan yazdırınız. (Uzantındaki "exe" büyük har ya da küçük harflerden oluşabilmektedir.)

Cözüm:

```
using System;
using System.IO;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string[] files;

            files = Directory.GetFiles(@"c:\windows");
            for (int i = 0; i < files.Length; ++i)
                if (Path.GetExtension(files[i]).ToLower() == ".exe")
                    Console.WriteLine(Path.GetFileName(files[i]));
        }
    }
}
```

Sınıf Çalışması: Klavyeden en fazla iki basamaklı pozitif bir sayı isteyiniz. Bunu yazı olarak yazdırınız.

Cözüm:

```
using System;
using System.IO;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int val;
```

```

        string[] ones = { "", "bir", "iki", "üç", "dört", "beş", "altı", "yedi", "sekiz",
    "dokuz" };
        string[] tens = { "", "on", "yirmi", "otuz", "kırk", "elli", "altmış", "yetmiş",
    "seksen", "doksan" };

        Console.WriteLine("En fazla iki basamaklı pozitif bir sayı giriniz:");
        val = int.Parse(Console.ReadLine());
        if (val < 0 || val >= 100)
        {
            Console.WriteLine("Giriş doğru değil!");
            return;
        }
        if (val == 0)
        {
            Console.WriteLine("sıfır");
            return;
        }
        Console.Write(tens[val / 10]);
        if (val > 9)
            Console.Write(" ");
        Console.WriteLine(ones[val % 10]);
    }
}
}

```

Soru: 3 basamaklı bir sayıyı yazı olarak yazdırınız.

Yanıt:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int val;
            string result;

            for (;;)
            {
                Console.Write("Bir sayı giriniz:");
                val = int.Parse(Console.ReadLine());
                result = Number.ToText(val);
                Console.WriteLine(result);
                if (val == 0)
                    break;
            }
        }
    }

    class Number
    {
        public static string ToText(int val)
        {
            string[] ones = { "", "bir", "iki", "üç", "dört", "beş", "altı", "yedi", "sekiz", "dokuz" };
            string[] tens = { "", "on", "yirmi", "otuz", "kırk", "elli", "altmış", "yetmiş",
                "seksen", "doksan" };

            int one, ten, hundred;
            string result = "";

            hundred = val / 100;
            ten = val / 10 % 10;
            one = val % 10;

            if (val == 0)

```

```

        return "sıfır";

    if (hundred > 0)
    {
        if (hundred != 1)
            result += ones[hundred] + " ";
        result += "yüz";
        if (ten > 0 || one > 0)
            result += " ";
    }
    if (ten > 0)
    {
        result += tens[ten];
        if (one > 0)
            result += " ";
    }
    if (one > 0)
        result += ones[one];

    return result;
}
}
}

```

Sınıf Çalışması: ulong türden parametresiyle aldığı sayıyı üçerli basamaklara ayırtarak int türden bir diziye yerleştiren ve bu diziyle geri dönen GetDigits isimli metodu yazınız. Sonra diziyi dolaşarak bu üçerli basamakları alt alta yazdırınız. Örneğin sayının 123456789 olduğunu varsayılmı bu durumda geri döndürülen dizinin elemanları şöyle olacaktır:

Cözüm:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            ulong val;
            int[] digits;

            for (;;)
            {
                Console.Write("Bir sayı giriniz:");
                val = ulong.Parse(Console.ReadLine());
                if (val == 0)
                    break;
                digits = Number.GetDigits(val);
                for (int i = 0; i < digits.Length; ++i)
                    Console.WriteLine(digits[i]);
            }
        }
    }
}

```

```

class Number
{
    public static int[] GetDigits(ulong n)
    {
        int[] digits;
        int len;

        len = (int)Math.Log10(n) / 3 + 1;
        digits = new int[len];

        for (int i = len - 1; i >= 0; --i)
        {
            digits[i] = (int)(n % 1000);
            n /= 1000;
        }

        return digits;
    }
}

```

Çok Boyutlu Diziler

Bazen doğadaki bazı olgular çok boyutlu dizilerle daha iyi temsil edilebilmektedir. Örneğin bir satranç tahtası, bir bulmaca iki boyutlu bir diziyle, Ruby küpü üç boyutlu bir diziyle daha iyi temsil edilebilir. Tabii aslında bellek tek boyutludur. Dolayısıyla çok boyutlu dizi kavramı doğal bir kavram değildir. Derleyiciler çok boyutlu dizileri aslında bellekte tek boyutlu dizilermiş gibi saklamaktadır. Çok boyutlu diziler uygulamada karşımıza genellikle iki boyutlu olarak çıkmaktadır. İki boyutlu dizilere matris de denilebilmektedir

C#'ta çok boyutlu dizi türleri köşeli parantez içerisinde "boyut sayısı - 1 tane" virgül atomu konularak temsil edilir. Örneğin T bir tür belirtmek üzere T[,,] türü T türünden üç boyutlu dizi türü anlamına gelir. Dolayısıyla T[] türü de T türünden tek boyutlu dizi anlamına gelmektedir. Örneğin:

```

int[] a;      // a tek boyutlu dizi türünden referans
int[,] b;     // b iki, boyutlu dizi türünden referans
int[,,] c;    // c üç boyutlu dizi türünden referans

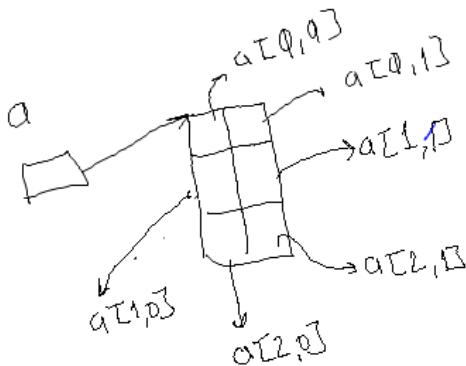
```

T[,,] gibi bir tür sembolik olarak "T köşeli parantez virgül, virgül" biçiminde okunmalıdır.

Çok boyutlu dizi türünden nesneler new operatöründe köşeli parantez içerisinde her boyutun uzunluğu belirtilerek yaratılır. Örneğin:

```
int[,] a = new int[3, 2];
```

Dizi elemanlarına erişirken her boyutun indeksi sıfırdan başlar. Örneğin:

Çok boyutlu dizilerin elemanlarına erişilirken köşeli parantezler içerisinde her boyut için bir indeks bulundurulur.

Örneğin:

```
using System;
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int[,] a;
            a = new int[3, 4];
            for (int i = 0; i < 3; ++i)
                for (int k = 0; k < 4; ++k)
                    a[i, k] = i + k;
            for (int i = 0; i < 3; ++i)
            {
                for (int k = 0; k < 4; ++k)
                    Console.WriteLine("{0} ", a[i, k]);
                Console.WriteLine();
            }
        }
    }
}
```

Çok boyutlu dizilere de new operatörü ile tahsisat sırasında ilkdeğer verilebilir. Bunun için her boyutun yine ayrıca küme parantezlerine alınması gereklidir. Örneğin:

```
int[,] a;
a = new int[2, 3] {{1, 2, 3}, {4, 5, 6}};
```

Örneğin:

```
using System;
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int[,] a;
            a = new int[3, 4] {
                {1, 2, 3, 4},
                {5, 6, 7, 8},
                {9, 10, 11, 12}
            };
            for (int i = 0; i < 3; ++i)
            {
                for (int k = 0; k < 4; ++k)
                    Console.WriteLine("{0,-4}", a[i, k]);
                Console.WriteLine();
            }
        }
    }
}
```

```
    }  
}
```

Cok boyutlu dizilerde yine boyut uzunlukları hiç belirtilmeyebilir. Tabii bu durumda yine boyut belirten her küme parantezinin içerisinde eşit sayıda eleman bulunmak zorundadır. Örneğin:

```
int[,] a;  
  
a = new int[, ] {  
    {1, 2, 3, 4},  
    {5, 6, 7, 8},  
    {9, 10, 11, 12}  
};
```

Yine çok boyutlu dizi referanslarına ilkdeğer verilirken new anahtar sözcüğü hiç kullanılmayabilir. Örneğin:

```
int[,] a = {{1, 2, 3, 4}, {5, 6, 7, 8}, {9, 10, 11, 12}};
```

Cok boyutlu dizilerde Length property'si dizideki toplam eleman sayısını bize verir. Fakat istenirse her boyutun uzunluğu ayrı ayrı da elde edilebilmektedir. Bunun için dizi referansıyla GetLength isimli metodun çağrılması gereklidir. Bu metot hangi boyutunun uzunluğunu almak istediğimizi belirten bir boyut indeksini bizden ister. İlk boyut sıfırıncı indeksle belirtilmektedir. Ayrıca dizilerin read-only Rank isimli property'leri de dizinin kaç boyutlu olduğu bilgisini bize verir. Örneğin:

```
using System;  
  
namespace CSD  
{  
    class App  
    {  
        public static void Main()  
        {  
            int[,] a;  
  
            a = new int[,] {  
                {1, 2, 3, 4},  
                {5, 6, 7, 8},  
                {9, 10, 11, 12}  
            };  
  
            Console.WriteLine("{0}X{1}", a.GetLength(0), a.GetLength(1));  
            Console.WriteLine(a.Rank);  
            Console.WriteLine(a.Length);  
        }  
    }  
}
```

Örneğin:

```
using System;  
  
namespace CSD  
{  
    class App  
    {  
        public static void Main()  
        {  
            int[,] a;  
  
            a = new int[3, 4] {  
                { 1, 2, 3, 4},  
                { 5, 6, 7, 8},  
                {9, 10, 11, 12 }  
            };  
        }  
    }  
}
```

```
    };
    for (int i = 0; i < a.GetLength(0); ++i)
    {
        for (int k = 0; k < a.GetLength(1); ++k)
            Console.Write("{0, -5} ", a[i, k]);
        Console.WriteLine();
    }
}
}
```

Sınıf Çalışması: Bir kare matris içerisindeki her satır ve her sütunun içerisinde 1'den kare matrisin uzunluğuna kadar sayılarından yalnızca bir tane olup olmadığını belirleyen CheckMatrix metodunu yazınız.

```
public static bool CheckMatrix(int[,] a)
```

Programı aşağıdaki kodla test edebilirsiniz:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int[,] a = new int[9, 9]
            {
                {5, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 1, 2 },
                {6, 7, 2, 1, 9, 5, 3, 4, 8 },
                {1, 9, 8, 3, 4, 2, 5, 6, 7},
                {8, 5, 9, 7, 6, 1, 4, 5, 3 },
                {4, 2, 6, 8, 5, 3, 7, 9, 1},
                {7, 1, 3, 9, 2, 4, 8, 5, 6 },
                {9, 6, 1, 5, 3, 7, 2, 8, 4 },
                {2, 8, 7, 4, 1, 9, 6, 3, 5},
                {3, 4, 5, 2, 8, 6, 1, 7, 9 }
            };
            Console.WriteLine(CheckMatrix(a) ? "Geçerli" : "Geçersiz");
        }

        public static bool CheckMatrix(int[,] m)
        {
            //...
            return false;
        }
    }
}
```

Çözüm:

```
using System;  
  
namespace CSD  
{  
    class App  
    {  
        public static void Main()  
        {  
            int[,] a =  
            {  
                {2, 1, 9, 5, 4, 3, 6, 7, 8},  
                {1, 3, 5, 7, 9, 2, 4, 6, 8},  
                {3, 2, 1, 4, 5, 6, 7, 8, 9},  
                {4, 5, 6, 7, 8, 9, 1, 2, 3},  
                {5, 6, 7, 8, 9, 1, 2, 3, 4},  
                {6, 7, 8, 9, 1, 2, 3, 4, 5},  
                {7, 8, 9, 1, 2, 3, 4, 5, 6},  
                {8, 9, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7},  
                {9, 8, 7, 6, 5, 4, 3, 2, 1}  
            };  
            for (int i = 0; i < 9; i++)  
            {  
                for (int j = 0; j < 9; j++)  
                {  
                    Console.Write(a[i, j] + " ");  
                }  
                Console.WriteLine();  
            }  
        }  
    }  
}
```

```

        {5, 4, 3, 8, 7, 6, 9, 1, 2},
        {8, 7, 6, 2, 1, 9, 3, 4, 10},
        {4, 3, 2, 7, 6, 5, 8, 9, 1},
        {7, 6, 5, 1, 9, 8, 2, 3, 4},
        {1, 9, 8, 4, 3, 2, 5, 6, 7},
        {3, 2, 1, 6, 5, 4, 7, 8, 9},
        {6, 5, 4, 9, 8, 7, 1, 2, 3},
        {9, 8, 7, 3, 2, 1, 4, 5, 6}
    };

    Console.WriteLine(Matrix.CheckMatrix(a) ? "Doğru" : "Yanlış");
}
}

class Matrix
{
    public static bool CheckMatrix(int[,] a)
    {
        int[] flags;

        if (a.GetLength(0) != a.GetLength(1))
            return false;

        for (int row = 0; row < a.GetLength(0); ++row)
        {
            flags = new int[a.GetLength(0)];

            for (int col = 0; col < a.GetLength(0); ++col)
            {
                if (a[row, col] < 1 || a[row, col] > a.GetLength(0))
                    return false;
                if (flags[a[row, col] - 1] == 1)
                    return false;
                flags[a[row, col] - 1] = 1;
            }
        }

        for (int col = 0; col < a.GetLength(0); ++col)
        {
            flags = new int[a.GetLength(0)];

            for (int row = 0; row < a.GetLength(0); ++row)
            {
                if (flags[a[row, col] - 1] == 1)
                    return false;
                flags[a[row, col] - 1] = 1;
            }
        }

        return true;
    }
}
}

```

İki boyuttan daha fazla boyutlu dizilerle fazlaca karşılaşılmamaktadır. Bunların kullanımı boyut sayısı dışında iki boyutlu dizilerle tamamen aynıdır. new operatörüyle ilkdeğer verirken her boyun yeniden kümeye parantezleri, içerisine alınması gereklidir. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {

```

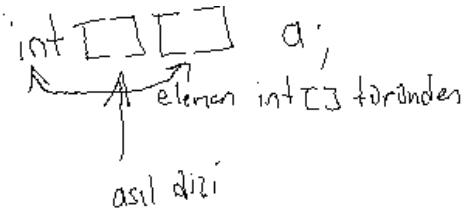
```
int[,] a;

a = new int[2, 3, 2]
{
    {
        {1, 2},
        {3, 4 },
        {5, 6 }
    },
    {
        {7, 8},
        {9, 10},
        {11, 12}
    }
};

for (int i = 0; i < a.GetLength(0); ++i)
{
    for (int k = 0; k < a.GetLength(1); ++k)
    {
        for (int j = 0; j < a.GetLength(2); ++j)
            Console.WriteLine("{0, -3} ", a[i, k, j]);
        Console.WriteLine();
    }
    Console.WriteLine();
}
}
```

Dizi Dizileri (Jagged Array)

Her elemanı bir dizinin referansını (yani adresini) tutan dizilere dizi dizileri denilmektedir. Dizi dizileri birden fazla köşeli parantez ile ifade edilir. İlk köşeli parantez her zaman asıl diziyi belirtir. Diğerleri elemanın türüne ilişkindir. Örneğin:

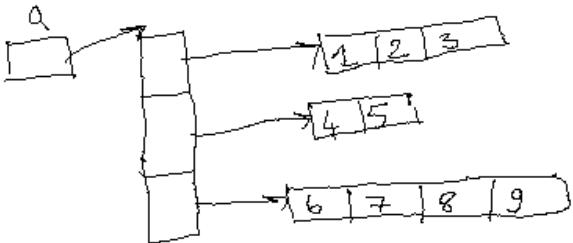
İlk köşeli parantez elle kapatılırsa görülen şey dizi elemanlarının hangi türden olduğunu söylemektedir. Yukarıdaki örnekte dizi int[] türünden referansları tutmaktadır.

Dizi dizileri için tahsisat yapılmırken new operatöründe yalnızca ilk köşeli parantezin içérisine uzunluk yazılır. Diğerleri boş bırakılır. Çünkü onlar türe ilişkindir. Örneğin:

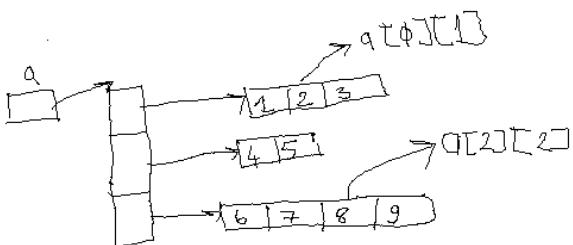
```
int[][][] a = new int[3][];
```

Burada a dizisinin her elemanı int[] türündendir. Bu elemanlara biz dizilerin adreslerini atamalıyız. Örneğin:

```
a[0] = new int[] {1, 2, 3};  
a[1] = new int[] {4, 5};  
a[2] = new int[] {6, 7, 8, 9};
```


Burada $a \text{ int}[][]$ ("int köşeli parantez köşeli parantez" biçiminde okunur) türündendir. $a[i]$ ise $\text{int}[]$ türündendir. Böyle dizilerde bir elemana birden fazla köşeli parantezle erişilir. $a[i][k]$ ifadesi a dizisinin i 'inci elemanın belirttiği dizinin k 'inci elemanıdır. Örneğin:

Örneğin:

```
using System;
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int[][] a;

            a = new int[3][];
            a[0] = new int[] { 1, 2, 3 };
            a[1] = new int[] { 4, 5 };
            a[2] = new int[] { 6, 7, 8, 9 };

            for (int i = 0; i < a.Length; ++i)
            {
                for (int k = 0; k < a[i].Length; ++k)
                    Console.Write("{0} ", a[i][k]);
                Console.WriteLine();
            }
        }
    }
}
```

Örneğin:

```
using System;
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string[][] students;

            students = new string[4][];

```

```

students[0] = new string[5] { "Ali", "Veli", "Selami", "Ayşe", "Fatma" };
students[1] = new string[3] { "Emine", "Sacit", "Ahmet" };
students[2] = new string[4] { "Erhan", "Ayhan", "Sibel", "Şükrü" };
students[3] = new string[2] { "İnci", "İsmet" };

for (int i = 0; i < students.Length; ++i)
{
    for (int k = 0; k < students[i].Length; ++k)
    {
        if (k != 0)
            Console.Write(", ");
        Console.Write("{0}", students[i][k]);
    }
    Console.WriteLine();
}
}
}
}

```

Dizi dizelerine de new operatörü sırasında ilkdeğer verilebilir:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string[][] students;

            students = new string[4][] {
                new string[5] { "Ali", "Veli", "Selami", "Ayşe", "Fatma" },
                new string[3] { "Emine", "Sacit", "Ahmet" },
                new string[4] { "Erhan", "Ayhan", "Sibel", "Şükrü" },
                new string[2] { "İnci", "İsmet" }
            };

            for (int i = 0; i < students.Length; ++i)
            {
                for (int k = 0; k < students[i].Length; ++k)
                {
                    if (k != 0)
                        Console.Write(", ");
                    Console.Write("{0}", students[i][k]);
                }
                Console.WriteLine();
            }
        }
    }
}

```

Çok Boyutlu Dizilerle Dizi Dizileri Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklar

Hem çok boyutlu diziler hem de dizi dizileri matrisel kavramları ifade etmekte kullanılabilir. Bu bakımından çok boyutlu dizilerle dizi dizileri kullanım amacı bakımından birbirlerine benzemektedir. Bunların arasındaki farklılıklar dört maddeyle açıklanabilir:

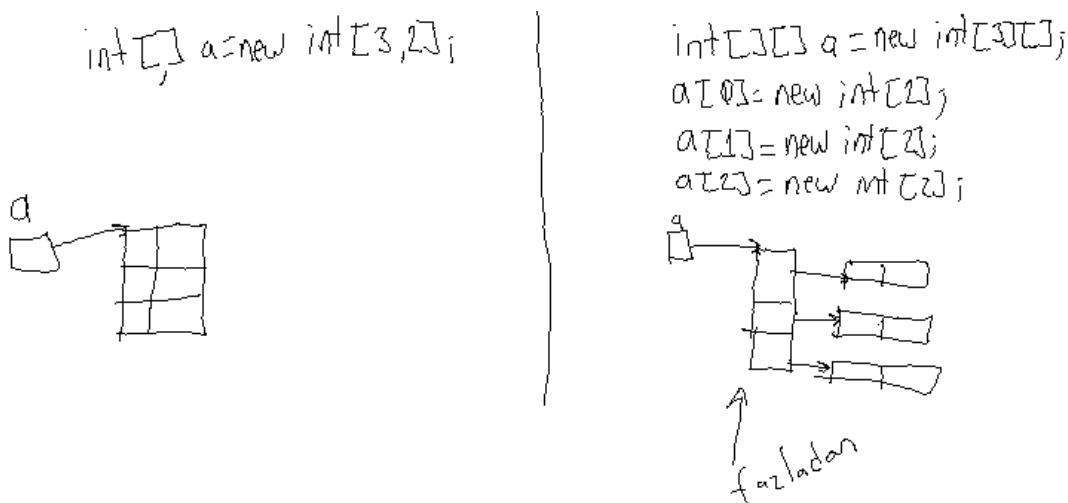
- 1) Çok boyutlu diziler köşeli parantez içerisinde virgülle, dizi dizileri birden fazla köşeli parantezle bildirilirler. Örneğin:

```

int[,] a;
int[][] b;

```

- 2) Çok boyutlu dizilerde elemanlara $a[i, k]$ sentaksı ile dizi dizilerinde ise $a[i][k]$ sentaksı ile erişilmektedir.
- 3) Dizi dizileri çok boyutlu dizilere göre toplamda bellekte daha fazla yer kaplamaktadır. Çünkü asıl dizi de yer bellekte yer kaplar. Örneğin:

- 4) Çok boyutlu dizilerde her satırda aynı sayıda eleman bulunur. Fakat dizi dizilerinde her satırda farklı sayıda elemanlar bulunabilmektedir. Örneğin "5 sınıfı olan bir okulda her sınıfta 30 öğrenci varsa" onların isimlerini tutmak için çok boyutlu bir dizi (5 satır, 30 sütun) daha uygundur. Ancak "eğer her sınıfta aynı sayıda öğrenci yoksa" bu durumda dizi dizileri daha uygun olur.

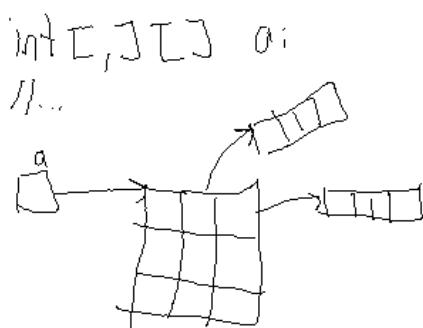
- 5) Çok boyutlu diziler için toplamda tek bir new işlemi ile tahsis yapılır. Halbuki dizi dizileri söz konusu olduğunda önce asıl dizi için sonra eleman olan diziler için ayrı new işlemleriyle tahsisat yapılmaktadır.

Dizi Dizilerine İlişkin Karmaşık Durumlar

Çok boyutlu bir dizi dizisi söz konusu olabilir. Örneğin:

```
int[,][] a;
```

Burada asıl dizi iki boyutludur. Bu iki boyutlu dizinin her elemanı $\text{int}[]$ türündendir:

Örneğin:

```
using System;
namespace CSD
{
    class App
```

```

{
    public static void Main()
    {
        int[,][] a;

        a = new int[2, 3][]
        {
            {new int[] {1, 2}, new int[] {3, 4, 5}, new int[] {6}},
            {new int[] {7, 8, 9, 10}, new int[] {11, 12}, new int[] {13, 14, 15} }
        };

        Console.WriteLine(a[1, 2][0]);      // 13
    }
}

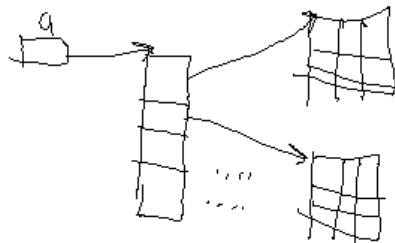
```

Bir dizi dizisi çok boyutlu dizileri tutuyor olabilir. Örneğin:

```
int[,] a;
```

Burada asıl dizi tek boyutludur. Bu dizinin her elemanı iki boyutlu bir diziyi göstermektedir:

```
int[,], a
//...
```


Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int[,][] a;

            a = new int[3][,]
            {
                new int[2, 2] { { 1, 2 }, { 3, 4 } },
                new int[2, 3] { { 5, 6, 7 }, { 8, 9, 10 } },
                new int[3, 3] { { 11, 12, 13 }, { 14, 15, 16 }, { 17, 18, 19 } }
            };

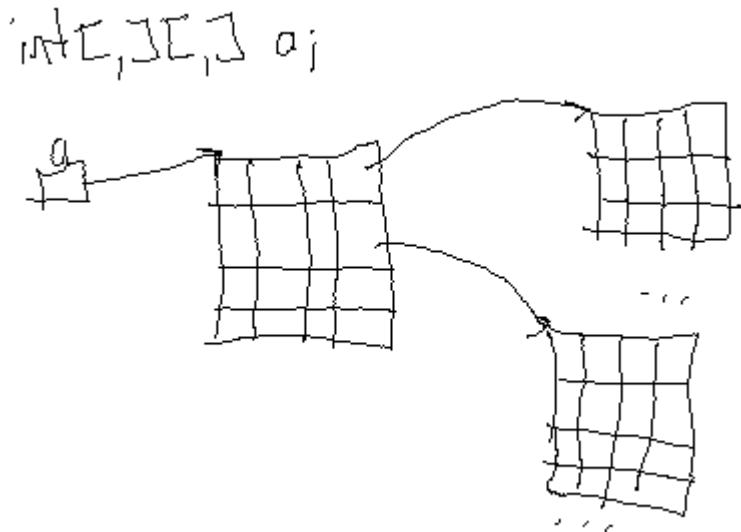
            Console.WriteLine(a[2][1, 2]);      // 16
        }
    }
}

```

Tabii çok boyutlu bir dizi dizisinin her elemanı da çok boyutlu bir dizi olabilir. Örneğin:

```
int[,][,] a;
```

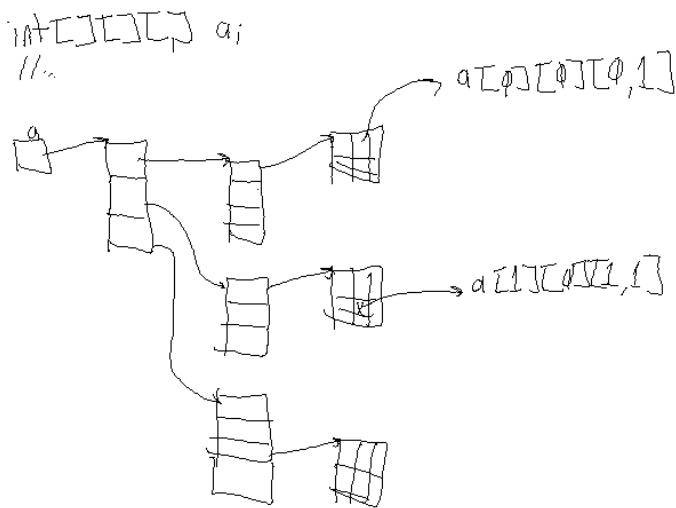
Burada asıl dizi iki boyutludur. Bu dizinin elemanları iki boyutlu dizileri göstermektedir.

Bir dizi dizisi, dizi dizilerinden oluşabilir. Yani dizi dizisi dizisi söz konusu olabilir. Örneğin:

```
int[][][,] a;
```

Burada asıl dizi tek boyutludur. Bu dizi dizi dizilerinin referanslarını tutar. Onlar da iki boyutlu dizileri tutmaktadır:

Örneğin:

```
using System;  
  
namespace CSD  
{  
    class App  
    {  
        public static void Main()  
        {  
            int[][][,] a;  
  
            a = new int[3][][]  
            {  
                new int[2][]  
                {
```

```
        new int[] {1, 2},  
        new int[] {3, 4, 5}  
    },  
    new int[1][]  
    {  
        new int[] {6, 7}  
    },  
    new int[3][]  
    {  
        new int[] {8, 9},  
        new int[] {10, 11},  
        new int[] {12, 13, 14}  
    }  
};  
//...  
}  
}
```

foreach Döngüleri

foreach döngüleri dizi gibi işleme sokulabilen sınıflarla ve yapılarla kullanılabilmektedir. (Daha teknik bir anlatımla foreach döngüleri IEnumerable arayüzü destekleyen sınıflarla ve yapılarla kullanılabilir.) C#'taki diziler de IEnumerable arayüzü desteklediği için foreach döngülerini dizilerle de kullanabiliriz.

`foreach` döngüsünün genel biçimi şöyledir:

foreach (<tür> <döngü değişkeninin ismi> in <dizilim türünden referans>)
 <deyim>

`foreach` döngüsü şöyle çalışır: Her yinelemede dizilimin bir sonraki elemanı döngü değişkenine aktarılır ve döngü deyimi çalıştırılır. Programcı döngü değişkenininizi dizilimin sıradaki elemanı olarak döngü deyiminde kullanabilmektedir. Dizilimin tüm elemanları bitince döngü de bitmiş olur. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int[] a = { 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 };

            foreach (int x in a)
                Console.WriteLine(x);
        }
    }
}
```

Şüphesiz foreach döngüsüyle yapılabilen her şey for döngüsüyle de yapılmaktadır. Ancak foreach döngüleri bazı durumlarda çok pratik kullanıma sahiptir. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string[] names = { "ali", "veli", "selami", "ayşe", "fatma" };
        }
    }
}
```

```

        foreach (string name in names)
            Console.WriteLine(name);
    }
}
}

```

Örneğin:

```

using System;
using System.IO;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int index;

            foreach (string file in Directory.GetFiles(@"c:\windows"))
            {
                index = file.LastIndexOf('\\');
                Console.WriteLine(file.Substring(index + 1));
            }
        }
    }
}

```

foreach döngüsünün döngü değişkeni read-only'dır. Yani biz bunun içindeki değeri kullanabiliriz fakat ona yeni değer atayamayız. Örneğin:

```

int[] a = { 1, 2, 3, 4, 5 };

foreach (int x in a)
{
    x = 10;          // error!
}
//...

```

foreach döngüsünde dizimin elemanları döngü değişkenine tür dönüştürme operatörüyle atanmaktadır. Dolayısıyla döngü değişkeninin türüyle dizimin türü farklı olabilir. Örneğin:

```

long[] a = { 1, 2, 3, 4, 5 };

foreach (int x in a)      // geçerli
    Console.WriteLine(x);

```

O halde:

```

foreach (T x in a)
{
    //...
}

```

işleminin eşdeğeri (fakat tam değil) şöyledir:

```

for (int i = 0; i < a.Length; ++i)
{
    T x = (T) a[i];
    //...
}

```

`foreach` döngüsünde döngü değişkeni yalnızca döngünün içerisinde kullanılır, döngünün dışarısında kullanılamaz.

`foreach` ile çok boyutlu bir dizi de dolaşılabilir. Bu durumda dizinin tüm elemanları elde edilir. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int[,] a;

            a = new int[3, 2] { { 1, 2 }, { 3, 4 }, { 5, 6 } };

            foreach (int x in a)
                Console.WriteLine("{0} ", x);
            Console.WriteLine();
        }
    }
}
```

Dizi dizileri de `foreach` deyimi ile dolaşılabilir. Tabi bu durumda dizinin her elemanı bir dizi olur. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int[][] a = new int[3][];
            {
                new int[] { 1, 2, 3 },
                new int[] { 4, 5 },
                new int[] { 6, 7, 8, 9 }
            };

            foreach (int[] x in a)
            {
                foreach (int y in x)
                    Console.WriteLine("{0} ", y);
                Console.WriteLine();
            }
        }
    }
}
```

`foreach` döngüleri her derde deva değildir. Biz bazı işlemleri `foreach` döngüleriyle yapamayız. Örneğin `foreach` döngüsü ile bir diziyi tersten dolaşamayız. Onun için normal `for` döngüsü gereklidir:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
```

```

int[] a = { 1, 2, 3, 4, 5 };

for (int i = a.Length - 1; i >= 0; --i)
    Console.WriteLine("{0} ", a[i]);

Console.WriteLine();
}
}
}

```

Ya da bir diziyi biz atlaya atlaya (örneğin birer atlayarak) foreach döngüsüyle etkin dolaşamayız. Ya da örneğin dizinin yan yana elemanlarını foreach döngüsüyle işleme sokamayız. Dizinin belli bir elemanından itibaren geri kalan kısmını yine foreach döngüsüyle dolaşamayız.

foreach döngülerinin içerisinde de break ve continue deyimlerini kullanabiliriz. break foreach döngüsünü sonlandırırken continue da sonraki yinelemeye geçişini sağlamaktadır.

Sınıflarda Temel Erişim Kuralları

Sınıfların elemanları beş erişim belirleyicisinden birine sahip olabilir:

```

public
protected
private
internal
protected internal

```

Biz bir sınıfı bu bağlamda bölümlerden oluşuyormuş gibi düşünebiliriz. Sınıfın public elemanları public bölümünü, private elemanları private bölümünü vs. oluşturmaktadır.

Sınıflardaki temel erişim kuralları iki maddeyle özetlenebilir:

- 1) Sınıfın dışından o sınıf türünden referans ya da sınıf ismi kullanılarak sınıfın yalnızca public bölümüne erişilebilir.
- 2) Sınıfın kendi içerisinde o sınıfın her bölümünü erişilebilir.

Ayrıca nesne yaratılırken başlangıç metodunun da erişilebilir olması gerekmektedir. Yani biz sınıfın dışından new operatörüyle o sınıf türünden nesne yaratırken sınıfın başlangıç metodunun public bölümde olması gereklidir. (Sınıf için hiçbir başlangıç metodu yazmamışsa derleyici içi boş başlangıç metodunu public bölümde yazar)

Sınıfın internal bölümü aynı assembly'de (yani dll'de ya da .exe'de) public, başka bir assembly'de private etkisi yaratan bölümdür. Örneğin A.DLL'nin içerisinde Sample ve Mample isimli iki sınıf olsun. Biz Mample içerisinde Sample'daki internal elemanlara erişebiliriz. Çünkü burada erişim aynı assembly'den (yani DLL'den) yapılmaktadır. Ancak Sample'daki internal elemanlara örneğin bir exe içerisindeki bir sınıfın erişemeyiz.

Sınıfın protected bölümü dışarıdan erişime kapalı fakat türemiş sınıflardan erişme açıktır. protected bölüm türetme konusunda ele alınacaktır.

Sınıfın protected internal bölümü aynı assembly'den erişimlerde public, başka assembly'den erişimlerde protected etkisi yaratan bölümdür. (Yani aslında internal yerine private internal yazımı daha uygun olabilirdi. Fakat zaten private default olduğu için yalnızca internal bunun için yeterli görülmüştür.)

Sınıfın en korunaklı olanın en az korunaklı olana doğru bölümlerinin sıralaması şöyledir:

```
private  
protected  
internal  
protected internal  
public
```

Kapsülleme Prensibi (Encapsulation)

Kapsülleme NYPT'nin en önemli anahtar kavramlarından biridir. Kapsülleme "bir olgunun bir sınıf ile temsil edilip onun dışarıyı ilgilendirmeyen elemanlarını private bölüme yerleştirerek dışarıya yalnızca public arayüzü ile sunmak" anlamına gelir. Böylece iyi kapsüllenmiş sınıflar onu kullananların kafasını karıştırmazlar. Aslında kapsülleme dış dünyada da karşımıza çıkan bir olgudur. Örneğin bir otomobilin gaz, fren, debriyaj aksamları public elemanlardır. Kaputun içerisindekiler ise private bölümü oluşturmaktadır. Ya da örneğin televizyonun kumandası public bölümü oluşturur. Televizyonun içendekiler private bölümdedir.

Örneğin bir sınıfta dışarıdan çağrılabilecek DoSomethingImportant isimli bir metot bulunuyor olsun. Bu metodun da kendi içerisinde Foo, Bar ve Tar metotlarını çağrıdığını düşünelim. Foo, Bar ve Tar metotları işin belirli parçalarını yapan metotlardır. Bu durumda onların gereksiz bir biçimde public bölüme yerleştirilmesi hem kafa karıştırır hem de onların sınıfı kullananlar tarafından yanlışlıkla çağrılmaması sorunlara yol açabilir. (Örneğin eğer arabanın kaputu olmasaydı, yoldan geçen birileri ona zarar verebilirdi). Örneğin:

```
using System;  
  
namespace CSD  
{  
    class App  
    {  
        public static void Main()  
        {  
            //...  
        }  
    }  
  
    class Sample  
    {  
        public void DoSomethingImportant()  
        {  
            //...  
            Foo();  
            //...  
            Bar();  
            //...  
            Tar();  
            //...  
        }  
  
        private void Foo()  
        {  
            //...  
        }  
  
        private void Bar()  
        {  
            //...  
        }  
  
        private void Tar()  
        {  
            //...  
        }  
    }  
}
```

```
}
```

Bir sınıf dokümante edilirken onun her bölümünün dokümante edilmesine gerek yoktur. Yalnızca public (ve protected) bölümlerinin dokümante edilmesi yeterlidir. Çünkü zaten diğer elemanlara dışarıdan erişilemeyecektir.

Bir sınıf için iki bakış açısı vardır: Sınıfı yazanların bakış açısı ve kullananların bakış açısı. Sınıfı kullananlar sınıfın yalnızca public bölümünü bilseler yeterlidir. Sınıfı yazanların ise her bölümü bilmesi gereklidir. İşte .NET gibi, Java gibi bileşen tabanlı ortamlarda bir programcı başkaları tarafından yazılmış olan pek çok sınıfı kullanıyor olabilir. O sınıfları öğrenirken kullan kişilerin bakış açısıyla yalnızca erişebildiği public bölümü öğrenmesi yeterlidir. Aksi takdirde kafası karışır.

Değişkenlerin İsimlendirilmesi ve Harflendirilmesi

Değişkenleri isimlendirirken onların telaffuz edilebilir ve anlamlı olmasına özen göstermeliyiz. İsimlendirmede harflendirme (büyük harf-küçük harf kullanımı) de önemli bir unsurdur. Üç harflendirme biçimini programlamada yaygın olarak kullanılmaktadır:

1) Klasik C Tarzı: Bu stilde değişkenler küçük harflerle isimlendirilir. Birden fazla sözcükten oluşan değişkenlerin arasına alt tire getirilir. Örneğin:

```
number_of_students  
max_val  
minimum_cost  
create_window
```

C#'ta bu tarz hiç kullanılmamaktadır.

2) Pascal Notasyonu (Pascal Casting): Bu harflendirme biçiminde her sözcüğün ilk harfi büyük diğer harfleri küçük yazılır. Örneğin:

```
NumberOfStudents  
MaxVal  
CreateWindow
```

3) Deve Notasyonu (Camel Casting): Bu biçimde ilk sözcüğün tüm harfleri küçük harflerle yazılır. Sonraki sözcüklerin yalnızca ilk harfleri büyük yazılır. Örneğin:

```
numberOfSectors  
maxVal  
createWindow
```

C#'ta geleneksel olarak isim alanı isimleri, sınıf isimleri ve sınıfların public elamanları Pascal notasyonuyla, yerel değişkenler, parametre değişkenleri, sınıfların protected ve private elemanları deve notasyonuyla harflendirilmektedir. (Örneğin Java'da sınıf isimleri Pascal tarzı diğer bütün isimler deve notasyonuyla harflendirilmektedir. Bir yazılımcının hangi ortamdaysa onun geleneğine uyması tavsiye edilmektedir.)

Sınıfın public Olmayan Veri Elemanlarının İsimlendirilmesi

Bazı programcılar (fakat hepsi değil) okunabilirliği sağlamak için sınıfın public olmayan veri elemanlarını özel bazı örnekler kullanarak isimlendirmektedir. Böylece bir metotta bir değişkenin yerel mi olduğu yoksa sınıfın bir veri elemanı mı olduğu kolaylıkla anlaşılmaktadır. public olmayan veri elemanlarını m_xxx ya da d_xxx biçiminde isimlendirmek yaygındır. Biz kursumuzda (ve sonraki kurslarda) sınıfın public olmayan veri elemanlarını m_xxx biçiminde isimlendireceğiz. Böylece örneğin:

```

public void Foo()
{
    //...
    m_maxCount = 10;
    //...
}

```

gibi bir koda bakan kişi m_maxCount değişkeninin sınıfın bir veri elemanı olduğunu hemen anlayacaktır.

Sınıfın Veri Elemanlarının Gizlenmesi (Data Hiding) Prensibi

NYPT'nin diğer önemli bir prnesibi de veri elemanlarının sınıfın private bölümüne yerleştirilerek dışarıdan gizlenmesidir. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Date date = new Date(10, 12, 2012);

            date.Disp();
        }
    }

    class Date
    {
        private int m_day;
        private int m_month;
        private int m_year;

        public Date(int day, int month, int year)
        {
            m_day = day;
            m_month = month;
            m_year = year;
        }

        public void Disp()
        {
            Console.WriteLine("{0}/{1}/{2}", m_day, m_month, m_year);
        }
    }
}

```

Veri elemanları sınıfın iç işleyişine ilişkindir. Bu nedenle bunların gizlenmesinin aşağıda açıklayacağımız bazı faydaları vardır.

Sınıfın veri elemanları private bölüme yerleştirildiğinde artık onlara dışarıdan erişilemez. Onlara erişebilmek için sınıf içerisinde public düzeyde get ve set metodlarının bulundurulması gereklidir. Get metodunu private veri elemanlarının değerlerini bize veren metodlardır, set metodları da onlara değer yerleştirilen metodlardır. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App

```

```

{
    public static void Main()
    {
        Date date = new Date();

        date.SetDay(10);
        date.SetMonth(12);
        date.SetYear(2012);

        Console.WriteLine("{0}/{1}/{2}", date.GetDay(), date.GetMonth(), date.GetYear());
    }
}

class Date
{
    private int m_day;
    private int m_month;
    private int m_year;

    public int GetDay()
    {
        return m_day;
    }

    public void SetDay(int day)
    {
        m_day = day;
    }

    public int GetMonth()
    {
        return m_month;
    }

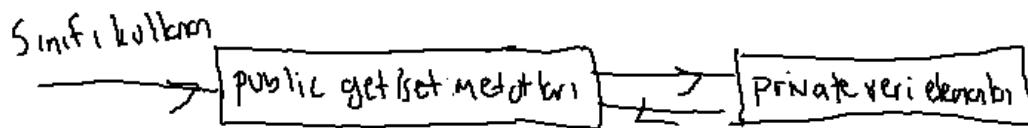
    public void SetMonth(int month)
    {
        m_month = month;
    }

    public int GetYear()
    {
        return m_year;
    }

    public void SetYear(int year)
    {
        m_year = year;
    }
}
}

```

Böylece private veri elemanlarına doğrudan değil public metodlarla erişmiş oluruz.

Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App

```

```

    {
        public static void Main()
        {
            Complex z = new Complex();

            z.SetReal(10);
            z.SetImag(3);

            Console.WriteLine("{0}+{1}i", z.GetReal(), z.GetImag());
        }
    }

    class Complex
    {
        private double m_real;
        private double m_imag;

        public double GetReal()
        {
            return m_real;
        }

        public void SetReal(double real)
        {
            m_real = real;
        }

        public double GetImag()
        {
            return m_imag;
        }

        public void SetImag(double imag)
        {
            m_imag = imag;
        }
    }
}

```

Sınıfın veri elemanlarını private bölgeye yerleştirerek onlara get ve set meotlarıyla erişmenin ne faydası vardır?

Sınıfın Veri Elemanlarının private Bölümde Gizlenmesinin Anlamı

1) Sınıfın veri elemanları iç işleyişe ilişkindir. Bu nedenle onların gizlenmesi olası değişikliklerden daha önce yazılmış kodların etkilenmemesini sağlar. Deneyimler veri elemanlarının isim ve tür bakımından çok sık değiştirildiğini göstermektedir. Eğer biz veri elemanlarını public bölgeye yerleştirirsek, onları herkes programında kullanabilir. Bu durumda onlarda değişiklik olduğunda onları kullanmış olan kodlar geçersiz kalır. Eğer biz onları private bölgeye yerleştirip dışarıya kapatarak, erişimi public metotlarla yapmaya zorlarsak o veri elemanları değiştirildiğinde o metotların içini yeniden yazarak bu değişiklikten sınıfı kullananların etkilenmesini engelleyebiliriz. Bir sınıf için iki kod söz konusudur: Sınıfın kendi kodları ve sınıfı kullanan kodlar. Sınıfı kullanan kodların sınıfın veri elemanları değiştiğinde etkilenmemesi istenir. Örneğin yukarıdaki Date sınıfında biz bir değişiklik yaparak tarihi bir string nesnesinde tutmak isteyebiliriz. Bu durumda tek yapacağımız şey Get ve Set metodlarının içini değiştirmektir:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {

```

```

        Date date = new Date();

        date.SetDay(10);
        date.SetMonth(12);
        date.SetYear(2012);

        Console.WriteLine("{0}/{1}/{2}", date.GetDay(), date.GetMonth(), date.GetYear());
    }
}

class Date
{
    private string m_date;      // "dd/mm/yyyy"

    public Date()
    {
        m_date = "01/01/1900";
    }

    public int GetDay()
    {
        return int.Parse(m_date.Substring(0, 2));
    }

    public void SetDay(int day)
    {
        m_date = m_date.Remove(0, 2).Insert(0, string.Format("{0:D2}", day));
    }

    public int GetMonth()
    {
        return int.Parse(m_date.Substring(3, 2));
    }

    public void SetMonth(int month)
    {
        m_date = m_date.Remove(3, 2).Insert(3, string.Format("{0:D2}", month));
    }

    public int GetYear()
    {
        return int.Parse(m_date.Substring(6, 4));
    }

    public void SetYear(int year)
    {
        m_date = m_date.Remove(6, 4).Insert(6, string.Format("{0:D2}", year));
    }
}

```

Göründüğü gibi bu değişiklikten Main metodundaki sınıfı kullanan kodar etkilenmemiştir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta sınıfın veri elemanları değiştiğinde sınıfın metodlarının (örneğin Get ve Set metodlarının) parametrik yapısının ve geri dönüş değerlerinin değiştirilmeden yalnızca onların içlerinin değiştirilmesidir.

2) Eğer veri elemanlarını public bölüme yerleştirirsek bunlara herkes erişir ve bunlara yanlışlıkla geçersiz değerler atayabilir. Örneğin Date sınıfında programcı yanlışlıkla m_day elemanına 60 gibi bir değer atayabilir. Oysa veri elemanlarını private bölüme yerleştirip onlara Set metodlarıyla değer atanmasına izin verirsek, bu Set metodları içerisinde aralık kontrolü yapabiliriz. Yani değerlerin geçerliliğini sınayabiliriz (validation).

3) Bazen sınıfın birbirleriyle ilişkili veri elemanları söz konusu olabilir. Yani bir veri elemanı değiştirildiğinde diğer bazı elemanların da değiştirilmesi gerekiyor olabilir. Eğer biz sınıfın veri elemanlarını

public bölüme yerleştirirsek bu karmaşık ilişkiyi sınıfı kullanan kişilerin bilmesi gereklidir. Halbuki biz veri elemanlarını private bölüme yerleştirip onlara değer atamak için Set metotları bulundurursak bu metotların içerisinde bu ayarlamaları biz kendimiz yapabiliyoruz.

4) Bazen veri elemanlarına değer atarken ve onların değerlerini alırken ilave bazı işlemlerin de yapılması gereklidir. Örneğin, programcı bazı log işlemlerinin bu sırada yapılması isteyebilir. Bazen veri elemanlarına değer yerleştirirken ve onlardan değer alınırken bazı donanımsal ayarlamaların vs. yapılması gerekebilmiştir. İşte veri elemanlarını public bölüme yerleştirirsek bunları sınıfı kullanan kişilerin sorumluluğuna bırakırız. Halbuki onları private bölüme yerleştirip onlara erişimi get ve set metotlarıyla yapmaya zorlarsak bu işlemleri o metotların içerisinde arka planda biz yapabiliyoruz.

Fakat yine de bazı durumlarda (ancak %5'lük durumlar) yukarıdaki maddelerin hiçbir geçerli olmayabilir. Bu durumda veri elemanlarını doğrudan public bölüme yerlestirebiliriz.

Sınıfların Property Elemanları

C#'ta sınıfın private elemanlarıyla kolay bir biçimde ilişki kurmak için property elemanlar dile sokulmuştur. Property aslında get ve set metodlarının daha kolay kullanılan bir biçimidir. Java ve C++ dillerinde property yoktur, dolayısıyla o dillerde private elemanlara erişmek için doğrudan get ve set metodları kullanılır. Ancak C#'ta get ve set metodları yerine property'ler bu amaç için daha uygundur.

Property bildiriminin genel biçimi şöyledir:

```
[erişim belirleyicisi] [static] <tür> <property ismi>
{
    get
    {
        //...
    }

    set
    {
        //...
    }
}
```

Bir property get ve set bölümlerinden oluşmaktadır. Bu bölümlerden yalnızca herhangi biri bulunabilir ya da her iki bölüm de bulunabilir. Eğer property'nin hem get hem de set bölümü bulunuyorsa bunların yazılma sırası önemli değildir.

Property'ler veri elemanı gibi kullanılan metodlardır. Bir property ya içerisindeki değeri almak ya da içerisine değer yerleştirmek için kullanılır. Örneğin P bir property elemanı olsun:

```
r.P = 100;           // değer yerleştirme
result = r.P + 50;   // değer alma
Console.WriteLine(r.P); // değer alma
```

Bir property değer alma amacıyla kullanılırsa property'nin get bölümü, değer yerleştirmek amacıyla kullanılırsa set bölümü çalıştırılır.

Eğer bir property ++ ve -- operatörleriyle ya da +=, -= gibi işlemli atama operatörleriyle kullanılıyorsa property'nin önce get bölümü çalıştırılır sonra ilgili yapıp bu kez set bölümü çalıştırılır. Yaniş bu operatörler property'nin hem get hem de set bölümünün çalıştırılmasına yol açmaktadır. Örneğin:

```
++r.P ;
```

Bu işlem aşağıdaki ile eşdeğerdir:

```
r.P = r.P + 1;
```

Yani property'nin önce get bölümü çalıştırılır oradan bir değer elde edilir sonra set bölümü çalıştırılır.

Property'nin set bölümü geri dönüş değeri void olan parametresi property türünden olan bir metot gibidir. Property'ye atanan değer set bölümünde parametre olarak aktarılır. set bölümünde value anahtar sözcüğü property'ye atanan değeri temsil eder. Biz set bölümünde tipik olarak private veri elemanına value değerini atarız.

Property'nin get bölümü parametresi olmayan, geri dönüş değeri property türünden olan bir metot gibidir. get bölümünde tipik olarak private veri elemanıyla return edilmektedir. Property'nin içerisindeki değer alınmak istendiğinde get bölümü çalıştırılır, buradan geri döndürülen değer işleme sokulur. value anahtar sözcüğü get bölümünde kullanılamaz, yalnızca set bölümünde kullanılabilir.

Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample s = new Sample();
            int result;

            s.A = 10;
            result = s.A + 20;
            Console.WriteLine(result);
        }
    }

    class Sample
    {
        private int m_a;

        public int A
        {
            get
            {
                //...
                return m_a;
            }

            set
            {
                //...
                m_a = value;
            }
        }
    }
}
```

Property kullanımına diğer bir örnek:

```
using System;

namespace CSD
{
```

```

class App
{
    public static void Main()
    {
        Date date = new Date();

        date.Day = 10;
        date.Month = 12;
        date.Year = 2008;

        Console.WriteLine("{0}/{1}/{2}", date.Day, date.Month, date.Year);
    }
}

class Date
{
    private int m_day;
    private int m_month;
    private int m_year;

    public int Day
    {
        get { return m_day; }
        set { m_day = value; }
    }

    public int Month
    {
        get { return m_month; }
        set { m_month = value; }
    }

    public int Year
    {
        get { return m_year; }
        set { m_year = value; }
    }
}
}

```

Yalnızca get bölümüne sahip property'lere read-only property'ler, yalnızca set bölümüne sahip property'lere write-only property'ler, hem get hem de set bölümüne sahip property'lere read-write property'ler denilmektedir.

Anahtar Notlar: Visual Studio IDE'sinde imleci bir veri elemanın üzerine getirip bağlam menüsünden “Refactor/Encapsulate Field” seçilirse (Ctrl R + Ctrl E) IDE bize property'yi otomatik olarak yazmaktadır.

Aşağıda Complex sınıfının elemanlarına yine property'ler yoluyla erişilmektedir:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Complex z = new Complex();

            z.Real = 3;
            z.Imag = 5;

            Console.WriteLine("{0}+{1}i", z.Real, z.Imag);
        }
    }
}

```

```

class Complex
{
    private double m_real;
    private double m_imag;

    public double Real
    {
        get { return m_real; }
        set { m_real = value; }
    }

    public double Imag
    {
        get { return m_imag; }
        set { m_imag = value; }
    }
}

```

Bir property ++, -- ya da işlemli atama operatörleri ile (örneğin +=, -= gibi) kullanılırsa önce property'nin get bölümü sonra da set bölümü çalıştırılır. Örneğin:

```
++z.Real;
```

Burada aslında yapılmak istenen şey şudur:

```
z.Real = z.Real + 1;
```

Dolayısıyla property'nin önce get bölümü çalıştırılır. get bölümünden elde edilen değer 1 toplanır ve set bölümü çalıştırılır. Aynı durum işlemli atama operatörleri için de geçerlidir. Örneğin:

```
z.Real += 2;
```

Bu işlemin eşdeğeri şöyledir:

```
z.Real = z.real + 2;
```

Önce property'nin get bölümü çalıştırılacak, elde edilen değere 2 toplanıp set bölümü seçilecektir.

Bugüne kadar aslında bazı sınıfların bazı property elemanlarını kullanmıştık. Örneğin string sınıfının Length isimli read-only property elemanı bize string'in karakter uzunluğunu vermektedir. Biz bu karakter uzunluğunun Length property'sinin get bölümü tarafından nasıl verildiğini bilmek zorunda değiliz. Bu tamamen sınıfı yazanların bilmesi gereken bir konudur. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string s = "ankara";
            int len;

            len = s.Length;           // Property'nin get bölümü bize değeri veriyor.
            Console.WriteLine(len);
        }
    }
}

```

Static Property'ler

Sınıfin static veri elemanlarının da private bölüme yerleştirilmesi ve onlara property'lerle erişilmesi iyi bir tekniktir. Bunun için static property'ler kullanılır. Static property'lerin get ve set bölgeleri static metodlar gibi değerlendirilmektedir. Yani static property'lere sınıf ismiyle erişilir. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample.Val = 10;
            Console.WriteLine(Sample.Val);
        }
    }

    class Sample
    {
        private static int m_val;

        public static int Val
        {
            get { return m_val; }
            set { m_val = value; }
        }
        //...
    }
}
```

Otomatik Property'ler

Otomatik property özelliği C#'a Microsoft'un C# Language Reference 3.0 ile dahil edilmiştir. Daha sonra ECMA ve ISO'nun 5'inci versiyonuna da sokulmuştur. Otomatik property'ler aslında property yazımının kolaylaştırılması için düşünülmüş bir sentaktır. Eğer property'ler private elemanlara get ve set dışında bir şey yapmıyorsa bu özellik sayesinde kolay bir biçimde oluşturulabilmektedir. Otomatik property'lerin genel biçimini söylemek:

```
[erişim belirleyicisi] [static] <tür> <property ismi>
{
    [get;]
    [set;]
}
```

Otomatik property yazımında get ve set bölgelerinin belirtildiğine bu bölgelerin ';' atomu ile kapatıldığına dikkat ediniz. Tabii otomatik property'ler de "read-only", "write-only" ya da "read/write" olabilmektedir. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample s = new Sample();
            s.A = 10;
        }
    }
}
```

```

        Console.WriteLine(s.A);
    }
}

class Sample
{
    public int A
    {
        get;
        set;
    }
    //...
}

```

İlk bakışta bu kod anlamsız gelebilir. Çünkü property'ler private veri elemanlarını get ve set etmek için kullanılmaktadır. Oysa yukarıdaki kodda ne private veri elemanı vardır ne de get ve set bölümünün blokları. Pekiyi o halde yukarıdaki kodun anlamı nedir? İşte aslında yukarıdaki kodun eşdeğeri tamamen şöyledir:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample s = new Sample();

            s.A = 10;
            Console.WriteLine(s.A);
        }
    }

    class Sample
    {
        private int m_comiler_generated_name;

        public int A
        {
            get { return m_comiler_generated_name; }
            set { m_comiler_generated_name = value; }
        }
        //...
    }
}

```

Göründüğü gibi aslında bir otomatik property yazdığımızda derleyici sınıf'a private bir veri elemanı ekleyip otomatik property'nin get bölümünde bu veri elemanın değerini geri döndürmeyecektir. set bölümünde de bu veri elemanına değer atamaktadır.

Otomatik property'ler get ve set bölümlerinde yalnızca private veri elemanına değer yerleştirip, o değeri alan property'lerin yazımını kolaylaştırmaktadır. Eğer get ve set bölümlerinde başka birtakım şeyler yapılacaksa bunun otomatik property'ler kullanılamaz. Pekiyi otomatik bir property için daha sonraları get ve set bölümlerinde başka şeyler yapmak istenirse bu nasıl sağlanacak? İşte programcı bu tür durumlarda sınıfın yeni versiyonunu oluştururken artık ilgili property'yi otomatik olmaktan çıkartmak zorundadır. Yani sınıf kendisi bir private veri elemanı eklemeli, get ve set bölümünün içini kendisi istediği gibi yazmalıdır. Bu işlemler sonucunda otomatik property'yi kullanan kodlarda bir değişiklik gerekmeyecektir.

Programcı tarafından otomatik bir property'nin bildirildiğini düşünelim. Pekiyi biz bu otomatik property'nin get ve set işlemi yaptığı private veri elemanını sınıfın bir yerinde nasıl kullanacağız? İşte otomatik

property'ler için derleyicinin koda eklediği private elemanlarının isimleri bilinmediği için onların kullanılması mümkün değildir. Biz sınıf içinde de bu perivate elemanları ancak otomatik property ile kullanabiliriz. Bu durumun bir performans sıkıntısına yol açabileceğini düşünübilirsiniz. Aslında genel olarak böyle bir performans sorunu oluşmamaktadır. Çünkü derleyicinin oluşturduğu arakodlar JIT derlemesi sırasında optimize edildiği için bu türden gereksiz metot çağrımları devre dışı bırakılabilmektedir.

Örneğin:

```
using System;
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample s = new Sample();

            s.A = 10;
            Console.WriteLine(s.A);

            s.Foo();
            Console.WriteLine(s.A);
        }
    }

    class Sample
    {
        public int A
        {
            get;
            set;
        }

        public void Foo()
        {
            A = 20;          // property'nin set bölümü çalıştırılacak
            //...
        }
        //...
    }
}
```

Otomatik property'ler de yine static yapılmaktadır. Bu durumda derleyicinin sınağı ekleyeceği private veri elemanı da static olacaktır.

Yapılar (Structures)

Yapılar sınıflara benzer veri yapılarıdır. (Örneğin Java'da yapı yoktur. C++'ta zaten yapı ile sınıf aynı anlamdadır.) Yapılar tamamen sınıflara benzer bir biçimde bildirilip kullanılarlar. Bildirimlerinde class anahtar sözcüğü yerine struct anahtar sözcüğü kullanılmaktadır. Yapı bildiriminin genel biçimini söyleyelim:

```
struct <isim>
{
    //...
}
```

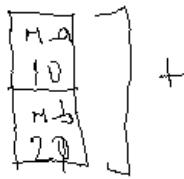
Örneğin:

```
struct Test
{
    //...
}
```

Yapılar da veri elemanlarına ve metodlara sahip olabilirler. Yine yapı elemanlarına da erişmek için nokta operatörü kullanılmaktadır. Yapılar türetmeye kapalı olduğu için protected ve protected internal elemanlara sahip olamazlar.

Yapılar kategori olarak değer türlerine (value types) ilişkindir. Yani bir yapı değişkeni bildirildiğinde o değişken bir adres tutmaz. Bizzat değerin kendisini tutar. Yapı değişkenleri bileşik nesnelerdir. Kendi içerisinde parçaları vardır. Yapı nesnelerinin parçalarına (elemanlarına) yine nokta operatörü ile erişilir. Yapı nesneleri için new operatörü ile tahsisat yapmaya gerek yoktur. Çünkü zaten yapı nesneleri bildirildiğinde onun parçaları için stack'te yer ayrıılır:

```
struct Test
{
    public int m_a;
    public int m_b;
}
...
Test t;
t.m_a = 10;
t.m_b = 20;
```


Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Test t;

            t.m_a = 10;
            t.m_b = 20;

            Console.WriteLine("{0}, {1}", t.m_a, t.m_b);
        }
    }

    struct Test
    {
        public int m_a;
        public int m_b;
    }
}
```

Bir yapının bütün veri elemanlarına değer atamadan o yapı değişkeni ile yapının bir metodu çağrılamaz ve yapı değişkeni bütünsel olarak kullanılamaz. Fakat değer atanmış eleman kullanılabilir. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
```

```

public static void Main()
{
    Test t;

    t.m_a = 10;
    Console.WriteLine(t.m_a);      // geçerli
    t.Foo();                     // error! Yapının tüm elemanlarına değer atanmamış! */
}
}

struct Test
{
    public int m_a;
    public int m_b;

    public void Foo()
    {
        //...
    }
}
}

```

Aynı türden iki yapı değişkeni birbirlerine atanabilir. Bu durumda yapının tüm elemanları diğer yapının karşı gelen elemanlarına atanacaktır.

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Test t;
            Test k;

            t.m_a = 10;
            t.m_b = 20;

            k = t;      // geçerli
            Console.WriteLine("{0}, {1}", k.m_a, k.m_b);
        }
    }

    struct Test
    {
        public int m_a;
        public int m_b;

        public void Foo()
        {
            //...
        }
    }
}

```

Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()

```

```

{
    Test t, k;

    t.m_a = 10;
    t.m_b = 20;

    k = t;

    Console.WriteLine("k.m_a = {0}, k.m_b = {1}", k.m_a, k.m_b);
    Console.WriteLine("t.m_a = {0}, t.m_b = {1}", t.m_a, t.m_b);

    k.m_a = 30;
    k.m_b = 40;

    Console.WriteLine("k.m_a = {0}, k.m_b = {1}", k.m_a, k.m_b);
    Console.WriteLine("t.m_a = {0}, t.m_b = {1}", t.m_a, t.m_b);
}
}

struct Test
{
    public int m_a;
    public int m_b;

    public void Foo()
    {
        //...
    }
}
}

```

Yapılarda da veri elemanlarını private bölüme yerleştirip onlara public property'lerle erişmek iyi bir tekniktir. Örneğin:

```

struct Test
{
    private int m_a;
    private int m_b;

    public int A
    {
        get { return m_a; }
        set { m_a = value; }
    }

    public int B
    {
        get { return m_b; }
        set { m_b = value; }
    }
    //...
}

```

Yapıların da başlangıç metotları bulunabilir. Yapılar için de new operatörü kullanılabilir. Fakat yapılar için new işlemi yapmakla sınıflar için new işlemi yapmak aynı anlamda gelmez. Bir yapı için new uygulandığında stack'te geçici bir yapı değişkeni yaratılır. O yapı değişkeni için başlangıç metodu çağrılır. Böylece new işleminden stack'te yaratılmış bir yapı nesnesi elde edilir. Biz onu başka bir yapı nesnesine atarız. Yaratılan bu geçici değişken onun kullanıldığı ifade bittiğinde otomatik yok edilmektedir. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App

```

```

{
    public static void Main()
    {
        Test t;

        t = new Test(10, 20);
        Console.WriteLine("{0}, {1}", t.A, t.B);
    }
}

struct Test
{
    private int m_a;
    private int m_b;

    public Test(int a, int b)
    {
        m_a = a;
        m_b = b;
    }

    public int A
    {
        get { return m_a; }
        set { m_a = value; }
    }

    public int B
    {
        get { return m_b; }
        set { m_b = value; }
    }
    //...
}
}

```

Yukarıdaki programda yapı için new işlemi şöyle yapılmıştır:

```

Test t;
t = new Test(10, 20);

```

Burada new işlemi ile geçici bir yapı nesnesi oluşturulup, onun için başlangıç metodu çağrılmış ve bu geçici nesne t'ye atanmıştır. Böylece geçici nesnenin tüm parçaları t'ye atanmış durumdadır. Atama işlemi bitince bu geçici nesne de yok edilecektir.

Bir yapı için başlangıç metodunu yazarken yapının tüm elemanlarına başlangıç metodunda değer atanması zorunludur. Halbuki sınıflar için böyle bir zorunluluk yoktur. Pekiyi neden?

Bilindiği gibi bir sınıf için new işlemi yaptığımda new operatörü önce tüm veri elemanlarını sıfırlayıp sonra sınıfın başlangıç metodunu çağırır. Biz sınıfın başlangıç metodunda sınıfın o veri elemanına birsey atamasak bile o elemanda sıfır gözükecektir. Halbuki bir yapı için new yapıldığında new operatörü stack'te yarattığı geçici nesneyi sıfırlamamaktadır. Doğrudan başlangıç metodunu çağrırmaktadır. İşte bu nedenle bizim ona değer atamamız gerekmektedir. Başlangıç metodundan çıktıığında derleyici tüm elemanların içerisinde bir değerin bulunmasını ister.

Yapılar için default başlangıç metodunu yazılabilir. Yapılar için her zaman default başlangıç metodunu derleyici yazar (yani biz herhangi bir başlangıç metodunu yazsak da yazmasak da her zaman derleyici tarafından yazılmaktadır.) Derleyicinin yazdığı default başlangıç metodu da yapının tüm elemanlarını sıfırlamaktadır. Yani başka bir deyişle tüm yapılar için default başlangıç metotları kullanıma hazır bir durumda bulunmaktadır. Bu default başlangıç metodunu yapının tüm elemanlarını sıfırlar.

Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Point pt;

            pt = new Point(10, 20);
            Console.WriteLine("{0}, {1}", pt.X, pt.Y);

            pt = new Point();
            Console.WriteLine("{0}, {1}", pt.X, pt.Y);
        }
    }

    struct Point
    {
        private int m_x;
        private int m_y;

        public Point(int x, int y)
        {
            m_x = x;
            m_y = y;
        }

        public int X
        {
            get { return m_x; }
            set { m_x = value; }
        }

        public int Y
        {
            get { return m_y; }
            set { m_y = value; }
        }
    }
}
```

Yapılara Neden Gereksinim Duyulmaktadır?

Sınıf nesneleri heap'te yapı nesneleri stack'te yaratılmaktadır. Heap'te bir nesnenin yaratılması ve yok edilmesi görelî olarak çok yavaştır. Çok sayıda bileşik nesnenin kullanıldığı bir durumda bunların sınıf yerine yapı olarak ifade edilmesi daha avantajlıdır. Örneğin bir çizim yapılrken binlerce doğru çizilebilmektedir. Doğruyu çizmek için ise iki nokta gereklidir. İşte noktayı temsil eden Point bir yapı olarak bildirilirse çok daha etkin bir çalışma söz konusu olur. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Graphics.DrawLine(new Point(10, 20), new Point(30, 40));
            //...
        }
    }
}
```

```

        }

    }

    class Graphics
    {
        public static void DrawLine(Point pt1, Point pt2)
        {
            pt1.Disp();
            pt2.Disp();
        }
    }

    struct Point
    {
        private int m_x;
        private int m_y;

        public Point(int x, int y)
        {
            m_x = x;
            m_y = y;
        }

        public void Disp()
        {
            Console.WriteLine("X = {0}, Y = {1}", m_x, m_y);
        }
    }
}

```

Burada Point nesneleri new ile stack'te yaratılır, parametre değişkenleri de stack'te yaratılmaktadır. Bu durumda argümanlardan parametre değişkenlerine atama yapılırken hem argümanlar hem de parametreler stack'te bulunuyor olacaktır. Yani bu işlemlerde heap hiç devreye girmemektedir. Böylece işlemler çok daha hızlı yapılmış olur. Yapılarla çalışırken yapı nesnelerinin yok edilmeleri de çok hızlı gerçekleşmektedir. Eğer Point bir sınıf olsaydı bunların yaratılması ve yok edilmesi çok daha yavaş olurdu. Sınıf nesnelerinin yok edilmesi için çöp toplayıcı (garbage collector) mekanizması kullanılmaktadır.

Öte yandan eğer yapının çok elemanı varsa, atama sırasında bu kez göreli bir zaman kaybı oluşur. O halde "eğer az sayıda veri elemanı varsa ve ilgili türden çok fazla nesne yaratılıp yok ediliyorsa" onların yapı ile temsil edilmesi, değilse sınıf ile temsil edilmesi uygun olur.

Öte yandan sınıfların yapılara göre önemli bir avantajı da vardır. Biz bir sınıf nesnesini referans yoluyla fonksiyona geçirerek fonksiyonun onun içerisinde birşey yazmasını sağlayabiliriz. Halbuki yapılar için aynı durum söz konusu değildir. Örneğin:

```

public static void Foo(Test t)
{
    t.a = 10;
    t.b = 20;
    //...
}

```

Burada eğer Test bir sınıfsa değerleri parametresiyle belirtilen adresteği nesneye yerleştiriyor olacaktır. Halbuki Test bir yapıysa değerler parametre değişkeni olan nesnenin içerisinde yerleştirilecektir. Dolayısıyla bu durumda metot çağrısı bittiğinde çağrıma işleminde kullanılan nesne bundan etkilenmeyecektir. (Aslında C#'ta yapı nesnelerinin de ref ve out parametreleri ile adres yoluyla metodlara aktarılması da mümkündür. Bu konu ileride ele alınacaktır.)

.NET'te Çok Kullanılan Bazı Yapılar

Bu bölümde .NET'te çok kullanılan birkaç yapı üzerinde durulucaktır.

DateTime Yapısı

DateTime yapısı tarih ve zaman bilgisini tutan önemli bir yapıdır. Yapının başlangıç metotları tutulacak tarih ve zamanı bizden alır. Tipik başlangıç metotları şöyledir:

```
public DateTime(int year, int month, int day)
public DateTime(year, int month, int day, int hour, int minute, int second)
```

Birinci başlangıç metodu ile nesne yaratıldığında yapının zaman kısmı sıfır olur, ikincisinde onu biz istediğimiz gibi veririz. Bazen biz yalnızca tarih bilgisini tutmak isteriz. Zaman bilgisini umursamayız. Bunun için ilk başlangıç metodu daha uygundur.

DateTime yapısının ToString isimli static olmayan metodu parametre almaz. Geri dönüş değerini olarak bize string verir. Bu metot ilgili tarih ve zamanı belirten ifadeyi bize yazı olarak vermektedir. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            DateTime dt1 = new DateTime(2012, 10, 5);
            Console.WriteLine(dt1.ToString());

            DateTime dt2 = new DateTime(2012, 10, 5, 13, 45, 30);
            Console.WriteLine(dt2.ToString());
        }
    }
}
```

Anahtar Notlar: .NET'te pek çok sınıf ve yapıda aşağıdaki parametrik yapıya sahip static olmayan bir ToString metodu bulunmaktadır:

```
public string ToString()
```

Bu metodlar sınıfın veri elemanlarını temsil eden bir yazılımı bize verirler. Bunların verdikleri yazı bizi tam olarak tatmin etmeyecektir. Ancak bazen hızlı bir biçimde birleşmeleri yazdırılmak istediğimiz bunlardan faydalanabiliriz.

DateTime yapısının read-only Year, Month, Day, Hour, Minute, Second, Millisecond isimli property'leri vardır. Yapının tuttuğu tarih ve zamanın bileşenleri bu property'lerden elde edilebilir.

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            DateTime dt = new DateTime(2012, 10, 5, 23, 17, 45);

            Console.WriteLine("{0}/{1}/{2} {3}:{4}:{5}", dt.Day, dt.Month, dt.Year,
                            dt.Hour, dt.Minute, dt.Second);
        }
    }
}
```

DateTime yapısının static Now isimli property'si o anda bilgisayarın saatine bakarak bize o anki tarih ve zamanı DateTime olarak verir. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            DateTime dt = DateTime.Now;

            Console.WriteLine(dt.ToString());
            Console.WriteLine("{0}:{1}:{2}", dt.Hour, dt.Minute, dt.Second);
        }
    }
}

```

Örneğin canlı bir saat şöyle edilebilir:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            while (!Console.KeyAvailable)
            {
                DateTime dt = DateTime.Now;
                Console.Write("{0:D2}:{1:D2}:{2:D2}\r", dt.Hour, dt.Minute, dt.Second);
            }
        }
    }
}

```

Ekrana saat daha az basma şöyle sağlanabilir:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            DateTime dt1, dt2;

            dt2 = DateTime.Now;
            while (!Console.KeyAvailable)
            {

                dt1 = DateTime.Now;
                if (dt1.Second != dt2.Second)
                    Console.Write("{0:D2}:{1:D2}:{2:D2}\r", dt1.Hour, dt1.Minute, dt1.Second);
                dt2 = dt1;
            }
        }
    }
}

```

DateTime yapısının static Today isimli property'si o günkü tarihi, zaman bilgisi sıfır olacak biçimde verir.

DateTime yapısının AddDays, AddMonths, AddYears, AddHours, AddMinutes, AddSeconds ve AddMilliSeconds isimli metodları double parametre alır ilgili toplamayı yaparak bize yeni DateTime nesnesi

verir. Örneğin:

```
using System;
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            DateTime dt = DateTime.Now;
            DateTime result;

            result = dt.AddHours(3.5);
            Console.WriteLine(result.ToString());
        }
    }
}
```

DateTime yapısının karşılaştırma operatör metotları vardır. Böylece biz iki DateTime nesnesini karşılaştırma operatörleriyle karşılaştırabiliriz:

```
using System;
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            DateTime dt1 = new DateTime(2016, 5, 16);
            DateTime dt2 = DateTime.Today;

            if (dt1 > dt2)
                Console.WriteLine("dt1 > dt2");
            else if (dt1 < dt2)
                Console.WriteLine("dt1 < dt2");
            else if (dt1 == dt2)
                Console.WriteLine("dt1 == dt2");
        }
    }
}
```

Örneğin:

```
using System;
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            DateTime end = DateTime.Today.AddDays(20);

            for (DateTime dt = DateTime.Today; dt < end; dt = dt.AddDays(1))
                Console.WriteLine("{0}/{1}/{2}", dt.Day, dt.Month, dt.Year);
        }
    }
}
```

Yazışal olarak verilmiş bir tarih zaman bilgisi DateTime yapısının Parse isimli metodu ile DateTime türüne dönüştürülebilir. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string s = "12/11/2009 12:11:59";

            DateTime dt = DateTime.Parse(s);
            Console.WriteLine(dt.ToString());
        }
    }
}

```

Burada tarih ve zamanı yazışal belirlerken '/' ve ':' ayıraçlar kullanılabilmektedir. Bu konuda ayrıntılı bigi için MSDN dokümanlarına başvurabilirsiniz. Parse metodu metodu sayesinde biz klavyeden de tarih ve zaman bilgisi girebiliriz. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            DateTime dt;

            Console.Write("Lütfen bir tarih (ve zaman) bilgisi giriniz:");
            dt = DateTime.Parse(Console.ReadLine());
            Console.WriteLine(dt.ToString());
        }
    }
}

```

TimeSpan Yapısı

TimeSpan yapısı bir zaman aralığını temsil etmek için kullanılmaktadır. Örneğin 4 saat 16 dakika 53 saniye gibi bir bilgi DateTime olarak değil TimeSpan olarak ifade edilmelidir. TimeSpan nesnesi TimeSpan yapısının başlangıç metotlarıyla oluşturulur. TimeSpan yapısının saat, dakika ve saniye alarak nesneyi oluşturan ve ayrıca gün sayısını da alabilen farklı başlangıç metotları vardır:

```

public TimeSpan(int hours, int minutes, int seconds)
public TimeSpan(int days, int hours, int minutes, int seconds)
public TimeSpan(int days, int hours, int minutes, int seconds, int milliseconds)

```

Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            TimeSpan ts = new TimeSpan(3, 45, 34);
            Console.WriteLine(ts.ToString());
        }
    }
}

```

}

Yapının ToString metodu bize zaman aralığını yazışal olarak verir. TimeSpan yapısının Days, Hours, Minutes, Seconds ve MilliSeconds read-only property'leri bize zaman aralığının bileşenlerini vermektedir. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            TimeSpan ts = new TimeSpan(3, 45, 34);
            Console.WriteLine("{0}:{1}:{2}", ts.Hours, ts.Minutes, ts.Seconds);
        }
    }
}
```

TimeSpan yapısının double türden TotalDays, TotalHours, TotalMinutes, TotalSeconds ve TotalMilliseconds property'leri bize zaman aralığını o cinsten verir. Örneğin 3 saat 45 dakika 34 saniye toplamda kaç saniyedir?

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            TimeSpan ts = new TimeSpan(3, 45, 34);

            Console.WriteLine(ts.TotalDays);
            Console.WriteLine(ts.TotalHours);
            Console.WriteLine(ts.TotalMinutes);
            Console.WriteLine(ts.TotalSeconds);
            Console.WriteLine(ts.TotalMilliseconds);
        }
    }
}
```

İki DateTime yapısı toplanamaz fakat çıkartılabilir. İki DateTime çıkartılırsa ürün olarak TimeSpan elde edilmektedir. Örneğin 17 Ağustos depreminden bu yana ne kadar zaman geçmiştir:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            DateTime dt = new DateTime(1999, 8, 17, 3, 2, 0);
            DateTime now = DateTime.Now;
            TimeSpan ts;

            ts = now - dt;
            Console.WriteLine(ts.ToString());
            Console.WriteLine(ts.TotalMinutes);
        }
    }
}
```

```
}
```

TimeSpan yapısının da karşılaştırma, toplama ve çıkartma operatör metotları vardır. Yani biz iki TimeSpan yapısını toplayabiliriz, çıkartabiliriz ve karşılaştırabiliriz. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            TimeSpan ts1 = new TimeSpan(3, 2, 21);
            TimeSpan ts2 = new TimeSpan(2, 59, 51);
            TimeSpan ts3;

            ts3 = ts1 + ts2;
            Console.WriteLine(ts3.ToString());
        }
    }
}
```

Bir DateTime nesnesi ile bir TimeSpan nesnesi toplanabilir ve bir DateTime nesnesinden TimeSpan nesnesi çıkartılabilir. Bu durumda sonuç DateTime türünden elde edilir. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            TimeSpan ts = new TimeSpan(12, 6, 27);
            DateTime now = DateTime.Now;
            DateTime result;

            result = now + ts;
            Console.WriteLine(result.ToString());

            result = now - ts;
            Console.WriteLine(result.ToString());
        }
    }
}
```

C#'ın Temel Türleri ve Yapılar

C#'ta int, long, double gibi türler de aslında birer yapı kabul edilmektedir. Örneğin int bir anahtar sözcüktür ve System.Int32 yapısını temsil eder. Diğer tür belirten anahtar sözcükler de aslında bazı yapıların kisa ismidir. Yani örneğin:

```
int a;
```

demekle,

```
System.Int32 a;
```

demek, ya da:

```
using System;
```

```
//...  
Int32 a;
```

demek aynı anlamadır. Farklı dillerde bu temel yapılara farklı anahtar sözcükler karşılık getirilmiş olabilir. Aslında kursumuzda Temel Türleri anlattığımız bölümde de bu temel türlerin yapı karşılıklarına değinmişti. Burada yeniden temel türlerin yapı karşılıklarını vermek istiyoruz:

Tür Belirten Anahtar Sözcük	Yapı Karşılığı
<u>int</u>	System.Int32
<u>uint</u>	System.UInt32
<u>short</u>	System.Int16
<u>ushort</u>	System.UInt16
<u>long</u>	System.Int64
<u>ulong</u>	System.UInt64
<u>sbyte</u>	System.SByte
<u>byte</u>	System.Byte
<u>char</u>	System.Char
<u>float</u>	System.Single
<u>double</u>	System.Double
<u>decimal</u>	System.Decimal
<u>bool</u>	System.Boolean

Örneğin:

```
Int32 i = 123;
```

işlemi aslında yukarıda da belirtildiği gibi,

```
int i = 123;
```

ile eşdeğerdir. int türünü tek elemandan oluşan bir yapı gibi düşünülebilirisiniz. Bu durumda aslında 123 sabiti de int isimli yapı türündendir.

.NET'te farklı dillerde programlar yazılabilğini anımsayınız. İşte .NET'in bu temel yapı türleri tüm .NET dillerinde aynı isimle bulunmaktadır. Halbuki onların kısa isimli anahtar sözcükleri dilden dile değişebilmektedir. Örneğin System.Int32 yapısının C#'taki kısa anahtar sözcük ismi "int" biçimindedir. Halbuki VB.NET'te bu yapının kısa anahtar sözcük ismi "Integer" biçimindedir.

Mademki temel türler aslında birer yapıdır ve yapılar için default başlangıç metotları zaten her zaman derleyici tarafından yazılmaktadır. O zaman aşağıdaki işlem de geçerlidir:

```
int a = new int();
```

Buada new int() işlemi ile yeni bir int yapısı yaratılmış ve içi sıfırlanmıştır.

Mademki aslında int, long, double gibi türler birer yapı belirtmektedir. O halde bu yapıların da static olmayan ve static olan elemanları söz konusu olabilmektedir. Örneğin bütün bu yapıların const biçimde

.MaxValue ve.MinValue isimli veri elemanları vardır. (const belirleyicisi kursumuzda ileride ele alınmaktadır. const belirleyicisi aynı zamanda static eleman belirtmektedir.) Bu elemanlar ilgili türden yazılabilecek maksimum ve minimum değerleri o türden bize vermektedir. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Console.WriteLine("Int32.MinValue: {0}, Int32.MaxValue: {1}",
                int.MinValue, int.MaxValue);
            Console.WriteLine("Double.MinValue: {0}, Double.MaxValue: {1}",
                double.MinValue, double.MaxValue);
        }
    }
}
```

Yine .NET'teki pek sınıf ve yapıda olduğu gibi temel tür yapılarının static olmayan parametresiz ToString isimli metodları bize nesnenin içerisindeki değeri string olarak yazı biçiminde vermektedir. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int a = 1234;
            double b = 12.34;
            string str;

            str = a.ToString();
            Console.WriteLine(str);

            str = b.ToString();
            Console.WriteLine(str);

            str = 1000.ToString();
            Console.WriteLine(str);
        }
    }
}
```

Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int a = 1234;

            Console.WriteLine("a = " + a.ToString());
        }
    }
}
```

Tüm temel türlere ilişkin yapıların Parse isimli static metotları vardır. Bu Parse metotları bir yzyı parametre olarak alıp ondan ilgili türden nesne oluştururlar. Zaten anımsayacağınız gibi biz Parse metodunu klavyeden değer okumak için de kullanmıştır. Örneğin:

```
using System;
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int a;

            a = int.Parse("123");
            Console.WriteLine(a);
        }
    }
}
```

Tabii Parse metodlarına argüman olarak geçeceğimiz yazının ilgili türdne karakterler içermesi gerekmektedir. Console.ReadLine metodu klavyeden bir yazı okuduğuna göre şimdi aslında klavyeden herhangi türden bir değerin nasıl okunduğunu anlamışsınızdır. Örneğin:

```
using System;
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int a;

            a = int.Parse(Console.ReadLine());
            Console.WriteLine(a);
        }
    }
}
```

O halde sayıyı yazıya dönüştürmek için ilgili temel tür yapılarının static olmayan ToString metotları, yazıyı sayıya dönüştürmek için static Parse metotları kullanılmaktadır.

Enum Türleri ve Sabitleri

Bazen kısıtlı sayıda seçenekten oluşan olgularla çalışabilmekteyiz. Örneğin ana renkler, haftanın günleri, aylar, yönler vs. gibi. Bu tür durumlarda enum'lar olmasaydı hangi türleri kullanabilirdik? Örneğin bir topu 4 yönden birinde hareket ettiren Move isimli bir metot yazacak olalım. Bu metodun parametresi hareket ettirilecek yönü belirtecek olsun. Parametre hangi türden olmalıdır?

İlk akla gelecek tür herhalde int olur. Her yöne bir sayı karşılık getiririz. Örneğin:


```
public static void Move(int direction)
{
```

```

switch (direction)
{
    //...
}

```

Metodu aşağıdaki gibi çağrılabılır:

```

Move(3);      // Aşağıya git
//...
Move(1);      // Yukarıya gir

```

Bu tasarımın iki dezavantajı vardır: Birincisi sayılar yazılar kadar anlaşılır değildir. Yani okunabilirlik düşüktür. İkincisi ise biz yanlışlıkla farklı bir değeri metoda girersek bizi kimse uyarmaz.

Alternatif çözüm string olabilir:


```

public static void Move(string direction)
{
    switch (direction)
    {
        //...
    }
}

```

Bu tasarımın da yine iki dezavantajı vardır: Birincisi yazılarla işlemler sayılarla işlemlerden aslında çok daha yavaştır. (Yani örneğin biz iki string'i == ile karşılaştırduğumda aslında arka planda karşılaştırma bir döngüyle yapılmaktadır.) İkincisi ise metod çağrılarında yine yanlış değerlerin girilebilmesidir. (Örneğin "Up" yerine "up" girişi yaparsak kod yanlış çalışabilir.)

O halde bizim yazı gibi temsil edilen fakat aslında sayısal işlem gören, üstelik de yanlış değer girmemimize olanak vermeyecek bir tipe ihtiyacımız vardır. İşte enum'lar bunun için kullanılmaktadır.

enum bildiriminin genel biçimini söylemek:

```

enum <isim>
{
    [enum sabit listesi]
}

```

enum sabitleri ',' atomu ile ayrılmaktadır.

Örneğin:

```

enum Direction
{
    Up, Right, Down, Left
}

```

```

enum Color
{
    Red, Green, Blue
}

enum Day
{
    Sunday, Monday, Teusday, Wednesday, Thurday, Friday, Saturday
}

```

Enum türlerine ilişkin değişkenler bildirebiliriz. Enum türleri kategori olarak değer türlerine ilişkindir. Yani enum türünden bir değişken bildirildiğinde o değişken değerin kendisini tutar, bir adres tutmaz.

Bir enum sabetine (enumerator) enum ismi ve nokta operatörüyle erşilir. Örneğin Direction.Up, Direction.Left gibi.

Aynı türden iki enum birbirlerine atanabilir. Fakat farklı türden (yani farklı isimli) iki enum birbirlerine atanamaz. Örneğin:

```

Direction x, t;
//...
x = y;      // geçerli

```

Enum sabitleri ilgili enum türündendir. Örneğin Direction.Up ifadesi Direction türündendir. Day.Sunday ise Day türündendir. Bu durumda bir enum türünden değişkene o enum türünün enum sabitini atayabiliriz. Örneğin:

```
Direction d = Direction.Down;
```

Console sınıfının Write ve WriteLine metodlarıyla bir enum değeri yazdırılmak istenirse bu metodlar o enum değerinin sabit yazısını yazdırır. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Direction d;

            d = Direction.Right;
            Console.WriteLine(d);
        }
    }

    enum Direction
    {
        Up, Right, Down, Left
    }
}

```

Bir metodun parametre değişkeni bir enum türünden olabilir. Bu durumda biz o metodu aynı türden bir enum değeri ile çağırırız. Örneğin:

```
using System;
```

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Move(Direction.Up);
            Move(Direction.Left);
        }

        public static void Move(Direction d)
        {
            Console.WriteLine(d);
        }
    }

    enum Direction
    {
        Up, Right, Down, Left
    }
}

```

enum sabitleri aslında birer tamsayı belirtmektedir. İlk enum sabitinin sayısal değeri sıfırdır. Sonraki her sabit öncekinden bir fazla değerdedir. Fakat bir enum sabitine = ile değer verilirse diğerleri onu izler. Örneğin:

```

enum Direction
{
    Up, Right = 3, Down, Left = 7
}

```

Burada Up = 0, Right = 3, Down = 4 ve Left = 7'dir. Farklı enum sabitlerinin aynı değerde olması da yasak değildir. Örneğin:

```

enum Direction
{
    Up, Right, Down = 5, Left = 1
}

```

Burada Up = 0, Right = 1, Down = 5 ve Left = 1'dir.

Her ne kadar enum türleri aslında birer tamsayı tutuyorsa da tamsayı türlerinden enum türlerine, enum türlerinden de tamsayı türlerine otomatik dönüştürme yoktur. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Direction d;
            int a;

            d = Direction.Right;           // geçerli
            d = 1;                         // error!
            a = d;                         // error!
        }
    }

    enum Direction
    {

```

```

        Up, Right, Down, Left
    }
}

```

Ancak temel türlerden enum türlerine, enum türlerinden de temel türlere tür dönüştürme operatörüyle dönüştürme yapılabilir. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Direction d;
            int a;

            d = (Direction)1;
            Console.WriteLine(d);
            a = (int)d;
            Console.WriteLine(a);
        }
    }

    enum Direction
    {
        Up, Right, Down, Left
    }
}

```

Bir enum değişkenine atanan değerin o enum'un sabitlerinden biriyle desteklenmesi gerekmektedir. Eğer enum değerine sahip o enum türünün bir enum sabiti yoksa Console sınıfının Write ve WriteLine metotları enum değerinin doğrudan sayısal karşılığını yazdırır. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Direction d;

            d = (Direction)1500;
            Console.WriteLine(d); /* 1500 */
        }
    }

    enum Direction
    {
        Up, Right, Down, Left
    }
}

```

Farklı enum sabitleri aynı değere sahip olabilir. Örneğin:

```

enum Key
{
    Tab = 1, Space = 2, Enter = 3, Return = 3
}

```

Her enum türünün ilişkin olduğu bir tamsayı türü (underlying integer type) vardır. Enum türünün ilişkin

olduğu tamsayı türü enum isminden sonra ':' atomu ile belitilir. Örneğin:

```
enum Direction : byte
{
    Up, Right, Down, Left
}
```

Enum sabitleri onların ilişkin olduğu tamsayı türlerinin sınırları dışında değer alamazlar. Örneğin:

```
enum Direction : sbyte      // error!
{
    Up = -3, Right , Down = 127, Left
}
```

Burada Left = 128 olamayacağı için bildirim error ile sonuçlanacaktır.

Eğer bildirimde enum türünün ilişkin olduğu tamsayı türü belirtilmemezse default int kabul edilmektedir. Yani:

```
enum Direction
{
    Up, Right, Down, Left
}
```

ile

```
enum Direction : int
{
    Up, Right, Down, Left
}
```

aynı anlamdadır.

Pekiyi, enum türünün ilişkin olduğu tamsayı türü ne anlam ifade eder? Enum türü arka planda ilişkin olunan tamsayı türü gibi davranışmaktadır. Örneğin bir enum türünden değişkenin kapladığı alan o enum türünün ilişkin olduğu tamsayı türü kadardır. Aynı zamanda tür dönüştürme işlemi yapılrken sanki o enum türünün ilişkin olduğu tamsayı türüne dönüştürme yapılmış gibi kurallar uygulanır. Örneğin:

```
enum Direction : short
{
    Up, Right, Down, Left
}

//...

int a = 1234567;
Direction d;

d = (Direction) a;
```

Burada int türünden short türüne dönüştürme yapılmış gibi işlemler yürütülüt.

enum Türleriyle İşlemler

Aynı türden iki enum karşılaştırma işlemine sokulabilir. Bu durumda onların içerisindeki değerler karşılaştırılmakatdır. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
```

```

class App
{
    public static void Main()
    {
        Direction d1 = Direction.Right;
        Direction d2 = Direction.Left;

        if (d1 > d2)
            Console.WriteLine("d1 > d2");
        else if (d1 < d2)
            Console.WriteLine("d1 < d2");
        else if (d1 == d2)
            Console.WriteLine("d1 == d2");
    }
}

enum Direction
{
    Up, Right , Down, Left
}
}

```

switch parantezi içerisinde bir enum türünden değer olabilir ve case ifadeleri enum sabitlerinden oluşabilir. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Move(Direction.Right);
            //...
            Move(Direction.Left);
            //...
        }

        public static void Move(Direction d)
        {
            switch (d)
            {
                case Direction.Up:
                    Console.WriteLine("Move Up");
                    break;
                case Direction.Right:
                    Console.WriteLine("Move Right");
                    break;
                case Direction.Down:
                    Console.WriteLine("Move Down");
                    break;
                case Direction.Left:
                    Console.WriteLine("Move Left");
                    break;
            }
        }
    }

    enum Direction
    {
        Up, Right , Down, Left
    }
}

```

Örneğin Console sınıfının ReadKey metodu bize ConsoleKeyInfo yapısı türünden bir değer verir. O yapının da Key isimli property'si ConsoleKey isimli enum türündendir. Bu sayede biz basılan bütün tuşları tespit edebiliriz. Örneğin:

```
using System;
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            ConsoleKey ck;

            for (;;)
            {
                ck = Console.ReadKey(true).Key;
                Console.WriteLine(ck);
                if (ck == ConsoleKey.Escape)
                    break;
            }
        }
    }
}
```

Bir yazıyı enum türünden değere dönüştürmek için aşağıdaki kalıp kullanılabilir:

(E) `Enum.Parse(typeof(E), "Enum Sabit Yazısı")`

Burada E ilgili enum türünü belirtiyor. `typeof` operatörü ve enum Sınıfı ileride ele alınacaktır.

Örneğin:

```
using System;
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Direction d = Direction.Right;

            d = (Direction)Enum.Parse(typeof(Direction), Console.ReadLine());
            Console.WriteLine(d);
        }
    }

    enum Direction
    {
        Up, Right, Down, Left
    }
}
```

Enum türleri + ve - operatörleriyle de işleme sokulabilmektedir. Aşağıdaki anlatımlarda E bir enum türünü e bu enum türünden bir değeri, I bu enum türünün ilişkin olduğu tamsayı türünü, i de I türünden ya da I türüne otomatik dönüştürülebilir bir tür türünden değeri temsil edecektir.

1) Bir enum türüyle bir tamsayı türü toplanabilir. Yani e + i ya da i + e işlemi geçerlidir. Bu işlemin eşdeğeri şöyledir:

(E) `((I)e + i)`

Yani biz bir enum ile bir tamsayıyı topladığımızda o enum'un tamsayı değeri ile o tamsayı toplanır, değeri bu olan bir enum elde edilir. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Fruit f = Fruit.WaterMellon;
            Fruit result;

            result = f + 2;
            Console.WriteLine(result);      // Cherry
        }
    }

    enum Fruit
    {
        Apple, WaterMellon, Banana, Cherry, Strawberry
    }
}
```

Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Day day = Day.Monday;
            Day result;

            result = day + 2;
            Console.WriteLine(result);      // Wednesday
        }
    }

    enum Day
    {
        Sunday, Monday, Tuesday, Wednesday, Thursday, Friday, Saturday
    }
}
```

Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Day day = Day.Monday;
            Day result;

            result = day + 2;
```

```

        Console.WriteLine(result);      // Tuesday
        result = day + 1;
        Console.WriteLine(result);      // 3
    }
}

enum Day
{
    Sunday = 0, Monday = 2, Tuesday = 4, Wednesday = 6, Thursday = 8, Friday = 10, Saturday = 12
}
}

```

2) Bir enum değerinden bir tamsayı değeri çıkartılabilir ancak bir tamsayı değerden bir enum değeri çıkartılamaz. Yani e - i işlemi geçerlidir ancak i - e işlemi geçerli değildir. e - i işleminin eşdeğeri şöyledir:

(E) ((I)e - i)

Yani biz bir enum'dan bir tamsayıyı çıkarttığımızda o enum'un tamsayı değerinden o tamsayı çıkarılır, değeri bu olan enum elde edilir. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Fruit f = Fruit.Cherry;
            Fruit result;

            result = f - 2;
            Console.WriteLine(result);      // WaterMellon
        }
    }

    enum Fruit
    {
        Apple, WaterMellon, Banana, Cherry, Strawberry
    }
}

```

3) Aynı türden iki enum birbirlerinden çıkartılabilir fakat birbirleriyle toplanamaz. Aynı türden iki enum birbirlerinden çıkartılırsa sonuç o enum türünün ilişkin olduğu tamsayı türünden olur. Yani e1 ve e2 E türünden olmak üzere e1 - e2 ifadesinin eşdeğeri:

(I)e1 - (I)e2

biçimindedir. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Fruit f1 = Fruit.Cherry;
            Fruit f2 = Fruit.WaterMellon;
            int result;

```

```

        result = f1 - f2;
        Console.WriteLine(result);      // 2
    }

    enum Fruit
    {
        Apple, WaterMellon, Banana, Cherry, Strawberry
    }
}

```

DateTime yapısının DayOfWeek isimli property elemanı DayOfWeek enum türündendir. O tarihin hangi güne karşılık geldiğini bize vermektedir. DayOfWeek isimli enum haftanın günlerini belirtir. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            DateTime dt = new DateTime(1920, 4, 23);

            Console.WriteLine(dt.DayOfWeek);
            Console.WriteLine(DateTime.Today.DayOfWeek);
            Console.WriteLine(new DateTime(1453, 5, 29).DayOfWeek);
        }
    }
}

```

Bir enum türünün içerisindeki tüm enum sabitlerinin yazıları bir string dizisi biçiminde aşağıdaki gibi elde edilebilir:

```

string[] names;

names = Enum.GetNames(typeof(E));

```

Burada E ilgili enum türünü temsil etmektedir. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string[] names;

            names = Enum.GetNames(typeof(Fruit));
            foreach (string name in names)
                Console.WriteLine(name);
        }
    }

    enum Fruit
    {
        Cherry, Strawberry, Banana, Blueberry, Raspberry, WaterMelon
    }
}

```

Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string[] names;

            names = Enum.GetNames(typeof(DayOfWeek));
            foreach (string name in names)
                Console.WriteLine(name);
        }
    }
}

```

Bir enum türünün tüm elemanları bir enum dizisi olarak aşağıdaki gibi elde edilebilir:

```
(E[]) Enum.GetValues(typeof(E))
```

Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Fruit[] fruits;

            fruits = (Fruit[]) Enum.GetValues(typeof(Fruit));
            foreach (Fruit fruit in fruits)
                Console.WriteLine("{0}: {1}", fruit, (int)fruit);
        }
    }

    enum Fruit
    {
        Cherry, Strawberry, Banana, Blueberry, Raspberry, WaterMelon
    }
}

```

Her enum türünün object sınıfından gelen ToString metodu vardır. Bu metot enum içerisindeki sayıya karşı gelen enum sabitinin string olarak yazısını verir. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    public class App
    {
        public static void Main()
        {
            string[] names;

            names = Enum.GetNames(typeof(Color));
            foreach (string name in names)
                Console.WriteLine(name);
            Console.WriteLine(names.Length);
        }
    }
}

```

```

enum Color
{
    Red, Green, Blue, Purple, Magenta, Yellow
}

```

Anahtar Notlar: UML (Unified Modeling Language) özellikle nesne yönelimli yazılım projelerinin modellenmesi ve planlanması için kullanılan diyagramatik bir dildir. Booch, Jacobson ve Rumbaugh isimli kişiler daha önce yaptıkları çalışmaları birleştirdiler. UML diyagramlarından oluşmaktadır. Bu diyagramları çizmenin ve anlamlandırmanın kuralları vardır. Diyagramlar projeye farklı açılardan bakıldığındaki durumu betimlemektedir. UML diyagramlarından biri de Sınıf Diyagramlarıdır. Bu diyagamlarda proje içerisindeki sınıflar ve onların arasındaki ilişkiler betimlenir.

Sınıflar Arasındaki İlişkiler

Daha önceden belirtildiği gibi bir proje nesne yönelimli olarak modelleneceğe önce proje içerisindeki kavamlar sınıflarla temsil edilir. Daha sonra o sınıflar türünden nesneler yaratılarak gerçek varlıklar elde edilir. Sınıflar arasında da birtakım ilişkiler söz konusu olabilmektedir. Örneğin hastane otomasyonunda Doktor sınıfı ile Hastane sınıfı, Doktor sınıfı ile Hasta sınıfı arasında ilişkiler vardır.

Sınıflar arasında dört ilişki biçimini tanımlanabilmektedir:

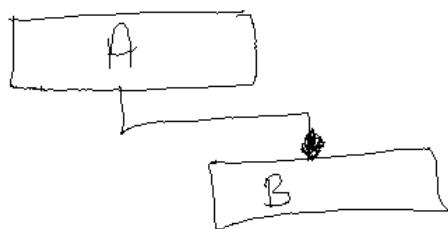
1) İçerme İlişkisi (Composition): Bir sınıf türünden nesne başka bir sınıf türünden nesnenin bir parçasını oluşturuyorsa bu iki sınıf arasında içerme ilişkisi vardır. Örneğin Araba ile Motor sınıfları arasında, İnsan ile Karaciğer sınıfları arasında içerme ilişkisi vardır. İçerme ilişkisi için iki koşulun sağlanması gereklidir:

- 1) İçerilen nesne tek bir nesne tarafından içерilmelidir.
- 2) İçeren nesnede içeren nesnenin ömrleri yaklaşık aynı olmalıdır.

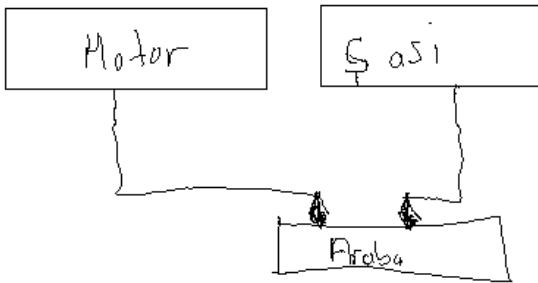
Tabii bu ölçütler tipik durumlar için düşünülmeliidir. Aksi takdirde biz doğadaki hiçbir şeyi tam olarak modelleyemeyiz. Örneğin İnsanlığında karaciğeri başka bir insana takılabilmektedir. Fakat bu durum tasarım konusu da dikkate alınarak gözardı edilebilir.

Örneğin Oda ile Duvar sınıfları arasında içerme ilişkisi yoktur. Çünkü her ne kadar bunların ömrleri aynı ise de o duvar aynı zamanda yandaki odanın da duvarıdır. Satranç tahtası ile tahtanın kareleri arasında içerme ilişkisi vardır. Fakat satranç taşları ile kareler arasındaki ilişki içerme ilişkisi değildir. Saat ile akrep, yelkovan arasında içerme ilişkisi vardır. Fakat bilgisayar ile fare sınıfları arasındaki ilişki içerme ilişkisi değildir. Benzer biçimde örneğin bir diyalog penceresi ile onun üzerindeki düğmeler arasında içerme ilişkisi vardır.

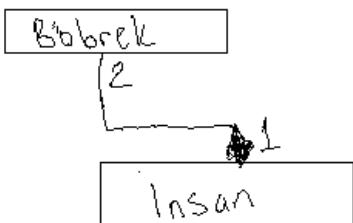
UML Sınıf diyagramlarında içerme ilişkisi içeren sınıf tarafında içi dolu bir baklavacıkla gösterilmektedir. Örneğin:

Burada B sınıfı A sınıfını içermektedir. Örneğin:

İçerme ilişkisi bire-bir olabileceği gibi bire-n de olabilir. Örneğin:

İçerme ilişkisine İngilizce "has a" ilişkisi de denilmektedir.

İçerme ilişkisi C#'ta şöyle oluşturulur: İçeren sınıfın içeren sınıf türünden private bir referans veri elemanı olur. Bu private eleman dışarıya property ile verilmez. Bunun yaratımı da içeren sınıfın başlangıç metodunda yapılır. Örneğin:

```
using System;
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Automobile a = new Automobile();
            //...
        }
    }

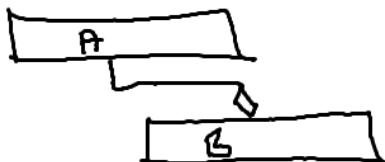
    class Engine
    {
        //...
    }

    class Automobile
    {
        private Engine m_engine;
        //...
        public Automobile()
        {
            m_engine = new Engine();
            //...
        }
        //...
    }
}
```

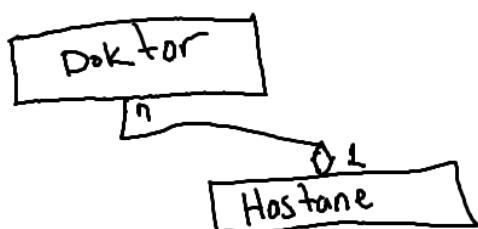
2) Birleşme İlişkisi (Aggregation): Birleşme ilişkisinde bir sınıf nesnesi başka türden bir sınıf nesnesini bünyesine katarak kullanmaktadır. Fakat kullanan nesneye kullanılan nesnenin ömürleri aynı olmak

zorunda değildir. Kullanan nesne başka nesneler tarafından da kullanılıyor olabilir. Örneğin, Araba sınıfıyla Tekerlek sınıfı arasında, Bilgisayar sınıfı ile Fare sınıfı arasında, Oda sınıfıyla Duvar sınıfı arasında, Ağaç sınıfıyla Yaprak sınıfı arasında, Hastane sınıfıyla Doktor sınıfı arasında böyle bir ilişki vardır. İçerme ilişkisine uymayan pek çok olgu birleşme ilişkisine uymaktadır.

Birleşme ilişkisi UML sınıf diyagramlarında kullanan sınıf tarafında içi boş bir baklavacık (diamond) ile gösterilir. Örneğin:

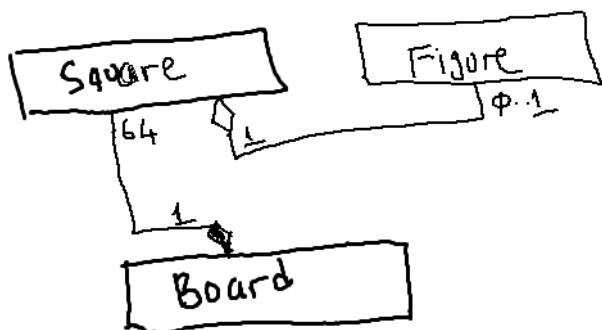

Örneğin:

Birleşme ilişkisine İngilizce "Holds a" ilişkisi de denilmektedir.

Örneğin bir satranç tahtasını modellemeye çalışalım. Tahta Board sınıfıyla tahtanın üzerindeki kareler de Square sınıfı ile temsil edilsin. Board sınıfı ile Square sınıfı arasında içerme ilişkisi vardır. Tahta üzerindeki taşlar da Figure sınıfıyla temsil ediliyor olsun. Bu durumda Square sınıfı ile Figure sınıfı arasında da birleşme ilişkisi söz konusudur. UML sınıf diyagramı şöyle oluşturulabilir:

Yine birleşme ilişkisi de bire bir olabileceği gibi bire çok da olabilir. C#'ta birleşme ilişkisi şöyle oluşturulabilir: Kullanan sınıfı kullanan sınıfından bir referans veri elemanı bulundurulur. Böylece dışarıdaki nesnenin adresi (referansı) kullanan sınıfına geçirilir. Aynı referans başka sınıf nesnelerine de geçirilirse başka nesneler de aynı nesneyi kullanıyor olurlar. Tipik olarak biz bunu kullan sınıf içerisinde private bir referans alıp onu public property ile get ve set ederek yaparız. Örneğin:

```

using System;
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
    
```

```

        Mouse mouse = new Mouse();
        //...
        Computer myComputer = new Computer();
        myComputer.Mouse = mouse;
        //...
        myComputer.Mouse = null;
        Computer yourComputer = new Computer();
        yourComputer.Mouse = mouse;
        //...
    }
}

class Mouse
{
    //...
}

class Computer
{
    private Mouse m_mouse;
    //...
    public Computer()
    {
        //...
    }

    public Mouse Mouse
    {
        get { return m_mouse; }
        set { m_mouse = value; }
    }
    //...
}
}

```

Örneğin bir satranç tahtası kabaca aşağıdaki gibi oluşturulabilir:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Board board = new Board();
            //...
        }
    }

    enum FigureType
    {
        King, Queen, Rook, Bishop, Knight, Pawn
    }

    enum Color
    {
        White, Black
    }

    class Figure
    {
        private FigureType m_figureType;
        private Color m_color;

        public Figure(FigureType figureType, Color color)

```

```

    {
        m_figureType = figureType;
        m_color = color;
    }

    public FigureType FigureType
    {
        get { return m_figureType; }
        set { m_figureType = value; }
    }

    public Color Color
    {
        get { return m_color; }
        set { m_color = value; }
    }
}

class Square
{
    private Figure m_figure;

    //...
    public Square()
    {
        //...
    }

    public Figure Figure
    {
        get { return m_figure; }
        set { m_figure = value; }
    }
    //...
}

class Board
{
    private Square[,] m_squares;
    //...
    public Board()
    {
        m_squares = new Square[8, 8];

        for (int i = 0; i < 8; ++i)
            for (int k = 0; k < 8; ++k)
                m_squares[i, k] = new Square();

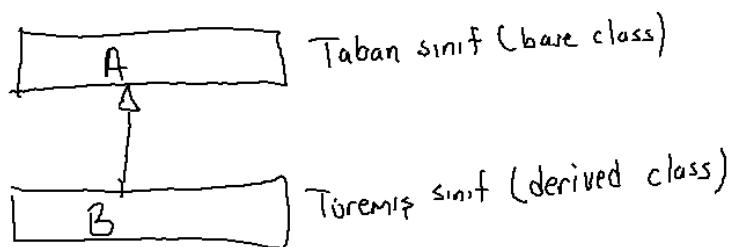
        // Taşlar yerleştiriliyor
        m_squares[0, 0].Figure = new Figure(FigureType.Rook, Color.Black);
        m_squares[0, 1].Figure = new Figure(FigureType.Knight, Color.Black);
        //...
    }
    //...
}

```

3) Kalıtım (Türetme) İlişkisi (Inheritance): Türetme mevcut bir sınıfı ona dokunmadan ekleme yapmak anlamına gelmektedir. Elimizde bir A sınıfı bulunuyor olsun. Biz buna birtakım elemanlar eklemek isteyelim. Fakat A'nın kaynak kodu elimizde olmayabilir ya da onu bozmak istemeyebiliriz. Bu durumda A sınıfından bir B sınıfı türetiriz. Eklemeleri B'ye yaparız. Böylece B sınıfı hem A sınıfı gibi kullanılır hem de fazlalıklara sahip olur.

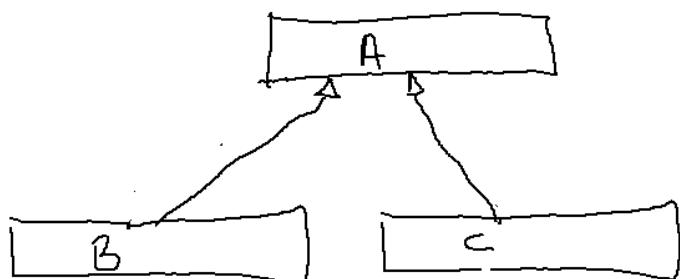
Türetme işleminde işlevini genişletmek istediğimiz asıl sınıfı taban sınıf (base class) denilmektedir. Ondan

türettiğimiz yani eklemeleri yaptığımız sınıfı da türemiş sınıf (derived class) denir. UML sınıf diyagramlarında türetme ilişkisi türemiş sınıfın taban sınıfına çekilen içi boş bir okla belirtilmektedir. Örneğin:

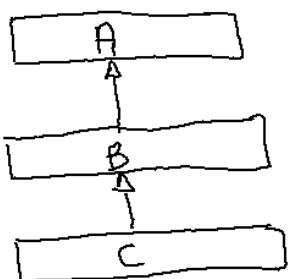
Burada B sınıfı hem A sınıfı gibi davranır hem de fazlalıkları vardır. Türetme ilişkisine İngilizce "is a" ilişkisi denilmektedir. (B bir çeşit A'dır fakat fazlalıkları da vardır.)

Bir sınıf birden fazla sınıfın taban sınıfı durumunda olabilir. Örneğin:

Burada B ile C arasında bir ilişki yoktur. B de C de A'dan türetilmiştir. Yani B sınıfı türünden bir nesne hem B gibi hem de A gibi kullanılabilir. C sınıfı türünden bir nesne de hem C gibi hem de A gibi kullanılabilir. Ancak B ile C arasında böyle bir ilişki yoktur.

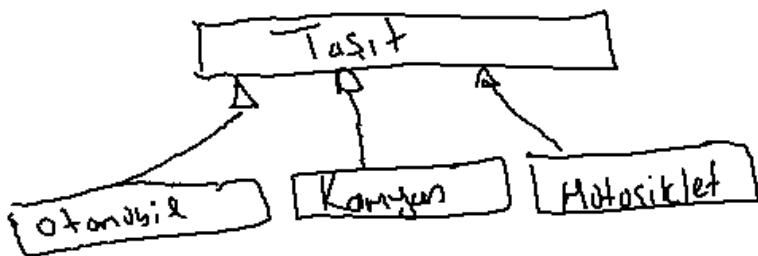
Türemiş bir sınıfın yeniden türetme yapılabılır. Örneğin:

Burada C sınıfı hem B gibi hem de A gibi kullanılabilir. Ancak fazlalıkları da vardır.

Türetmeye çeşitli örnekler verebiliriz:

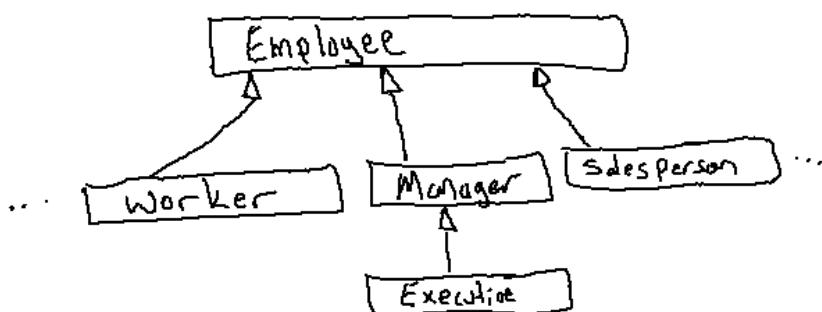
- Örneğin tüm taşıtların ortak birtakım özellikleri Taşıt sınıfında toplanabilir (plakası, trafiğe çıkış tarihi, motor gücü vs.). Bundan Otomobil, Kamyon, Motosiklet gibi sınıflar türetilbilir. Otomobil de bir taştır (is a ilişkisi), kamyon da, motosiklet de birer taştır. Fakat kamyonda olan özellikler otomobilde olmayabilir:

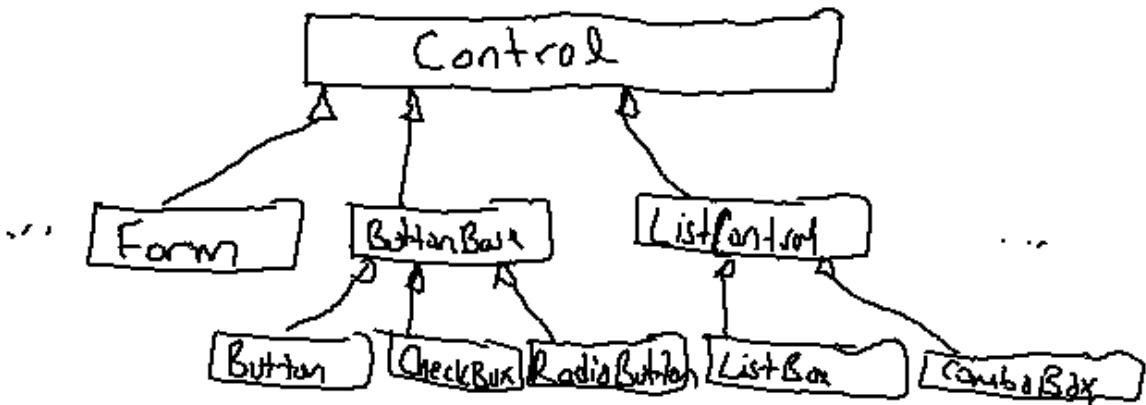
- Satranç taşlarının ortak özelliklerini Taş sınıfında toplayıp ondan Şahi Vezir, Kale, Fil, At ve Piyon sınıflarını türetebiliriz. Örneğin:

- Bir iş yerinde çalışanları sınıflarla temsil edebiliriz. Tüm çalışanların ortak özellikleri Employee isimli bir sınıfı toplanabilir. İşçiler bu sınıfın türetilmiş Worker sınıfıyla, yöneticiler Manager sınıfıyla temsil edilebilir. Üst düzey yöneticiler de bir çeşit yöneticidir. Bunlar da Executive isimli bir sınıfta temsil edilebilirler. Bu durumda Executive sınıfının da Manager sınıfından türetilmesi uygun olur:

Türetmeye neden gereksinim duyulmaktadır? Programlamadaki temel prensiplerden biri kod ve veri tekrarını engellemektir. Örneğin bir kod parçası aynı programda ikinci kez kopyala-yapıştır yapılmamalıdır. Bunu engellemek için en normal yöntem o kod parçasını bir metoda yerleştirmek ve o metodu çağrılmaktır. Yani programımız içerisinde aynı kod parçalarının farklı yerde bulunması durumundan şüphelenmeliyiz ve bunu gidermeye çalışmalıyız. Böylece hem programımız daha az yer kaplar hale gelir, hem daha algılanabilir olur hem de hataların analiz edilmesi ve düzeltilmesi daha kolaylaşır. (Örneğin o kod parçasında bir hata olsa ve onu düzeltmeye çalışmak pek çok yerdeki kopyalarını düzeltmek yerine tek bir kopyasını düzeltmek daha sorunsuzdur.) İşte NYPT'de iki sınıfın içerisinde ortak elemanlar varsa (veri elemanları, property'ler ve metodlar) bunlar ortak bir taban sınıfı toplanmalı ve ondan türetme yapılarak bu iki sınıf oluşturulmalıdır. Örneğin GUI uygulamalarında ekranda bağımsız olarak kontrol edilebilen dikdörtgensel alanlara pencere (window) denilmektedir. Düğmeler, edit alanları, listeleme kutuları, ana pencereler hep birer penceredir. .NET Form kütüphanesinde tüm pencerelerin ortak özellikleri taban bir Control sınıfında toplanmıştır. Diğer sınıflar bundan türetilmiştir:

Button, CheckBox ve RadioButton pencerelerinin de birtakım ortak özelliklerini vardır. Bu özellikler de ButtonBase sınıfında toplanmıştır. Benzer biçimde ListBox ve ComboBox sınıflarının ortak elemanları da ListControl sınıfında toplanmış durumdadır.

Bir türetme şemasında yukarıya çıkıldıkça genelleşme, aşağıya inildikçe özelleşme oluşur.

Bir sınıfın birden fazla taban sınıfı olması durumu ilginç ve özel bir durumdur. Buna çoklu türetme (multiple inheritance) denilmektedir. C# ve Java'da çoklu türetme özelliği yoktur. Dolayısıyla bu dillerde bir sınıfın tek bir taban sınıfı olabilir. Fakat C++'ta çoklu türetme vardır. Örneğin hava taşıtları bir sınıfta, deniz taşıtları başka bir sınıfta temsil edilebilir. Aircraft sınıfı bunlardan çoklu türetilebilir:

4) Çağrışim İlişkisi (Association): Bu ilişki biçiminde bir sınıf bir sınıf bünyesine katarak değil, yüzeyel biçimde, bir ya da birkaç metodunda kullanıyor durumdadır. Örneğin Taksi ile Müşteri arasında ciddi bir ilişki yoktur. Taksi müsteriyi alır ve bir yere bırakır. Halbuki Taksi ile şoförü arasında önemli bir ilişki vardır. İşte Taksi ile Müşteri ilişkisi çağrışim ilişkisi iken, Taksi ile Şoför arasındaki ilişki birleşme (aggregation) ilişkisidir. Benzer biçimde Hastane sınıfı ReklamŞirketi sınıfını yalnızca reklam yaparken kullanmaktadır. Bunların arasında da çağrışim ilişkisi vardır. Çağrışim ilişkisi UML sınıf diyagramlarında kullanan sınıfın kullanilan sınıfına çekilen ince bir okla gösterilir. Örneğin:

C#'ta çağrışim ilişkisi genellikle şöyle oluşturulur: Bir metodun parametresi kullanılan sınıf türünden bir referans olur, metot da o türden referansla çağrılır. Örneğin:

```

class Hastane
{
    //...
    public void ReklamYap(ReklamSirketi rs)
    {
        //...
    }
}
  
```

```
    }
    //...
}
```

Çağrışım ilişkisinde kullanılan nesnenin referansının kullanan sınıfın içerisinde saklanmadığına dikkat ediniz.

C#'ta Türetme İşlemleri

C#'ta türetme işleminin genel biçimini söylemek:

```
class <türemiş sınıf ismi> : <taban sınıf ismi>
{
    //...
}
```

Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            A a = new A();
            B b = new B();

            a.Foo();

            b.Foo();
            b.Bar();
        }
    }

    class A
    {
        //...
        public void Foo()
        {
            Console.WriteLine("A.Foo");
        }
    }

    class B : A
    {
        public void Bar()
        {
            Console.WriteLine("B.Bar");
        }
    }
}
```

Türemiş sınıftan yeniden sınıf türetilebilir:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
```

```

    {
        C c = new C();
        c.Foo();
        c.Bar();
        c.Tar();
    }
}

class A
{
    //...
    public void Foo()
    {
        Console.WriteLine("A.Foo");
    }
}

class B : A
{
    public void Bar()
    {
        Console.WriteLine("B.Bar");
    }
}

class C : B
{
    public void Tar()
    {
        Console.WriteLine("C.Tar");
    }
}

```

Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Executive e = new Executive();
            e.DispExecutive();
            e.DispManager();
            e.DispEmployee();

            Worker w = new Worker();
            w.DispWorker();
            w.DispEmployee();
            //...
        }
    }

    class Employee
    {
        public void DispEmployee()
        {
            Console.WriteLine("Employee info");
        }
        //...
    }
}

```

```

class Worker : Employee
{
    public void DispWorker()
    {
        Console.WriteLine("Worker info");
    }
    //...
}

class Manager : Employee
{
    public void DispManager()
    {
        Console.WriteLine("Manager info");
    }
    //...
}

class Executive : Manager
{
    public void DispExecutive()
    {
        Console.WriteLine("Executive info");
    }
}

```

Türemiş Sınıflarda Veri Elemanlarının Organizasyonu

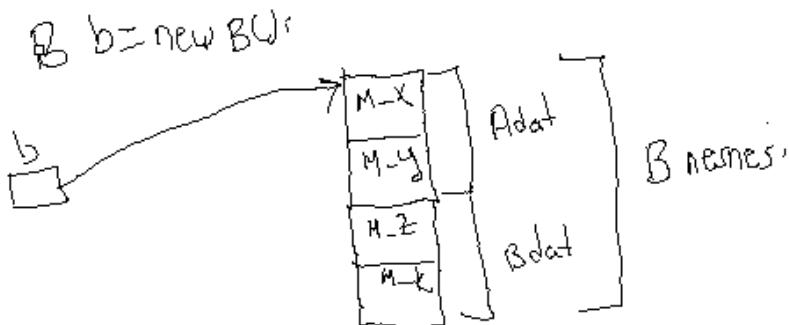
Türemiş sınıf nesnesi hem türemiş sınıfın kendi static olmayan veri elemanlarını hem de taban sınıfın static olmayan veri elemanlarını içermektedir. Türemiş sınıf nesnesi içerisinde taban sınıfın ve türemiş sınıfın veri elemanları ardışıl bir blok oluşturur. Düşük adreste (yani daha yukarıda) taban sınıfın veri elemanları vardır. Örneğin:

```

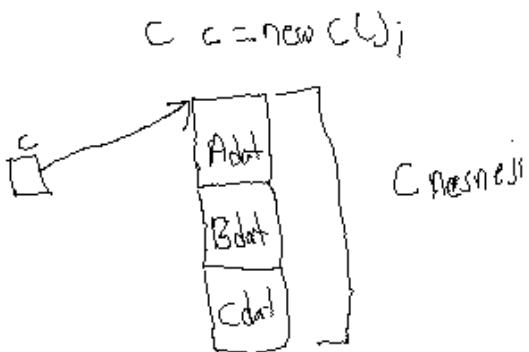
class A
{
    private int m_x;
    private int m_y;
    //...
}

class B : A
{
    private int m_z;
    private int m_k;
    //...
}

```


C sınıfı B sınıfından, B sınıfı da A sınıfından türetilmiş olsun:

Örnek:

```
using System;
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            B b = new B();

            b.m_x = 10;
            b.m_y = 20;
            b.m_z = 30;
            b.m_k = 40;

            Console.WriteLine("{0}, {1}, {2}, {3}", b.m_x, b.m_y, b.m_z, b.m_k);
        }
    }

    class A
    {
        public int m_x;
        public int m_y;
        //...
    }

    class B : A
    {
        public int m_z;
        public int m_k;
        //...
    }
}
```

Türemiş sınıf erişim belirleyicisi ne olursa olsun taban sınıflarının tüm static olmayan veri elemanlarını içermektedir.

Türemiş Sınıflarda Erişim Kuralları

Türetmenin genel mantığı "taban sınıfın elemanlarının türemiş sınıfın elemanları gibi" işlem görmesidir. Yani taban sınıfın metodları sanki türemiş sınıfın da metodlarıymış gibi, taban sınıfın veri elemanları sanki türemiş sınıfın da veri elemanlarıymış gibi işlem görmektedir. Ancak her ne kadar genel mantık böyleyse türemiş sınıfın taban sınıfın elemanlarına erişimi için bazı kurallar da vardır.

Türemiş sınıflarda erişim kuralları iki maddeyle özetlenebilir:

- 1) Dışarıdan (türemiş sınıf dışından) türemiş sınıf türünden bir referansla ya da türemiş sınıf ismiyle türemiş

sınıfin ve taban sınıfın yalnızca public elemanlarına erişilebilir.

2) Türemiş sınıf metotları içerisinde (genel olarak türemiş sınıfın içerisinde) taban sınıfın public ve protected elemanları doğrudan (yani kendi elemanlarında olduğu gibi) türemiş sınıfın elemanlarıymış gibi kullanılabilir. Ancak taban sınıfın private bölümüne türemiş sınıf tarafından erişilemez.

```
using System;

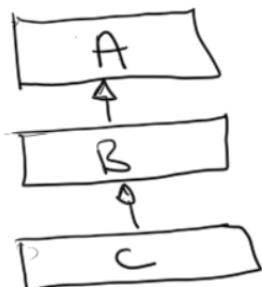
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            //...
        }
    }

    class A
    {
        public int m_x;
        protected int m_y;
        private int m_z;

        public int Z
        {
            get { return m_z; }
            set { m_z = value; }
        }
        //...
    }

    class B : A
    {
        public void Foo()
        {
            m_x = 10;           // geçerli
            m_y = 20;           // geçerli
            //m_z = 30;          // error!
            Z = 30;             // geçerli
        }
        //...
    }
}
```

Bu işlem türetme şeması boyunca aynı biçimde geçerlidir. Yani türemiş bir sınıfın metotları içerisinde doğrudan tüm taban sınıfların public ve protected elemanları kullanılabilir. Örneğin:

Burada C sınıfının bir metodunda biz hem B sınıfının hem de A sınıfının public ve protected elemanlarına doğrudan erişebiliriz. Benzer biçimde C sınıfı türünden bir referansla ya da C sınıf ismiyle dışarıdan hem B hem de A sınıfının public ve protected elemanlarına erişebiliriz.

protected Bölümün Anlamı

protected bölüm yalnızca sınıfın kendisi ve türemiş sınıflar tarafından erişilebilen bölümdür. protected bölümdeki elemanlara dışarıdan erişilemez. Sınıfın public bölümü en az korunan bölümündür. Bunu protected bölüm izler. Nihayet private bölüm sınıfın en çok korunan bölümündür. Biz daha bir sınıfı tasarlarken o sınıfın türetme yapılabileceğini kestirip bazı elemanları türemiş sınıfı yazanlar kolay erişsin diye protected bölüme yerlestirebiliriz. Sınıfın public ve protected bölgeleri o sınıfı kullanacak kişiler için dokümantasyon edilmelidir. private bölümün dokümantasyonunu edilmesine gerek yoktur.

Biz bir elemanı protected bölgeye yerleştirdiğimizde artık onu tür ya da isim bakımından değiştirirsek ya da tamamen silersek türemiş sınıflar bundan etkilenmeyecektir. Bu durumda protected bölgeye veri elemanlarını yerleştirirken dikkat etmeliyiz. Bazı programcılar protected bölümü bu nedenle hiç kullanmazlar. Veri elemanlarının hepsini private bölgeye yerleştirirler. Böylece türemiş sınıf da taban sınıfın elemanlarına hep property'lerle erişmek zorunda kalır.

Türemiş Sınıflarda Başlangıç Metotlarının Çağrılması

Türemiş sınıfından bir nesne new operatörüyle yaratıldığında türemiş sınıfın başlangıç metodu çağrılır. Türemiş sınıf taban sınıfın private bölümünü erişemediğine göre taban sınıfın private veri elemanlarına nasıl ilkdeğer verilecektir? İşte bu durum türemiş sınıfın başlangıç metodunun taban sınıfın başlangıç metodunu otomatik çağırması ile çözülmüştür. Türemiş sınıfından bir nesne new operatörüyle yaratıldığında yalnızca türemiş sınıfın değil taban sınıfın da başlangıç metotları çağrılmaktadır. Böylece nesnenin taban sınıfına bizzat taban sınıfın başlangıç metodu ilkdeğer vermiş olur. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            B b = new B();

            b.DispA();
            b.DispB();
        }
    }

    class A
    {
        private int m_a;

        public A()
        {
            Console.WriteLine("A default constructor");
            m_a = 10;
        }

        public void DispA()
        {
            Console.WriteLine(m_a);
        }
    }

    class B : A
    {
        private int m_b;

        public B()
        {
```

```

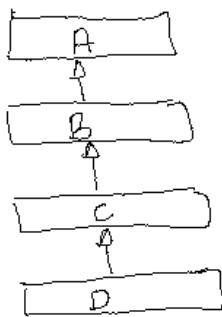
        Console.WriteLine("B default constructor");
        m_b = 20;
    }

    public void DispB()
    {
        Console.WriteLine(m_b);
    }
}

```

Taban sınıfın başlangıç metodu türemiş sınıfın başlangıç metodunun ana bloğunun başında derleyicinin gizlice yerleştirdiği bir çağrıma kodu yoluyla çağrılmaktadır. Yani böylelikle önce taban sınıfın, sonra türemiş sınıfın başlangıç metotları çalıştırılmış olacaktır. Bir dizi türetme söz konusu olduğunda başlangıç metotlarının çağrılmaması sırası yukarıdan aşağıya doğrudur.

Anahtar Notlar: Bir sınıfın taban sınıfları (base classes) denildiğinde onun tüm taban sınıfları anlaşılır. Bir sınıfın doğrudan taban sınıfı (direct base class) denildiğinde onun hemen bir yukarıındaki taban sınıfı anlaşılır. Sınıfın dolaylı taban sınıfları (indirect base classes) sınıfın doğrudan taban sınıfının taban sınıflarıdır. Örneğin:

Burada D'nin tüm taban sınıfları A, B ve C'dir. Doğrudan taban sınıfı C, dolaylı taban sınıfları B ve A'dır.

Türemiş sınıf yalnızca kendi doğrudan taban sınıfının başlangıç metodunu çağrılmaktadır. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            C c = new C();

            c.DispA();
            c.DispB();
            c.DispC();
        }
    }

    class A
    {
        private int m_a;

        public A()
        {
            Console.WriteLine("A default constructor");
            m_a = 10;
        }

        public void DispA()
        {

```

```

        Console.WriteLine(m_a);
    }

}

class B : A
{
    private int m_b;

    public B()
    {
        Console.WriteLine("B default constructor");
        m_b = 20;
    }

    public void DispB()
    {
        Console.WriteLine(m_b);
    }
}

class C : B
{
    private int m_c;

    public C()
    {
        Console.WriteLine("C default constructor");
        m_c = 30;
    }

    public void DispC()
    {
        Console.WriteLine(m_c);
    }
}
}

```

Pekiyi taban sınıfın birden fazla başlangıç metodu varsa türemiş sınıfın başlangıç metodu taban sınıfın hangi başlangıç metodunu çağıracaktır? İşte bu durum : base(...) sentaksıyla belirlenmektedir. Sınıfın başlangıç metodunun kapanış parametre parantezinden sonra, önce bir '!' atomu sonra da base anahtar sözcüğü yazılsa bu sentaks türemiş sınıfın taban sınıfın hangi başlangıç metodunu çağıracağını belirtir. Örneğin:

```

class B : A
{
    public B(...): base(...)
    {

    }
    //...
}

```

Taban sınıfın tüm başlangıç metotları aday metodlardır. En uygun başlangıç metodu overload resolution kurallarına göre seçilir. Tabii base sentaksi hiç kullanılmayabilir de. Bu durumda taban sınıfın default başlangıç metodu çağrırlar. Yani,

```

public B(...)
{
    //...
}

```

ile,

```
public B(...): base()
```

```
{  
    //...  
}
```

aynı anlamdadır. base sentaksı yalnızca başlangıç metodlarında kullanılan bir sentakstir. Başlangıç metodunun parametreleri base senktasına argüman olarak verilebilir. Örneğin:

```
public B(int a, int b) : base(a)  
{  
    m_b = b;  
}
```

Faaliyet alanı bakımından base sentaksının sanki başlangıç metodunun ana bloğunun başına yerleştirildiği varsayılmaktadır. Yani base parantezi içerisinde biz parametre değişkenlerini, kendi sınıfımızın ve taban sınıfının elemanlarını kullanabiliriz. Örneğin:

```
using System;  
  
namespace CSD  
{  
    class App  
    {  
        public static void Main()  
        {  
            B b1 = new B();  
            B b2 = new B(100, 200);  
  
            Console.WriteLine("m_a = {0}, m_b = {1}", b1.ValA, b1.ValB);  
            Console.WriteLine("m_a = {0}, m_b = {1}", b2.ValA, b2.ValB);  
        }  
    }  
  
    class A  
    {  
        private int m_a;  
  
        public A()  
        {  
            Console.WriteLine("A default constructor");  
            m_a = 10;  
        }  
  
        public A(int a)  
        {  
            Console.WriteLine("A int constructor");  
            m_a = a;  
        }  
  
        public int ValA  
        {  
            get { return m_a; }  
        }  
  
        //...  
    }  
  
    class B : A  
    {  
        private int m_b;  
  
        public B()  
        {  
            Console.WriteLine("B constructor");  
            m_b = 20;  
        }
```

```

        }
    public B(int a, int b) : base(a)
    {
        Console.WriteLine("B int, int constructor");
        m_b = b;
    }

    public int ValB
    {
        get { return m_b; }
    }
    //...
}

```

Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Executive m = new Executive("Salih Tan", 30000, "Üretim", "Asya");

            Console.WriteLine("{0}, {1}, {2}, {3}", m.Name, m.Salary, m.Department, m.Region);
        }
    }

    enum Shift
    {
        Morning, Noon, Evening
    }

    class Employee
    {
        private string m_name;
        private int m_salary;

        public Employee()
        { }

        public Employee(string name, int salary)
        {
            m_name = name;
            m_salary = salary;
        }

        public string Name
        {
            get { return m_name; }
            set { m_name = value; }
        }

        public int Salary
        {
            get { return m_salary; }
            set { m_salary = value; }
        }
    }

    class Worker : Employee
    {
        private Shift m_shift;
    }
}

```

```

public Worker()
{
}

public Worker(string name, int salary, Shift shift) : base(name, salary)
{
    m_shift = shift;
}

public Shift Shift
{
    get { return m_shift; }
    set { m_shift = value; }
}
}

class Manager : Employee
{
    private string m_department;

    public Manager()
    {}

    public Manager(string name, int salary, string department) : base(name, salary)
    {
        m_department = department;
    }

    public string Department
    {
        get { return m_department; }
        set { m_department = value; }
    }
}

class Executive : Manager
{
    private string m_region;

    public Executive()
    {}

    public Executive(string name, int salary, string department, string region)
        : base(name, salary, department)
    {
        m_region = region;
    }

    public string Region
    {
        get { return m_region; }
        set { m_region = value; }
    }
}
}

```

Türemiş sınıf için hiçbir başlangıç metodu yazmadığımızı düşünelim. Anımsanacağı gibi bu durumda derleyici bizim için default başlangıç metodunu içi boş olarak yazacaktır. Bu default başlangıç metodu da taban sınıfın default başlangıç metodunu çağrıır. Yani biz türemiş sınıfta hiçbir başlangıç metodu yazmamış olsak bile türemiş sınıfından bir nesne yarattığımızda taban sınıfın default başlangıç metodu çağrılr. Örneğin:

```

using System;
namespace CSD

```

```

{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            B b = new B();      // geçerli
        }
    }

    class A
    {
        private int m_a;

        public A()
        {
            m_a = 10;
            Console.WriteLine("Base class default constructor");
        }
    }

    class B : A
    {
        //...
    }
}

```

Örneğin:

Tabii böylesi bir durumda taban sınıfı default başlangıç metodu yoksa error olur. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            B b = new B();      // error!
        }
    }

    class A
    {
        private int m_a;

        public A(int a)
        {
            m_a = a;
            Console.WriteLine("Base class constructor");
        }
    }

    class B : A
    {
        //...
    }
}

```

Başlangıç Metotlarında this Sintaksı

Başlangıç metotları normal metodlar gibi çağrılamaz. Başlangıç metotları ya new operatörü tarafından çağrılr ya da this sintaksiyle çağrılr. this sintaksi "kendi sınıfının başka bir başlangıç metodunu çağır" anlamına gelmektedir. Örneğin:

```

using System;
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            A a = new A();
            Console.WriteLine(a.Val);
        }
    }

    class A
    {
        private int m_val;

        public A() : this(10)
        {
            Console.WriteLine("A default constructor");
        }

        public A(int a)
        {
            Console.WriteLine("A int constructor");
            m_val = a;
        }

        public int Val
        {
            get { return m_val; }
            set { m_val = value; }
        }
        //...
    }
}

```

Başlangıç metodunda hem base hem de this sentaksı kullanılamaz. Ya base ya da this sentaksı kullanılabilir. (Anımsanacağı gibi hiçbir şeyin kullanılmaması : base() sentaksının kullanıldığı anlamına gelmektedir.) this sentaksında da çağrı yine başlangıç metodunun ana bloğunun başında yapılmaktadır. Bir başlangıç metodu diğerini çağrılığında o da diğerini çağrılığında en sonunda ne olur? Programcı akışı sonsuz döngüye sokmayacağına göre en sonunda base çağrıması yapılacaktır. Yani yine en önce taban sınıfın başlangıç metodu çalıştırılmış olacaktır. Örneğin:

```

using System;
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            B b = new B();
            Console.WriteLine("{0}, {1}", b.ValA, b.ValB);
        }
    }

    class A
    {
        private int m_valA;

        public A() : this(30)
    }
}

```

```

{
    Console.WriteLine("A default constructor");
}

public A(int a)
{
    Console.WriteLine("A int constructor");
    m_valA = a;
}

public int ValA
{
    get { return m_valA; }
    set { m_valA = value; }
}

//...
}

class B : A
{
    private int m_valB;

    public B() : this(10, 20)
    {
        Console.WriteLine("B default constructor");
    }

    public B(int a, int b)
    {
        Console.WriteLine("B int, int constructor");
        m_valB = b;
    }

    public int ValB
    {
        get { return m_valB; }
        set { m_valB = value; }
    }
}
}

```

Pekiyi this sentaksına neden gereksinim duyulmaktadır? Bazen sınıfın pek çok başlangıç metodu bulunuyor olabilir. Bunlar da bazı ortak işlemleri yapılmıyor olabilir. Bu tür durumlarda kod tekrarını engellemek için bir başlangıç metodunun diğerini çağırması gerekebilir. Başlangıç metodlarının amacı sınıfın veri elemanlarına birtakım ilk değerleri vermek ve bazı gerekli ilk işlemleri yapmak olduğuna göre, her başlangıç metodunun ortak birtakım şeyler yapması çok rastlanan bir durumdur. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample s = new Sample();
            Sample k = new Sample(1);
            Sample t = new Sample(1, 2);
            //...
        }
    }

    class Sample
    {

```

```

private int m_a;
private int m_b;
private string m_name;

public Sample() : this(10, 20, "No Name")
{
    //...
}

public Sample(int a) : this(a, 20, "No Name")
{
    //...
}

public Sample(int a, int b) : this(a, b, "No Name")
{
}

public Sample(int a, int b, string name)
{
    m_a = a;
    m_b = b;
    m_name = name;
}
}
}

```

System.Object Sınıfı

C#'ta (genel olarak .NET ortamında) aslında her sınıf doğrudan ya da dolaylı olarak System isim alanı içerisindeki Object sınıfından türetilmiş durumdadır. System.Object sınıfı çok kullanıldığı için object anahtar sözcüğü ile de temsil edilmiştir. Yani object anahtar sözcüğü ile System.Object ifadesi aynı anlamdadır.

C#'ta biz bir sınıfı herhangi bir sınıfın türetilmiş olmasak bile derleyici onun System isim alanı içerisindeki Object sınıfından türetilmiş olduğunu varsayar. Örneğin:

```

class Sample
{
    //...
}

```

ile,

```

class Sample : object
{
    //...
}

```

aynı anlamdadır. Biz sınıfın açıkça object sınıfından türetildiğini belirtebiliriz ya da belirtmeyebiliriz.

Madem ki tüm sınıflar System.Object sınıfından türetilmiş durumdadır. O halde biz bir sınıf türünden referansla yalnızca o sınıfın değil object sınıfının da public elemanlarını kullanabiliriz. (Visual Studio IDE'sinde intelli sense özelliğinin bu elemanları da birer seçenek olarak listelediğine dikkat ediniz.) Object sınıfının da static elemanları ve static olmayan elemanları vardır. Bu elemanlar üzerinde daha ileride durulacaktır.

Anahtar Notlar: Aslında her nesnenin bir object kısmı vardır. Ancak çizimlerde biz onu belirtmeyeceğiz.

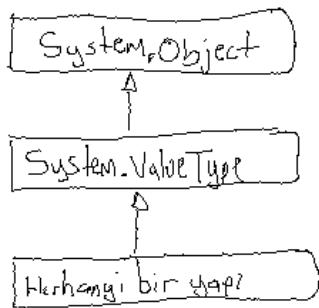
object sınıfının toplamda bir tane başlangıç metodu vardır. Bu başlangıç metodu parametresizdir yani default

başlangıç metodu biçimindedir. Biz istersek object sınıfı türünden de nesneler yaratabiliriz. Örneğin:

```
object o = new object();
```

Yapıların Türetme Durumları

C#'ta yapılar türetmeye kapalıdır. Yani bir yapıdan bir sınıf ya da yapı türetilmez. Yapı da bir sınıftan türetilmez. Ancak C#'ta her yapının System isim alanı içerisindeki ValueType isimli bir sınıftan türetildiği varsayılmaktadır. System.ValueType sınıfı da System.Object sınıfından türetilmiştir.

Ayrıca yapı bildiriminde bu türetmeyi açıkça belirtmek de yasaklanmıştır. Örneğin:

```
struct Test
{
    //...
}
```

Burada Test yapısının System.ValueType sınıfından türetildiği varsayılmaktadır. Fakat:

```
struct Test : System.ValueType      // error!
{
    //...
}
```

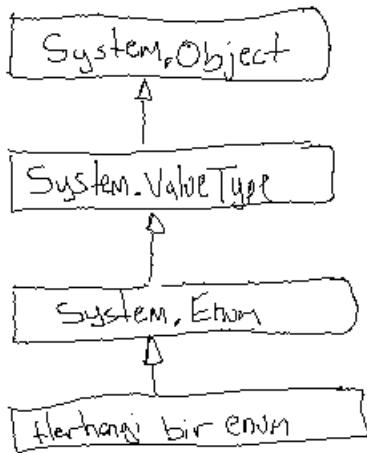
Biz bunu açıkça ifade edemeyiz.

Yapılar türetmeye kapalı olduğu için C#'ta yapıların protected ve protected internal elemanlara sahip olması da yasaklanmıştır.

Anımsanacağı gibi C#'ta aslında int, long, double gibi anahtar sözcükler de Int32, Int64, Double gibi yapı türlerini temsil etmektedir. Bu durumda örneğin int türü de System.ValueType sınıfından ve dolayısıyla System.Object sınıfından türetilmiş durumdadır.

Enum'ların Türetme Durumları

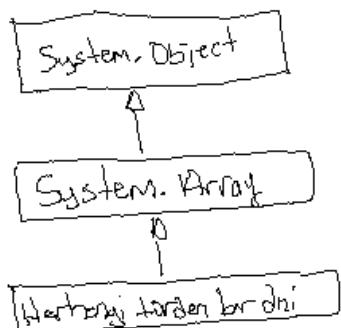
Enum türleri de türetmeye kapalıdır. Yani biz enum'dan türetme yapamayız, enum'u da bir sınıf ya da yapıdan türetemeyiz. Ancak .NET'te tüm enum türlerinin System.Enum isimli bir sınıftan türetildiği varsayılmaktadır. Bu sınıf da System.ValueType sınıfından türetilmiş durumdadır:

Göründüğü gibi her enum da aslında dolaylı olarak object sınıfından türetilmiş durumdadır.

Dizilerin Türetme Durumları

Diziler de türemeye kapalıdır. Yani dizilerden bir şey türetilmez, diziler de başka bir şeyden türetilmez. Ancak .NET'te tüm dizilerin -türü ne olursa olsun- System isim alanı içerisindeki Array sınıfından türetilmiş olduğu varsayılmaktadır.

Sınıfın Başlangıç Metotlarının public, protected ve private Olması Durumu

Bugüne kadar biz sınıfların başlangıç metotlarını hep public bölüme yerleştirdik. Sınıfın başlangıç metotları public bölüme yerleştirilirse biz sınıfın dışında da (yani her yerde) new operatörü ile bu sınıfın türünden nesneler yaratabiliriz. new operatörü heap'te nesne için tahsisat yaptıktan sonra sınıfın başlangıç metodunu çağırmaktadır. İşte başlangıç metodlarının bu nedenle erişilebilir olması gerekmektedir.

Sınıfın başlangıç metotları protected bölüme yerleştirilirse biz bu sınıf türünden nesneleri sınıfın dışında new operatörü ile yaratamayız. Ancak bu sınıfın sınıf türetip türemiş sınıf türünden nesneler yaratabiliriz. (Tabii türemiş sınıfın başlangıç metodlarının da public bölümde bulunması koşuluyla.) Türümüş sınıfın başlangıç metodlarının taban sınıfın başlangıç metodlarını çağrıdığını anımsayınız. İşte türemiş sınıf taban sınıfın protected bölümündeki başlangıç metodlarını çağırabilecektir. Pekiyi sınıfın başlangıç metodlarını protected bölümde yerleştirmenin bir anlamı olabilir mi? İşte biz sınıfın başlangıç metodlarını protected bölümde yerleştirdiğimizde sınıfı kullanacaklara gizlice şunları söylemiş oluruz: "Bu sınıfı doğrudan kullanamazsınız. Ancak türetme yaparak bu sınıfın faydalana bilirisiniz". Örneğin:

```

using System;
namespace CSD
{
    class App

```

```

{
    public static void Main()
    {
        B b = new B();
        //...
    }
}

class A
{
    protected A()
    {
        //....
    }
}

class B : A
{
    public B() : base()
    {
        //....
    }
}
}

```

abstract sınıflarda yukarıda anlattığımız nedenlerden dolayı sınıfın başlangıç metotları genellikle protected bölgeye yerleştirilmektedir. abstract sınıflar izleyen bölümlerde ele alınmaktadır.

Pekiyi sınıfın başlangıç metotlarının private bölgeye yerleştirilmesinin ne anlamı olabilir? Eğer biz sınıfın başlangıç metotlarını private bölgeye yerleştirdiğimiz durumda dışarıdan nesne yaratamayacağımız gibi o sınıfın türetme de yapamayız. İşte bu durumda mecburen bu sınıf türünden nesnelerin sınıf static metotları tarafından oluşturulması gereklidir. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample s = Sample.Create();
            //...
        }
    }

    class Sample
    {
        private Sample()
        {
            //....
        }

        public static Sample Create()
        {
            Sample s = new Sample();
            //...

            return s;
        }
    }
}

```

Örneğin "singleton" denilen tasarım kalibini oluşturabilmek için böyle bir mekanizmaya gereksinim vardır.

Singleton kalıbında bir sınıf türünden nesneden yalnızca bir tane yaratılması istenir. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample s = Sample.GetSample();
            //...
        }
    }

    class Sample
    {
        private static Sample m_sample;

        private Sample()
        {
            //....
        }

        public static Sample GetSample()
        {
            if (m_sample == null)
                m_sample = new Sample();

            return m_sample;
        }
    }
}
```

Bir sınıf nesnesi new operatörüyle yaratıldığında sınıfın static olmayan referans veri elemanlarında null değeri bulunmaktadır. Bu konu ileride ele alınmaktadır.

Türemiş Sınıf Türünden Taban Sınıf Türüne Otomatik Referans Dönüşürtmesi

Normal olarak C#'ta bir sınıf türünden referans başka bir sınıf türünden referansa atanamaz. Ancak istisna olarak türemiş sınıf türünden bir referans doğrudan taban sınıf türünden bir referansa atanabilir. Yani türemiş sınıfın taban sınıfına otomatik tür dönüştürmesi vardır. Bunun tersi yani taban sınıfın türemiş sınıfına otomatik dönüştürme mevcut değildir.

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            B b = new B();
            A a;

            a = b;      // geçerli
            //...
        }
    }

    class A
    {
        //...
    }
}
```

```

class B : A
{
    //...
}

```

Herhangi bir türemiş sınıf referansı onun herhangi bir taban sınıfına atanabilir. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            C c = new C();
            B b;
            A a;

            b = c;      // geçerli
            a = b;      // geçerli
            a = c;      // geçerli
        }
    }

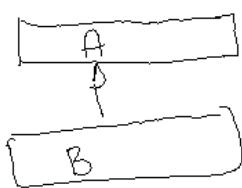
    class A
    {
        //...
    }

    class B : A
    {
        //...
    }

    class C : B
    {
        //...
    }
}

```

Türemiş sınıf referansı taban sınıf referansına atandığında artık taban sınıf referansı bağımsız bir taban sınıf nesnesini değil, türemiş sınıf nesnesinin taban sınıf kısmını gösteriyor durumda olur. Örneğin:

`b = new B();`
`A a;`
`a = b; // geçerli`

Burada a referansı B nesnesinin A kısmını gösteriyor durumdadır. Yani biz a referansıyla işlem yaptığımızda bundan B nesnesinin A kısmı etkilenir. Zaten türemiş sınıf referansının taban sınıf referansına atanabilmesinin nedeni türemiş sınıfın taban sınıf elemanlarını içermesindendir.

Taban sınıf referansı türemiş sınıf referansına atanamaz. Eğer atanabilseydi olmayan elemanlara erişmek gibi potansiyel bir tehlike oluşurdu. Örneğin:

A a=new A();

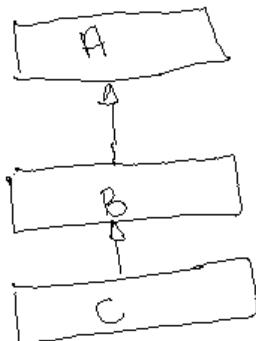
B b;

b=a; //error

Burada b = a ataması mümkün olsaydı b referansı yalnızca A kısmı olan bir nesneyi gösteriyor olurdu. Halbuki biz b referansıyla B'nin kendi elemanlarını da kullanabilmekteyiz.

Örneğin:

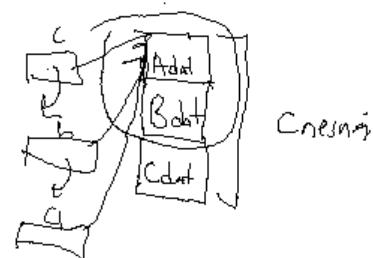
C c=new C();

B b;

A a;

b=c;

a=b;

Örneğin:

```
using System;
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            B b = new B();
            A a;

            b.m_a = 10;
            b.m_b = 20;

            a = b;
            Console.WriteLine(a.m_a);      // 10

            a.m_a = 30;
            Console.WriteLine("{0}, {1}", b.m_a, b.m_b); // 30, 20
        }
    }

    class A
    {
        public int m_a;
        ...
    }

    class B : A
    {
        public int m_b;
        ...
    }
}
```

}

Tabii türemiş sınıf referansını taban sınıf referansına atadığımızda biz artık taban sınıf referansıyla türemiş sınıf nesnesinin yalnızca taban sınıf kısmına erişebiliriz. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            C c = new C(10, 20, 30);
            B b;
            A a;

            Console.WriteLine("{0}, {1}, {2}", c.ValA, c.ValB, c.ValC); // 10, 20, 30

            b = c;
            Console.WriteLine("{0}, {1}", b.ValA, b.ValB); // 10, 20

            a = b;
            Console.WriteLine("{0}", a.ValA); // 10
        }
    }

    class A
    {
        private int _valA;

        public A(int a)
        {
            _valA = a;
        }

        public int ValA
        {
            get { return _valA; }
            set { _valA = value; }
        }
        //...
    }

    class B : A
    {
        private int _valB;

        public B(int a, int b) : base(a)
        {
            _valB = b;
        }

        public int ValB
        {
            get { return _valB; }
            set { _valB = value; }
        }
        //...
    }

    class C : B
    {
        private int _valC;

        public C(int a, int b, int c) : base(a, b)
```

```

    {
        m_valC = c;
    }

    public int ValC
    {
        get { return m_valC; }
        set { m_valC = value; }
    }
    //...
}
}

```

Madem ki doğrudan ya da dolaylı olarak tüm sınıflar, yapılar ve enum'lar object sınıfından türetilmiştir. O halde biz herhangi bir sınıf, yapı ya da enum türünden değişkeni object türünden referansa atayabiliriz. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            object o;
            Sample s = new Sample();
            int[] a = { 1, 2, 3 };
            int x = 123;

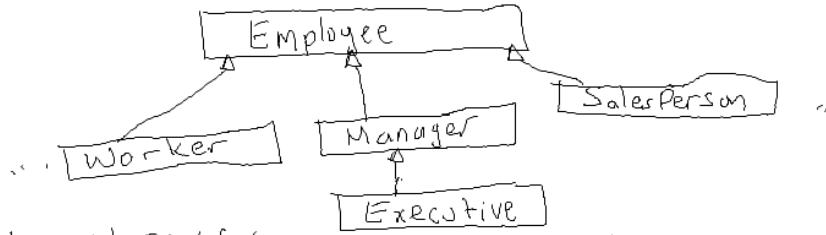
            o = "Ankara";           // geçerli
            o = s;                  // geçerli
            o = a;                  // geçerli
            o = x;                  // geçerli
            o = 456;                // geçerli
        }
    }

    class Sample
    {
        //...
    }
}

```

Türemiş Sınıf Referansının Taban Sınıf Referansına Atanmasının Anlamı

Türemiş sınıf referansının taban sınıf referansına atanması sayesinde biz bir türetme şeması üzerinde genel işlemler yapan metodlar yazabiliriz. Örneğin:


```

public static void DispInfo(Employee e)
{
    ...
}
  
```

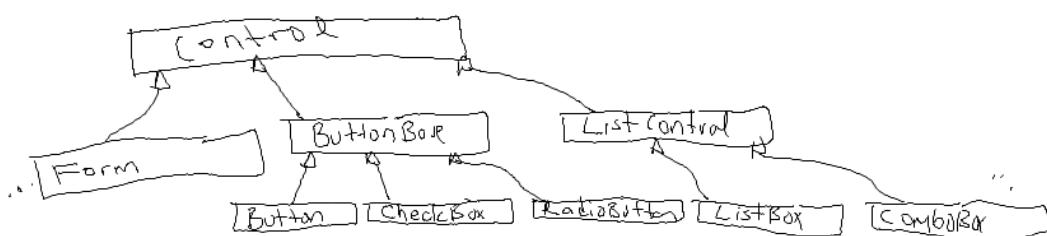
```

Manager m = new Manager();
Worker w = new Worker();
SalesPerson sp = new SalesPerson();

DispInfo(m);
DispInfo(w);
DispInfo(sp);
...
  
```

Burada DispInfo metodu Manager gibi, Worker gibi, Executive gibi nesnelerin Employee kısmını yazdırabilir. Yani DispInfo tüm bu sınıflarla çalışabilmektedir.

Örneğin Windows'ta görsel öğeler birer penceredir ve tüm pencereler Control sınıfından türetilmiş sınıflarla temsil edilir:


```

public static void AnimateWindow(Control c)
{
    ...
}
  
```

```

    Button b = new Button();
    CheckBox cb = new CheckBox();
    AnimateWindow(b);
    AnimateWindow(cb);
    ...
  
```

Biz Control sınıfı türünden parametre alan AnimateWindow isimli bir metod yazmış olalım. Bu metodu Control sınıfından türetilmiş tüm sınıf türlerini argüman yaparak çağırabiliriz. Bir türetme şeması içerisinde taban sınıf türünden referans alan metodlar o türetme şeması bağlamında genel ve ortak işlemler yapmaya adaydır. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Executive e = new Executive("Salih Tan", 30000, "Üretim", "Asya");
            Worker w = new Worker("Ali Serçe", 2000, Shift.Morning);
        }
    }
  
```

```

        DispTitle(e);
        DispTitle(w);
    }

    public static void DispTitle(Employee e)
    {
        Console.WriteLine("-----");
        Console.WriteLine(e.Name);
        Console.WriteLine(e.Salary);
        Console.WriteLine("-----");
    }
}

enum Shift
{
    Morning, Noon, Evening
}

class Employee
{
    private string m_name;
    private int m_salary;

    public Employee()
    { }

    public Employee(string name, int salary)
    {
        m_name = name;
        m_salary = salary;
    }

    public string Name
    {
        get { return m_name; }
        set { m_name = value; }
    }

    public int Salary
    {
        get { return m_salary; }
        set { m_salary = value; }
    }
}

class Worker : Employee
{
    private Shift m_shift;

    public Worker()
    { }

    public Worker(string name, int salary, Shift shift) : base(name, salary)
    {
        m_shift = shift;
    }

    public Shift Shift
    {
        get { return m_shift; }
        set { m_shift = value; }
    }
}

class Manager : Employee
{
}

```

```

private string m_department;

public Manager()
{
}

public Manager(string name, int salary, string department) : base(name, salary)
{
    m_department = department;
}

public string Department
{
    get { return m_department; }
    set { m_department = value; }
}
}

class Executive : Manager
{
    private string m_region;

    public Executive()
    {
    }

    public Executive(string name, int salary, string department, string region)
        : base(name, salary, department)
    {
        m_region = region;
    }

    public string Region
    {
        get { return m_region; }
        set { m_region = value; }
    }
}
}

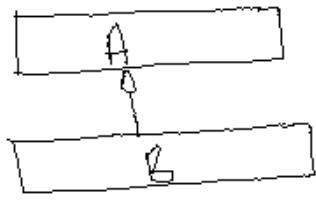
```

Burada DispTitle metodu yalnızca Employee sınıfı türünden değil Employee sınıfından türetilmiş olan tüm sınıflar ile kullanılabilirmektedir. Çünkü bu türemiş sınıfların hepsiin bir Employee kısımları vardır.

Referansların Statik ve Dinamik Türleri

Referansların (fakat yapı değişkenlerinin ya da enum türünden değişkenlerin değil) statik ve dinamik türleri vardır. Bir referansın statik türü bildirimde belirtilen türüdür. Statik tür değişmez. Bu konuya kadar biz referanslar için de tek bir tür kavramından bahsettik. Bahsettiğimiz tür aslında referansın statik türüdür. Tür denildiğinde özellikle statik ya da dinamik biçiminde belirtilmeliyse statik tür anlaşılmaktadır.

Bir referansın dinamik türü o referansın gösterdiği nesnenin bütününe türüdür. Yani bir referans büyük bir nesnenin taban kısmını gösteriyor olabilir. Bu referansın dinamik türü gösterdiği nesnenin bütünü hangi türdense o türdendir. Örneğin:

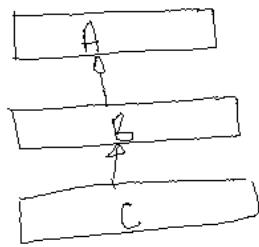
$A \times i$
 $B \ y = \text{new } B()$

$x = y;$

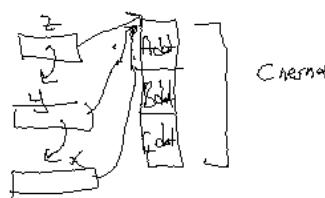

Burada x'in statik türü A, dinamik türü B'dir. Çünkü burada x referansı bağımsız bir A nesnesini göstermiyor, aslında bir B nesnesinin A kısmını gösteriyor. x'in gösterdiği yerdeki nesnenin bütünü B türündendir. Burada y'nin statik türü de dinamik türü de B'dir.

Örneğin:

$A \times i$
 $B \ y i$
 $C \ z = \text{new } z()$
 $y = z;$
 $x = y;$

Burada z'nin statik ve dinmik türü C'dir. y'nin static türü B, dinamik türü C'dir. x'in statik türü A, dinamik türü C'dir.

Aslında normal olarak referansın statik ve dinamik türleri birbirleriyle aynıdır. Türemiş sınıf referansı taban sınıf referansına atandığı zaman bunlar farklılaşır.

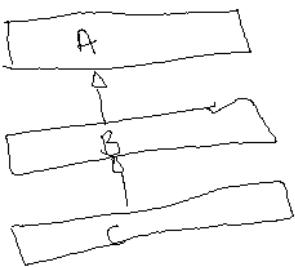
Örneğin:

```
Sample s = new Sample();
object o;

o = s;
```

Burada o'nun statik türü object, dinamik türü Sample'dır.

Refransın dinamik türü sürekli değişebilir. Örneğin:

A a
 B b = new B();
 C c = new C();
 ...
 a = new A();
 // a'nın dinamik türü A'dır.
 a = b;
 // a'nın dinamik türü B'dir.
 a = c;
 // a'nın dinamik türü C'dir.

Anahtar Notlar: Bir referansın dinamik türünü yazı olarak elde etmek için r.GetType().Name ifadesi kullanılabilir.

Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
  class App
  {
    public static void Main()
    {
      A x;
      B y = new B();
      C z = new C();

      y = z;
      x = y;

      Console.WriteLine("{0}, {1}, {2}", x.GetType().Name, y.GetType().Name, z.GetType().Name);
    }
  }

  class A
  {
    //...
  }

  class B : A
  {
    //...
  }

  class C : B
  {
    //...
  }
}

```

Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
  class App
  {

```

```

public static void Main()
{
    object o;
    A a = new A();
    B b = new B();
    C c = new C();

    o = "Test";
    Console.WriteLine(o.GetType().Name);      // String
    o = a;
    Console.WriteLine(o.GetType().Name);      // A
    o = b;
    Console.WriteLine(o.GetType().Name);      // B
    o = c;
    Console.WriteLine(o.GetType().Name);      // C
}
}

class A
{
    //...
}

class B
{
    //...
}

class C
{
    //...
}

```

Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            A x = new A();
            B y = new B();
            C z = new C();

            Foo(x);
            Foo(y);
            Foo(z);
        }

        public static void Foo(object o)
        {
            Console.WriteLine(o.GetType().Name);
        }
    }

    class A
    {
        //...
    }

    class B : A
    {

```

```

        //...
}

class C : B
{
    //...
}
}

```

Mademki her şey object sınıfından türetilmiştir. O halde biz object türünden bir referans dizisine farklı türlerden nesnelerin referanslarını yerleştirebiliriz. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            object[] objs;

            objs = new object[] { "Ankara", new A(), new B(), new C(), new Random()};
            foreach (object o in objs)
                Console.WriteLine(o.GetType().Name);
        }
    }

    class A
    {
        //...
    }

    class B : A
    {
        //...
    }

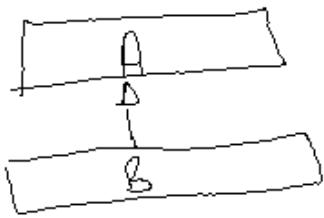
    class C : B
    {
        //...
    }
}

```

Aşağıya Doğru Yapılan Referans Dönüşürmeleri (Downcasting)

Normal olarak türemiş sınıf referansı taban sınıf referansına atanabilir. Yani türemiş sınıftan taban sınıfa otomatik dönüşüm (implicit conversion) vardır. Bu normal dönüşürmeye yukarıya doğru dönüşüm (upcasting) de denilmektedir. Fakat taban sınıf referansı türemiş sınıf referansına doğrudan atanamaz. Ancak eğer istenirse tür dönüşümü operatörü ile bu işlem yapılabilir. Yani taban sınıftan türemiş sınıfa otomatik (implicit) dönüşüm yoktur ancak tür dönüşümü operatörü ile (explicit) dönüşümme vardır.

Bazen taban sınıf referansı bir türemiş sınıf nesnesini gösteriyor olabilir. Yani taban sınıf referansının dinamik türü bir türemiş sınıf türünden olabilir. Bizim onu yeniden orijinal türde dönüştürmemiz gerekebilir. Örneğin:

A x_i
B $y = \text{new } B()$

B z_i

$$\begin{aligned} x &= y_i \\ // \\ z &= x_i \quad / \text{error!} \\ z &= (b)x_i \end{aligned}$$

Burada x referansı aslında B nesnesini göstermektedir. Onun yeniden B olarak kullanılabilmesi için aşağıya doğru dönüştürme gereklidir.

Aşağıda doğru dönüştürmelerde derleme aşamasından her zaman başarıyla geçilir. Ancak program çalışırken dönüştürme noktasında ayrıca haklılık kontrolü yapılmaktadır. Eğer dönüştürme haklıysa sorun çıkmaz. Fakat haksızsa exception oluşur ve program çöker. (Exception'lar ileride ayrı bölümde ele alınmaktadır) Eğer dönüştürülmek istenen referansın dinamik türü dönüştürülmek istenen türü içeriyorsa dönüştürme haklıdır, içermiyorsa haksızdır. Başka bir deyişle taban sınıf referansı türemiş sınıf referansına dönüştürülürken o referansın gösterdiği yerdeki nesne dönüştürülecek türü içeriyorsa dönüştürme haklıdır. Örneğin:

A $x = \text{new } B()$
B y_i
 $y = (B)x_i$ ← Dönüştürme haklı

Burada x referansının gösterdiği yerde B nesnesi vardır. Dönüştürme haklıdır. Başka bir deyişle x'in dinamik türü dönüştürülmek istenen B sınıfını içermektedir. Örneğin:

A $x = \text{new } A()$
B y_i
 $y = (B)x_i$ ← Hakkı dolasılmamış. Derleme aşamasında
ogul - programın çalışma zamanı sırasında exception oluşur.

Örneğin:

```
using System;
namespace CSD
{
    class App
```

```

{
    public static void Main()
    {
        A x = new A();
        B y;

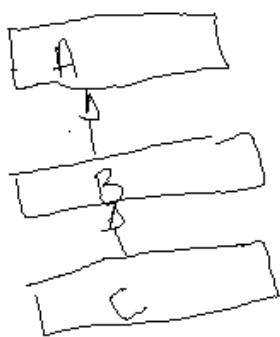
        y = (B)x;      // haksız dönüştürme! exception olur!
    }
}

class A
{
    //...
}

class B : A
{
    //...
}
}

```

Örneğin:

A $x = \text{new } C();$
 B $y;$
 $y = (B)x;$ → Dönüşümme haklı,

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            A x = new C();
            B y;

            y = (B)x;      // Dönüşümme haklı!
        }
    }

    class A
    {
        //...
    }

    class B : A
    {
        //...
    }

    class C : B
    {
        //...
    }
}

```

```
}
```

Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            object o = new B();
            A a;
            B b;
            C c;
            a = (A)o;                                // Haklı dönüştürme
            Console.WriteLine("Passed 1");
            b = (B)o;                                // Haklı dönüştürme
            Console.WriteLine("Passed 2");
            c = (C)o;                                // Haksız dönüştürme, exception oluşur
            Console.WriteLine("Passed 3");
        }
    }

    class A
    {
        //...
    }

    class B : A
    {
        //...
    }

    class C : B
    {
        //...
    }
}
```

Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            object o = "This is a test";
            string s = (string)o;          // haklı dönüştürme
            Console.WriteLine(s);
        }
    }
}
```

Aralarında türetme ilişkisi olmayan iki sınıf arasında tür dönüştürme operatörüyle de dönüştürme yapılamaz. Bu durumda derleme sırasında error olur.

```
using System;
```

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Random r = new Random();
            string s;

            s = (string)r;      // derleme zamanında error! aralarında türetme ilişkisi yok
        }
    }
}

```

Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            B b = new B();
            C c;

            c = (C)a;      // derleme zamanında error!
            //...
        }
    }

    class A
    {
        //...
    }

    class B : A
    {
        //...
    }

    class C : A
    {
        //...
    }
}

```

Burada A ile B arasında, A ile C arasında bir türetme ilişkisi vardır. Fakat B ile C arasında bir türetme ilişkisi yoktur. Aralarında türetme ilişkisi olmayan iki sınıf arasında hiçbir zaman haklı dönüştürmenin mümkün olamayacağına dikkat ediniz.

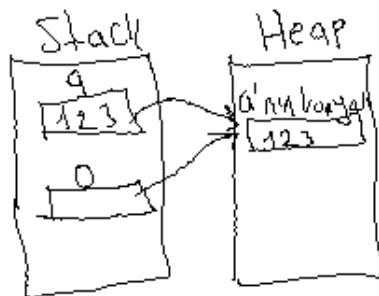
Kutulama Dönüşürtmesi (Boxing Conversion) ve Kutuyu Açma Dönüşürtmesi (Unboxing Conversion)

.NET'te referanslar stack'teki nesneleri gösteremezler. Yalnızca heap'teki nesneleri gösterebilirler. Bilindiği gibi nesneleri yerel değişken durumunda olduklarında stack'te yaratılmaktadır. Yapıların yapıları System.ValueType ve System.Object sınıflarından türetilmiş olduğunu anımsayınız. Bu durumda yapıların System.ValueType türünden ya da System.Object türünden referanslara atanabilmesi gereklidir (türemişten tabana yapılan atamalar). Fakat öte yandanyukarıda da belirttiğimiz gibi referanslar da ancak heap'teki nesneleri gösterebilirler. Pekiyi ne olacaktır? İşte C#'ta ne zaman bir yapı değişkeni System.ValueType ya da System.Object referansına atansa derleyici ve CLR'nin işbirliğiyle önce o yapı değişkeninin heap'te bir kopyası çıkartılır ve referans heap'teki bu kopyayı gösterir. Bu süreç "kutulama dönüşürtmesi (boxing conversion)" denilmektedir. Örneğin:

```

int a = 123;
object o;
o = a;

```


Burada o stack'teki a'yı değil, heap'teki a'nın kopyasını gösteriyor durumdadır.

Kutulama dönüştürmesinden sonra stack'teki yapı nesnesiyle heap'teki kopyası tamamen iki ayrı nesne durumundadır. Stack'teki yapı nesnesi akış bloktan çıktığında yok edilir. Heap'teki kopyası ise çöp toplayıcı (garbage collector) sistem tarafından yok edilecektir.

Kutulama dönüştürmesiyle heap'te kopyası çıkartılan nesne aşağıya doğru dönüştürme yoluyla yeniden orijinal türe dönüştürülebilir. Buna kutuyu açma dönüştürmesi (unboxing conversion) denilmektedir. Örneğin:

```

int a = 123;
object o;
int b;

o = a;          // kutulama dönüştürmesi
b = (int)o;    // kutuyu açma dönüştürmesi

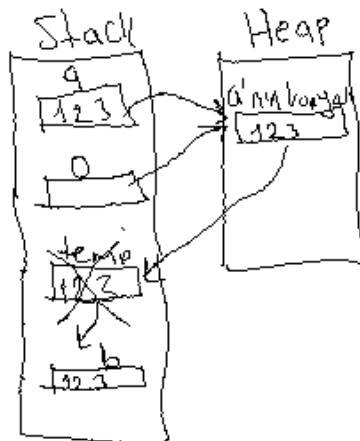
```

Kutuyu açma dönüştürmesi sırasında stack'te ilgili yapı türünden geçici bir nesne oluşturulur, sonra heap'teki yapı nesnesi bu nesneye kopyalanır. Böylece dönüştürme işleminden (örneğin (int) o işleminden) stack'te yaratılmış geçici bir nesne elde edilmiş olur. Biz onu aynı türden başka bir yapı nesnesine atayabiliriz. İlgili ifade bittiğinde bu geçici yapı nesnesi de yok edilmektedir.

```

int a = 123;
object o;
int b;
o = a;
b = (int)o;

```


Kutuyu açma dönüştürmesi ile heap'teki yapı nesnesi yok edilmez. O nesne normal olarak çöp toplayıcı tarafından yok edilmektedir.

Örneğin:

```

using System;
namespace CSD
{
    class App
    {
}

```

```

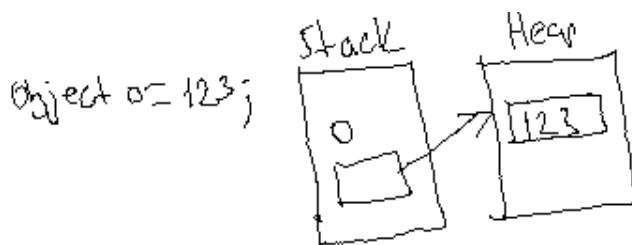
public static void Main()
{
    int a = 123, b;
    object o;

    o = a;           // kutulama dönüştürmesi
    b = (int)o;      // kutuyu açma dönüştürmesi
    Console.WriteLine(b);

}
}

```

object referansına doğrudan sabit de atanabilir. Bu durumda yine heap'te o sabit için o sabitin türünden bir nesne yaratılır, sabit o nesneye yerleştirilir. Referans da yine o sabitin yerleştirildiği nesneyi gösterecektir. Örneğin:

Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            object[] objs = new object[] { 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 };
            int val;

            for (int i = 0; i < objs.Length; ++i)
            {
                val = (int)objs[i];
                Console.Write("{0} ", val);
            }
            Console.WriteLine();
        }
    }
}

```

Aynı işlemi foreach döngüsüyle de yapabilirdik:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            object[] objs = new object[] { 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 };
            int val;

            foreach (object o in objs)
            {

```

```
        val = (int)o;
        Console.Write("{0} ", val);
    }
    Console.WriteLine();
}
}
```

Aslında `foreach` deyimi tür dönüştürmesini zaten kendisi yapmaktadır. O halde yukarıdaki kod şöyle de yazılabildi:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            object[] objs = new object[] { 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 };

            foreach (int val in objs)
                Console.Write("{0} ", val);
            Console.WriteLine();
        }
    }
}
```

T1 türünden T2 türüne otomatik dönüştürmenin var olması dinamik türü T1 olan referansın T2'ye dönüştürülebileceği anlamına gelmez. Örneğin:

```
int a = 123;
object o;
long b;

o = a;           // kutulama dönüştürmesi
b = (long)o;    // haksız dönüştürme, exception olur
```

Burada int'in long'a doğrudan atanabilmesi o'nun long'a dönüştürülebileceği anlamına gelmez. int ve long bağımsız iki yapıdır. Aralarında türetme ilişkisi de yoktur. Tabii biz bu işlemi söyle yapabiliyoruz:

```
int a = 123;  
object o;  
long b;  
  
o = a;           // kutulama dönüştürmesi  
b = (int)o; // geçerli, herşey normak
```

Collection Sınıf Kavramı

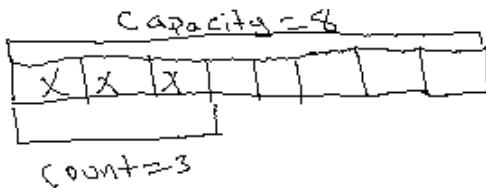
Bir grup nesneyi belli bir algoritmik yapıya göre tutan ve bize verebilen özel sınıflara collection denilmektedir. .NET'te pek çok collection sınıfı vardır. Aslında diziler de bu bakımdan collection sınıf olarak değerlendirilebilirler. Diziler dilin sentaksı tarafından doğrudan desteklenmektedir. .NET'in collection sınıfları kütüphaneyi yazanlar tarafından bir sınıf olarak gerçekleştirilmişlerdir. Biz burada collection sınıf olarak yalnızca ArrayList sınıfını göreceğiz. Diğer collection sınıflar "C# İle .NET Ortamında Uygulma Geliştirme-1" numaralı kursta ele alınmaktadır.

ArrayList Sınıfı

C#'ta new operatörüyle yaratılmış olan bir dizi büyütülemez ya da küçültülemez. Ancak şüphesiz her zaman istenilen uzunlukta yeni bir dizi yaratılabilir. Fakat bazı durumlarda biz tutmak istediğimiz elemanların

sayısını daha programı yazarken bilemeyez. Örneğin bir çizim programında kullanıcının çizdiği çizginin noktalarını bir dizide tutacak olalım. Kullanıcının ne kadar çizim yapacağını programı yazarken bilemeyez. Ya da örneğin bir yerden gelen bilgileri bir dizide saklayacak olalım. Ne kadar bilgi geleceğini bileyemeyebiliriz. Benzer biçimde bir dosyadaki belli yazıların yerlerini bir dizide tutacak olalım. Dosyada bu yazdan kaç tane olduğunu başlangıçta bilemeyez. İşte böylesi durumlarla başa çıkabilmek için C#'ta söyle bir yol izlenebilir: Başlangıçta küçük bir dizi alınır. Bu diziye ekleme yapılır. O dizi dolunca yeni ve daha büyük bir dizi yaratılır. Eski dizideki değerler de bu yeni diziye kopyalanır ve yeni diziden devam edilir. Kullanılmayan eski dizileri çöp toplayıcı mekanizma arka planda silecektir. İşlemler böyle devam ettirilir... İşte System.Collection isim alanındaki ArrayList sınıfı bu sıkıcı işlemleri arka planda bizim için bu biçimde yapmaktadır.

ArrayList sınıfının içerisinde object türünden bir dizi vardır. Böylece her şey objectmiş gibi onun içerisinde tutulmaktadır. ArrayList içerisindeki object dizisinin tahsis edilmiş uzunluğuna Capacity denir ve Capacity isimli read/write property ile bu değer alınıp, set edilebilir. Dizinin dolu olan miktarına da Count denilmektedir. Sınıfın Count isimli read-only property'si ile bu değer alınabilir. Örneğin:

ArrayList nesnesine her ekleme yapıldığında Count değeri bir artar. Count değeri Capacity değerine geldiğinde ArrayList eskisinin iki katı büyüklüğünde yeni bir dizi yaratıp eski dizideki değerleri oraya kopyalayarak artık yeni diziden devam eder. Eski diziyi çöp toplayıcı sistem yok edecektir.

ArrayList'e eleman eklemek için sınıfın static olmayan Add isimli metodu kullanılmaktadır:

```
public virtual int Add(Object value)
```

Metot eklenen elemanın dizi içerisindeki indeksiyle geri döner. ArrayList sınıfının object türünden int parametreli indeksleyicisi bize ilgili indeks'teki elemanı vermektedir. (İndeksleyiciler bir sınıf türünden referansı ya da bir yapı değişkenini bizim köşeli parantez operatörü ile kullanmamıza olanak sağlayan elemanlardır. İndeksleyicilerin yazımı ve kullanımı ileride ayrıntılıyla ele alınmaktadır.) Yani biz ArrayList içerisindeki bir elemanı köşeli parantez operatörüyle indeks numarası vererek object biçiminde geri alabiliriz. Örneğin:

```
using System;
using System.Collections;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            ArrayList al = new ArrayList();

            for (int i = 0; i < 10; ++i)
                al.Add(i * i);

            for (int i = 0; i < al.Count; ++i)
            {
                int val = (int)al[i];
                Console.Write("{0} ", val);
            }
            Console.WriteLine();
        }
    }
}
```

```
        }
    }
}
```

Sınıf Çalışması: Bir döngü içerisinde klavyeden Console.ReadLine metodu ile isimler okuyunuz. Bu isimleri bir ArrayList'e string nesneleri olarak ekleyiniz. İsim yerine “exit” yazıldığında döngüden çıkışınız ve bu ArrayList'i dolaşarak ve isimlerin aralarına ',' koyarak yazdırınız.

Cözüm:

```
using System;
using System.Collections;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            ArrayList names = new ArrayList();
            string name;

            for (;;)
            {
                Console.WriteLine("Bir isim giriniz:");
                name = Console.ReadLine();
                if (name == "exit")
                    break;
                names.Add(name);
            }
            for (int i = 0; i < names.Count; ++i)
            {
                if (i != 0)
                    Console.Write(",");
                name = (string)names[i];
                Console.Write(name);
            }
            Console.WriteLine();
        }
    }
}
```

ArrayList sınıfı IEnumerable arayüzüne desteklediği için foreach deyiğiyle kullanılabilir. Örneğin:

```
using System;
using System.Collections;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            ArrayList al = new ArrayList();
            string name;

            for ( ; ; )
            {
                Console.WriteLine("Adı Soyadı:");
                name = Console.ReadLine();
                if (name == "exit")
                    break;
                al.Add(name);
            }
        }
    }
}
```

```
foreach (object o in al)
{
    string s = (string)o;
    Console.WriteLine(s);
}
Console.WriteLine();
```

foreach döngüsünde döngü değişkenine atama sırasında tür dönüştürmesi yapıldığına göre kod daha pratik şöyle de yazılabilir:

```
using System;
using System.Collections;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            ArrayList al = new ArrayList();
            string name;

            for ( ; ; )
            {
                Console.Write("Adı Soyadı:");
                name = Console.ReadLine();
                if (name == "exit")
                    break;
                al.Add(name);
            }

            foreach (string s in al)
                Console.Write(s);
            Console.WriteLine();
        }
    }
}
```

ArrayList sınıfında Count ve Capacity değerlerinin değişimi aşağıdaki programda görülebilir:

```
using System;
using System.Collections;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            ArrayList al = new ArrayList();

            for (int i = 0; i < 100; ++i)
            {
                Console.WriteLine("Count = {0}, Capacity = {1}", al.Count, al.Capacity);
                al.Add(i);
            }
        }
    }
}
```

ArrayList sınıfının Insert metodu araya ekleme yapmak için kullanılır:

```
public void Insert(int index, Object value)
```

Metodun birinci parametresi insert edilecek indeksi, ikinci parametresi insert edilecek değeri belirtir. Metot yeni değer belirtilen indekste olacak biçimde insert işlemini yapar. Örneğin:

```
using System;
using System.Collections;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            ArrayList al = new ArrayList();

            for (int i = 0; i < 10; ++i)
                al.Add(i);

            foreach (int x in al)
                Console.Write("{0} ", x);
            Console.WriteLine();

            al.Insert(5, 1000);

            foreach (int x in al)
                Console.Write("{0} ", x);
            Console.WriteLine();
        }
    }
}
```

ArrayList sınıfının RemoveAt isimli metodu belli bir indekteki elemanı silmek için kullanılır:

```
public void RemoveAt(int index)
```

Örneğin:

```
using System;
using System.Collections;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            ArrayList al = new ArrayList();

            for (int i = 0; i < 10; ++i)
                al.Add(i);

            foreach (int x in al)
                Console.Write("{0} ", x);
            Console.WriteLine();

            al.RemoveAt(4);

            foreach (int x in al)
                Console.Write("{0} ", x);
            Console.WriteLine();
        }
    }
}
```

}

Eleman RemoveAt metoduyla silindiğinde collection nesnesinin Count değeri bir eksiltilir ancak Capacity değeri değişmez.

ArrayList sınıfının Clear isimli metodu collection içerisindeki tüm elemanları silmek için kullanılır. Bu durumda Capacity düşümü yapılmaz. Yani nesnenin Capacity değişmez fakat Count değeri 0 olur.

```
using System;
using System.Collections;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            ArrayList al = new ArrayList();

            for (int i = 0; i < 10; ++i)
                al.Add(i);

            Console.WriteLine("Elemanlar: ");
            foreach (int x in al)
                Console.Write("{0} ", x);
            Console.WriteLine("}, Count = {0}, Capacity = {1}", al.Count, al.Capacity);

            al.Clear();

            Console.WriteLine("Elemanlar: ");
            foreach (int x in al)
                Console.Write("{0} ", x);
            Console.WriteLine("}, Count = {0}, Capacity = {1}", al.Count, al.Capacity);
        }
    }
}
```

ArrayList sınıfının Sort isimli isimli metodu dizilim içerisindeki elemanları sıraya dizmeye kullanılır:

```
using System;
using System.Collections;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            ArrayList al = new ArrayList();

            al.Add(13);
            al.Add(21);
            al.Add(2);
            al.Add(9);

            al.Sort();

            foreach (int x in al)
                Console.Write("{0} ", x);
            Console.WriteLine();
        }
    }
}
```

Örneğin:

```
using System;
using System.Collections;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            ArrayList al = new ArrayList();

            al.Add("Zeynep Oruç");
            al.Add("Ahmet Altıntartı");
            al.Add("Yavuz Aslan");
            al.Add("Bünyamin Kılıç");

            al.Sort();

            foreach (string name in al)
                Console.WriteLine(name);
        }
    }
}
```

Sıraya dizme işleminin küçükten büyüğe doğru (ascending) yapıldığına dikkat ediniz.

ArrayList sınıfının Capacity property'si read/write bir property'dir. Ona değer atayarak onun kapasitesini değiştirebiliriz. Ancak Capacity değerini Count değerinin altına düşüremeyiz. Eğer bunu yapmaya çalışırsak exception olur. Bazen kaç elemana gereksinim duyulabileceği baştan az çok kestirilebiliyorsa Capacity değerini değiştirerek gereksiz yeniden tahsisatın (reallocation) önüne geçilebilir.

Bazen programcı gereksiz Capacity'den de kurtulmak isteyebilir. İşte sınıfın TrimToSize metodu kapasiteyi Count değerine çekmektedir. Örneğin:

```
using System;
using System.Collections;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            ArrayList al = new ArrayList();

            for (int i = 0; i < 100; ++i)
                al.Add(i);

            Console.WriteLine("Count = {0}, Capacity = {1}", al.Count, al.Capacity); // Count =
100, Capacity = 128
            al.TrimToSize();
            Console.WriteLine("Count = {0}, Capacity = {1}", al.Count, al.Capacity); // Count =
100, Capacity = 100
        }
    }
}
```

ArrayList sınıfının int parametreli başlangıç metodu Capacity değerini belli bir değere çekerek nesneyi yaratabilmektedir. Yani örneğin:

```
ArrayList al = new ArrayList(1000);
```

işlemi ile,

```
ArrayList al = new ArrayList();
al.Capacity = 1000;
```

İşlemleri işlevsel olarak eşdeğerdir.

ArrayList sınıfının Reverse metodu diziyi ters yüz eder. Örneğin:

```
using System;
using System.Collections;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            ArrayList al = new ArrayList();

            for (int i = 0; i < 10; ++i)
                al.Add(i);

            foreach (int x in al)
                Console.Write("{0} ", x);
            Console.WriteLine();

            al.Reverse();

            foreach (int x in al)
                Console.Write("{0} ", x);
            Console.WriteLine();
        }
    }
}
```

Pekiyi ArrayList benzeri bir sınıfı biz yazabilir miyiz? Aşağıda bir fikir vermek amacıyla böyle bir sınıf yazılmıştır. (Aşağıdaki kodda indeskleyici kullanılmıştır. İndeskleyici konusu ileride ele alınacaktır).

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            MyArrayList ma = new MyArrayList();

            for (int i = 0; i < 1000; ++i)
                ma.Add(i);

            for (int i = 0; i < ma.Count; ++i)
            {
                int val = (int)ma[i];
                Console.Write("{0} ", val);
            }
            Console.WriteLine();
        }
    }

    class MyArrayList
    {
        private object[] m_objs;
```

```

private int m_count;
private int m_capacity;

public MyArrayList()
{
    m_count = 0;
    m_capacity = 4;
    m_objs = new object[m_capacity];
}

public int Count
{
    get { return m_count; }
}

public int Capacity
{
    get { return m_capacity; }
}

public int Add(object o)
{
    if (m_count == m_capacity)
    {
        m_capacity *= 2;
        object[] temp = new object[m_capacity];
        for (int i = 0; i < m_count; ++i)
            temp[i] = m_objs[i];
        m_objs = temp;
    }

    m_objs[m_count++] = o;
    return m_count - 1;
}

public object this[int index]
{
    get { return m_objs[index]; }
    set { m_objs[index] = value; }
}
//...
}
}

```

Taban Sınıf ve Türemiş Sınıfta Aynı İsimli Elemanlar ve new Belirleyicisi

Taban ve türemiş sınıflarda aynı isimli elemanlar bulunabilir. C#'ta bu durum yasaklanmamıştır. Böylesi bir durumda türemiş sınıf referansıyla ya da türemiş sınıf içerisinde o isim kullanıldığında türemiş sınıfındaki eleman anlaşılır. Yani türemiş sınıfındaki eleman taban sınıfındaki elemanı gizlemiş olur. Fakat bu tür durumlarda C# derleyicisi bir uyarı mesajıyla duruma dikkat çekmektedir. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            B b = new B();
            b.X = 10;          // Dikkat B'nin X'i

            A a = b;
            a.X = 20;          // A'nın X'i
        }
    }
}

```

```

}

class A
{
    public int X;
    //...
}

class B : A
{
    public int X;      // derleyici uyarı verecek!
    //...
}

```

Eğer programcı bu çakışmayı bilerek ve isteyerek yapmışsa uyarıyı kesmek için bildirimde new anahtar sözcüğünü kullanmalıdır. new anahtar sözcüğü burada tahsisat görevinde değil tamamen başka bir görevdedir. Sintaks bakımından burada kullanılan new belirleyicisi erişim belirleyicilerle aynı sintaks grubunda olduğu için yer değiştirmeli olarak kullanılabilir. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            B b = new B();
            b.X = 10;      // Dikkat B'nin X'i

            A a = new A();
            a.X = 20;      // A'nın X'i

        }
    }

    class A
    {
        public int X;
        //...
    }

    class B : A
    {
        public new int X;
        //...
    }
}

```

Ayrıca new belirleyicisinin gereksiz bir biçimde kullanılması da uyarı oluşturmaktadır. Yani eğer böyle bir gizleme durumu yoksa new kullanmamalıyız. Örneğin:

```

class A
{
    //...
}

class B : A
{
    public new int X;      // uyarı, new belirleyicisine gerek yok!
    //...
}

```

Eğer taban sınıfındaki aynı isimli eleman taban sınıfının private bölümündeyse bu anlamda bir gizleme söz konusu değildir. Bu nedenle new belirleyicisinin kullanılması gerekmekz. Zaten böylesi bir durumda new belirleyici kullanılırsa gereksiz kullanılmış olduğu için uyarı oluşacaktır. Tabii taban sınıfındaki aynı isimli eleman protected ya da public bölümdeyse yine new belirleyicisi uyarı kesmek için gerekir. protected bölümün türemiş sınıf tarafından kullanılabilğini anımsayınız.

Taban ve türemiş sınıflarda aynı isimli metodların bulunması durumunda metodların parametrik yapısı farklısa bir gizleme durumu oluşmaz. Dolayısıyla böylesi durumlarda new belirleyicisi kullanılmamalıdır. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            B b = new B();

            b.Foo();          // A.Foo
            b.Foo(10);       // B.Foo
        }
    }

    class A
    {
        public void Foo()
        {
            //...
        }
        //...
    }

    class B : A
    {
        public void Foo(int a)
        {
            //...
        }
        //...
    }
}
```

Bu tür durumlarda taban ve türemiş sınıflardaki aynı isimli metodlar birlikte "overload resolution" işlemine sokulmaktadır. İsim araması sırasında önce türemiş sınıfa bakılır. Orada bu çağrıyı kabul edecek (yani uygun (applicable)) bir metod varsa artık taban sınıfa hiç bakılmaz. Ancak türemiş sınıfta o çağrıyı kabul edecek bir metod yoksa (yani uygun bir metod yoksa) bu durumda taban sınıfa bakılmaktadır. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            B b = new B();

            b.Foo(10);      // B.Foo çağrıılır
        }
    }
}
```

```

class A
{
    public void Foo(int a)
    {
        //...
    }
    //...
}

class B : A
{
    public void Foo(long b)
    {
        //...
    }
    //...
}

```

Fakat örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            B b = new B();

            b.Foo(10.2);      // A.Foo çağrıılır
        }
    }

    class A
    {
        public void Foo(double a)
        {
            //...
        }
        //...
    }

    class B : A
    {
        public void Foo(long b)      // Uygun metod değil
        {
            //...
        }
        //...
    }
}

```

Eğer taban ve türemiş sınıflarda aynı isimli ve aynı parametrik yapıya sahip metotlar varsa bir gizleme söz konusudur. Bu durumda uyarıyı kesmek için yine türemiş sınıfta new belirleyicisinin kullanılması gereklidir. Örneğin:

```

class A
{
    public void Foo(int a)
    {
        //...
    }
    //...
}

```

```

}

class B : A
{
    public new void Foo(int b)      // new belirleyicisi uyarıyi kesmek için gerekir
    {
        //...
    }
    //...
}

```

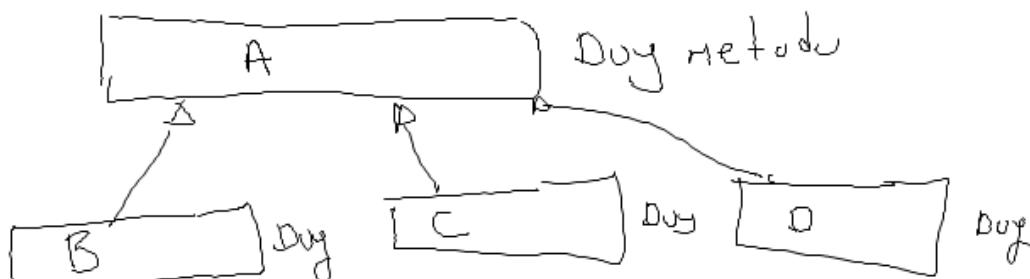
Çokbiçimlilik (Polymorphism)

Bir dilin nesne yönelimli (object oriented) olarak kabul edilmesi için çokbiçimlilik özelliğine sahip olması gereklidir. Eğer bir dilde sınıflar varsa, türetme varsa fakat çokbiçimlilik yoksa ona nesne yönelimli yerine “nesne tabanlı (object based)” dil denilmektedir. C++, C#, Java, VB.NET vs. nesne yönelimlidir. Fakat örneğin klasik VB 6.0 nesne tabanlıdır.

Çok biçimlilik biyolojiden aktarılmış bir terimdir. Biyolojide çokbiçimlilik "canlıların çeşitli doku ve organlarının temel işlevleri aynı kalmak üzere türlere göre farklılıklar göstermesine" denilmektedir. Örneğin kulak pek çok canlıda vardır ve temel işlevi duymaktır. Fakat her canlinın kulağı onların yaşam koşullarına göre az çok farklılıklar göstermektedir.

Yazılımda çokbiçimliliği üç değişik yonden bakarak tanımlayabiliriz:

1) Biyolojik tanım: Bu tanım biyolojideki çokbiçimlilikten alınan tanımdır. Buna göre çokbiçimlilik taban sınıfının belli bir metodunun türemiş sınıflarda o sınıflara göre temel işlevi aynı kalmak üzere farklı biçimlerde yeniden bildirilmesidir. Örneğin:

2) Yazılım Mühendisliği Tanımı: Çokbiçimlilik türden bağımsız kod parçalarının oluşturulması için kullanılan bir tekniktir.

3) Aşağı Seviyeli Tanım: Çokbiçimlilik önceden yazılan kodların sonradan yazılan kodları çağrılabilmesi özellikleidir. (Tabi normalde sonradan yazılan kodların önceden yazılan kodları çağrılabilmesi gereklidir. Halbuki burada tam ters bir durum söz konusudur)

Sanal (Virtual) Metotlar ve Override İşlemi

C#'ta çokbiçimlilik sanal metotlarla gerçekleştirilmektedir. Bir metodu sanal (virtual) yapabilmek için metot bildiriminde virtual anahtar sözcüğü kullanılır. virtual anahtar sözcüğü erişim belirleyici anahtar sözcüklerle aynı sentaktik grup içerisindeindedir. Bu nedenle onlarla yer değiştirmeli olarak yazılabilir. (Yani örneğin public virtual ya da virtual public yazılabilir.) Sınıfın private metotları sanal metot yapılamazlar. Yapılar da türetmeye kapılı oldukları için virtual belirleyicisi içeren metotlara sahip olamazlar. Ancak static olmayan metotlar sanal yapılmaktadır. Sınıfın static metotları sanal metot yapılamazlar.

Eğer taban sınıfındaki bir sanal metot türemiş sınıfında aynı erişim belirleyici ile, aynı geri dönüş değeri türü ile

aynı isim ve parametrik yapıyla bildirilirse fakat virtual yerine override anahtar sözcüğü kullanılırsa bu duruma "taban sınıfındaki sanal metodun türemiş sınıfta override edilmesi" denilmektedir. override anahtar sözcüğü de erişim belirleyici anahtar sözcüklerle aynı sentaktik grup içerisindeindedir. Yer değiştirmeli olarak yazılabilir. Örneğin:

```
class A
{
    public virtual void Foo(int a)
    {
        Console.WriteLine("A.Foo");
    }
    //...
}

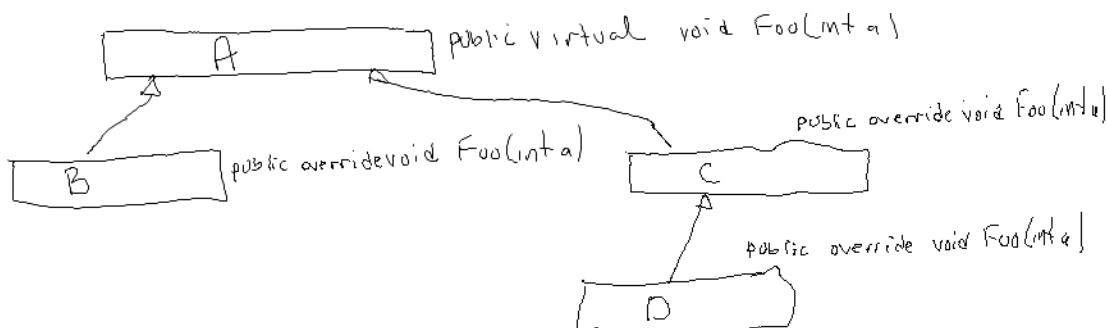
class B : A
{
    public override void Foo(int a)
    {
        Console.WriteLine("B.Foo");
    }
    //...
}
```

Burada new belirleyicisi kullanılmaz. A sınıfındaki sanal Foo metodu B'de override edilmiştir.

Override etme işleminde şunlara dikkat edilmelidir:

- Taban ve türemiş sınıfındaki metodların erişim belirleyicileri aynı olmak zorundadır. Örneğin taban sınıfındaki public metot türemiş sınıfın protected bölümünde override edilemez.
- Override etme işleminde metodların geri dönüş değerleri aynı türden olmak zorundadır.
- Override etme işleminde metodların imzaları (yani isimleri ve parametrik yapıları) aynı olmak zorundadır. (Tabii parametre değişken isimlerinin önemi yoktur.)
- Taban sınıfında sanal olmayan metot override edilemez. Yani override işlemi ancak taban sınıflardaki sanal metodlar için yapılabilir.

Aslında override metodlar da sanal metodlardır. virtual anahtar sözcüğü ile override anahtar sözcüğü arasındaki tek fark virtual anahtar sözcüğünün sanallığı başlatmak için override anahtar sözcüğünün ise sanallığı devam ettirmek için kullanılmasıdır. Override edilmiş bir metot türemiş sınıflarda yeniden override edilebilir. Örneğin:


```
class A
{
    public virtual void Foo(int a)
```

```

    {
        Console.WriteLine("A.Foo");
    }
    //...
}

class B : A
{
    public override void Foo(int a)
    {
        Console.WriteLine("B.Foo");
    }
    //...
}

class C : B
{
    public override void Foo(int a)
    {
        Console.WriteLine("C.Foo");
    }
    //...
}

class D : C
{
    public override void Foo(int a)
    {
        Console.WriteLine("D.Foo");
    }
    //...
}

```

Taban sınıfındaki sanal metod türemiş sınıfta override edilmek zorunda değildir. Örneğin istenirse sanal metod türemiş sınıfta override edilmez fakat ondan da türemiş sınıf da override edilebilir. Örneğin:

```

class A
{
    public virtual void Foo(int a)
    {
        Console.WriteLine("A.Foo");
    }
    //...
}

class B : A
{
    //...
}

class C : B
{
    public override void Foo(int a)
    {
        Console.WriteLine("C.Foo");
    }
    //...
}

```

Ancak bunun mümkün olabilmesi için sanal metodun görünür (visible) olması gerekmektedir. Yani yukarıdaki örnekte A'daki sanal metodу gizleyen B'de aynı isimli ve parametrik yapıya sahip sanal olmayan bir Foo metodу olsaydı C'de override işlemini yapamazdık.

Çokbiçimli Mekanizma

Bir referansla static olayan bir metodu çağrırdığımız düşünelim. Metot referansın statik türüne ilişkin sınıfta arfanır. Orada bulunamazsa yukarıya doğru taban sınıflara da bakılır. Sonra metodun sanal olup olmadığına bakılır. Eğer metod sanal değilse bulunan metod çağrırlı. Metod sanalsa referansın dinamik türüne ilişkin override edilmiş metod çağrırlı. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            A a;
            C c = new C();

            a = c;
            a.Foo(0);
            a.Bar(0);
        }
    }

    class A
    {
        public virtual void Foo(int a)
        {
            Console.WriteLine("A.Foo");
        }

        public void Bar(int a)
        {
            Console.WriteLine("A.Bar");
        }
        //...
    }

    class B : A
    {
        public override void Foo(int a)
        {
            Console.WriteLine("B.Foo");
        }

        public new void Bar(int a)
        {
            Console.WriteLine("B.Bar");
        }
        //...
    }

    class C : B
    {
        public override void Foo(int a)
        {
            Console.WriteLine("C.Foo");
        }

        public new void Bar(int a)
        {
            Console.WriteLine("C.Bar");
        }
        //...
    }
}
```

Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            A a = new A();
            B b = new B();
            C c = new C();

            DoSomething(a);
            DoSomething(b);
            DoSomething(c);
        }

        public static void DoSomething(A a)
        {
            a.Foo();
        }
    }

    class A
    {
        public virtual void Foo()
        {
            Console.WriteLine("A.Foo");
        }
        //...
    }

    class B : A
    {
        public override void Foo()
        {
            Console.WriteLine("B.Foo");
        }
        //...
    }

    class C : B
    {
        public override void Foo()
        {
            Console.WriteLine("C.Foo");
        }
        //...
    }
}
```

Burada DoSomething metodunun parametre değişkeni olan a'nın dinamik türü ilk çağrıda A, sonrakinde B ve sonrakinde de C'dir.

Eğer referansın dinamik türüne ilişkin sınıfta ilgili sanal metot override edilmemişse yukarıya doğru bu sanal metodun override edildiği ilk taban sınıfın sanal metodu çağrılır. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
```

```

class App
{
    public static void Main()
    {
        A a = new C();

        a.Foo(0);          // B.Foo çağrıılır
    }
}

class A
{
    public virtual void Foo(int a)
    {
        Console.WriteLine("A.Foo");
    }
    //...
}

class B : A
{
    public override void Foo(int a)
    {
        Console.WriteLine("B.Foo");
    }
    //...
}

class C : B
{
    //...
}

```

Örneğin:

```

using System;
using System.Collections;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            ArrayList al = new ArrayList();

            al.Add(new A());
            al.Add(new B());
            al.Add(new C());
            al.Add(new A());

            foreach (A a in al)
                a.Foo();
        }
    }

    class A
    {
        public virtual void Foo()
        {
            Console.WriteLine("A.Foo");
        }
        //...
    }
}

```

```

class B : A
{
    public override void Foo()
    {
        Console.WriteLine("B.Foo");
    }
    //...
}

class C : B
{
    public override void Foo()
    {
        Console.WriteLine("C.Foo");
    }
    //...
}

```

Burada ArrayList türemiş sınıf referanslarını object dizisinde tutup bize vermektedir. foreach döngüsünde elde ettiğimiz referansların dinamik türleri sırasıyla A, B, C, A olacaktır.

Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Plus plus = new Plus();
            Multiply mul = new Multiply();
            Divide div = new Divide();
            Minus minus = new Minus();

            Test(plus, 10, 2);
            Test(mul, 10, 2);
            Test(div, 10, 2);
            Test(minus, 10, 2);
        }

        public static void Test(Operator op, double a, double b)
        {
            double result;

            result = op.Calc(a, b);
            Console.WriteLine(result);
        }
    }

    class Operator
    {
        public virtual double Calc(double a, double b)
        {
            return 0;
        }
        //...
    }

    class Plus : Operator
    {
        public override double Calc(double a, double b)
        {
            return a + b;
        }
    }
}

```

```

        }
        //...
    }

    class Minus : Operator
    {
        public override double Calc(double a, double b)
        {
            return a - b;
        }
        //...
    }

    class Multiply : Operator
    {
        public override double Calc(double a, double b)
        {
            return a * b;
        }
        //...
    }

    class Divide : Operator
    {
        public override double Calc(double a, double b)
        {
            return a / b;
        }
        //...
    }
}

```

Burada Operator sınıfından türetilmiş olan sınıfların Calc metodları farklı işlemler yapacak biçimde override edilmiştir. Taban sınıfındaki Calc metodu türemiş hesaplama yapmaktadır ancak yapılan hesaplamalar türemiş sınıflarda farklılık göstermektedir.

object sınıfının aşağıdaki gibi bir virtual metodу vardır:

```
public virtual string ToString()
```

Bu metot .NET'in sınıflarının ve yapılarının büyük çoğunluğunda override edilmiştir. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            object o;
            Sample s = new Sample();

            o = s;
            Console.WriteLine(o.ToString());           // Sample.ToString çağrılır.
        }
    }

    class Sample
    {
        public override string ToString()
        {
            return "this is a test";
        }
        //...
    }
}

```

```
}
```

Örneğin:

```
using System;
using System.Collections;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            ArrayList al = new ArrayList();

            al.Add(new Sample());
            al.Add(new Mample());
            al.Add(new Tample());

            foreach (object o in al)
                Console.WriteLine(o.ToString());
        }
    }

    class Sample
    {
        public override string ToString()
        {
            return "This is a Sample";
        }
    }

    class Mample
    {
        public override string ToString()
        {
            return "This is a Mample";
        }
    }

    class Tample
    {
        public override string ToString()
        {
            return "This is a Tample";
        }
    }
}
```

Pekiyi yukarıdaki örneklerde biz ToString metodunu override etmemeydik ne olurdu? Bu durumda object sınıfının ToString metodu çağrırlırdı değil mi? Object sınıfının ToString metodu "reflection" denilen mekanizmayla referansın dinamik türüne ilişkin sınıfın ismini elde eder ve onu bir yazı olarak verir.

Yapılar her ne kadar türetmeye kapalıysa da Object sınıfından gelen sanal metotları override edebilirler. Daha önceden de belirtildiği gibi .NET'te pek çok sınıf ve yapıda ToString metotları o sınıf ya da yapının tuttuğu değerleri bize yazı olarak vermektedir. Örneğin int türünün (yani Int32 türünün) ToString metodu bize o int değeri yazı olarak verir. double türünün ToString metodu bize o double değişkenin içerisindeki değeri yazı olarak verir. DateTime yapısının ToString metodu bize o nesnenin tuttuğu tarih ve zamanı yazı olarak verir. Örneğin:

```
using System;
```

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int a = 123;
            double b = 123.52;
            char c = 'a';

            Console.WriteLine(a.ToString());
            Console.WriteLine(b.ToString());
            Console.WriteLine(c.ToString());
        }
    }
}

```

Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int a = 10;

            Console.WriteLine("Sayı = " + a.ToString());
        }
    }
}

```

Temel türlere ilişkin ToString sanal metodunu çokbiçimli mekanizmayla da benzer biçimde kullanabiliriz:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int a = 123;
            object o;
            string s;

            o = a;
            s = o.ToString();
            Console.WriteLine(s);
        }
    }
}

```

Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {

```

```

object[] objs = new object[] { 123, 23.56, new Sample(), DateTime.Today };

foreach (object o in objs)
{
    string s = o.ToString();
    Console.WriteLine(s);
}
}

class Sample
{
    public override string ToString()
    {
        return "this is a test";
    }
}
}

```

Aynı işlemi ArrayList ile de yapabilirdik:

```

using System;
using System.Collections;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            ArrayList al = new ArrayList();

            al.Add(123);
            al.Add(23.56);
            al.Add(new Sample());
            al.Add(DateTime.Today);

            foreach (object o in al)
            {
                string s = o.ToString();
                Console.WriteLine(s);
            }
        }
    }

    class Sample
    {
        public override string ToString()
        {
            return "this is a test";
        }
    }
}

```

Bu örnekte en çok dikkat çeken nokta şudur: ArrayList içerisindeki nesneler farklı türlerdendir. Yani heterojendir. Biz ToString metodlarını çağırduğumızda object referansının gösterdiği nesnenin dinamik türüne ise onun ToString metodu çağrırlır. Çokbiçimlilik "farklı türlere aynı türmüş muamelesi" yapmaktadır.

Console sınıfının temel türlere ilişkin parametrelerle sahip olan Write ve WriteLine metodlarının yanı sıra object parametrelili Write ve WriteLine metodları da vardır. Bu metodlar alındıkları object referansı ile ToString sanal metodunu çağrıp elde ettikleri yazıyı ekrana basmaktadır. Örneğin:

```
using System;
```

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            DateTime dt = new DateTime(1995, 2, 20);
            Sample s = new Sample();

            Console.WriteLine(dt);
            Console.WriteLine(s);
        }
    }

    class Sample
    {
        public override string ToString()
        {
            return "this is a Sample";
        }
    }
}

```

C# standartlarına göre + operatörünün bir operandı string türünden fakat diğer_operand ile ToString metodunu çağırır elde ettiği yazıyı string operandıyla birleştirip yeni bir string elde eder. Yani s bir string referansı a da herhangi türden bir değişken olmak üzere:

s + a

ile

s + a.ToString()

tamamaen eşdeğerdir. Benzer biçimde:

a + s

ile

a.ToString() + s

tamamen eşdeğerdir.

Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample s = new Sample();
            string str;

            str = "Text: " + s;      // Eşdegeri str = "Text: " + s.ToString();
            Console.WriteLine(str);
        }
    }

    class Sample

```

```

    {
        public override string ToString()
        {
            return "This is a Sample";
        }
    }
}

```

Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int a = 10;

            Console.WriteLine("Sayı = " + a);
        }
    }
}

```

ToString metodunun tam ters işlemini static Parse metotları yapmaktadır. Parse metotları bizden bir yazı alıp onu ilgili türden değere dönüştürür. Pek çok sınıf ve yapının Parse metodu vardır. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string s = "123";
            string k;
            int a;

            k = s + 1;
            Console.WriteLine(k);          // 1231

            a = int.Parse(s) + 1;
            Console.WriteLine(a); ;        // 124
        }
    }
}

```

Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string s = "123.12";
            double d;

            d = double.Parse(s);
            Console.WriteLine(d);         // 123.12
        }
    }
}

```

```
        }
    }
}
```

Eğer yazı ilgili tür ile ifade edilemeyen karakterlere ya da değere sahipse exception oluşur ve program çöker. Artık klavyeden değerin aslında nasıl okunduğunu anlayabiliriz. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int val;

            Console.WriteLine("Bir değer giriniz:");
            val = int.Parse(Console.ReadLine());
            Console.WriteLine(val);
        }
    }
}
```

Burada aslında klavyeden bir yazı okunup o yazı int yapısının static Parse metodu ile sayıya dönüştürülmemektedir.

Bu tür sayı-yazı dönüştürmeleri için Convert isimli bir sınıf da vardır. Convert sınıfının ToXXX (burada XXX bir türdür) isimli static metodları her temel türden parametreyi alıp bize XXX türünden değer olarak verir. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string s = "123";
            int val;

            val = Convert.ToInt32(s);
            Console.WriteLine(val); ;
        }
    }
}
```

Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int val;

            Console.WriteLine("Bir değer giriniz:");
            val = Convert.ToInt32(Console.ReadLine());
            Console.WriteLine(val);
        }
    }
}
```

```
        }  
    }  
}
```

Benzer biçimde Convert sınıfının ToString static metotlarıyla sayıları da yazınlara dönüştürebiliriz. Örneğin:

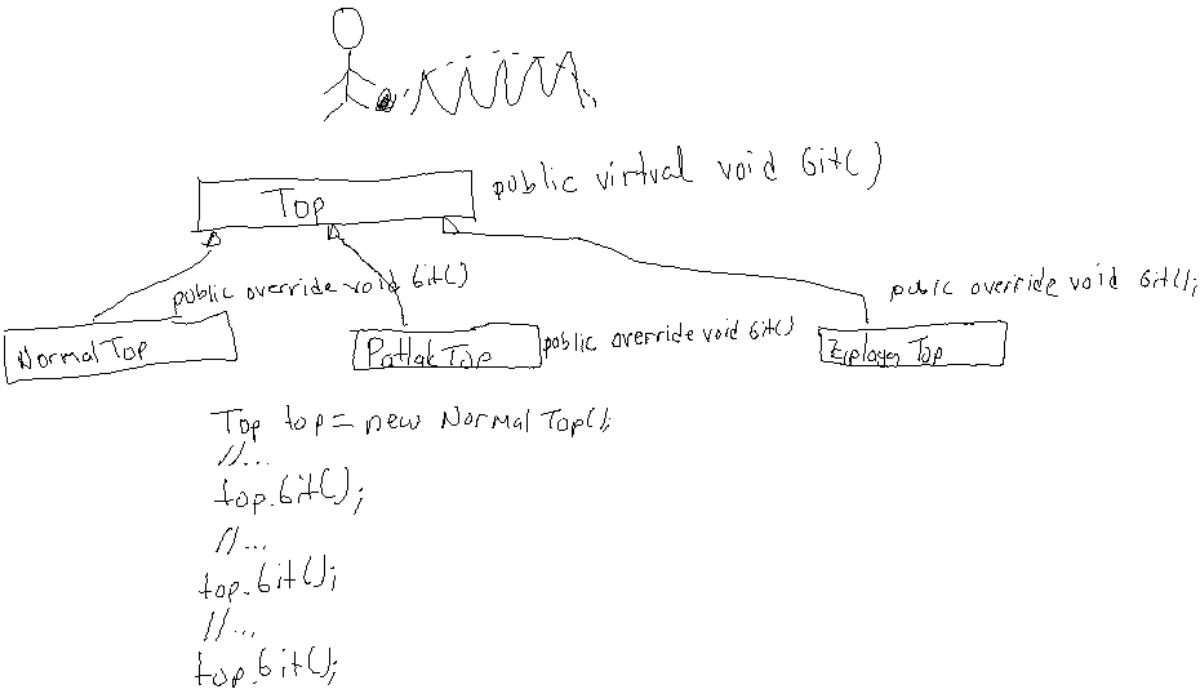
```
using System;  
  
namespace CSD  
{  
    class App  
    {  
        public static void Main()  
        {  
            int val = 123;  
            string str;  
  
            str = Convert.ToString(val);  
            Console.WriteLine(str);  
        }  
    }  
}
```

Çokbiçimliliğe Çeşitli Örnekler

Çokbiçimliliğe ilişkin örneklerin hepsinde tepede bir taban sınıf (ya da ileride göreceğimiz gibi bir arayüz) bulunur. Bu taban sınıfın sınıflar türetilip taban sınıfın sanal metotları türemiş sınıflarda override edilir. Biz de taban sınıf referansını kullanarak kodumuzu türden bağımsız bir biçimde yazarız. Taban sınıf referansı ile sanal metotlar çağrıldığında onun dinamik türüne ilişkin türemiş sınıfın override edilmiş metotları metotları çağrılacaktır.

Bir projede değişebilecek birtakım öğeler varsa onlara doğrudan değil taban sınıf yoluyla çokbiçimli olarak erişmek uygun olur. Böylece onlar değişseler bile biz kodumuzu değiştirmek zorunda kalmayız.

1) Top Oyunu Programı: Topla oynanan bir oyun programı yazacak olalım. Oyunun içerisindeki top normal bir top olabilir, zıplayan bir top olabilir ya da patlak bir top olabilir. Oyunda topu değiştirdiğimizde kodda önemli bir değişiklik yapmak istemeyelim. Topun gitmesi çokbiçimli bir eylemdir. Yani her top gider fakat kendine göre gider. İşte topu temsil eden bir Top taban sınıfı oluşturabiliriz. Diğer sınıfları bu sınıfın türetebiliriz. Top sınıfında Git isimli bir virtual bit metot olabilir. Bu da diğer sınıflarda override edilmiş olabilir:

Burada normalde NormalTop sınıfının Git metodu çağrılır. O da topu normal olarak hareket ettirir. Ancak eğer istenirse top referansına new PatlakTop() ifadesi ile PatlakTop nesnesi atanabilir. Bu durumda Git'ler artık PatlakTop sınıfının Git'leri olacaktır. Görüldüğü gibi programın belirli kısımları Top kavramına dayalı olarak türden bağımsız biçimde oluşturulmuştur. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            NormalTop nt = new NormalTop();
            ZiplayanTop zt = new ZiplayanTop();
            PatlakTop pt = new PatlakTop();

            Test(nt);
            Test(zt);
            Test(pt);
        }

        public static void Test(Top top)
        {
            top.Git();
            //...
            top.Git();
            //...
            top.Git();
            //...
        }
    }

    class Top
    {
        public virtual void Git()
        {
            Console.WriteLine("Top gidiyor...");
        }
        //...
    }
}
```

```

class PatlakTop : Top
{
    public override void Git()
    {
        Console.WriteLine("Patlak top gidiyor...");
    }
    //...
}

class ZıplayanTop : Top
{
    public override void Git()
    {
        Console.WriteLine("Top zıplayarak gidiyor...");
    }
    //...
}

class NormalTop : Top
{
    public override void Git()
    {
        Console.WriteLine("Top normal gidiyor...");
    }
    //...
}

```

2) Parser Örneği: Bir yazının belirli karakterlerden parçalara ayrılmasına parse işlemi (parsing) denir. Böyle bir Parser sınıfını yazacak olalım. Parser sınıfı yazıyı herhangi bir kaynaktan alabilecek biçimde yazılabilir. Parse etmek için ilgili kaynaktan karakter okuma yapmak gereklidir. Burada çokbiçimli mekanizma şöyle kullanılabilir: Bilginin alınacağı kaynak değişebilmektedir. Çokbiçimlilik yazacağımız kodun değişen kaynaklardan etkilenmemesini sağlayabilir. Bunun için yazıların alınacağı söz konusu kaynak Source isimli bir sınıfla temsil edilebilir. Bu sınıfın bir virtual GetChar metodu olabilir. Bu sınıfından türetilen sınıflar bu metodu override edebilirler. GetChar çokbiçimli bir metottur. Çünkü GetChar kaynaktan karakter verir ancak kaynağına göre bu karakteri değişik biçimde vermektedir. Örneğin:

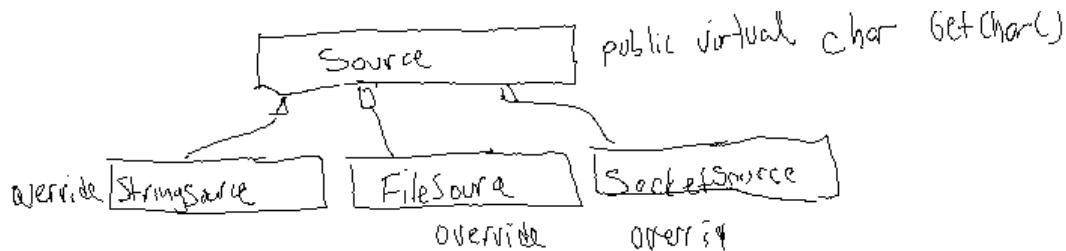
```

class Parser
{
    private Source m_source;

    public Parser(Source source)
    {
        m_source = source;
        //...
    }

    public void DoParse()
    {
        char ch;
        //...
        ch = m_source.GetChar();
        //...
        ch = m_source.GetChar();
        //...
        ch = m_source.GetChar();
        //...
    }
    //...
}

```


Parser sınıfı içerisindeki DoParse metodu hangi kaynak için GetChar metodunu çağrılmaktadır? m_source'un dinamik türü ne ise ona ilişkin sınıfını değil mi?

```
//...
FileSource fs = new FileSource("a.txt");
Parser parser = new Parser(fs);
parser.DoParse();
```

Biz böylece kaynaktan bağımsız yani her kaynak için çalışabilen bir Parser sınıfı yazmış olduk. Parser sınıfına hangi kaynak sınıfını verirsek Parser o kaynaktan okuma yapacaktır. Hatta seneler sonra yeni bir kaynak sınıfını daha Source sınıfından türebiliriz ve Parser sınıfına onu verebiliriz. "Önceden yazılmış kodların sonradan yazılan kodları çağırması" bu anlamdadır. Aşağıda Parser sınıfı temsili olarak yazılmıştır:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            FileSource fs = new FileSource();
            StringSource ss = new StringSource();

            Parser parser = new Parser(fs);
            parser.DoParse();

            Parser parser2 = new Parser(ss);
            parser2.DoParse();
        }
    }

    class Source
    {
        public virtual char GetChar()
        { return ' '; }
    }

    class FileSource : Source
    {
        public override char GetChar()
        {
            return 'f';
        }
        //...
    }

    class StringSource : Source
    {
        public override char GetChar()
        {
            return 's';
        }
        //...
    }
}
```

```

class NetworkSource : Source
{
    public override char GetChar()
    {
        return 'n';
    }
    //...
}

class Parser
{
    private Source m_source;

    public Parser(Source source)
    {
        m_source = source;
    }

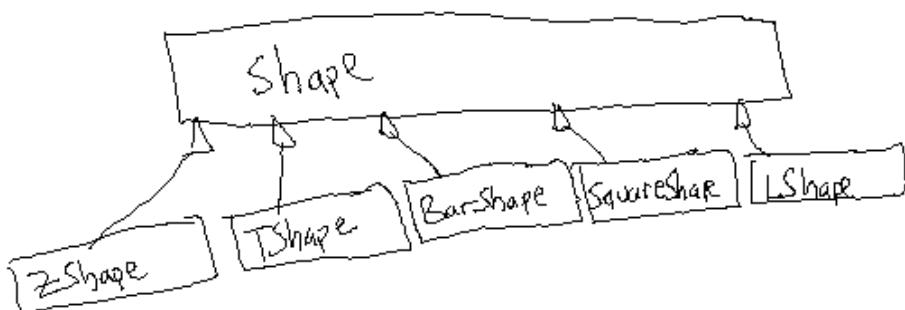
    public void DoParse()
    {
        char ch;

        //...
        ch = m_source.GetChar();
        Console.WriteLine(ch);
        //...
        ch = m_source.GetChar();
        Console.WriteLine(ch);
        //...
        ch = m_source.GetChar();
        Console.WriteLine(ch);
        //...
    }
    //...
}

```

Anahtar Notlar: NYPT'de proje içerisindeki değişne öğeler belirlenir. Değişen öğelere doğrudan değil çokbüçimli olarak erişilir. Böylece sınıf o değişkenlikten etkilenmez.

3) Tetris Örneği: Bir tetris oyundan çeşitli şekiller düşmektedir. Tüm şekillerin zemin rengi gibi, konumu gibi ortak birtakım özellikleri vardır. Bu ortak özellikler tependeki bir Shape sınıfında toplanabilir ve diğer şekiller bundan türetilmiş sınıflarla temsil edilebilir.

Programın kendisini Tetris isimli bir sınıf temsil ediyor olsun. Şekillerin düşmesi çokbüçimli bir eylemdir. Yani her şekil düşer fakat kendine göre düşer. Her şekil sola, sağa hareket eder fakat kendine göre bu hareketi yapmaktadır. İşte Shape sınıfında şekilleri sağa, sola hareket ettiren, aşağıya düşüren ve döndüren dört sanal metot bulunuyor olabilir:

```

public virtual void MoveLeft()
public virtual void MoveRight()

```

```
public virtual void MoveDown()
public virtual void Rotate()
```

Bu metodlar türemiş sınıflarda override edilebilirler. Böylece şekillerin düşürülmesi ve hareket ettirilmesi türden bağımsız olarak yapılabilir. Örneğin Tetris sınıfının Run metodu temsili olarak şuna benzemektedir:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Tetris tetris = new Tetris();
            tetris.Run();
        }
    }

    class Tetris
    {
        private Random m_rand;

        public Tetris()
        {
            m_rand = new Random();
        }

        public void Run()
        {
            Shape shape;

            for (;;)
            {
                shape = GetRandomShape();
                for (int i = 0; i < 30; ++i)
                {
                    shape.MoveDown();
                    System.Threading.Thread.Sleep(300);
                    if (Console.KeyAvailable)
                    {
                        switch (Console.ReadKey(true).Key)
                        {
                            case ConsoleKey.LeftArrow:
                                shape.MoveLeft();
                                break;
                            case ConsoleKey.RightArrow:
                                shape.MoveRight();
                                break;
                            case ConsoleKey.Enter:
                                shape.Rotate();
                                break;
                            case ConsoleKey.Q:
                                goto EXIT;
                        }
                    }
                }
            }
        }

        private Shape GetRandomShape()
        {
            Shape shape = null;
```

```

        switch (_rand.Next(5))
    {
        case 0:
            shape = new BarShape();
            break;
        case 1:
            shape = new SquareShape();
            break;
        case 2:
            shape = new TShape();
            break;
        case 3:
            shape = new LShape();
            break;
        case 4:
            shape = new ZShape();
            break;
    }

    return shape;
}
}

class Shape
{
    public virtual void MoveDown()
    { }

    public virtual void MoveLeft()
    { }

    public virtual void MoveRight()
    { }

    public virtual void Rotate()
    { }
}

class BarShape : Shape
{
    public override void MoveDown()
    {
        Console.WriteLine("BarShape.MoveDown");
    }

    public override void MoveLeft()
    {
        Console.WriteLine("<<BarShape.MoveLeft>>");
    }

    public override void MoveRight()
    {
        Console.WriteLine("<<BarShape.MoveRight>>");
    }

    public override void Rotate()
    {
        Console.WriteLine("<<BarShape.Rotate>>");
    }
}

class ZShape : Shape
{
    public override void MoveDown()
    {
        Console.WriteLine("ZShape.MoveDown");
    }
}

```

```

public override void MoveLeft()
{
    Console.WriteLine("<<ZShape.MoveLeft>>");
}

public override void MoveRight()
{
    Console.WriteLine("<<ZShape.MoveRight>>");
}

public override void Rotate()
{
    Console.WriteLine("<<ZShape.Rotate>>");
}

class TShape : Shape
{
    public override void MoveDown()
    {
        Console.WriteLine("TShape.MoveDown");
    }

    public override void MoveLeft()
    {
        Console.WriteLine("<<TShape.MoveLeft>>");
    }

    public override void MoveRight()
    {
        Console.WriteLine("<<TShape.MoveRight>>");
    }

    public override void Rotate()
    {
        Console.WriteLine("<<TShape.Rotate>>");
    }
}

class LShape : Shape
{
    public override void MoveDown()
    {
        Console.WriteLine("LShape.MoveDown");
    }

    public override void MoveLeft()
    {
        Console.WriteLine("<<LShape.MoveLeft>>");
    }

    public override void MoveRight()
    {
        Console.WriteLine("<<LShape.MoveRight>>");
    }

    public override void Rotate()
    {
        Console.WriteLine("<<LShape.Rotate>>");
    }
}

class SquareShape : Shape
{
    public override void MoveDown()
    {

```

```

        Console.WriteLine("SquareShape.MoveDown");
    }

    public override void MoveLeft()
    {
        Console.WriteLine("<<SquareShape.MoveLeft>>");
    }

    public override void MoveRight()
    {
        Console.WriteLine("<<SquareShape.MoveRight>>");
    }

    public override void Rotate()
    {
        Console.WriteLine("<<SquareShape.Rotate>>");
    }
}
}

```

4) Satranç Tahtası Örneği: Bir satranç programında bir tahta, tahtanın üzerinde kareler ve karelerin üzerinde de taşlar vardır. Tüm taşların ortak özellikleri Figure isimli bir sınıfla temsil edilmiştir. Bu sınıfın King, Queen, Rook, Bishop, Knight ve Pawn sınıfları türetilmiştir. Uygulamanın UML sınıf diagramı şöyle olabilir:

Taşların hareket etmesi çokbiçimli bir eylemdir. Her taş hareket eder fakat değişik biçimde hareket eder. (Örneğin at L çizer, fil çapraz gider, kale düz gider). İşte böyle bir tahta uygulamasında fare ile bir taş hareket ettirildiğinde onun hangi taş olduğunu bilinmesine gerek yoktur. Figure sınıfının GetValidMoves isimli bir sanal metodu olabilir. Bu metot bir taşın o anda gidebileceği kareleri bize bir ArrayList içerisinde yerleştirerek verebilir:

```
public virtual ArrayList GetValidMoves()
```

Bu metot türemiş sınıflarda override edilerek her taşın kendi gidebileceği kareleri verecek biçimde düzenlenlenebilir. Böylece fare ile bir taşa tıkladığımızda o taşın hangi taş olduğunu bilmeden GetValidMoves metodunu çağırarak onun gidebileceği karelerin yerlerini elde etmiş oluruz.

NYPT'de Test Süreci

Ideal olarak NYPT'de daha önce yazılmış olan bir kod değiştirilmez. Hep ekleme yapılarak proje devam ettirilir. Birtakım öğeler iyi test edilmişse artık onlar değişmediğine göre bir sorun oluştduğunda hata yeni eklenen öğelerde aranır. Bu da test aşamasını sağlamlaştırmakta ve kolaylaştırmaktadır. Klasik test yönteminde (şelale modelinde) kodda bir değişiklik yapıldığında tüm testlerin yinelenmesi gereklidir. Çünkü programcılar bir yeri düzeltirken yanlışlıkla başka yerleri bozabilmektedir. Oysa NYPT'de hep ekleme yapıldığı için yalnızca son eklenen öğeler test edilirler. Projeyi sürekli ekleme yaparak ilerletmek için çokbiçimlilikten de faydalanzıız. Tetris örneğinde biz oyuna yeni bir şekil eklemek istediğimizde eski yazdığımız kodları değiştirmeyiz. Tek yapacağımız şey Shape sınıfından yeni bir sınıf türetmek ve ilgili sanal metodları override etmektir.

Abstract Metotlar ve Sınıflar

Bazı çokbiçimli uygulamalarda türetme şemasının yukarısında bulunan taban sınıfının sanal metotları aslında hiç çağrılmaz. Bu sınıf türden bağımsız işlemler yapabilmek için tepede bulundurulmuştur. Yani aslında o metotlar çağrıldığında zaten hep dinamik türlere ilişkin override edilmiş metotlar çağrılr. İşte bu tür durumlarda o metotlara boşuna görde yerleştirmeye gerek yoktur. Örneğin Tetris programında Shape sınıfının MoveDown, MoveLeft, MoveRight ve Rotate metotları çağrıldığında aslında hep dinamik türde ilişkin türemiş sınıfların ilgili metotları çalıştırılmaktadır. Yani Shape sınıfının bu metotları aslında hiç çalıştırılmamaktadır. O halde bunların gövdelerinin bulunmasına gerek yoktur. İşte bunlar abstract yapılabılır. Örneğin:

```
abstract class Shape
{
    //...
    public abstract void MoveLeft();
    public abstract void MoveRight();
    public abstract void MoveDown();
    public abstract void Rotate();
}
```

Metot bildiriminde abstract anahtar sözcüğü metodun sanal fakat gövdesiz olduğunu belirtir. Abstract metotlar sanallığı başlatmak için kullanılabilirler. En az bir abstract elemana sahip sınıfı abstract sınıf denir. Abstract sınıflarda abstract anahtar sözcüğü ayrıca sınıf bildiriminin başına da getirilmek zorundadır. Metot bildiriminde abstract anahtar sözcüğü ile erişim belirleyici anahtar sözcükler yer değiştirmeli olarak yazılabılır (yani public abstract ya da abstract public aynı anlamdadır.) abstract anahtar sözcüğüyle virtual anahtar sözcüğü bir arada kullanılamaz. Zaten abstract anahtar sözcüğü virtual olma durumunu da içermektedir. Benzer biçimde bir metot hem abstract hem de static olamaz. Abstract sınıflar veri elemanlarına, abstract olmayan metotlara, static metotlara sahip olabilirler. Fakat sınıfın en az bir elemanı abstract ise sınıf abstract'tır.

Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            A a = new B();

            a.Foo();           // B.Foo çağrılr
            a.Bar();           // A.Bar çağrılr
        }
    }

    abstract class A
    {
        int m_a;

        public abstract void Foo();
        public void Bar()
        {
            Console.WriteLine("A.Bar");
        }
        //...
    }

    class B : A
    {
```

```

public override void Foo()
{
    Console.WriteLine("B.Foo");
}
//...
}

```

Abstract sınıflar türünden referanslar bildirilebilir. Ancak new operatörüyle nesneler yaratılamaz. (Eğer yaratılabilseydi olmayan bir metodun çağrıması gibi potansiyel bir durum oluşurdu). O halde abstract sınıf türünden referanslara onların türemiş sınıf referansları atanabilir.

Abstract bir sınıfın türetilen sınıflarda taban abstract sınıfın tüm abstract elemanları override edilmelidir. Eğer bu yapılmazsa türemiş sınıf da abstract olur. Bu durumda türemiş sınıf bildiriminin başına da abstract anahtar sözcüğü getirilmek zorundadır. Tabii bu durumda türemiş sınıf türünden de new operatörü ile nesneler yaratılamaz. Örneğin:

```

abstract class A
{
    int m_a;

    public abstract void Foo();
    public void Bar()
    {
        Console.WriteLine("A.Bar");
    }
    //...
}

abstract class B : A
{
    //...
}

```

Burada özel bir durumu belirtmek gereklidir. Taban A sınıfının bir grup abstract elemanı ondan türetilmiş B'de override edilmiş olsun. Geri kalanı da B'den türetilmiş C'de override edilmiş olsun. Bu durumda B abstract olur, fakat C abstract değildir. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            A a;           // geçerli

            a = new C();

            a.Foo();       // B.Foo çağrıılır
            a.Bar();       // C.Bar çağrıılır
        }
    }

    abstract class A
    {
        public abstract void Foo();
        public abstract void Bar();
        //...
    }

    abstract class B : A           // abstract

```

```

{
    public override void Foo()
    {
        Console.WriteLine("B.Foo");
    }
    //...
}

class C : B           // abstract değil
{
    public override void Bar()
    {
        Console.WriteLine("B.Bar");
    }
}
}

```

Pekiyi biz bir sınıfın abstract olduğunu gördüğümüzde ne düşünmeliyiz? Öncelikle bu sınıf türünden bir nesne yaratamayacağımızı düşünmeliyiz. Sonra bu sınıfın tek başına bir işe yaramayacağını mutlaka bundan türetilmiş ve abstract elemanların override edildiği sınıfların var olması gerektiğini anlamalıyız. abstract sınıf türden bağımsız işlem yapmak için bildirilmiştir.

Pekiyi biz sanal metotları hep virtual yerine abstract yaparsak ne olur? Bu durumda biz bu sınıf türünden nesneler yaratamaz hale geliriz. Ayrıca bu sınıfın türettiğimiz her sınıfta bu metotları override etmek zorunda kalırız. Örneğin object sınıfının ToString metodu virtual değil de abstract olsaydı her sınıfta biz bunu override etmek zorunda kalirdık. "virtual" metotlar "sen override etmezsen bu çağrırlır" anlamına gelmektedir. Halbuki "abstract" metotlar "sen override etmelisin" anlamına gelir.

Aslında bir sınıfın hiçbir abstract elemanı olmasa bile eğer biz sınıf bildiriminin başına yine abstract anahtar sözcüğünü yerleştirirsek sınıf yine abstract olur. Bu durumda biz bu sınıf türünden new operatörüyle nesneler yaratamayız.

Yukarıda verdiğimiz Tetris örneğinde taban Shape sınıfının abstract sınıf olması ve MoveDown, MoveLeft, MoveRight, Rotate metodlarının da abstract metodlar olması anlaşılmıştır. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Tetris tetris = new Tetris();
            tetris.Run();
        }
    }

    class Tetris
    {
        private Random m_rand;

        public Tetris()
        {
            m_rand = new Random();
        }

        public void Run()
        {
            Shape shape;
        }
    }
}

```

```

for (;;)
{
    shape = GetRandomShape();
    for (int i = 0; i < 30; ++i)
    {
        shape.MoveDown();
        System.Threading.Thread.Sleep(300);
        if (Console.KeyAvailable)
        {
            switch (Console.ReadKey(false).Key)
            {
                case ConsoleKey.LeftArrow:
                    shape.MoveLeft();
                    break;
                case ConsoleKey.RightArrow:
                    shape.MoveRight();
                    break;
                case ConsoleKey.Enter:
                    shape.Rotate();
                    break;
                case ConsoleKey.Q:
                    goto EXIT;
            }
        }
    }
}
EXIT:
;

}

private Shape GetRandomShape()
{
    Shape shape = null;

    switch (m_rand.Next(5))
    {
        case 0:
            shape = new BarShape();
            break;
        case 1:
            shape = new SquareShape();
            break;
        case 2:
            shape = new TShape();
            break;
        case 3:
            shape = new LShape();
            break;
        case 4:
            shape = new ZShape();
            break;
    }

    return shape;
}

abstract class Shape
{
    public abstract void MoveDown();
    public abstract void MoveLeft();
    public abstract void MoveRight();
    public abstract void Rotate();
}

class BarShape : Shape

```

```

{
    public override void MoveDown()
    {
        Console.WriteLine("BarShape.MoveDown");
    }

    public override void MoveLeft()
    {
        Console.WriteLine("<<BarShape.MoveLeft>>");
    }

    public override void MoveRight()
    {
        Console.WriteLine("<<BarShape.MoveRight>>");
    }

    public override void Rotate()
    {
        Console.WriteLine("<<BarShape.Rotate>>");
    }
}

class ZShape : Shape
{
    public override void MoveDown()
    {
        Console.WriteLine("ZShape.MoveDown");
    }

    public override void MoveLeft()
    {
        Console.WriteLine("<<ZShape.MoveLeft>>");
    }

    public override void MoveRight()
    {
        Console.WriteLine("<<ZShape.MoveRight>>");
    }

    public override void Rotate()
    {
        Console.WriteLine("<<ZShape.Rotate>>");
    }
}

class TShape : Shape
{
    public override void MoveDown()
    {
        Console.WriteLine("TShape.MoveDown");
    }

    public override void MoveLeft()
    {
        Console.WriteLine("<<TShape.MoveLeft>>");
    }

    public override void MoveRight()
    {
        Console.WriteLine("<<TShape.MoveRight>>");
    }

    public override void Rotate()
    {
        Console.WriteLine("<<TShape.Rotate>>");
    }
}

```

```

class LShape : Shape
{
    public override void MoveDown()
    {
        Console.WriteLine("LShape.MoveDown");
    }

    public override void MoveLeft()
    {
        Console.WriteLine("<<LShape.MoveLeft>>");
    }

    public override void MoveRight()
    {
        Console.WriteLine("<<LShape.MoveRight>>");
    }

    public override void Rotate()
    {
        Console.WriteLine("<<LShape.Rotate>>");
    }
}

class SquareShape : Shape
{
    public override void MoveDown()
    {
        Console.WriteLine("SquareShape.MoveDown");
    }

    public override void MoveLeft()
    {
        Console.WriteLine("<<SquareShape.MoveLeft>>");
    }

    public override void MoveRight()
    {
        Console.WriteLine("<<SquareShape.MoveRight>>");
    }

    public override void Rotate()
    {
        Console.WriteLine("<<SquareShape.Rotate>>");
    }
}
}

```

Sınıfların virtual ve abstract Property Elemanları

Aslında biz property elemanlarını metot gibi düşünüebiliriz. Dolayısıyla property'ler de virtual ve abstract olabilirler. Eğer bir property virtual ise biz onu override edebiliriz ya da etmeyebiliriz. Ancak read-only bir virtual property read-only olarak, write-only bir virtual property write-only olarak read/write bir virtual property ise read-only olarak ya da write-only olarak ya da read/write olarak override edilebilir. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            A a;
        }
    }
}

```

```

        B b = new B();

        a = b;
        a.Val = 10;
        Console.WriteLine(a.Val);
    }

}

class A
{
    private int m_a;

    public virtual int Val
    {
        get { return m_a; }
        set { m_a = value; }
    }
    //...
}

class B : A
{
    private int m_b;

    public override int Val
    {
        get { return m_b; }
        set { m_b = value; }
    }
    //..
}
}

```

Property'ler abstract da olabilirler. Bu durumda get ve set bölgümlerinin gövdesi olmaz, noktalı virgül ile bu bölgümler kapatılmalıdır. Örneğin:

```

public abstract int Val
{
    get;
    set;
}

```

abstract property read-only ise biz onu read-only olarak, write-only ise biz onu write-only olarak read/write ise biz onu read/write olarak override edebiliriz. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            A a = new B();

            a.Val = 10;           // B.Val çalıştırılır
            Console.WriteLine(a.Val); // B.Val çalıştırılır
        }
    }

    abstract class A
    {
        private int m_a;

        public abstract int Val
    }
}

```

```

    {
        get;
        set;
    }
    //...
}

class B : A
{
    private int m_b;

    public override int Val
    {
        get { return m_b; }
        set { m_b = value; }
    }
    //..
}
}

```

Read/write bir abstract property yalnızca read-only ya da yalnızca write-only olarak override edilebilir. Ancak bu durumda override işleminin yapıldığı sınıf da taban sınıfın tüm abstract elemanlarının override edilmemiş olduğu nedeniyle abstract olacaktır.

null Referans Kavramı

null referans hiçbir nesnenin adresi olmayan boş bir adres belirtir. C#'ta null referans null anahtar sözcüğü ile temsil edilmektedir. null referans her türden referansa doğrudan atanabilir. Örneğin:

```

Sample s;
Random r;
string str;

s = null;      // geçerli
r = null;      // geçerli
str = null;    // geçerli

```

Bir referansın içerisinde null değeri olup olmadığı == ya da != operatörleriyle sorgulanabilir. Örneğin:

```

if (s == null)
{
    //...
}

```

ya da örneğin:

```

if (s != null)
{
    //...
}

```

null referans kategori olarak değer türlerine ilişkin değişkenlere atanamaz. Yalnızca referans değişkenlerine atanabilir. Örneğin:

```
int a = null;      // error!
```

Anımsanacağı gibi bir değişkene henüz değer atamadan onun içerisindeki değerler kullanılmak istenirse bu durum derleme aşamasında error oluşturmaktadır. Fakat içerisinde null referans olan bir değişken kullanılırsa derleme aşamasından başarıyla geçilir. Ancak programın çalışma zamanı sırasında değişkenin kullanıldığı noktada "exception" oluşur (NullReferenceException). Örneğin:

```

using System;
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string s = null;

            Console.WriteLine(s.Length);           // error değil, exception oluşur
        }
    }
}

```

Bazen null referansı mecburen kullanmak zorunda kalırız. Örneğin:

```

using System;
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Random r = new Random();
            string name /* = null */ ;

            switch (r.Next(5))
            {
                case 0:
                    name = "Ali";
                    break;
                case 1:
                    name = "Veli";
                    break;
                case 2:
                    name = "Selami";
                    break;
                case 3:
                    name = "Ayşe";
                    break;
                case 4:
                    name = "Fatma";
                    break;
            }

            Console.WriteLine(name);
        }
    }
}

```

C# derleyicisi bir metodun ne yaptığını bilmez. Çünkü metodlar değiştirilebilir, kütüphanelerden çıkartılabilir vs. Dolayısıyla C# derleyicisi metodların yalnızca parametrik yapılarını ve geri dönüş değerlerini bilerek birtakım kontrolleri yapmaktadır. Metotların ne yaptığını yalnızca programcılar bilmektedir. Yukarıdaki kodda name referansına ilkdeğer atanmazsa error olacaktır. Çünkü derleyici değer almama olasılığı olan bir değişkenin kullanıldığını gördüğünde kodu derlemez. Bu durum error oluşturmaktadır. Tabii eğer derleyici Next metodunun ne yaptığını bilseydi belki bizi affederdi. Fakat bunu bilmemektedir. İşte biz bu tür durumlarda böyle bir referansa null değeri vererek onun değer atanmış gibi işlem göremesini sağlayabiliriz.

Bazen null referans başarısızlığı anlatmak için de kullanılmaktadır. Örneğin bir metodun geri dönüş değeri

bir referanstır. Ancak metot başarısız da olabilmektedir. İşte bu durumda metot null referansa geri dönebilir. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string name;
            int no;

            Console.WriteLine("Lütfen bir numara giriniz:");
            no = int.Parse(Console.ReadLine());

            name = Student.ConvertNumberToName(no);
            if (name == null)
                Console.WriteLine("Böyle bir öğrenci numarası yok!");
            else
                Console.WriteLine(name);
        }
    }

    class Student
    {
        public static string ConvertNumberToName(int number)
        {
            int[] numbers = { 123, 567, 345, 765, 789 };
            string[] names = { "Ali Serçe", "Kaan Aslan", "Necati Ergin", "Güray Sönmez", "Oğuz Karan" };

            for (int i = 0; i < numbers.Length; ++i)
                if (number == numbers[i])
                    return names[i];

            return null;
        }
    }
}
```

Anımsanacağı gibi bir sınıf türünden nesne new operatörü ile yaratıldığında new operatörü sınıfın static olmayan veri elemanları için heap'te tahsisat yapıp oradaki veri elemanlarını sıfırladıktan sonra başlangıç metodunu çağırıyordu. İşte bir sınıf nesnesi new ile yaratıldığında sınıfın referans türünden veri elemanlarına da null değeri atanmaktadır. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample s = new Sample();

            Console.WriteLine(s.m_name == null ? "null" : s.m_name);
            Console.WriteLine(s.m_no);
        }
    }

    class Sample
    {
        public string m_name;
```

```

        public int m_no;
    }
}

```

Benzer biçimde sınıfın bool türden veri elemanları için de default olarak false değeri atanmaktadır.

this Referansı

Aslında makinenin ve arakodun çalışma prensibine bakıldığından static olmayan metod kavramının yapay bir kavram olduğu görülmektedir. Derleyici tüm metotları sanki static metotlarmış gibi derler. Biz de örneğin static olmayan bir metodu static metod haline getirebiliriz. Bunun için tek yapacağımız şey static metoda bir parametre daha eklemektir. Bu parametre static olmayan metodun çağrılmasında kullanılan referansı argüman olarak alır, erişimi o referansı kullanarak yapar. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample s = new Sample();

            s.Set(10, 20);
            s.Disp();
        }
    }

    class Sample
    {
        private int m_a;
        private int m_b;

        public void Set(int a, int b)
        {
            m_a = a;
            m_b = b;
        }

        public void Disp()
        {
            Console.WriteLine("{0}, {1}", m_a, m_b);
        }
    }
}

```

Static olmayan metodların eşdeğer static karşılıkları yazılabilir. Tek yapılacak şey yukarıda da belirtildiği gibi bunlara ekstra kendi sınıfı türünden bir parametre geçirmektir. Bunlar çağrırlarken de sınıf referansı bunlara argüman olarak verilir. Örneğin yukarıdaki kodun static eşdeğeri şöyle oluşturulabilir:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample s = new Sample();

            Sample.Set(s, 10, 20);
            Sample.Disp(s);
        }
    }
}

```

```

        }
    }

    class Sample
    {
        private int m_a;
        private int m_b;

        public static void Set(Sample s, int a, int b)
        {
            s.m_a = a;
            s.m_b = b;
        }

        public static void Disp(Sample s)
        {
            Console.WriteLine("{0}, {1}", s.m_a, s.m_b);
        }
    }
}

```

Aslında biz static olmayan metodları yazıp çağrıdığımızda derleyici bunları static metot gibi derlemektedir. Örneğin sınıfın Foo isimli static olmayan bir metodu o sınıfından r isimli referansla çağrılmıyor olsun:

```
r.Foo();
```

Aslında derleyici metodu static metot gibi derler ve bizim onu çağrımda kullandığımız referansı metoda argüman olarak geçirir:

```
Sample.Foo(r);
```

İşte static olmayan metodları static yaparken derleyicinin gizlice geçirdiği referans parametresine biz metodun içerisinde this anahtar sözcüğü ile erişebiliriz. this anahtar sözcüğü static olmayan metodun çağrılmamasında kullanılan referansı temsil etmektedir. Örneğin:

```
r.Foo();
```

çalışışındaki Foo içerisinde this anahtar sözcüğünü kullanırsak bu r referansıdır.

static olmayan bir metot içerisinde sınıfın m_a isimli bir veri elemanını m_a biçiminde kullanmakla this.m_a biçiminde kullanmak arasında hiçbir farklılık yoktur. İşin aslı biz elemanı m_a biçiminde kullanıksak bile aslında derleyici zaten ona this.m_a gibi bir kodla erişmektedir.

this referansının türü nedir? İşte biz this anahtar sözcüğünü hangi sınıf içerisinde kullanıyoruz? this o türdendir. Sınıfın static metodlarında ve property elemanlarında this anahtar sözcüğü kullanılamaz. Çünkü zaten onlar bir referansla çağrılmamaktadır. Dolayısıyla derleyici onlara böyle bir argüman geçirmemektedir.

Pekiyi this anahtar sözcüğüne neden gereksinim duyulmaktadır?

Sınıfın bir veri elemanıyla aynı isimli bir yerel değişken ya da parametre değişkeni olduğu durumda sınıfın veri elemanına erişmek için this anahtar sözcüğü kullanılabilir. Örneğin:

```

class Sample
{
    private int a;

    public Sample(int a)
    {
        this.a = a;      // this.a sınıfın veri elemanı olan a
        //...
    }
}

```

```
}
```

Bazı programcılar bir çakışma olmasa bile yine de this anahtar sözcüğünü kullanmaktadır. Böylece kodu inceleyen kişiler ilgili değişkenin sınıfın bir veri elemanı olduğunu anlayabilmektedir. Bazı programcılar da bu vurgulamayı this ile değil sınıfın veri elemanlarını belli bir önekle isimlendirerek yaparlar. Biz de kursumuzda sınıfın veri elemanlarını m_xxx öneki ile isimlendiriyoruz. Böylece kodu inceleyen kişi onun bir veri elemanı olduğunu hemen anlayabiliyor.

Sınıfın static olmayan bir metodу sınıfın başka bir static olmayan metodunu doğrudan Bar() biçiminde çağrımasıyla this.Bar() biçiminde çağrıması arasında bir farklılık yoktur. Fakat bazı programcılar bu durumda özellikle this anahtar sözcüğünü kullanmaktadır. Örneğin:

```
class Sample
{
    //...
    public void Foo()
    {
        //...
        this.Bar();      // Bar() çağrısı ile eşdeğer
        //...
    }

    public void Bar()
    {
        //...
    }
    //...
}
```

Bunun sebebi çağrılan metodun static olmayan bir metot olduğunu vurgulamaktır. this.Bar() gibi bir çağrıda kodu inceleyen kişi Bar metodunun static olmayan bir metot olduğunu hemen anlar.

this anahtar sözcüğü sınıfın static olmayan property elemanlarının get ve set bölümlerinde de benzer biçimde kullanılmaktadır.

this referansının statik türünün ilgili sınıf türünden olduğunu belirtmiştik. Fakat dinamik türü ilgili metot ya da property hangi türemiş sınıf ile çağrılmışsa o türdendir. Bu biçimde çokbüçimli mekanizma devreye sokulabilir. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            B b = new B();

            b.Foo();
        }
    }

    class A
    {
        public void Foo()          // this'in static türü A fakat dinamik türü B
        {
            Console.WriteLine("A.Foo");

            Bar();                // this.Bar(), B.Bar çağrılacaktır
        }
    }
}
```

```

    }

    public virtual void Bar()
    {
        Console.WriteLine("A.Bar");
    }
    //...
}

class B : A
{
    public override void Bar()
    {
        Console.WriteLine("B.Bar");
    }
}
}

```

Burada b.Foo() çağrısı yapıldığında Foo'nun içerisindeki this referansının statik türü A, dinamik türü B'dir. Bu durumda Foo içerisinde Bar metodu çağrıldığında Bar sanal olduğu için dinamik türde ilişkin sınıfın Bar metodu çağrılacaktır. Örneğimizde de bu nedenden dolayı B sınıfın Bar metodu çağrılmaktadır.

base Referansı

base referansı daha görmüş olduğumuz başlangıç metodlarındaki base sentaksından farklıdır. base anahtar sözcüğü yine this anahtar sözcüğü gibi bir referans belirtmektedir. Ancak this anahtar sözcüğü static olmayan metodun ya da property'nin çağrılmamasına kullanılan referansı temsil ederken base anahtar sözcüğü onun doğrudan taban sınıfının referansını temsil eder. base referansı özellikle taban ve türemişte aynı isimli elemanlar varken tabandakini belirtmek amacıyla kullanılır. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            B b = new B();

            b.Bar();
        }
    }

    class A
    {
        public void Foo()
        {
            Console.WriteLine("A.Foo");
        }
    }

    class B : A
    {
        public new void Foo()
        {
            Console.WriteLine("B.Foo");
        }

        public void Bar()
        {
            Console.WriteLine("B.Bar");
            Foo();           // B.Bar çağrıılır
            base.Foo();      // A.Foo çağrıılır.
        }
    }
}

```

```
        }
    }
}
```

Burada B sınıfının Bar metodunu içerisinde Foo() çağrısı B sınıfının kendi Foo metodunun çağrılmasına yol açar. Ancak base.Foo() çağrısı taban sınıfın Foo metodunun çağrılmasına yol açacaktır. Taban sınıflarda birden fazla aynı isimli eleman bulunuyor olabilir. Bu durumda isim aramasına göre yukarıya doğru ilk taban sınıfın elemanı bulunacaktır. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            //...
        }
    }

    class A
    {
        public int Val;
        //...
    }

    class B : A
    {
        public new int Val;
        //...
    }

    class C : B
    {
        //...
    }

    class D : C
    {
        public new int Val;

        public void Foo()
        {
            Val = 10;      // D'nin Val elemanı
            base.Val = 20; // B'nin Val elemanı
        }
        //...
    }
}
```

base anahtar sözcüğü tek başına kullanılamaz. Mutlaka nokta operatörü ile nitelikli olarak kullanılmak zorundadır. Örneğin aşağıdaki gibi bir kullanım error oluşturur.

```
temp = base;           // error!
```

ya da örneğin:

```
if (base == r) {       // error
    ...
}
```

base referansının nokta operatörü ile niteliklendirilerek kullanılması gereklidir.

Pekiyi biz tabandaki belli bir sınıfın elemanına nasıl erişebiliriz? İşte bunun için tür dönüştürmesi yapmak gereklidir. Örneğin yukarıdaki kod D sınıfının bildiriminin şöyle yapıldığını düşünelim:

```
class D : C
{
    public new int Val;

    public void Foo()
    {
        Val = 10;           // D'nin Val elemanı
        ((A)this).Val = 20; // A'nın Val elemanı
    }
    //...
}
```

Benzer tür dönüştürmesi referanslara da uygulanabilir. Örneğin:

```
D d = new D();
d.Val = 10;           // D'nin Val elemanı
((A)d).Val = 20;     // A'nın Val elemanı
```

Ancak tür dönüştürmesi yoluyla çokbiçimli mekanizmanın etkisi kaldırılamamaktadır. Örneğin elimiz A'dan türetilmiş B sınıfı türünden bir referans olsun. Biz bu b referansı ile Foo metodunu çağrılmak isteyelim. Foo'nun da A da virtual olarak bildirildiğini ve B'de override edildiğini düşünelim. Şimdi biz bu b referansını A'ya dönüştürüp Foo metodunu çağrılmaya çalışsa bile çokbiçimlilik devreye girip yine B'nin Foo metodunu çağrılacaktır.

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            B b = new B();
            b.Foo();           // B'nin Foo metodu çağrıılır
            ((A)b).Foo();    // Yine B'nin Foo metodu çağrıılır, çünkü Foo sanal
        }
    }

    class A
    {
        public virtual void Foo()
        {
            Console.WriteLine("A.Foo");
        }
        //...
    }

    class B : A
    {
        public override void Foo()
        {
            Console.WriteLine("B.Foo");
        }
        //...
    }
}
```

Bazen bir sanal metot çokbiçimli olarak çağrıldığında o çağrılan metodun taban sınıfındaki karşılığının da çağrılmaması gerekebilmektedir. Bu duruma İngilizce "augmentation" denilmektedir. Bunu sağlamak için tek yol base referansını kullanmaktadır. base referansı taban sınıfının sanal metodunu çokbiçimli mekanizmayı devreye sokmadan doğrudan çağrılmaktadır. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            A a = new B();
            a.Foo();
        }
    }

    class A
    {
        public virtual void Foo()
        {
            Console.WriteLine("A.Foo");
        }
        //...
    }

    class B : A
    {
        public override void Foo()
        {
            Console.WriteLine("B.Foo");           // Yine B'nin Foo metodu çağrılr, sonsuz döngü oluşur
            // ((A)this).Foo();                // A'nın Foo metodu çağrılr
            base.Foo();
        }
        //...
    }
}
```

Burada base.Foo() çağrısıyla çokbiçimli mekanizma kırılarak taban sınıfın Foo metodu çağrılmıştır. Bu sayede artırılmış işlemler (augmentation artırımı anlamına gelir) yapılmaktadır. Yani biz taban sınıfın sanal metodunu override edip taban sınıftakilerin yanı sıra birtakım başka işlemleri de yapabiliriz.

Delegeler (Delegates)

Aslında metodlar ardışıl makine komutlarından oluşmaktadır. (Tabii aslında .NET'te metodlar ara kodlardan oluşur. Ancak onlar yine gerçek makine komutlarına dönüştürülmemektedir. Metotların ara kodları da gerçek makine kodları da ardışıl byte topluluğu halindedir.) Bir metod onun bellekteki adresi bilinerek çağrılabılır. C#'ta bir metodun yalnızca ismi (yani (...) operatörü olmadan) o metodun bellekteki başlangıç adresi anlamına gelmektedir. Örneğin:

Sample.Foo();

ifadesi "Sample sınıfının static Foo metodunu çağır" anlamına gelirken,

Sample.Foo

ifadesi "Sample sınıfının static Foo metodunun başlangıç adresi anlamına" gelir. C#'taki (...) operatörü "operandı olan adreste bulunan fonksiyonun çağrılması işlemini yapar.

C#'ta metodları tutan ve istendiğinde onları bizim için çağrıran özel sınıflara delega (delegate) denilmektedir. Java'da delega yoktur. C++'ta zaten fonksiyon göstéricileri delega yerine geçmektedir.

Delege bildirimlerinin genel biçimi şöyledir:

```
delegate <geri dönüş değerinin türü> <delege ismi> ([parametre bildirimimi]);
```

Örneğin:

```
delegate int Proc(int a, int b);  
delegate void Exec();
```

Delegeler aslında birer sınıfır. Dolayısıyla her ne kadar bildirimleri metodları çağrırsa da delega bildirildiğinde aslında bir sınıf bildirilmiş olmaktadır. Bu nedenle delega bildirimleri de normal olarak isim alanlarının içerisinde bulunmalıdır. Delegeler kategori olarak referans türlerine ilişkindir. Yani bir delega türünden değişken bildirdiğimizde o bir adres tutmaktadır.

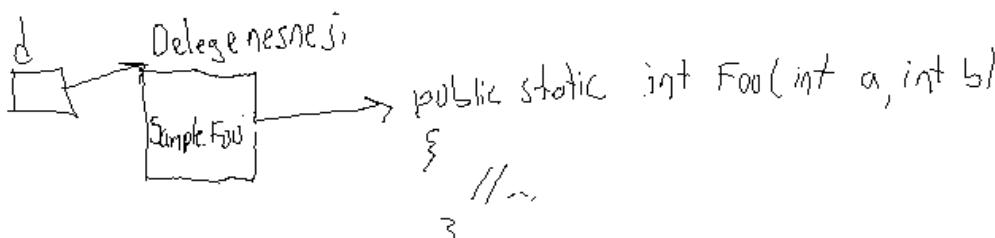
```
Proc d; // d bir referans;  
Exec e; // e bir referans
```

Yukarıda da belirtildiği gibi bir metodun tutulması için onun başlangıç adresi yeterlidir. Çünkü metodların kodları bellekte ardışıl bir biçimde bulunur. Başlangıç adresi bilinen bir metod çağrılabılır.

Bir delega her metodu tutamaz. Geri dönüş değeri ve parametre türleri bildirimdeki gibi olan metodları tutabilir. Örneğin yukarıdaki Proc delegesi ismi ne olursa olsun geri dönüş değeri int, parametresi int, int olan metodları tutabilir. Exec delegesi ise geri dönüş değeri void parametresi olmayan metodları tutabilir.

Delege nesneleri yine new operatörü ile yaratılır. Derleyici delega bildirimleri için oluşturduğu sınıfa tek bir başlangıç metodу eklemektedir. O da delegenin tutacağı metodun adresini alır. Bunun dışında delega sınıfları default başlangıç metoduna sahip değildir. Örneğin:

```
Proc d = new Proc (Sample.Foo)
```


Göründüğü gibi delega nesnesi içerisinde delega nesnesinin tuttuğu metodun başlangıç adresi bulunmaktadır.

d bir delega referansı olmak üzere biz bu referansı metod çağrıma operatöryle d(...) biçiminde kullanırsak bu ifade "delegenin gösterdiği yerdeki delega nesnesinin içerisinde tutulan metodu çağır" anlamına gelir. Tabii metod parametreliyse argüman da girmek gereklidir. Benzer biçimde d(...) ifadesinden elde edilen değer çağrılan metodun geri dönüş olacaktır. Örneğin:

```
using System;  
  
namespace CSD  
{  
    class App  
    {  
        public static void Main()
```

```

    {
        Proc d;
        int result;

        d = new Proc(Sample.Add);
        result = d(10, 20);
        Console.WriteLine(result);

        d = new Proc(Sample.Multiply);
        result = d(10, 20);
        Console.WriteLine(result);
    }
}

class Sample
{
    public static void Foo()
    {
        Console.WriteLine("Sample.Foo");
    }

    public static int Add(int a, int b)
    {
        return a + b;
    }

    public static int Multiply(int a, int b)
    {
        return a * b;
    }
    //...
}

delegate int Proc(int a, int b);
}

```

Aynı türden iki delege referansı birbirlerine atanabilir. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Proc d = new Proc(Sample.Add);
            Proc k;
            int result;

            k = d;

            result = k(10, 20);      // Sample.Add çağrıılır
            Console.WriteLine(result);
        }
    }

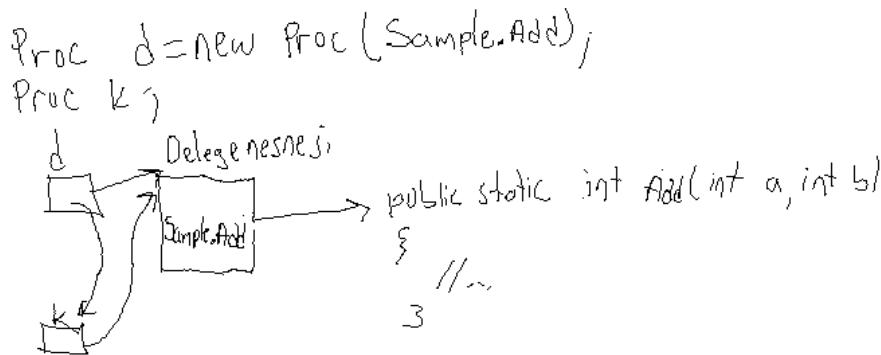
    class Sample
    {
        public static int Add(int x, int y)
        {
            return x + y;
        }
        //...
    }
}

```

```

    delegate int Proc(int a, int b);
}

```


k = d;
result = k(10, 20);

Bir metodun parametresi bir delege türünden olabilir. Bu durumda biz o metodu aynı türden bir delege referansıyla çağırırız. Örneğin:

```

using System;
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Proc x = new Proc(Sample.Foo);
            Proc y = new Proc(Sample.Bar);
            Proc z = new Proc(Sample.Tar);

            DoSomething(x);
            DoSomething(y);
            DoSomething(z);
        }

        public static void DoSomething(Proc d)
        {
            d();
        }
    }

    class Sample
    {
        public static void Foo()
        {
            Console.WriteLine("Foo");
        }

        public static void Bar()
        {
            Console.WriteLine("Bar");
        }

        public static void Tar()
        {
            Console.WriteLine("Tar");
        }
        //...
    }

    delegate void Proc();
}

```

Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Test(new Proc(MyMath.Add), 10, 20);
            Test(new Proc(MyMath.Sub), 10, 20);
            Test(new Proc(MyMath.Mul), 10, 20);
            Test(new Proc(MyMath.Div), 10, 20);
        }

        public static void Test(Proc d, double a, double b)
        {
            double result;

            result = d(a, b);
            Console.WriteLine(result);
        }
    }

    class MyMath
    {
        public static double Add(double a, double b)
        {
            return a + b;
        }

        public static double Sub(double a, double b)
        {
            return a - b;
        }

        public static double Mul(double a, double b)
        {
            return a * b;
        }

        public static double Div(double a, double b)
        {
            return a / b;
        }
    }

    delegate double Proc(double a, double b);
}
```

Aşağıdaki örnekte metod int türden bir diziyi ve bir delegeyi parametre olarak almıştır. Dizinin her elemanı için ilgili delege metodunu çağrırmıştır:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int[] a = new int[] { 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 };

            Proc p = null;
```

```

        DoForEach(a, new Proc(Sample.Disp));
        DoForEach(a, new Proc(Sample.SquareDisp));
    }

    public static void DoForEach(int[] a, Proc d)
    {
        foreach (int x in a)
            d(x);
    }
}

class Sample
{
    public static void Disp(int a)
    {
        Console.WriteLine(a);
    }

    public static void SquareDisp(int a)
    {
        Console.WriteLine(a * a);
    }

    //...
}

delegate void Proc(int a);
}

```

Delege türünden diziler de bildirilebilir. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Proc[] procs = new Proc[] { new Proc(Sample.Foo), new Proc(Sample.Bar), new
Proc(Sample.Tar) };

            foreach (Proc proc in procs)
                proc();

            // Aynı işlem şöyle de yapılabilirdi
            for (int i = 0; i < procs.Length; ++i)
                procs[i]();
        }
    }

    class Sample
    {
        public static void Foo()
        {
            Console.WriteLine("Sample.Foo");
        }

        public static void Bar()
        {
            Console.WriteLine("Sample.Bar");
        }

        public static void Tar()
        {

```

```

        Console.WriteLine("Sample.Tar");
    }
}

delegate void Proc();
}

```

Delegeler static olmayan metodları da tutabilirler. Tabii static olmayan metodlar referanslarla çağrıldığına göre bizim delegeye aynı zamanda onun çağrılmacı referansı da vermemiz gereklidir. İşte r bir referans Foo da ilgili sınıfın static olmayan bir metodunu olmak üzere r.Foo ifadesi ile static olmayan metodun adresi delegeye referansla birlikte verilir. Örneğin:

```

Sample s = new Sample();
Proc d = new Proc(s.Foo);

```

Şimdi d(...) biçiminde delege çağrıması yapıldığında aslında Foo metodunu s referansı ile çağrılacaktır. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample s = new Sample(10);

            Proc d = new Proc(s.Disp);

            d();           // 10
        }
    }

    class Sample
    {
        private int m_a;

        public Sample(int a)
        {
            m_a = a;
        }

        public void Disp()
        {
            Console.WriteLine(m_a);
        }
        //...
    }

    delegate void Proc();
}

```

Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Random r = new Random();

```

```

        Proc d = new Proc(r.Next);

        for (int i = 0; i < 10; ++i)
            Console.WriteLine("{0} ", d(10));
        Console.WriteLine();
    }

    delegate int Proc(int val);
}

```

Bir delege nesnesi static olan ya da olmayan bir metodun ismi verilerek yaratıldığında eğer o metod overload edilmişse delegenin parametrik yapısı ve geri dönüş değerine uygun olan overload edilmiş metod delegeye yerleştirilir. Yukarıdaki örnekte Random sınıfının üç farklı Next metodu vardır. Ancak Proc delegesinin geri dönüş değeri ve parametresi int türden olduğu için geri dönüş değeri ve parametresi int türden olan Next metodu delegenin yerleştirilecektir.

Delegeler sanal metodları da tutabilirler. Tabii sanal metodlar static olamayacağına göre bu durumda biz sanal metodу delegeye bir referans ile veririz. Delege yoluyla sanal metod çağrıldığında çokbiçimli etki oluşacaktır. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            A a = new B();
            Proc d = new Proc(a.Foo);

            d();           // B.Foo çağrılacak
        }
    }

    class A
    {
        public virtual void Foo()
        {
            Console.WriteLine("A.Foo");
        }
    }

    class B : A
    {
        public override void Foo()
        {
            Console.WriteLine("B.Foo");
        }
    }

    delegate void Proc();
}

```

Benzer biçimde delegeye biz abstract bir metodу da referans eşliğinde verebiliriz. Bu durumda delegenin metodу çağrıldığında yine çokbiçimli mekanizma devreye girecektir. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App

```

```

{
    public static void Main()
    {
        A a = new B();
        Proc d = new Proc(a.Foo);

        d();           // B.Foo çağrılacak
    }
}

abstract class A
{
    public abstract void Foo();
}

class B : A
{
    public override void Foo()
    {
        Console.WriteLine("B.Foo");
    }
}

delegate void Proc();
}

```

Delege nesnesi yaratılırken yalnızca metot ismi de verilebilir. Bu durumda metot ilgili sınıfın faaliyet alanında (taban sınıflarda da) aranır. Bulunamazsa error oluşur. Bulunursa metodun static olup olmadığına bakılır. Metot static ise onun sınıf ismiyle, static değilse this referansı ile belirtildiği kabul edilir. Başka bir deyişle biz aynı sınıftaki bir metodu delegeye yalnızca ismi ile de verebiliriz. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Proc d = new Proc(Foo);      // App.Foo
            d();                         // App.Foo

            Sample s = new Sample(100);
            s.Bar();
        }

        public static void Foo()
        {
            Console.WriteLine("App.Foo");
        }
    }

    class Sample
    {
        private int m_a;

        public Sample(int a)
        {
            m_a = a;
        }

        public void Bar()
        {
            Proc d = new Proc(Disp);    // this.Disp
        }
    }
}

```

```

        d();                                // this.Disp
    }

    public void Disp()
    {
        Console.WriteLine("Sample.Tar: {0}", m_a);
    }
}

delegate void Proc();
}

```

Burada Main metodu içerisindeki Foo metodu App sınıfında aranacaktır. Bu sınıfta bu metot static olarak bulunmaktadır. O halde Main metodunda:

```
Proc d = new Proc(Foo);
```

ifadesinin,

```
Proc d = new Proc(App.Foo);
```

ifadesinden bir farkı yoktur. Benzer biçimde Sample sınıfının Bar metodu içerisinde Tar metodu arandığında static olmayan metot olarak bulunacaktır. Burada da:

```
Proc d = new Proc(Disp);
```

ifadesinin,

```
Proc d = new Proc(this.Disp);
```

ifadesinden bir farkı yoktur.

Delegelere Neden Gereksinim Duyulmaktadır?

Bazen birtakım sınıflar bazı olayları kendileri izlerler. O olaylar gerçekleştiğinde bizim bir metodumuzu çağırarak akışı bize verirler. İşte bu tür işlemlerde delegeler kullanılmaktadır. Yani "bir olay gerçekleştiğinde benim şu metodumu çağır" türü işlemler C#ta delegeler yardımıyla yapılır. Aslında bu tür olaylar sanal metodlar yoluyla da yapılabilir. Şöyle ki: Sınıf bizden bir taban sınıf referansı ister. Olay gerçekleştiğinde o taban sınıfın sanal metodunu çağırır. Biz de ona o sınıftan türetme yapıp türemiş sınıf referansını veririz. Türemiş sınıfta da o metodu override ederiz. Böylece yazdığımız metot çağrıılır. Ancak bu yöntem pek esnek değildir ve görelî olarak yavaştır. Java'da delegeler olmadığı için yalnızca bu yöntem kullanılmaktadır.

Delegelerin nasıl kullanıldığına ilişkin tipik bir örnek System.Threading isim alanındaki Timer sınıfıyla verilebilir. Bu sınıfın başlangıç metodu bizden bir delege yoluyla metot ister. Belli periyotlarda o metodu sürekli çağrıır. Biz de periyodik işlemler yapabiliriz. Sınıfın başlangıç metodu şöyledir:

```
public Timer(TimerCallback callback, Object state, int dueTime, int period)
```

Metodun birinci parametresi TimerCallback isimli bir delege türündendir. Bu delege şöyle bildirilmiştir:

```
public delegate void TimerCallback(Object state)
```

İkinci paremetre delege metodu her çağrılığında metoda geçirilecek ekstra değerdir. Üçüncü parametre bu işleme ne kadar milisaniye sonra başlanacağını belirtir. Son parametre de milisaniye cinsinden periyottur. Örneğin:

```

using System;
using System.Threading;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Timer timer = new Timer(new TimerCallback(Sample.Print), ".", 0, 1000);

            Console.ReadLine();
        }
    }

    class Sample
    {
        public static void Print(object o)
        {
            string s = (string)o;
            Console.WriteLine(s);
        }
    }
}

```

Örneğin:

```

using System;
using System.Threading;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Timer timer = new Timer(new TimerCallback(Sample.Print), null, 0, 1000);

            Console.CursorVisible = false;
            Console.ReadLine();
        }
    }

    class Sample
    {
        public static void Print(object o)
        {
            string str;
            DateTime dt = DateTime.Now;

            str = string.Format("{0:D2}:{1:D2}:{2:D2}", dt.Hour, dt.Minute, dt.Second);
            Console.SetCursorPosition(70, 1);
            Console.WriteLine(str);
        }
    }
}

```

Örneğin bir GUI programında düğmeler Button isimli bir sınıfla temsil edilmiştir. Biz bir Button nesnesi yarattığımızda bir düğme yaratmış oluruz. Tüm pencereler gibi düğmeler de üzerine tıklanıp tıklanmadığını kendileri tespit ederler. Button sınıfı bizden bir delege yoluyla metod alıp üzerine tıklandığında o metodу çağırılabilmektedir. İşte .NET'in GUI programlama modelinde mesaj işlemleri hep arka planda delegeler kullanılarak yapılmaktadır.

Delegelerle İlgili İşlemler

Bir delege nesnesi işin başında bir metod verilerek yaratılır. Fakat daha sonra delege nesnesinin birden fazla metodу tutması da sağlanabilir. Aynı türden iki delege referansı + operatörüyle toplanabilmektedir. Bu durumda yeni bir delege nesnesi yaratılır. Yeni delege nesnesinin metod listesi iki delege nesnesinin metod listesinin birleşiminde oluşur. Artık o delege referansıyla delege metodlarını çağırırsak bunlar sırasıyla çağrılabilecektir. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Proc d1 = new Proc(Sample.Foo);
            Proc d2 = new Proc(Sample.Bar);
            Proc d3;

            d3 = d1 + d2;
            d3();
        }
    }

    class Sample
    {
        public static void Foo()
        {
            Console.WriteLine("Sample.Foo");
        }

        public static void Bar()
        {
            Console.WriteLine("Sample.Bar");
        }
    }

    delegate void Proc();
}
```

Eğer delege birden fazla metodу tutuyorsa ve bu metodların geri dönüş değerleri varsa biz bu delege yoluyla delege metodlarını çağrıdığımızda tüm metodlar çağrılr fakat son metodun geri dönüş değerini elde ederiz. Örneğin delege nesnesinin içerisinde Foo ve Bar metodları olsun. Bunların da geri dönüş değerleri int türden olsun:

```
val = d();      // Tar'ın geri dönüş değeri elde edilir.
```

Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Proc d1 = new Proc(Sample.Foo);
            Proc d2 = new Proc(Sample.Bar);
            Proc d3;
            int result;
```

```

        d3 = d1 + d2;
        result = d3();
        Console.WriteLine(result);
    }

}

class Sample
{
    public static int Foo()
    {
        Console.WriteLine("Sample.Foo");

        return 100;
    }

    public static int Bar()
    {
        Console.WriteLine("Sample.Bar");

        return 200;
    }

    delegate int Proc();
}

```

Eğer operadların biri null ise toplama işleminin sonucunda yeni bir delege nesnesi oluşturulmaz. Toplama işleminden null olmayan referans elde edilir. Örneğin sembolik olarak:

```

d1 ---> Foo
d2 --> null
d3 = d1 + d2;

d3 == d1

```

Eğer her iki referans da null ise toplamadan elde edilen sonuç da null referans olur.

Aynı türden iki delege referansı - operatörüyle çıkartma işlemine sokulabilir. Bu durumda yeni bir delege nesnesi yaratılır. Bu delege nesnesinin metot listesinde soldaki delegenin metot listesinden sağdaki delegenin metot listesinin çıkartılmasıyla kalan metot listesi olacaktır. Örneğin sembolik olarak:

```

d1 ---> Foo, Bar
d2 --> Bar
d3 = d1 - d2;

d3---> Foo

```

Fakat sağdaki delegenin metot listesinde soldaki delegenin metot listesi yoksa yeni bir delege nesnesi yaratılmaz. Çıkartma işleminden soldaki delege referansının aynısı elde edilir. Sembolik olarak örneğin:

```

d1 ---> Foo, Bar
d2 ---> Tar
d3 = d1 - d2;

d3 == d1

```

Ayrıca liste içerisindeki sıra önemlidir. Yani metodların aynı dizilimde bulunması gereklidir. Sembolik olarak örneğin:

```
d1 ---> Foo, Bar, Tar
```

```
d2 ---> Foo, Tar  
d3 = d1 - d2;  
  
d3 == d1
```

Çünkü burada d1'de Foo ve Tar yan yana değildir.

Eğer çıkartma işleminde sağdaki delegenin metot listesi soldaki delegenin metot listesinin birden fazla yerinde varsa listede sonda olan çıkarılır. Sembolik olarak örneğin:

```
d1 ---> Foo, Bar, Foo  
d2 ---> Foo  
d3 = d1 - d2;  
  
d3 --> Foo, Bar
```

Cıktıma işleminde soldaki operand null ise ya da her iki operand null ise sonuç null elde edilir. Sağdaki operand null ise çıkışının sonucu olarak soldaki referansın aynısı elde edilir. Eğer çıkışma sonucunda hiçbir metot kalmamışsa yine null referans elde edilir.

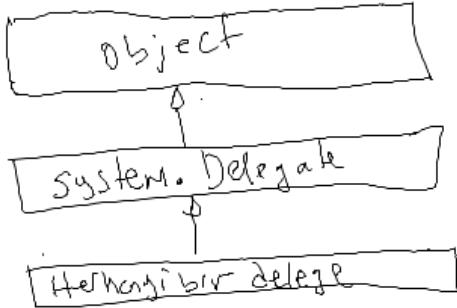
Toplama ve çıkartma dışında delegeler başka işlemlere sokulamazlar.

Örneğin:

```
using System;  
  
namespace CSD  
{  
    class App  
    {  
        public static void Main()  
        {  
            Proc d = null;  
  
            d += new Proc(Sample.Foo);           // eşdegeri d = d + new Proc(Sample.Foo)  
            d += new Proc(Sample.Bar);          // eşdegeri d = d + new Proc(Sample.Bar)  
  
            d();  
        }  
    }  
  
    class Sample  
    {  
        public static void Foo()  
        {  
            Console.WriteLine("Sample.Foo");  
        }  
  
        public static void Bar()  
        {  
            Console.WriteLine("Sample.Bar");  
        }  
    }  
  
    delegate void Proc();  
}
```

Delegelerin Türetme Durumları

Delegelerden türetme yapılamaz. Ancak tüm delegelerin System isim alanı içerisindeki Delegate isimli bir sınıfından türetildiği varsayılmaktadır.

Sınıfların ve Yapıların Event Elemanları

Sınıfların ve yapıların delege türünden veri elemanlarını dışarıya kısıtlamak için event elemanlar dile sokulmuştur. Event elemanlar bir çeşit delege property'si gibi düşünülebilir. Programcılar genellikle bir sınıfın veri elemanı olan delegeleri dışarıya event biçiminde açarlar. Böylece bu delege elemana dışarıdan yalnızca metot yerleştirilip bunlardan metot çıkartılmaktadır.

Örneğin bir sınıfın D isimli public bir delege veri elemanı olsun ya da sınıfın m_d isimli bir private bir delege veri elemanı olduğunu ve onun D isimli bir property ile dışarıya açıldığını düşünelim. Biz bu D elemanı ile her şeyi yapabiliriz. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample s = new Sample();
            s.P = new Proc(App.Foo);           // geçerli
            s.P();                            // geçerli
        }

        public static void Foo()
        {
            Console.WriteLine("Foo");
        }
    }

    class Sample
    {
        private Proc m_proc;

        public Proc P
        {
            get { return m_proc; }
            set { m_proc = value; }
        }
        //...
    }

    delegate void Proc();
}

```

Delege türlerinden veri elemanlarına güvenli bir biçimde erişebilmek için event elemanlar kullanılmaktadır. Event elemanları bir çeşit özel delege property'si gibi düşünülebilirsiniz. Bir event elemanın bir delege property'sinden farkı dışarıdan yalnızca ona += ve -= operatörleriyle erişilmesidir. Bu iki operatör dışında event elemanlar başka operatörlerle işleme sokulamazlar. Onlara dışarıdan atamalar yapamayız, onların

tuttukları metotları dışarıdan çağrıramayız. Örneğin E Sample sınıfının bir event eleman olsun:

```
Sample s = new Sample();      // geçerli
s.E = new Proc(Sample.Foo);  // error!
s.E();                      // error!

s.E += new Proc(Sample.Foo); // geçerli
s.E -= new Proc(Sample.Foo); // geçerli
```

Eevent elemanların genel bildirim biçimi şöyledir:

```
public event <delege türü> <isim>
{
    add
    {
        //...
    }

    remove
    {
        //...
    }
}
```

Bir event elemanın add ve remove isimli iki bölümü vardır. (Bu iki bölüm de bulunmak zorundadır. Yani read-only ya da write-only event kavramı yoktur.) Genellikle sınıfta private bir delegate veri elemanı tutulur. add bölümünde ona ekleme yapılır, remove bölümünde de çıkartma yapılır. Yani event eleman aslında özel bir delegate property'si gibidir.

value anahtar sözcüğü hem add bölümünde hem de remove bölümünde kullanılabilir. value anahtar sözcüğü += ve -= operatörünün sağındaki delegate referansını temsil eder. event eleman += operatörüyle kullanıldığında onun add bölümü, -= operatörüyle kullanıldığında remove bölümü çalıştırılır.

Anahtar Notlar: Visual Studio IDE'sinde event elemanlar intellisense'te şimşek çakma sembolüyle temsil edilmektedir.

Bir event elemanın metodlarını dışarıdan biz çağrıramayız. Bunu ancak o sınıf belli olay olduğunda kendisi çağrıır. Zaten bunun için elemana "event" denilmiştir. Tabii biz test amacıyla sınıfa onu çağıracak bir metod yerleştirip event metodlarının dolaylı olarak çağrılmasını sağlayabiliriz. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            EventTest et = new EventTest();

            et.E += new Proc(Sample.Foo);
            et.Fire();
        }
    }

    class EventTest
    {
        private Proc m_e;

        public event Proc E
        {
```

```

    add
    {
        m_e = m_e + value;           // m_e += value;
    }

    remove
    {
        m_e = m_e - value;         // m_e -= value;
    }
}

public void Fire()
{
    m_e();
}

class Sample
{
    public static void Foo()
    {
        Console.WriteLine("Foo");
    }
}

delegate void Proc();
}

```

Pekiyi biz bir sınıfın bir elemanın event eleman olduğunu gördüğümüzde bundan ne anlamalıyız? (Örneğin Button sınıfının Click isimli bir event elemanı olsun):

- 1) Event eleman aslında bir delege property'si gibidir. Yani event eleman bir delege türündendir.
- 2) Biz bu event elemanı yalnızca `+=` ve `-=` operatörleriyle kullanırız. Yani biz ona yalnızca delege ekleyip delege çıkartırız.
- 3) Eklediğimiz delege metodlarını biz çağrıramayız. Delege metodlarını belli bir olay olduğunda o sınıfın kendisi çağıracaktır.

Başa bir deyişle sınıfın event elemanı bize şunları söylemektedir: "Benim içimde private bir delege veri elemanı var. Sen buna `+=` operatöryle ekleme, `-0` operatörüyle de çıkartma yapabilirsin. Ancak bu delegenin metodlarını sen çağrıramazsın. Ancak belli bir olay gerçekleştirdiğinde ben çağrılabılırım."

Uygulamada da genellikle sınıfların delege türünden veri elemanları o sınıfların private bölmelerine yerleştirilip onlar dışarıya event eleman yoluyla açılmaktadır. Çünkü sınıfın event elemanlarının tuttuğu metodlarının dışardan çağrılmaması genellikle istenmez. Ayrıca dışardan sınıfın delege elemanına ekleme çıkartma yaparken başka birtakım işlemlerin de yapılması gerekebilir. Bu işlemler gizlice add ve remove bölmelerinde yapılabilmektedir.

Event Elemanlarının Kolay Yazımı (Erişimcisiz Event Elemanlar)

Event elemanların kolay yazılabilmesi için dile kısa yol eklenmiştir. Bir event eleman event anahtar sözcüğü kullanılarak sanki delege türünden veri elemanı gibi bildirilebilir. Bu durumda derleyici otomatik olarak sınıfın private bölümüne bir delege veri elemanı yerleştirir. Sonra bunun için bir event eleman yazar. Event elemanın add bölümünde delegeye ekleme, remove bölümünde delegeden çıkartma yapar. Sınıf içerisinde bu event eleman kullanıldığında derleyici bildirmiş olduğu private delege veri elemanı kullanılmış gibi işlem yapmaktadır. Örneğin:

```
class Sample
```

```

{
    public event Proc E;          // event bildiriminin kolay yolu
    //
    public void Fire()
    {
        E();
    }
    //...
}

```

Bu işlemin eşdeğeri:

```

class Sample
{
    private Proc m_compilerGeneratedName;

    public event Proc E
    {
        add { m_compilerGeneratedName += value; }
        remove { m_compilerGeneratedName -= value; }
        //...
    }
    public void Fire()
    {
        m_compilerGeneratedName();
    }
    //...
}

```

Sınıf içerisinde artık event eleman kullanıldığında bu eleman derleyicinin private bölüme yerleştirdiği delege veri elemanını temsil etmektedir. Yani sınıf bildirimini içerisinde biz evet elemanı sanki delege veri elemanımış gibi kullanabiliyoruz. Tabii o dışarıdan yine yalnızca += ve -= operatörleriyle kullanılabilir.

Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            EventTest et = new EventTest();

            et.E += new Proc(Sample.Foo);
            et.Fire();
        }
    }

    class EventTest
    {
        public event Proc E;

        public void Fire()
        {
            E();
        }
    }

    class Sample
    {
        public static void Foo()
        {

```

```

        Console.WriteLine("Foo");
    }
}

delegate void Proc();
}

```

Şimdi belli bir zamana gelindiğinde verilen bir metodu çağırın AlarmClock isimli bir sınıf yazmak isteyelim. Bu sınıf bizden bir DateTime alınsın o zaman gelince Alarm isimli event delege elemanına += operatörü ile yerleştirilen metodu çağırınsın:

```

using System;
using System.Threading;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            AlarmClock ac = new AlarmClock(DateTime.Now.AddSeconds(20));
            ac.Alarm += new AlarmProc(MyAlarmProc);
            Console.ReadLine();
        }

        public static void MyAlarmProc()
        {
            Console.WriteLine("Alarm çaldı!");
        }
    }

    class AlarmClock
    {
        private DateTime m_alarmTime;
        private Timer m_timer;
        public event AlarmProc Alarm;

        public AlarmClock(DateTime alarmTime)
        {
            m_alarmTime = alarmTime;
            m_timer = new Timer(new TimerCallback(TimerProc), 0, 1, 1000);
        }

        public void TimerProc(object o)
        {
            if (DateTime.Now >= m_alarmTime)
            {
                Alarm();
                m_timer.Dispose();
            }
        }
    }

    delegate void AlarmProc();
}

```

Metot İsimlerinden Delegelere Otomatik Dönüşürme

Normal olarak bir delege referansına bir delege nesnesi yaratılıp onun adresi atanır. Örneğin:

```
Proc d = new Proc(Sample.Foo);
```

Fakat ".NET Framework 2.0" ile birlikte yazımı kolaylaştırmak için metot isimlerinden (yani metot adreslerinden) delegelere otomatik dönüşüm tanımlanmıştır. Buna göre biz bir delege referansına doğrudan

parametrik yapısı ve geri dönüş değeri o delegeyle uyumlu olan bir metodun ismini atayabiliriz. Örneğin:

```
Proc d = Sample.Foo;
```

Burada önemli nokta şudur: Bu işlemle d referansına metodun adresi atanmamaktadır. Derleyici böylesi bir atama işleminde yine bir delege nesnesi yaratıp, metodu onun içerisinde yerleştirip o delege nesnesinin adresini referansa atamaktadır. Yani:

```
Proc d = Sample.Foo;
```

işlemi ile,

```
Proc d = new Proc(Sample.Foo);
```

işlemi tamamen eşdeğerdir.

+ ve - operatörünün bir operandı delege türünden referans ise diğer doğrudan metod ismi olabilir. Örneğin:

```
d = d + Sample.Foo;
```

işlemi geçerlidir. Benzer biçimde aynı şey += ve -= operatörüyle de yapılabilir. Örneğin:

```
d += new Proc(Sample.Foo);
```

ile,

```
d += Sample.Foo;
```

aynı anlamdadır. Örneğin:

```
using System;
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Proc d;

            d = Sample.Foo;      // d = new Proc(Sample.Foo)
            d();

            d += Sample.Bar;    // d += new Proc(Sample.Bar)
            d();
        }
    }

    class Sample
    {
        public static void Foo()
        {
            Console.WriteLine("Sample.Foo");
        }

        public static void Bar()
        {
            Console.WriteLine("Sample.Bar");
        }
    }
}
```

```
    delegate void Proc();  
}
```

Tabii event elemanlarda da aynı şey yapılabilir. Yani E TestEvent sınıfının bir event elemanı olmak üzere:

```
TestEvent te = new TestEvent();
```

```
te.E += new Proc(Sample.Foo);
```

ile,

```
TestEvent te = new TestEvent();
```

```
s.E += Sample.Foo;
```

aynı anladadır. Toplama ve çıkartma işleminde her iki operand da metot ismi olamaz. Örneğin:

```
d = Sample.Foo + Sample.Bar; // error
```

Bu işlem şöyle yapılabilir:

```
d = new Proc(Sample.Foo) + Sample.Bar; // geçerli
```

Tabii aynı işlemler static olmayan metodlar için de benzer biçimde geçerlidir. Örneğin Foo r referansına ilişkin sınıfın static olmayan bir metodu olsun:

```
d = r.Foo; // geçerli
```

Anonim Metotlar (Anonymous Methods)

Anonim metodlar aslında lambda ifadelerinin daha ilkel bir biçimidir. Bir metod oluşturup onu bir delege nesnesinin içerisinde yerleştirme işleminin pratik bir biçimidir. Anonim metodlar sanki bir ifade gibi oluşturulup kullanılabilmektektir. Anonim metod bildiriminin iki genel biçimi vardır:

1)

```
delegate  
{  
    //...  
}
```

2)

```
delegate ([parametre listesi])  
{  
    //...  
}
```

Yukarıdaki ifadeleri gören derleyici bir metod oluşturur, o metod bir delege nesnesinin içerisinde yerleştirir ve o nesnenin referansını bize verir. Dolayısıyla anonim metodlar aynı geri dönüş değeri ve parametrik yapıya sahip delege referanslarına atanabilirler. Örneğin:

```
using System;  
  
namespace CSD  
{  
    class App  
    {
```

```

public static void Main()
{
    Proc d;
    int result;

    d = delegate (int a) { return a * a; };

    result = d(10);
    Console.WriteLine(result);

}

delegate int Proc(int a);
}

```

Başka bir deyişle C#’ta anonim metodlardan onunla aynı türden delegelere otomatik dönüştürme vardır. Yukarıdaki örneğimizde:

```
Proc d = delegate(int a) { Console.WriteLine(a * a); };
```

ifadesinin yaklaşık eşdeğeri şöyledir:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Proc d;
            int result;

            d = new Proc(SomeClass.SomeMethod);

            result = d(10);
            Console.WriteLine(result);

        }
    }

    delegate int Proc(int a);

    class SomeClass
    {
        public static int SomeMethod(int a)
        {
            return a * a;
        }
    }
}

```

Anonim metodlar yalnız başlarına kullanılmazlar. Bunlar ancak bir delegeye (ya da event elemene) atanacak biçimde kullanılabilirler.

Anonim metodların geri dönüş değerleri açıkça belirtilmez. Anonim metodlar içerisindeki return deyimindeki ifadenin türü geri dönüş değerinin tür olur. Örneğin:

Tabii anonim metodların içerisinde birden fazla return deyimi varsa bu return ifadelerinin de aynı türden olması gereklidir. Örneğin:

```
/* ----- */
```

```

/* -----
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Proc d = delegate (int a)
            {
                if (a < 0)
                    return a * a * a;
                else
                    return a * a;
            };
            int result;

            result = d(-10);
            Console.WriteLine(result);
        }
    }

    delegate int Proc(int a);
}

```

Örneğin:

```
m_buttonOk.Click += delegate (object sender, EventArgs e) { MessageBox.Show("Ok"); };
```

Burada Click isimli event elemana anonim metotla ekleme yapılmıştır.

Eğer delegate anahtar sözcüğünden sonra hiç parantezler açılmazsa (birinci genel biçim) bu durumda bu anonim metot parametrik yapısı her türden olan delege referansına atanabilir. Yani başka bir deyişle delegate anahtar sözcüğünden sonra parametre bildirimi yapılmamışsa biz böyle anonim metotları herhangi bir parametrik yapıya sahip delege referansına atayabiliriz. Bu biçimde delegelerde yine return deyimi kullanılabilir. Eğer return kullanılmışsa atanmış delegenin geri dönüş değerinin uyumlu olması gereklidir. Eğer return kullanılmamışsa atanmış delegenin geri dönüş değerinin void olması gereklidir. Örneğin:

```
m_buttonOk.Click += delegate { MessageBox.Show("Ok"); };
```

Örneğin:

```

/* -----
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Proc p;
            Test t;

            p = delegate
            {
                Console.WriteLine("Anonymous method");
            };

            p(10);

            t = delegate

```

```

        {
            Console.WriteLine("Anonymous method");
        };

        t(10, 20, 30);
    }

    delegate void Proc(int a);
    delegate void Test(int a, int b, int c);
}

```

Anonim metodlar sanki hangi metot içerisinde kullanılmışlarsa o metodların bir iç bloğu gibi faaliyet alanına sahiptir. Yani onların içerisinde biz dış bloktaki yerel değişkenlere ve sınıfın elemanlarına erişebiliriz. Örneğin:

```

using System;
using System.Threading;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string str = ".";

            Timer timer = new Timer(delegate { Console.WriteLine(str); Foo(); }, null, 0, 1000);
            Console.ReadLine();
        }

        public static void Foo()
        {
            Console.Write(",");
        }
    }
}

```

İskelet Bir GUI Programının Oluşturulması

1) İskelet bir GUI programı için önce boş bir proje yaratılır. O projede aşağıdaki DLL'lere referans edilir:

```

System.dll
System.Windows.Forms.dll
System.Drawing.dll

```

2) Daha sonra projeye bir bir dosya eklenir ve aşağıdaki program yazılır:

```

using System;
using System.Windows.Forms;
using System.Drawing;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Application.Run(new MainForm());
        }
    }

    class MainForm : Form
    {

```

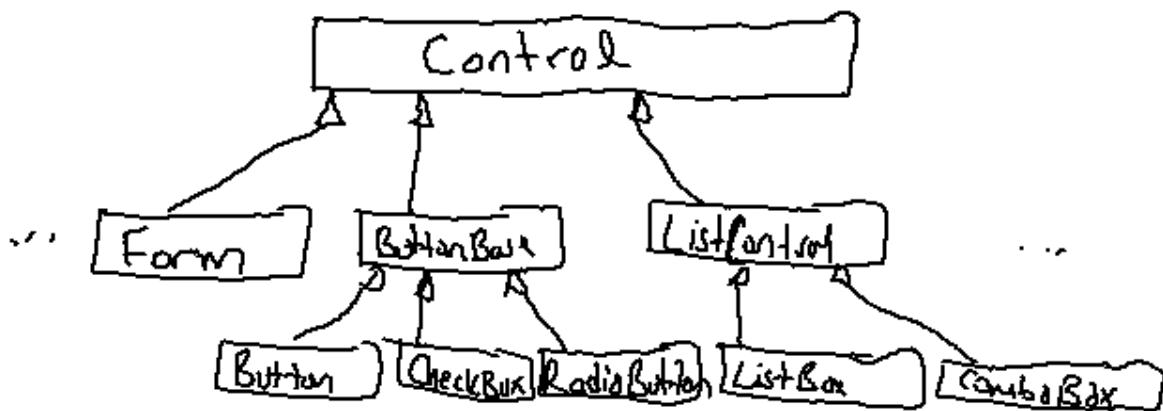
```

public MainForm()
{
    //...
}
//...
}

```

3) Proje seçeneklerine gelinir. Output Type: "Windows Application" yapılır.

Bir GUI programında ekranın gördüğümüz görsel öğelerin hepsi birer penceredir. Yani örneğin programın ana penceresi, düğmeler, edit alanları vs. hep birer penceredir. Tüm pencerelerin ortak birtakım özellikleri vardır. Bu ortak özellikler Control isimli sınıfıda toplanmıştır. Control sınıfından sınıflar türetilmiştir. Örneğin:

Böylece biz bir görsel öğeyi pencereye yerleştirmek istersek, ilgili sınıfından bir nesne yaratırız. Sonra o nesnenin hangi pencerenin içerisinde olması gerektiğini belirleriz. Bir pencere başka bir pencerenin içerisindeyse ve onun dışına çıkamıyorsa böyle pencerelere alt pencere (child window) denilmektedir. Her alt pencerin bir üst penceresi (parent window) vardır.

.NET Form kütüphanesinde programın ana penceresi Form sınıfıyla temsil edilmiştir. Fakat iskelet programda Form sınıfının içerisindeki元件ler yerleştirileceği için Form sınıfının doğrudan kullanılması yerine ondan MainForm isimli bir sınıf türetilmiştir. Bir görsel öğeyi Form penceresine (yani ana pencereye) eklemek için yapacağımız şey o görsel öğenin ilişkin olduğu sınıfından bir nesne yaratıp onun Parent property'sine Form'un referansını atamaktır.

Form sınıfı ile onun içerisindeki görsel öğelere ilişkin sınıflar arasında içерme ilişkisi vardır. (Yani örneğin form açıldığında düğmeler, edit alanları ile vs. açılır. Kapandığında da bunların hepsi yok olur.) Bu nedenle bizim görsel öğelere ilişkin referansları Form sınıfının private bölümünde tutmamaız ve bunların yaratımlarını Form sınıfının başlangıç metodu içerisinde yapmamız uygun olur. Örneğin:

```

class MainForm : Form
{
    private Button m_buttonOk;
    private Button m_buttonCancel;
    //...

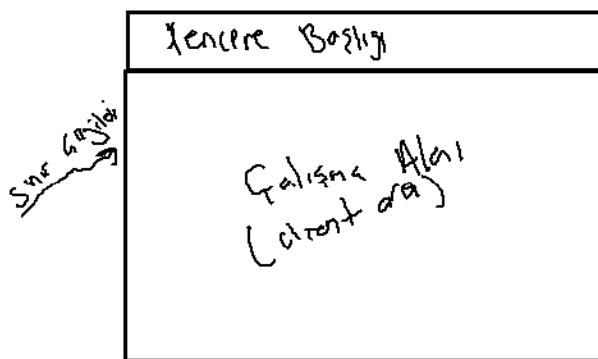
    public MainForm()
    {
        m_buttonOk = new Button();
        m_buttonCancel = new Button();
        //...
    }
}

```

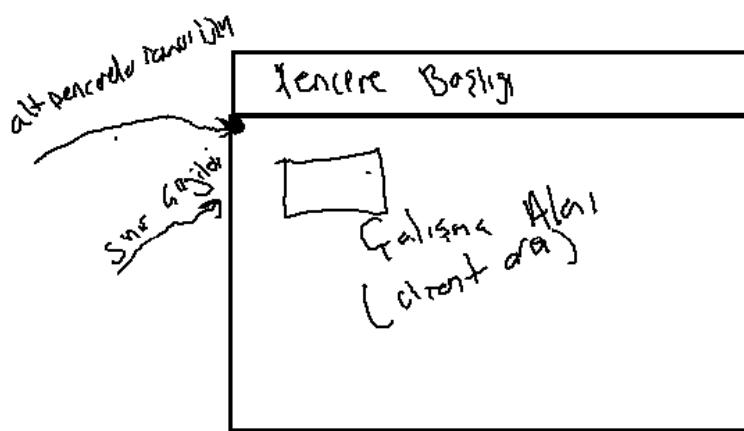
```
//...  
}
```

Control sınıfının elemanları tüm pencere sınıflarında kullanılabilmektedir. Örneğin Control sınıfının string türünden Text isimli bir property elkeşen vardır. Bu eleman Form sınıfında pencere başlık yazısını, Button sınıfında düğmenin üzerindeki yazıyı, TextBox sınıfında edit alanı içerisindeki yazıyı belirtir. Yani her sınıfın bir Text property'si vardır. Ancak bu property o sınıflara özgü bir anlam taşımaktadır.

Windows'ta pencere başlığının aşağıdaki programcı tarafından kullanılabilen aktif çizim alanına çalışma alanı (client area) denilmektedir:

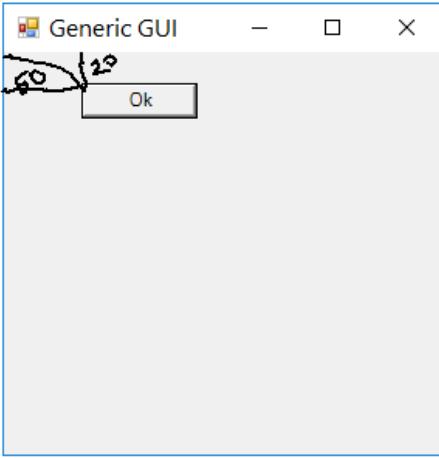
Control sınıfının Point türünden Location property'si pencerenin sol üst köşe konumunu belirlemek için kullanılır. Biz bu property'yi pencereyi konumlandırmak için kullanırız. Ana pencereler için (yani form için orijin noktası masaüstüne sol-üst köşesi, alt pencereler için ise orijin noktası onun üst pencerelerinin çalışma alanının sol-süst köşesidir:

Kullanılan birim pixel'dir. Örneğin:

```
m_buttonOk = new Button();  
m_buttonOk.Parent = this;  
m_buttonOk.Text = "Ok";  
m_buttonOk.Location = new Point(50, 20);
```

Burada üzerinde "Ok" yazısı yazan düğme çalışma alanının sol-üst köşesine göre 50 pixel sağda ve 20 pixel aşağıdadır:

Control sınıfındaki Size property'si Size isimli bir yapı türündendir. Pencerenin genişlik ve yüksekliğini ayarlamakta kullanılır. Kontrollerin (yani alt pencerelerin) yaratıldığında default bir genişlik-yükseklik değeri vardır. Fakat biz onları daha sonra değiştirebiliriz.

Control sınıfının Click isimli event elemanı EventHandler isimli bir delege türündendir. Bu delege aşağıdaki gibi bildirilmiştir:

```
delegate void EventHandler(object sender, EventArgs);
```

Bir kontrole fare ile tıklanıp elimizi kontrolden çektiğimizde Click isimli event elemanın (yani delegenin) tuttuğu metodlar o kontrol tarafından çağrılır. Bu durumda örneğin bir düğmeye tıkladığımızda bir kodun çalışmasını istiyorsak Button sınıfının Click event elemanına delege nesnesi girmemiz gereklidir. Örneğin:

```
using System;
using System.Windows.Forms;
using System.Drawing;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            MainForm mf = new MainForm();
            Application.Run(mf);
        }
    }

    class MainForm : Form
    {
        private Button m_buttonOk;
        private TextBox m_textBoxName;
        private ListBox m_listBox;

        public MainForm()
        {
            Text = "Sample Window";

            m_textBoxName = new TextBox();
            m_textBoxName.Location = new Point(5, 5);
            m_textBoxName.Width = 250;
            m_textBoxName.Font = new Font("Times New Roman", 14);
            m_textBoxName.ForeColor = Color.Red;
            m_textBoxName.Parent = this;

            m_buttonOk = new Button();
```

```

        m_buttonOk.Text = "Ok";
        m_buttonOk.Location = new Point(5, 40);
        m_buttonOk.Click += new EventHandler(buttonOkClickHandler);
        m_buttonOk.Parent = this;

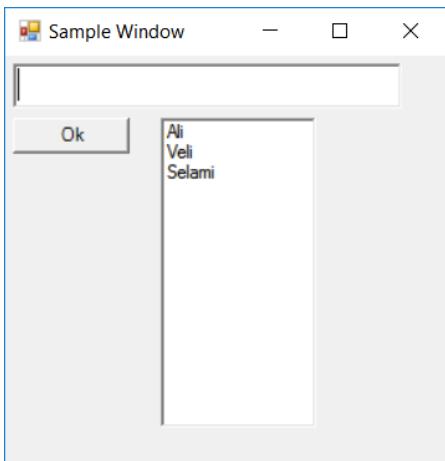
        m_listBox = new ListBox();
        m_listBox.Parent = this;
        m_listBox.Location = new Point(100, 40);
        m_listBox.Width = 100;
        m_listBox.Height = 200;
        m_listBox.DoubleClick += listBoxDoubleClickHandler;

        m_listBox.Items.Add("Ali");
        m_listBox.Items.Add("Veli");
        m_listBox.Items.Add("Selami");
    }

    private void listBoxDoubleClickHandler(object sender, EventArgs e)
    {
        MessageBox.Show(m_listBox.SelectedItem.ToString());
    }

    private void buttonOkClickHandler(object o, EventArgs e)
    {
        MessageBox.Show(m_textBoxName.Text);
    }
}
}

```


Exception İşlemleri (Exception Handling)

İngilizce'de “exception” sözcüğü “istisna” anlamına gelmektedir. Exception bir terim olarak yazılımda “aniden ortaya çıkan problemleri” anlatmak için kullanılmaktadır. C#'ta ve diğer nesne yönelimli dillerin hemen hepsinde bir exception mekanizması vardır. Daha önceki konularda bir exception oluştuğunda programın çöktüğünü gördük. Fakat aslında bir exception oluştuğunda exception ele alınarak (handle edilerek) programın çökmesi engellenebilir.

Exception mekanizması sayesinde bir kod parçasındaki problemler tek bir yerden ele alınarak yönetilebilmektedir. Bu da hem programcının işini kolaylaştırmakta hem de kodun daha sade çözümüne yol açmaktadır.

C#'ta exception işlemleri için dört anahtar sözcükten faydalabilir: try, catch throw ve finally.

try anahtar sözcüğünü bir blok izlemek zorundadır. Buna "try bloğu" denir. try bloğu tek başına bulundurulamaz. try bloğunu bir ya da birden fazla catch bölümü ya da finally bölümü izlemek zorundadır. Yani try bloğunu bir ya da birden fazla catch bölümü izeleyebilir, bir finally bölümü izleyebilir ya da önce

bir ya da birden fazla catch bölümü sonra finally bölümü izleyebilir. catch bölümünün genel biçimini söyledir:

```
catch (<tür>[isim])  
{  
    //...  
}
```

catch anahtar sözcüğünü parantezler izler. Bu parantezlerin içerisinde catch parametre bildirimi yapılır. catch parametresi bir tane olmak zorundadır. Catch parametresinin istenirse yalnızca türü belirtilebilir ya da hem türü hem de ismi belirtilebilir. catch parametresi herhangi bir türden olamaz. System isim alanı içerisindeki Exception isimli sınıfından ya da o sınıfın türetilmiş bir sınıfından olmak zorundadır. try ile catch arasında ve catch bloklarının arasında hiçbir deyim bulunamaz. Örneğin:

```
using System;  
  
namespace CSD  
{  
    class App  
    {  
        public static void Main()  
        {  
            try  
            {  
                //...  
            }  
            catch (MyException me)  
            {  
                //...  
            }  
            catch (YourException ye)  
            {  
                //...  
            }  
        }  
    }  
  
    class MyException : Exception  
    {  
        //...  
    }  
  
    class YourException : Exception  
    {  
        //...  
    }  
}
```

Aynı parametre türüne ilişkin birden fazla catch bölümü de bulundurulamaz.

Programın akışı try bloğuna girdiğinde artık bir exception kontrolü uygulanır. try bloğu içerisindeyken bir exception oluştuğunda akış try bloğunun uygun catch bloğuna aktarılır. Kontroller ve hata ele alımı catch bloklarında yapılmaktadır.

Exception'ı oluşturan asıl deyim throw deyimidir. throw deyiminin genel biçimini söyledir:

```
throw [ifade];
```

throw anahtar sözcüğünün yanındaki ifade System isim alanı içerisindeki Exception sınıfı türünden ya da bu sınıfın türetilmiş bir sınıf türünden olmak zorundadır. Yani throw işlemi bir Exception sınıfı türünden ya da bu sınıfın türetilmiş bir sınıf türünden sınıf referansıyla yapılır. Programın akışı throw anahtar sözcüğünü gördüğünde akış bir goto işlemi gibi son girilen try bloğunun uygun parametreli catch bloğuna aktarılır.

Artık akış bir daha geriye dönmez. O catch bloğu çalıştırılır. Sonra diğer catch blokları atlanır. Program catch bloklarının sonundan çalışmasına devam eder. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Console.WriteLine("main başladı");

            try
            {
                Foo(-2);
            }
            catch (MyException me)
            {
                Console.WriteLine("MyException yakalandı");
            }
            catch (YourException ye)
            {
                Console.WriteLine("YourException yakalandı");
            }

            Console.WriteLine("main bitti");
        }

        public static void Foo(int a)
        {
            Console.WriteLine("Foo başladı");

            if (a < 0)
            {
                MyException me = new MyException();
                throw me;
            }

            Console.WriteLine("Foo bitti");
        }
    }

    class MyException : Exception
    {
        //...
    }

    class YourException : Exception
    {
        //...
    }
}
```

Programın çıktısı şöyle olacaktır:

```
main başladı
Foo başladı
MyException yakalandı
main bitti
```

Eğer programın akışı try bloğuna girdikten sonra hiç exception oluşmazsa akış try bloğundan çıkar. Tüm catch blokları atlanır ve catch bloklarının sonundan çalışma devam eder. Yani catch blokları "exception

oluşursa" işlem görmektedir.

Eğer akış try bloğuna girdikten sonra bir throw işlemi oluşur fakat exception hiçbir catch tarafından yakalanmazsa ya da o anda akış bakımından bir try bloğu içerisinde bulunulmuyorsa program çöker (ilgili thread sonlandırılır). Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Console.WriteLine("main başladı");

            try
            {
                Foo(-2);
            }
            catch (YourException ye)
            {
                Console.WriteLine("YourException yakalandı");
            }

            Console.WriteLine("main bitti");
        }

        public static void Foo(int a)
        {
            Console.WriteLine("Foo başlandı");

            if (a < 0)
            {
                MyException me = new MyException();
                throw me;          // Dikkat bunu yakalayan bir catch yok!
            }

            Console.WriteLine("Foo bitti");
        }
    }

    class MyException : Exception
    {
        //...
    }

    class YourException : Exception
    {
        //...
    }
}
```

.NET'in sınıfı kütüphanesinde çeşitli metotlar problemlı durumlarda çeşitli exception sınıflarıyla throw işlemi yapmaktadır. Biz de bu metotları çağırırken uygun catch bloklarını oluşturmalıyız. Yoksa exception oluştuğunda programımız çöker. Hangi metodların hangi sorunlar yüzünden hangi sınıflarla throw ettiği MSDN kütüphanesinde dokümante edilmiştir. Örneğin string sınıfının SubString metodu limit dışına çıktıduğında ArgumentOutOfRangeException isimli bir sınıfla throw eder:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
```

```

    {
        public static void Main()
        {
            string s;

            Console.WriteLine("Bir yazı giriniz:");
            s = Console.ReadLine();

            try
            {
                s = s.Substring(3, 7);
                Console.WriteLine(s);
            }
            catch (ArgumentOutOfRangeException e)
            {
                Console.WriteLine("Exception oluştu: Yazının ilgili kısmı elde edilemez!..");
            }

            Console.WriteLine("main bitti");
        }
    }
}

```

Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int val;

            for (;;)
            {
                try
                {
                    Console.WriteLine("Bir sayı giriniz:");
                    val = int.Parse(Console.ReadLine());
                    Console.WriteLine(val);
                    break;
                }
                catch (ArgumentNullException e)
                {
                    Console.WriteLine("Argüman null değerinde!");
                }
                catch (FormatException e)
                {
                    Console.WriteLine("Sayının formatı bozuk");
                }
                catch (OverflowException e)
                {
                    Console.WriteLine("Sayı çok büyük ya da çok küçük");
                }
            }
        }
    }
}

```

Örneğin System.IO isim alanı içerisindeki Directory sınıfının GetFiles metodu eğer parametresi ile verilen dizin yoksa DirectoryNotFoundException sınıf ile throw etmektedir:

```
using System;
```

```

using System.IO;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string path;
            string[] files;

            Console.WriteLine("Lütfen bir yol ifadesi giriniz:");
            path = Console.ReadLine();
            try
            {
                files = Directory.GetFiles(path);
                foreach (string file in files)
                    Console.WriteLine(Path.GetFileName(file));
            }
            catch (DirectoryNotFoundException e)
            {
                Console.WriteLine("İlgili dizin bulunamadı..");
            }
        }
    }
}

```

Türemiş sınıfından bir throw işlemi taban sınıfından bir catch bölümü ile yakalanabilir (türemişten tabana otomatik dönüştürmenin olduğuna dikkat ediniz). Bu durumda örneğin biz tek bir Exception parametreli catch ile tüm exception'ları yakalayabiliriz. Tabii bu durumda tam olarak hangi exception'in fırlatıldığını anlayamayız. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int val;

            for (;;)
            {
                try
                {
                    Console.WriteLine("Bir sayı giriniz:");
                    val = int.Parse(Console.ReadLine());
                    Console.WriteLine(val * val);
                    break;
                }
                catch (Exception e)
                {
                    Console.WriteLine("Hatalı giriş!");
                }
            }
        }
    }
}

```

Anahtar Notlar: r bir referan belirtmek üzere r referansının dinamik türüne ilişkin sınıf ya da yapının ismi r.GetType().Name ifadesi ile elde edilebilir.

Eğer taban sınıfla türemiş sınıf catch blokları bir arada bulundurulacaksa taban sınıf catch bloğunun türemiş

sınıf catch bloğundan daha aşağıda bulundurulması zorunludur. Çünkü catch blokları yukarıdan aşağıya doğru ele alınmaktadır. (Eğer taban sınıf catch bloğu daha yukarıda olursa zaten bu tüm exception'ları yakalar.) Böyle bir durumda eğer türemiş sınıf türüyle throw yapılmışsa bunu türemiş sınıfa ilişkin catch bloğu yakalar. Taban sınıf türüyle ya da taban türemiş diğer türemiş sınıf türlerden biriyle throw yapılmışsa bunu taban sınıfa ilişkin catch bloğu yakalar. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int val;

            for (;;)
            {
                try
                {
                    Console.WriteLine("Bir sayı giriniz:");
                    val = int.Parse(Console.ReadLine());
                    Console.WriteLine(val * val);
                    break;
                }
                catch (FormatException e)
                {
                    Console.WriteLine("Sayının formatı bozuk!");
                }
                catch (Exception e)
                {
                    Console.WriteLine("Hatalı giriş: {0}", e.GetType().Name);
                }
            }
        }
    }
}
```

Akış bakımından iç içe try blokları söz konusu olabilir. Yani akış bir try bloğuna girdikten sonra başka bir try bloğuna da girebilir. Bu durumda iç bir try bloğunda throw oluşursa içten dışa doğru sırasıyla try bloklarının catch bölgeleri taranır. Hangi catch bloğu uygunsa exception'ı o yakalar. Eğer sonuna kadar hiçbir catch bölümü bulunamazsa program çöker. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Console.WriteLine("Main başladı...");
            try
            {
                Sample.Foo(-10);
            }
            catch (YourException e)
            {
                Console.WriteLine("Exception parametreli dış catch bloğu");
            }

            Console.WriteLine("Main bitti...");
        }
    }
}
```

```

class Sample
{
    public static void Foo(int a)
    {
        Console.WriteLine("Foo başladı...");
        try
        {
            Bar(a);
        }
        catch (MyException e)
        {
            Console.WriteLine("MyException parametreli dış catch bloğu");
        }
        Console.WriteLine("Foo bitti...");
    }

    public static void Bar(int a)
    {
        Console.WriteLine("Bar başladı...");

        if (a < 0)
            throw new YourException();

        Console.WriteLine("Bar bitti...");
    }
}

class MyException : Exception
{
    //...
}

class YourException : Exception
{
    //..
}
}

```

Burada Sample sınıfının Bar metodunun içerisinde oluşan YourException iç try bloğunun (son girilen try bloğunun) catch blokları tarafından yakalanamayacaktır. Bu durumda daha yukarıdaki try bloğunun catch bloklarına bakılacak ve exception dış try bloğunun catch bloğu tarafından yakalanacaktır. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            try
            {
                Foo();
            }
            catch (FormatException e)
            {
                Console.WriteLine("Sayının formатı bozuk");
            }
        }

        public static void Foo()
        {
            try
            {
                int val;

```

```
        Console.WriteLine("Bir Sayı giriniz:");
        val = int.Parse(Console.ReadLine());
        Console.WriteLine(val * val);
    }
    catch (OverflowException e)
    {
        Console.WriteLine("Sayı çok büyük ya da çok küçük");
    }
}
```

Burada Foo içerisinde FormatException oluşursa bunu dış try bloğunun catch bloğu yakalar. Fakat OverflowException oluşursa bunu iç try bloğunun catch bloğu yakalar. Tabii eğer exception iç try bloğunun catch blokları tarafından yakalanmışsa artık o exception ele alınmış demektir. Bunun dış try bloğuna bir etkisi olmaz.

finally Bloğu

`finally` bloğu parametresiz bir bloktur. Eğer yerleştirilecekse `catch` bloklarının en sonuna yerleştirilir. `try` bloğundan sonra `catch` bloğu olmadan `finally` bloğu olabilir. Yani üç durum söz konusudur:

- try - catch
 - try - catch - finally
 - try - finally

finally bloğu exception oluşsa da oluşmasa da çalıştırılır. Exception oluşmazsa try bloğundan sonra catch blokları atlanır ve finally bloğu çalıştırılır. Exception oluşursa önce uygun catch bloğu çalıştırılır. Sonra finally bloğu yine çalıştırılır. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int val;

            try
            {
                Console.Write("Bir sayı giriniz:");
                val = int.Parse(Console.ReadLine());
                Console.WriteLine(val * val);
            }
            catch (Exception e)
            {
                Console.WriteLine("geçersiz giriş!");
            }
            finally
            {
                Console.WriteLine("finally bloğu");
            }
        }
    }
}
```

Bir exception oluştuğunda bu exception catch bloğu tarafından yakalanmamış olsun. Bu durumda try bloğunun finally bloğu çalıştırılacaktır. Ancak exception yakalanmadığı için bu durum yine programın çökmesiyle sonuclanacaktır.

Pekiyi finally bloğu yerine biz kodu catch bloklarının aşağısına yazsaydık değişen ne olurdu?

```
try
{
    //...
}
catch (Exception e)
{
    //...
}

//finally
{
    // finally'yi kaldırırsak aynı şey olur mu?
}
```

İşte finally her zaman çalıştırılmaktadır. Yani try bloğu içerisinde break yapılsa, continue yapılsa, return yapılsa, goto yapılsa yine finally bölümü çalıştırılacaktır.

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int val;

            for (;;)
            {
                try
                {
                    Console.WriteLine("Bir sayı giriniz:");
                    val = int.Parse(Console.ReadLine());
                    if (val == 0)
                        break;
                    Console.WriteLine(val * val);

                }
                catch (Exception e)
                {
                    Console.WriteLine("geçersiz giriş!");
                }
                finally
                {
                    Console.WriteLine("finally bloğu");
                }
            }
        }
    }
}
```

Burada 0 girildiğinde for döngüsünden break ile çıkışmaktadır. Ancak yine finally bloğu çalıştırılacaktır. Döngü içerisinde continue ya da goto hatta return deyiminde de finally bloğunun çalıştırılmasına yol açar.

Ayrıca iç try bloğunda exception oluştuğunda akış dış try bloğunun catch bloğu tarafından yakalanmadan önce onlar için de finally blokları yine çalıştırılmaktadır. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
```

```

class App
{
    public static void Main()
    {

        try
        {
            Foo();
        }
        catch (Exception e)
        {
            Console.WriteLine("exception catch bloğu tarafından yakalandı");
        }
        finally
        {
            Console.WriteLine("dış finally bloğu");
        }
    }

    public static void Foo()
    {
        int val;

        try
        {
            Console.Write("Bir sayı giriniz:");
            val = int.Parse(Console.ReadLine());
            Console.WriteLine(val * val);
        }
        finally
        {
            Console.WriteLine("iç finally bloğu");
        }
    }
}
}

```

Pekiyi finally bloğuna neden gereksinim duyulmaktadır? Bazen finally bloğunda birtakım tahsisatlar ve işlemler yapılmış olabilir. Programcı exception oluştuğunda bunların her durumda boşaltılmasını ya da geri alınmasını isteyebilir. İşte bu boşaltım ve geri alım kodları tipik olarak finally bölümüne yerleştirilmektedir.

Parametresiz catch Bloğu

catch bloklarından biri de parametresiz catch bloğudur. Bu catch bloğu bulundurulacaksa tüm catch bloklarından sonra fakat finally bloğundan önce bulundurulmak zorundadır. Parametresiz catch bloğu eğer yukarıdaki catch blokları yakalayamamışsa tüm exception'ları yakalar. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int val;

            try
            {
                Console.Write("Bir sayı giriniz:");
                val = int.Parse(Console.ReadLine());
                Console.WriteLine(val * val);
            }
            catch (FormatException e)

```

```

        {
            Console.WriteLine("Sayının formatı bozuk...");
        }
        catch
        {
            Console.WriteLine("Diğer bir giriş hatası...");
        }
    }
}

```

Pekiyi parametresiz catch bloğu ile Exception parametreli catch bloğu arasında ne fark vardır? İşte C++ gibi bazı dillerde herhangi bir türle throw edilebilmektedir. O dillerde yazılmış kodları C#'tan kullanırken bu exception'ları Exception parametreli catch bloğu ile yakalayamayız. Ancak onları parametresiz catch bloğu ile yakalayabiliriz. Eğer başka dillerde yazılmış metotları C#'tan çağrılmayacaksak iki durum arsında gerçekten bir fark yoktur. Ancak tabii parametresiz catch bloğunda fırlatılan exception nesnesini elde edemediğimize dikkat ediniz.

catch Parametrelerinin Anlamı

Bir exception oluştuğunda onun neden olduğu gibi, nerede olduğu gibi birtakım bilgileri elde etmek isteyebiliriz. Bunun için exception sınıfları kullanılmaktadır. Tipik olarak programcı önce bir exception nesnesini yaratır. Hata bilgileriyle bunun içini doldurur. Bununla throw eder. Exception'ı yakalayan kişi de bu nesnenin içerisindeki bilgileri alıp isterse kullanabilir. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            try
            {
                Foo(-2);
            }
            catch (MyException e)
            {
                Console.WriteLine("Error ({0}):{1}", e.ErrCode, e.ErrText);
            }
        }

        public static void Foo(int a)
        {
            if (a < 0)
                throw new MyException(123, "Value cannot be negative!");

            Console.WriteLine("Ok");
        }
    }

    class MyException : Exception
    {
        private int m_errCode;
        private string m_errText;

        public MyException(int errCode, string errText)
        {
            m_errCode = errCode;
            m_errText = errText;
        }
    }
}

```

```

public int ErrCode
{
    get { return m_errCode; }
    set { m_errCode = value; }
}

public string ErrText
{
    get { return m_errText; }
    set { m_errText = value; }
}
}
}
}

```

İşte yalnızca exception'ın olduğu bilgisini değil aynı zamanda oluşan bu sorunlu durum hakkında daha fazla bilgi elde etmek istersek exception sınıflarına bakmamızı. .NET'in sınıf kütüphanesi içerisinde farklı durumlar için farklı exception sınıfları bulunmaktadır. Programcılar bazen bu hazır exception sınıflarını tercih ederken bazen de kendilerine özgü exception sınıfları oluşturmayı isteyebilmektedirler.

System.Exception Sınıfı

Animsanacağı gibi C#'ta bütün exception sınıfları System isim alanı içerisindeki Exception sınıfından türetilmek zorundadır. İşte bu Exception sınıfının bazı önemli elemanları vardır. Örneğin sınıfın virtual Message isimli property elemanı türemiş sınıflarda override edilmiştir ve ilgili exception'in mesajını bize verir. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int val;

            try
            {
                Console.WriteLine("Bir sayı giriniz:");
                val = int.Parse(Console.ReadLine());
                Console.WriteLine(val * val);
            }
            catch (Exception e)
            {
                Console.WriteLine(e.Message);
            }
        }
    }
}

```

Burada örneğin FormatException olmuş olsun. Biz onu Exception parametreli catch bloğu ile yakalarız. Bu durumda e.Message işleminde aslında dinamik türde ilişkin FormatException sınıfının Message property'sinin get bölümü çalıştırılır. O da bize FormatException hatasına uygun bir yazı geri döndürecektrir.

Exception sınıfının StackTrace isimli string türünden read-only property elemanı exception'in tam olarak nerede olduğu bilgisini bize verir. Hangi metot hangi metodu çağırarak exception'in olduğu noktaya gelmiştir. StackTrace bu çağrı sırasını aşağıdan yukarıya doğru bize yazışal olarak vermektedir. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{

```

```

class App
{
    public static void Main()
    {
        try
        {
            Foo();
        }
        catch (Exception e)
        {
            Console.WriteLine(e.StackTrace);
        }
    }

    public static void Foo()
    {
        Bar();
    }

    public static void Bar()
    {
        Tar();
    }

    public static void Tar()
    {
        int val;

        Console.Write("Bir sayı giriniz:");
        val = int.Parse(Console.ReadLine());
        Console.WriteLine(val * val);
    }
}

```

Exception oluştugunda ekran çıktısı şöyle olacaktır:

```

Bir sayı giriniz:ghjfhgfhgf
konum: System.Number.StringToNumber(String str, NumberStyles options, NumberBuffer& number, NumberFormatInfo info, Boolean parseDecimal)
konum: System.Number.ParseInt32(String s, NumberStyles style, NumberFormatInfo info)
konum: System.Int32.Parse(String s)
konum: CSD.App.Tar() e:\Dropbox\Kurslar\CSharp-Subat-2015\Src\Sample\Sample.cs içinde: satır 36
konum: CSD.App.Bar() e:\Dropbox\Kurslar\CSharp-Subat-2015\Src\Sample\Sample.cs içinde: satır 28
konum: CSD.App.Foo() e:\Dropbox\Kurslar\CSharp-Subat-2015\Src\Sample\Sample.cs içinde: satır 23
konum: CSD.App.Main() e:\Dropbox\Kurslar\CSharp-Subat-2015\Src\Sample\Sample.cs içinde: satır 13
Press any key to continue . . .

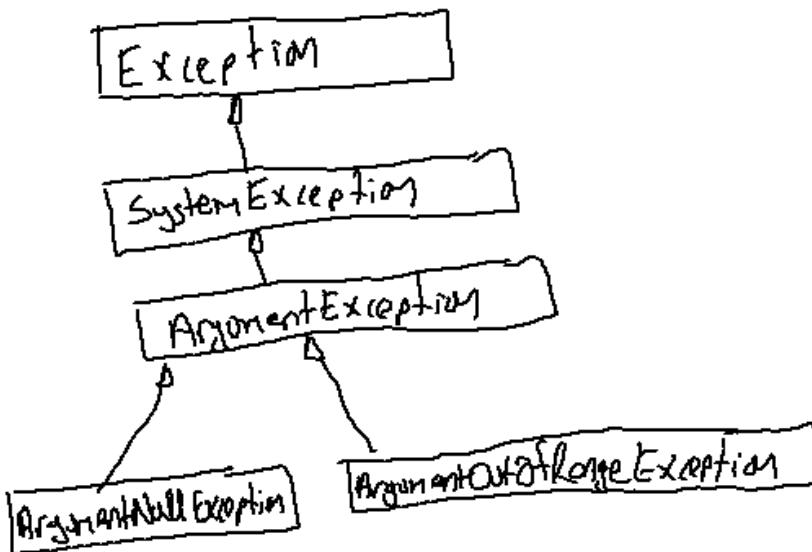
```

Aslında exception ele alınmadığında program çökerken ekrana çıkan yazı StackTrace yazısıdır.

Önemli Exception Sınıfları

Bu bölümde .NET'te çok karşılaşan bazı exception sınıflarından bahsedeceğiz. Programcı da yeni bir exception sınıfı yazmak yerine var olan bu exception sınıflarından birini kullanabilir.

Kütüphanede Exception sınıfından türetilmiş olan en önemli sınıf SystemException sınıfıdır. SystemException sınıfından türetilen ArgumentException genel olarak bir metodun parametresinin beğenilmemesi durumunda fırlatılır. Bundan da ArgumentNullException ve ArgumentOutOfRangeException sınıfları türetilmiştir.

Bir metodun parametresi null ise metot bunu kabul etmeyebilir. Bu durumda ArgumentNullException ile throw edebilir. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string s = "Test";
            string k = null;

            try
            {
                DispMessage(s);
                DispMessage(k);
            }
            catch (Exception e)
            {
                Console.WriteLine(e.Message);
            }
        }

        public static void DispMessage(string s)
        {
            if (s == null)
                throw new ArgumentNullException();
            Console.WriteLine(s);
        }
    }
}

```

Metodun parametresi belli sınırlar içerisinde olması gerekikten değilse metot ArgumentOutOfRangeException ile throw edebilir. Örneğin DateTime yapısının başlangıç metotları ile tarih girilirken gün, ay ya da yıl uygun aralıkta değilse başlangıç metotları bu exception ile throw ederler. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {

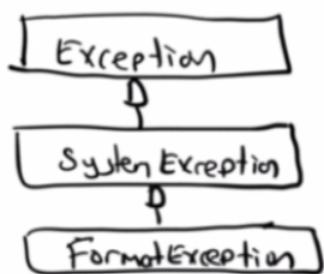
```

```

public static void Main()
{
    try
    {
        DateTime dt = new DateTime(1997, 23, 12); // ArgumentOutOfRangeException exception
    }
    catch (ArgumentOutOfRangeException e)
    {
        Console.WriteLine(e.Message);
    }
}
}

```

FormatException SystemException sınıfından türetilen diğer bir exception sınıfıdır. Genel olarak bir metodun parametresi string ise ve onun belli bir formatı varsa, bu format yanlış girilmişse FormatException oluşmaktadır.

Biz daha önce FormatException ile temel türlere ilişkin yapıların Parse metodlarında karşılaşmıştık. Örneğin int yapısının Parse metodu eğer verilen yazı sayısal karakterlerden oluşmuyorsa bu sınıf throw yapıyordu. Benzer biçimde Console sınıfının Write ve WriteLine metodları da küme parantezlerinin içeisinde girilen indeksler uygun değilse bu sınıf ile throw işlemi yapmaktadır:

```

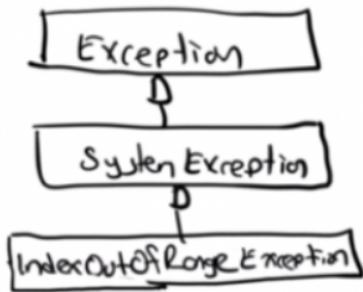
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int a = 10, b = 20;

            try
            {
                Console.WriteLine("{0}, {2}", a, b);
            }
            catch (FormatException e)
            {
                Console.WriteLine(e.Message);
            }
        }
    }
}

```

IndexOutOfRangeException yine SystemException sınıfından türetilmiştir. Bir dizinin pozitif ya da negatif bakımdan sınırları dışına erişim yapmak istendiğinde CLR tarafından bu exception fırlatılır.

Örneğin:

```

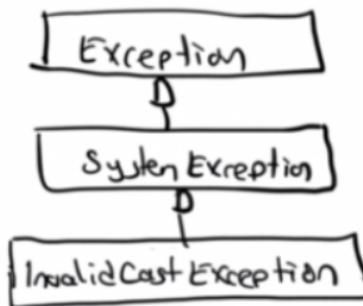
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int[] a = new int[3] { 1, 2, 3 };

            try
            {
                for (int i = 0; i <= a.Length; ++i)
                    Console.WriteLine(a[i]);
            }
            catch (IndexOutOfRangeException e)
            {
                Console.WriteLine("Dizi taşması oluştu!..");
            }
        }
    }
}

```

Aşağı doğru dönüştürme (downcast) yapılırken dönüştürülmek istenen referansın dinamik türü dönüştürilmek istenen türü içermiyorsa bu durumda CLR InvalidCastException oluşturur.

Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            object o = 123;
            string s;
        }
    }
}

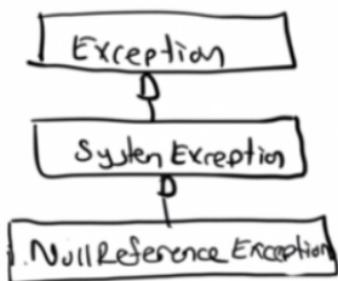
```

```

        try
    {
        s = (string)o;                      // InnvalideCastException
        Console.WriteLine(s);
    }
    catch (InnvalideCastException e)
    {
        Console.WriteLine("Haksız dönüştürme uygulandı!");
    }
}
}
}

```

SystemException sınıfından türetilen diğer önemli bir exception sınıfı da NullReferenceException sınıfıdır. Bilindiği gibi bir referansın içerisinde null değeri varsa bu referans nokta operatörüyle kullanılamaz. İşte CLR bu durumda NullRefererenceException isimli exception'ı fırlatır.

Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            try
            {
                string s = null;
                Console.WriteLine(s.Length);           // NullReferenceException
            }
            catch (NullReferenceException e)
            {
                Console.WriteLine(e.Message);
            }
        }
    }
}

```

Arayüzler (Interfaces)

Doğrudan isim alanlarının içerisinde bildirilbilen sentaktik öğelere C#'ta tür (type) denilmektedir. Biz bugüne kadar class, struct, enum ve delegate türlerini gördük. Şimdi de sıra interface biçiminde isimlendirilen turlere geldi. Bilindiği gibi C#'ta (ve Java'da böyle) çoklu üretme yoktur. Arayüzler çoklu türemenin bazı avantajlarını kullanmamızı sağlayan türlerdir. Bir arayüz "tüm elemanları abstract olan ve veri elemanlarına sahip olmayan abstract sınıflara benzetilebilir. Arayüz bildiriminin genel biçimi şöyledir:

```

interface <isim>
{
    //...
}

```

}

Arayüzler .NET'te geleneksel olarak I harfi ile başlatılarak isimlendirilmektedir. Bu durum onların hemen arayüz olarak fark edilmesini sağlar. (Örneğin Java dünyasında böyle bir gelenek yoktur. Bu nedenle orada bir türün bir sınıf mı yoksa arayüz mü olduğu bakar bakmaz anlaşılamamaktadır.)

Bir arayüzün tüm elemanları default olarak public'tir. Bu nedenle arayızlerde erişim belirleyicisi belirtilmez. (Belirtilirse error oluşur.) Arayüz metotları gövde içermez. Bildirimleri noktalı virgül ile kapatılmak zorundadır. Arayüz metotları virtual ya da abstract belirleyicileri ile bildirilemezler. Örneğin:

```
interface IX
{
    int Foo(int a, int b);
    void Bar();
}
```

Arayüzler static elemanlara ve veri elemanlarına sahip olamazlar. Fakat gövdesiz property'lere sahip olabilirler. Örneğin:

```
interface IX
{
    void Foo(int a);
    void Bar();
    int Val { get; set; }
}
```

Sınıfın ya da yapının taban listesinde (yani `:` atomundan sonraki listede) bir arayüzün ismi geçirilirse bu duruma "ilgili sınıfın ya da yapının o arayüzü desteklemesi (implemente etmesi)" denilmektedir. Örneğin:

```
interface IX
{
    int Foo(int a, int b);
    void Bar();
}

class A
{
    //...
}

class B : A, IX
{
    //...
}
```

Bilindiği gibi C#'ta bir sınıf yalnızca tek bir sınıfından türetilabilir. Burada B sınıfı A sınıfından türetilmiştir. Ancak IX arayüzü de desteklemektedir. Her ne kadar sentaks biçimleri benziyorsa da türetmeye arayüz destekleme farklı anlamlardadır. Örneğin:

```
interface IX
{
    int Foo(int a, int b);
    void Bar();
}

class Sample : IX
{
    //...
}
```

Burada Sample sınıfı object sınıfından türetilmiştir. Fakat IX arayüzüne desteklemektedir.

Bir sınıf ya da yapı bir arayüzü destekliyorsa o sınıf ya da yapıda o arayüzün tüm metodları public düzeyde aynı geri dönüş değeriyle, aynı isimle ve aynı parametrik yapıyla gövdeli bir biçimde bildirilmek zorundadır. (Tabii parametre değişkenlerinin isimleri farklı olabilir.) Örneğin:

```
interface IX
{
    int Foo(int a, int b);
    void Bar();
}

class Sample : IX
{
    public int Foo(int a, int b)
    {
        //...

        return 0;
    }

    public void Bar()
    {
        //...
    }
}
//...
```

Yapılar türetmeye kapalıdır ancak arayüz desteğine açıktır. Yani bir yapı bir sınıfından türetilmez ancak çeşitli arayüzleri destekleyebilir. Örneğin:

```
interface IX
{
    int Foo(int a, int b);
    void Bar();
}

struct Test : IX
{
    public int Foo(int a, int b)
    {
        //...

        return 0;
    }

    public void Bar()
    {
        //...
    }
}
//...
```

Bir sınıf ya da yapı birden fazla arayüzü destekleyebilir. Ancak sınıfların taban listesinde önce sınıf ismi belirtilmek zorundadır. Sonra arayüz isimleri herhangi bir sırada belirtilebilir. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
        }
}
```

```

}

interface IX
{
    int Foo();
}

interface IY
{
    void Bar();
}

class A
{
    //...
}

class B : A, IX, IY
{
    public int Foo()
    {
        //...

        return 0;
    }

    public void Bar()
    {
        //...
    }
    //...
}
}

```

Arayüzlerin taban listesinde hangi sırada yazılmış olduğunun bir önemi yoktur.

Arayüzler kategori olarak referans türlerine ilişkindir. Bir arayüz türünden referanslar bildirilebilir. Ancak new operatörüyle nesneler yaratılamaz. Örneğin:

```

IX ix;          // geçerli
ix = new IX(); // error!

```

C#'ta sınıf ya da yapıldan onların desteklediği arayzlere otomatik tür dönüştürmesi vardır. Yani bir sınıf referansı ya da yapı nesnesi o sınıfın ya da yapının desteklediği arayüz referansına atanabilir. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            IX ix;

            Sample s = new Sample(10);
            Console.WriteLine(s);

            ix = s;      // geçerli! Sample IX arayüzü destekliyor
        }
    }

    interface IX
    {

```

```

        void Foo();
    }

    class Sample : IX
    {
        private int m_a;

        public Sample(int a)
        {
            m_a = a;
        }

        public override string ToString()
        {
            return m_a.ToString();
        }

        public void Foo()
        {
            //...
        }
    }
}

```

Arayüzler doğuştan çokbicimli mekanizmaya sahiptir. Arayüz metodları sanal değildir. Bunlar override da edilmezler. Ancak yine de bunlar doğuştan çokbicimli mekanizmaya dahildirler. Yani bir arayüz referansıyla arayüz metodunu çağrıdığımızda arayüz referansının dinamik türüne ilişkin sınıf ya da yapının ilgili metodu çağrılır. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            IX ix;           // geçerli Sample sınıfı IX arayüzü destekliyor
            Sample s = new Sample(); // Sample.Foo çağrılır
        }
    }

    interface IX
    {
        void Foo();
    }

    class Sample : IX
    {
        private int m_a;

        public void Foo()
        {
            Console.WriteLine("Sample.Foo");
        }
        //...
    }
}

```

Örneğin bir metodun parametresi bir arayüz türünden olabilir. Bu durumda biz o metodu o arayüzü destekleyen herhangi bir sınıf ya da yapıyla çağırabiliriz. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample s = new Sample();
            Mample m = new Mample();

            DoSomething(s);
            DoSomething(m);
        }

        public static void DoSomething(IX ix)
        {
            ix.Foo();
        }
    }

    interface IX
    {
        void Foo();
    }

    class Sample : IX
    {
        public void Foo()
        {
            Console.WriteLine("Sample.Foo");
        }
        //...
    }

    class Mample : IX
    {
        public void Foo()
        {
            Console.WriteLine("Mample.Foo");
        }
    }
}

```

Bu örnekte arayüzler sayesinde birbirlerinden türetilmemiş sınıflar arasında çokbiçimli uygulamalar yapabildiğimizi görmektesiniz.

Bir sınıf bir arayüzü destekliyorsa o sınıfın türetilmiş olan sınıflar da o arayüzü destekliyor durumdadır. (Yani örneğin A sınıfı IX arayüzü destekliyorsa A sınıfından türetilen B sınıfı da bu arayüzü destekliyor durumda olur.) Biz de türemiş sınıf türünden referansı bu arayüz referansına atayabiliriz. Tabi bu arayüz referansıyla ilgili metod çağrılığında taban sınıfındaki desteklenen metod çağrılacaktır. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            IX ix = new B();           // B IX'i desteklediği için Mample da destekliyor
            ix.Foo();                  // A.Foo çağrıılır
        }
    }
}

```

```

        }
    }

interface IX
{
    void Foo();
}

class A : IX
{
    public void Foo()
    {
        Console.WriteLine("A.Foo");
    }
    //...
}

class B : A
{
    //...
}
}

```

Türemiş sınıfıta aynı isimli ve aynı parametrik yapıya ilişkin bir metot olsa bile (ki bu durumda uyarıyı kesmek için `new` anahtar sözcüğü kullanılmalıdır) yine arayüz yoluyla çağrıma yapıldığında o arayüzü destekleyen taban sınıfın metodу çağrılır. Çünkü taban sınıfındaki metodla türemiş sınıfındaki metod arasında sanallık ilişkisi yoktur. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            IX ix = new Mample();
            ix.Foo();          // Sample.Foo çağrılır
        }
    }

    interface IX
    {
        void Foo();
    }

    class Sample : IX
    {
        public void Foo()
        {
            Console.WriteLine("Sample.Foo");
        }
        //...
    }

    class Mample : Sample
    {
        public new void Foo()
        {
            Console.WriteLine("Mample.Foo");
        }
        //...
    }
}

```

Aslında arayüz metodu ilgili sınıfı sanal ya da abstract olarak da bildirilebilir. Bu durumda türemiş sınıfı taban sınıfındaki bu sanal metod override edilebilir. Böylece çoklu mekanizmaya sanal metod yoluyla türemiş sınıf da dahil edilmiş olur. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            IX ix = new Mample();           // Sample IX'i desteklediği için Mample da destekliyor
            ix.Foo();                      // Mample.Foo çağrılr
        }
    }

    interface IX
    {
        void Foo();
    }

    class Sample : IX
    {
        public virtual void Foo()
        {
            Console.WriteLine("Sample.Foo");
        }
        //...
    }

    class Mample : Sample
    {
        public override void Foo()
        {
            Console.WriteLine("Mample.Foo");
        }
        //...
    }
}
```

Fakat eğer istenirse türemiş sınıfın da yeniden aynı arayüzü desteklemesi sağlanabilir. Buna "taban sınıfı desteklenen arayüzün türemiş sınıfı yeniden desteklenmesi (interface reimplementation)" denilmektedir. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            IX ix = new Mample();           // Sample IX'i desteklediği için Mample da destekliyor
            ix.Foo();                      // Mample.Foo çağrılr
        }
    }

    interface IX
    {
        void Foo();
    }
```

```

class Sample : IX
{
    public void Foo()
    {
        Console.WriteLine("Sample.Foo");
    }
    //...
}

class Mample : Sample, IX
{
    public new void Foo()
    {
        Console.WriteLine("Mample.Foo");
    }
    //...
}

```

Arayüzlere Neden Gereksinim Duyulmaktadır?

Arayüzler çoklu türetmenin olmadığı C#`a çoklu türetmenin bazı avantajlarını kazandırmaktadır. Bu sayede aralarında türetme ilişkisi olmayan farklı sınıflar aynı arayüz referansına atanarak çokbiçimli mekanizmaya dahil edilebilirler. Örneğin A, B ve C sınıfları tamamen bağımsız üç sınıf olsun. Yani bunlar birbirlerinden türetilmiş olmasınlar. Eğer arayüzler olmasaydı biz bu üç sınıfı ortak olarak yalnızca object türüne atayabilirdik. Malumunuz object sınıfına da biz yeni elemanlar ekleyemeyiz. Halbuki biz bir türetme ilişkisi içerisinde olmayan A, B ve C sınıflarının aynı arayüzü desteklemesini sağlayabiliriz. Böylece bu iki sınıf türünden referansları da bu arayüz referansına atayabiliriz. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Test(new A());
            Test(new B());
            Test(new C());
        }

        public static void Test(IX ix)
        {
            ix.Foo();
        }
    }

    interface IX
    {
        void Foo();
    }

    class A : IX
    {
        public void Foo()
        {
            Console.WriteLine("A.Foo");
        }
        //...
    }

    class B : IX
    {

```

```

public void Foo()
{
    Console.WriteLine("B.Foo");
}
//...
}

class C : IX
{
    public void Foo()
    {
        Console.WriteLine("C.Foo");
    }
    //...
}

```

Arayüzler sayesinde aynı nesneyi farklı amaçlarla oluşturulmuş çokbiçimli mekanizmalarda kullanabiliriz. Örneğin:

```

class Sample : IDisposable, ICloneable, IComparable
{
    //...
}

```

Burada biz Sample sınıfı türünden referansı IDisposable, ICloneable ve IComparable türünden arayüz referanslarına atayabiliriz. Bu arayüzler tamamen farklı amaçlarla oluşturulmuş olabilir. Yani arayüzler sayesinde biz farklı konular için sınıfımızın davranışlarını ayarlayabilmekteyiz. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample s = new Sample();

            Test1(s);
            Test2(s);
            Test3(s);
        }

        public static void Test1(IX ix)
        {
            ix.Foo();
        }

        public static void Test2(IY iy)
        {
            iy.Bar();
        }

        public static void Test3(IZ iz)
        {
            iz.Tar();
        }
    }

    interface IX
    {
        void Foo();
    }
}

```

```

interface IX
{
    void Bar();
}

interface IY
{
    void Tar();
}

class Sample : IX, IY, IZ
{
    public void Foo()
    {
        Console.WriteLine("A.Foo");
    }

    public void Bar()
    {
        Console.WriteLine("A.Bar");
    }

    public void Tar()
    {
        Console.WriteLine("A.Tar");
    }
    //...
}

```

Arayüzlerin ikinci kullanım gereklilikleri de bunlar sayesinde yapıların da çok biçimli mekanizmaya dahil edilmesidir. Yani yapılar türetme kapalı oldukları halde arayüz desteğine açıktırlar. Böylece biz yapıları çok biçimli mekanizmaya dahil edebiliriz.

Arayüzlere İlişkin Ayrıntılar

Bir arayüz bir arayüzden türetilen bir arayüzdir. (Burada "destekleme" değil "türetme" terimi kullanılmaktadır.) Bu durumda türemiş arayüz sanki taban arayüzüne içeriyecek gibi bir etki söz konusu olur. Yani bir sınıf ya da yapı türemiş arayüzü destekliyorsa hem taban arayüzünü hem de türemiş arayüzünü içeriyecek şekilde bulundurmak zorundadır. Türemiş arayüz referansı yoluyla biz hem türemiş arayüzünü içeriyecek şekilde bulundurmak zorundadır. Ayrıca türemiş arayüz referansı taban arayüz referansına da doğrudan atanabilmektedir. Biz türemiş arayüzü destekleyen bir sınıf türünden referansı ya da yapı değişkenini hem türemiş arayüz referansına hem de taban arayüz referansına doğrudan atayabiliriz. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            IX ix;
            IY iy;
            Sample s = new Sample();

            iy = s;
            ix = iy;

            iy.Foo();
            iy.Bar();
            ix.Foo();
        }
    }
}

```

```

        }

interface IX
{
    void Foo();
}

interface IY : IX
{
    void Bar();
}

class Sample : IY
{
    public void Foo()
    {
        Console.WriteLine("Sample.Foo");
    }

    public void Bar()
    {
        Console.WriteLine("Sample.Bar");
    }
    //...
}

```

Sınıfın ya da yapının taban listesinde hem türemiş arayüz hem de taban arayüz belirtilebilir. Fakat bunun işlevsel bir etkisi yoktur. Yani sınıfın ya da yapının taban kısmında yalnızca türemiş arayüzün belirtilmesiyle hem türemiş hem de taban arayüzün belirtilmesi arasında işlevsel hiçbir fark yoktur. Ancak programcılar bazen okunabilirliği artırmak için taban listede hem türemiş hem de taban arayüzü belirtebilmektedir. Örneğin:

```

class Sample : IY, IX
{
    public void Foo()
    {
        Console.WriteLine("Sample.Foo");
    }

    public void Bar()
    {
        Console.WriteLine("Sample.Bar");
    }
    //...
}

```

Burada sınıfın taban listesinde yalnızca IY belirtilseydi de farkeden birşey olmazdı. Örneğin Microsoft dokümanlarında da bu durumla sık karşılaşmaktadır:

```

public class ArrayList : IList, ICollection, IEnumerable, ICloneable
{
    //...
}

```

Burada aslında IList arayüzü ICollection arayüzünden, ICollection arayüzü de IEnumerable arayüzünden türemiştir durumdadır. Yani yukarıdaki bildirimin eşdegeri şöyle yazılabılırdı:

```

public class ArrayList : IList, ICloneable
{
    //...
}

```

Pekiyi iki arayüzün tesadüfen aynı isimli ve aynı parametrik yapıya sahip metodu varsa ve biz bu iki arayüzü de destekliyorsak ne olur? Bu durumda tek bir bildirim her iki arayüzün gereksinimini de karşılar. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample s = new Sample();
            IX ix = s;
            IY iy = s;

            ix.Foo();
            iy.Foo();
        }
    }

    interface IX
    {
        void Foo();
        //...
    }

    interface IY
    {
        void Foo();
        //...
    }

    class Sample : IX, IY
    {
        public void Foo()
        {
            Console.WriteLine("Sample.Foo");
        }
        //...
    }
}
```

Arayüzler de property elemanlara sahip olabilir. Ancak property bildirimlerinin get ve set bölümler noktalı virgül ile kapatılmalıdır. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample s = new Sample();
            IX ix = s;

            ix.Count = 10;
            Console.WriteLine(ix.Count);
        }
    }

    interface IX
    {
```

```

    int Count
    {
        get;
        set;
    }
    //...
}

class Sample : IX
{
    private int m_count;

    public int Count
    {
        get { return m_count; }
        set { m_count = value; }
    }
    //...
}
}

```

Eğer arayüzdeki property read-only ya da write-only ise biz onu desteklerken read-write olarak da destekleyebiliriz. Tabii arayüzdeki property read-write ise biz onu yalnızca read-write olarak desteklemek zorundayız.

Arayüz Elemanlarının Açıkça Desteklenmesi (Explicit Interface Implementation)

Şimdiye kadar biz arayüz elemanlarını normal biçimde destekledik. Arayüz elemanları açıkça (explicit) da desteklenebilir. Açıkça destekleme sırasında erişim belirleyici anahtar sözcük yazılmalıdır (yazılırsa error olur). Arayüz elemanı arayüz ismi ve eleman ismiyle niteliklendirilerek belirtilir. Örneğin:

```

interface IX
{
    void Foo();
}

class Sample : IX
{
    void IX.Foo()      // Açıkça destekleme sentaksi
    {
        Console.WriteLine("Sample.IX");
    }
    //...
}

```

Açıkça desteklenmiş olan arayüz elemanları isim araması sırasında görülmez. Yani açıkça desteklenen metodlar ya da property'ler sınıfın ya da yapının içerisinde doğrudan ya da o sınıf türünden referanslar ya da yapı türünden değişkenlerle kullanılamazlar. Bunlar yalnızca çokbiçimli olarak arayüz referanslarıyla kullanılabilirler. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample s = new Sample();
            IX ix;

            ix = s;
        }
    }
}

```

```

        //s.Foo();      // error!
        ix.Foo();      // geçerli
    }

interface IX
{
    void Foo();
}

class Sample : IX
{
    void IX.Foo()
    {
        Console.WriteLine("Sample.IX");
    }
    //...
}
}

```

Örneğimizden de görüldüğü gibi açıkça desteklenen arayüz elemanları isim araması sırasında görülmemektedir. Bunlar ancak arayüzlerle ile kullanılabilirler.

Bir arayüz elemanı yalnızca normal, yalnızca açıkça ya da hem normal hem de açıkça desteklenebilir. Eğer arayüz elemanı yalnızca normal desteklenmişse o hem o sınıf ya da yapı türünden değişkenlerle hem de arayüz referanslarıyla çokbiçimli olarak kullanılabilir. Eğer arayüz elemanları yalnızca açıkça desteklenmişse o elemanlar yalnızca arayüz yoluyla kullanılabilirler. Eğer arayüz elemanları hem normal hem de açıkça desteklenmişlerse aşağıdan çağrımlarda normal desteklenenler, arayüz yoluyla çağrımlarda açıkça desteklenenler çağrılr. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample s = new Sample();
            IX ix;

            ix = s;

            s.Foo();          // Normal olan çağrılr
            ix.Foo();         // Açıkça desteklenen çağrıacak
        }
    }

    interface IX
    {
        void Foo();
    }

    class Sample : IX
    {
        public void Foo()
        {
            Console.WriteLine("Sample.Foo (Normal)");
        }

        void IX.Foo()
        {

```

```

        Console.WriteLine("Sample.Foo (Açıkça)");
    }
    //...
}
}

```

Açıkça destekleme sayesinde iki farklı arayüzün aynı isimli elemanları varsa bunlar için ayrı metodlar yazılabilir. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample s = new Sample();
            IX ix;
            IY iy;

            ix = s;
            iy = s;

            ix.Foo();          // açıkça desteklenen (IX.Foo)
            iy.Foo();          // açıkça desteklenen (IY.Foo)
            s.Foo();           // normal desteklenen
        }
    }

    interface IX
    {
        void Foo();
        //...
    }

    interface IY
    {
        void Foo();
        //...
    }

    class Sample : IX, IY
    {
        public void Foo()
        {
            Console.WriteLine("Sample.Foo");
        }

        void IX.Foo()
        {
            Console.WriteLine("Sample.Foo (IX)");
        }

        void IY.Foo()
        {
            Console.WriteLine("Sample.Foo (IY)");
        }
        //...
    }
}

```

Açıkça desteklemenin kullanılma nedenleri şöyle özetlenebilir:

- 1) Bazen farklı arayüzlerin tesadüfen aynı isimli metodları ya da property'leri bulunuyor olabilir. Biz bu

durumda iki arayüzün metodlarını ya da property'lerini aynı ayrı desteklemek isteyebiliriz. Hatta bazen mecburen de bunları açıkça desteklemek zorunda kalabiliyoruz. Örneğin:

```
interface IX
{
    void Foo();
    //...
}

interface IY
{
    int Foo();
    //...
}

class Sample : IX, IY
{
    void IX.Foo()
    {
        Console.WriteLine("Sample.Foo (IX)");
    }

    int IY.Foo()
    {
        Console.WriteLine("Sample.Foo (IX)");

        return 0;
    }
    //...
}
```

Burada geri dönüş değerleri farklı ama parametrik yapısı aynı iki farklı arayüz metodu mecburen açıkça desteklenmiştir.

2) Bazen bazı metodların arayüz yoluyla kullanımı ile normal kullanımı arasında farklılıklar oluşturulmak istenebilir. Bu durumda metod açıkça desteklenebilir.

Açıkça desteklemenin ne amaçla kullanıldığına ilişkin ":NET ile Windows Altında Uygulama Geliştirme I" kursunda bazı detaylar da verilmektedir.

Arayüzlerle İlgili Tür Dönüşürmeleri

Arayüzlerle ilgili tür dönüşürmeleri dört durum olarak ele alınabilir:

- 1) Bir sınıf referansının ya da yapı değişkeninin onun desteklediği bir arayüz referansına dönüştürülmesi.
- 2) Bir arayüz referansının herhangi bir sınıf türüne dönüştürülmesi
- 3) Bir arayüz referansının başka bir arayüz referansına dönüştürülmesi
- 4) Bir sınıf referansının onun desteklemediği bir arayüz referansına dönüştürülmesi

Şimdi bunları tek tek ele alarak açıklayalıım.

1) Bir Sınıf Referansının ya da Yapı Değişkeninin Onun Desteklediği Bir Arayüz Referansına Dönüştürülmesi.

Bilindiği gibi sınıflardan ve yapılarından onların desteklediği arayüz türlerine otomatik (implicit) dönüşüm zaten vardır. Yani bir sınıf türünden referans ya da yapı değişkeni o sınıfın ya da yapının desteklediği bir

arayüz referansına doğrudan atanabilir.

2) Bir Arayüz Referansının Herhangi Bir Sınıf Türüne Dönüşürtülmesi

Bir arayüz referansı herhangi bir sınıf türüne tür dönüştürme operatörü ile dönüştürmek istendiğinde derleme aşamasından her zaman başarıyla geçilir. Ancak programın çalışma zamanı sırasında ayrıca bir haklılık kontrolü yapılmaktadır. Öyle ki dönüştürmek istenen arayüz referansının dinamik türü eğer dönüştürmek istenen türü içermiyorsa exception oluşur (InvalidCastException). Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            IX ix = new Sample();           // Otomatik dönüştürme
            Sample s;

            s = (Sample)ix;               // Derleme aşamasından geçirilir.
                                         // Çalışma zamanı sırasında kontrol yapılır.
            s.Foo();
        }
    }

    interface IX
    {
        void Foo();
        //...
    }

    class Sample : IX
    {
        public void Foo()
        {
            Console.WriteLine("Sample.Foo");
        }
    }
}
```

Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            IX ix = new Sample();           // Otomatik dönüştürme
            Random r;

            try
            {
                r = (Random)ix;           // Derleme aşamasından geçirilir. InvalidCastException oluşur
            }
            catch (InvalidCastException e)
            {
                Console.WriteLine(e.Message);
            }
        }
    }
}
```

```

interface IX
{
    void Foo();
    //...
}

class Sample : IX
{
    public void Foo()
    {
        Console.WriteLine("Sample.Foo");
    }
}
}

```

Pekiyi eğer dönüştürülecek sınıf o arayüzü desteklemiyorsa neden denetim derleme aşamasında yapılamıyor? Çünkü sınıf o arayüzü desteklemiyor olsa bile, o arayüz referansında o sınıfından türetilmiş olan ve o arayüzü destekleyen bir nesnenin adresi olabilir. Bu durumda dönüştürme geçerli olacaktır. Tabii yapılar için ve sealed sınıflar için aynı durum söz konusu değildir. Bunlarda denetim gerçekten derleme aşamasında yapılır. Çünkü bunlardan zaten türetime yapılamamaktadır. Yani biz bir arayüzü bir yapıya ya da sealed bir sınıfa dönüştürmek istersek denetim yalnızca derleme aşamasında yapılmaktadır. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Mample m = new Mample();
            Foo(m);
        }

        public static void Foo(IX ix)
        {
            Sample s = (Sample)ix;          // Sample IX arayüzü desteklemediği halde dönüştürme haklı
            //...
        }
    }

    interface IX
    {
        void Foo();
        //...
    }

    class Sample
    {
        //...
    }

    class Mample : Sample, IX
    {
        public void Foo()
        {
            Console.WriteLine("Sample.Foo");
        }
    }
}

```

Burada Sample sınıfı IX arayüzü desteklememektedir. Ancak Sample sınıfından türetilmiş Mample sınıfı bu arayüzü desteklemektedir. Dolayısıyla biz bir Mample nesnesini IX arayüze atayıp sonda onu Sample

türüne dönüştürmek istersek bu anlamlı olur.

3) Bir Arayüz Referansının Başka Bir Arayüz Referansına Dönüşürtlmesi

Bilindiği gibi türemiş arayüz türü taban arayüze türüne zaten otomatik dönüştürülebilmektedir. Fakat herhangi bir arayüz referansı da herhangi bir arayüz türüne dönüştürme operatörüyle dönüştürülmem istenebilir. Bu durumda da her zaman derleme aşamasından başarıyla geçilir. Kontrol yine programın çalışma zamanı sırasında yapılmaktadır. Çalışma zamanı sırasında dönüştürülecek arayüz referansının dinamik türünün dönüştürülecek arayüzü destekleyip desteklemeye bakılmaktadır. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            IX ix;
            IY iy;
            Sample s = new Sample();

            ix = s;          // geçerli, otomatik dönüştürme
            iy = (IY)ix;     // derleme aşamasından geçilir, exception oluşmaz

            iy.Bar();
        }
    }

    interface IX
    {
        void Foo();
    }

    interface IY
    {
        void Bar();
    }

    class Sample : IX, IY
    {
        public void Foo()
        {
            Console.WriteLine("Sample.Foo");
        }

        public void Bar()
        {
            Console.WriteLine("Sample.Bar");
        }
    }
}
```

Fakat örneğin Sample sınıfı IY arayüzü desteklemiyor olsun:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            IX ix;
```

```

    IY iy;
    Sample s = new Sample();

    ix = s;          // geçerli, otomatik dönüştürme
    iy = (IY)ix;    // derleme aşamasından geçilir, exception oluşur!

    iy.Bar();
}

interface IX
{
    void Foo();
}

interface IY
{
    void Bar();
}

class Sample : IX
{
    public void Foo()
    {
        Console.WriteLine("Sample.Foo");
    }
}
}

```

4) Bir Sınıf Referansının Onun Desteklemediği Bir Arayüz Referansına Dönüşürtlmesi

Herhangi bir sınıf türünden referans o sınıfın desteklemediği bir arayüz türüne tür dönüştürme operatörü ile dönüştürmek istenebilir. Bu durumda derleme aşamasından her zaman başarıyla geçilir. Fakat programın çalışma zamanı sırasında referansın dinamik türünün ilgili arayüzü destekleyip desteklemediğine bakılır. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            object o = new Sample();
            IX ix;

            ix = (IX)o;      // derleme aşamasından geçilir, çalışma zamanında exception oluşmaz
            ix.Foo();        // Sample.Foo çağrıları
        }
    }

    interface IX
    {
        void Foo();
    }

    class Sample : IX
    {
        public void Foo()
        {
            Console.WriteLine("Sample.Foo");
        }
    }
}

```

Örneğin aynı arayüzü destekleyen değişik türden sınıf nesneleri bir ArrayList'e yerleştirilmiş olsun:

```
using System;
using System.Collections;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            ArrayList al = new ArrayList();

            al.Add(new Sample());
            al.Add(new Mample());

            foreach (IX ix in al)      // geçerli, foreach dönüşturmeyi tür dönüştürme operatörüyle
yaapar                ix.Foo();
        }
    }

    interface IX
    {
        void Foo();
    }

    class Sample : IX
    {
        public void Foo()
        {
            Console.WriteLine("Sample.Foo");
        }
    }

    class Mample : IX
    {
        public void Foo()
        {
            Console.WriteLine("Mample.Foo");
        }
    }
}
```

Ancak bir yapı değişkeni o yapının desteklemediği bir arayüz türüne tür dönüştürme operatörüyle dönüştürilmeye çalışılırsa hata derleme aşamasında oluşur. Çünkü yapılar türetmeye kapalıdır. Aynı durum sealed sınıflar için de geçerlidir.

.NET'te Çok Kullanılan Bazı Arayüzler

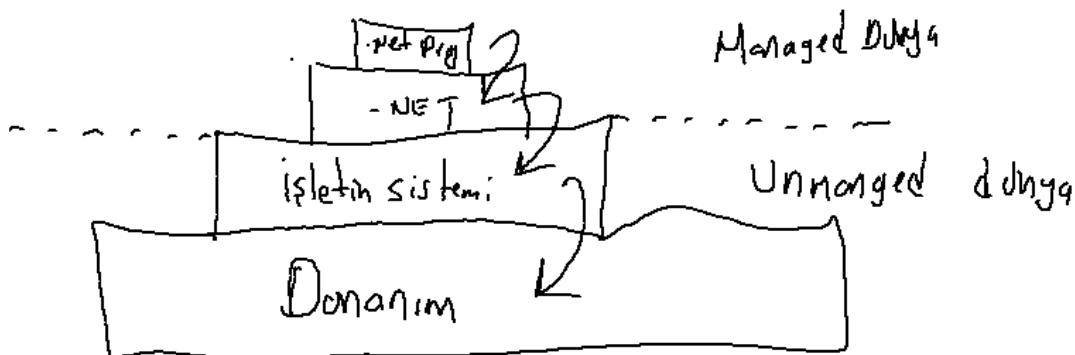
Bu bölümde .NET'te çok kullanılan birkaç arayüz hakkında bilgi verilecektir.

IDisposable Arayüzü

IDisposable arayüzü .NET programlarında çok sık karşıımıza çıkmaktadır. Bu arayüzün Dispose isimli tek bir metodu vardır:

```
interface IDisposable
{
    void Dispose();
}
```

IDisposable arayüzü yönetilmeyen (unmanaged) kaynakların boşaltılması için kullanılmaktadır. Bilindiği .NET işletim sisteminin üzerine kurulan bir ortamdır. Bizim C# programlarımız da .NET ortamında çalışır. .NET ortamında çalışan kodlara "yönetilen (managed)" kodlar, .NET ortamında çalışmayan kodlara da "yönetilmeyen (unmanaged)" kodlar denilmektedir.

Yönetilen kodlar .NET tarafından sürekli izlenmektedir. Bunların tahsis ettiği kaynaklara "yönetilen kaynaklar (managed resource)" denilmektedir. Yönetilen kaynakların boşaltımı .NET tarafından otomatik olarak yapılmaktadır. Halbuki yönetilmeyen kaynakların boşaltımı .NET tarafından otomatik olarka yapılamaz. İşletim sisteminin kendisi de .NET bakımından yönetilmeyen kodlara sahip bir sistemdir. Bu durumda biz işletim sistemi düzeyinde birtakım tahisatlar yaptığımızda da bunlar .NET tarafından otomatik olarak görülmezler ve serbest bırakılamazlar. Bunları bizim kendimizin serbest bırakması gereklidir. İşte IDisposable arayüzünün Dispose metodu bu yönetilmeyen (unmanaged) kaynakları serbest bırakmak amacıyla bulundurulmuştur. Bu nedenle biz ne zaman IDisposable arayüzü destekleyen bir sınıf ya da yapı kullanıksak işimiz bittiğinde Dispose metodunu çağrırmalıyız.

Pekiyyi IDisposable arayüzü destekleyen bir sınıf ya da yapıyı kullandıkten sonra Dispose metodunu çağrırmazsa ne olur? Çoğu kez bu sınıfların bitiş metodları (destructors) Dispose metodunu çağrıarak boşaltımı zaten yapmaktadır. Ancak burada bir gecikme söz konusu olabilir. En iyi teknik programcının Dispose metodunu kendisinin çağrımasıdır. Arayüzler çokbiçimli mekanizmaya olanak sağladığına göre farklı türlerden çeşitli nesneler için bir döngü içerisinde Dispose metodunu çağrılabiliriz. Örneğin:

```
using System;
using System.Collections;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            ArrayList al = new ArrayList();
            al.Add(new A());
            al.Add(new B());
            al.Add(new C());
            al.Add(new B());
            al.Add(new B());
            //...
            foreach (IDisposable id in al)
                id.Dispose();
        }
    }

    class A : IDisposable
```

```

{
    public void Dispose()
    {
        Console.WriteLine("A Dispose ediliyor");
    }
    //...
}

class B : IDisposable
{
    public void Dispose()
    {
        Console.WriteLine("B Dispose ediliyor");
    }
    //...
}

class C : IDisposable
{
    public void Dispose()
    {
        Console.WriteLine("C Dispose ediliyor");
    }
    //...
}

```

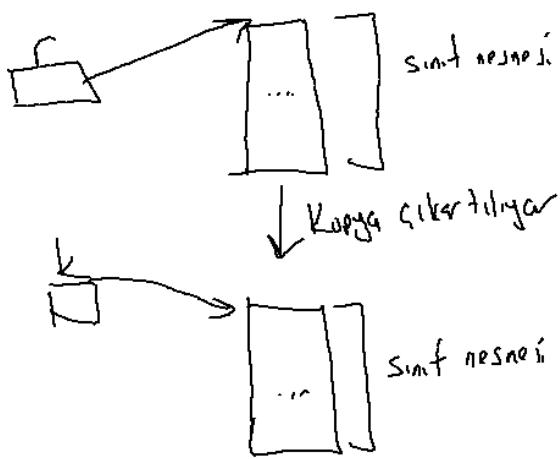
ICloneable Arayüzü

Bu arayüz bir nesnenin kopyasından çıkarmak için kullanılır. Bir referansın gösterdiği nesnenin aynısından bir tane daha oluşturmak istiyorsak bu arayüzün sunduğu Clone metodundan faydalanzı. ICloneable arayüzünün Clone isimli tek bir metodu vardır:

```

interface ICloneable
{
    object Clone();
}

```


Bir nesnenin kolonunu (kopyası), aynı türden yeni bir nesne yaratıp onun veri elemanlarına bire bir diğerinin veri elemanlarını atamakla oluşturular. Bir nesnenin kopyasını herhangi bir kişi oluşturamaz. Çünkü sınıfın private veri elemanlarına dışarıdan erişilememektedir. O halde ancak o sınıfı yazanlar nesnenin kopyasını oluşturabilirler. İşte ICloneable arayüzünden gelen Clone методu bunu yapmaktadır. Örneğin ArrayList sınıfı ICloneable arayüzünü desteklemektedir. O halde ArrayList sınıfının içerisinde kendi nesnesinin kopyasını çıkararak ve bu kopyasının referansı ile geri dönen bir Clone методu vardır. Örneğin:

```

using System;
using System.Collections;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            ArrayList al1 = new ArrayList();

            for (int i = 0; i < 10; ++i)
                al1.Add(i);

            ArrayList al2 = (ArrayList)al1.Clone();
            al2.Add(100);
            al2.Add(200);

            foreach (int x in al2)
                Console.Write("{0} ", x);
            Console.WriteLine();

            foreach (int x in al1)
                Console.Write("{0} ", x);
            Console.WriteLine();
        }
    }
}

```

Biz de ICloneable arayüzüne destekleyen sınıflar ya da yapılar oluşturabiliriz. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Person per1 = new Person("Kaan Aslan", 123);
            Person per2;

            per2 = (Person)per1.Clone();

            Console.WriteLine(per1);
            Console.WriteLine(per2);
        }
    }

    class Person : ICloneable
    {
        private string m_name;
        private int m_no;

        public Person()
        { }

        public Person(string name, int no)
        {
            m_name = name;
            m_no = no;
        }

        public override string ToString()
        {

```

```

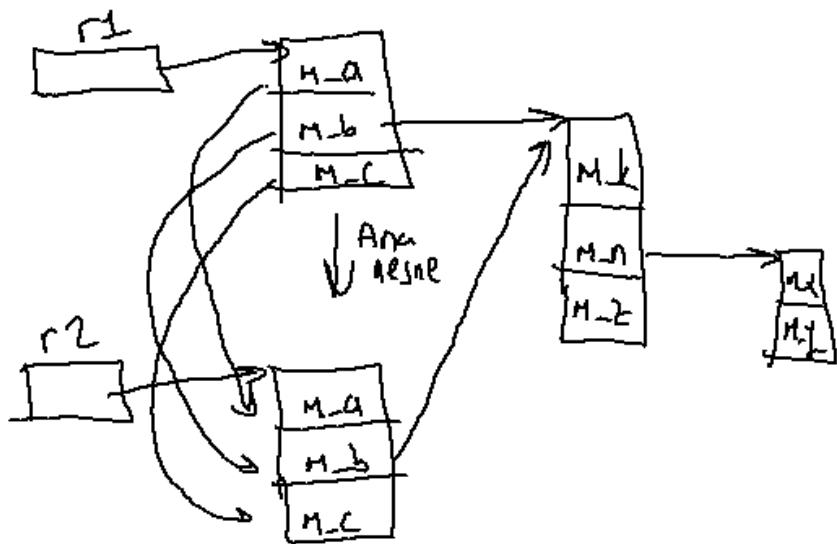
        return string.Format("{0}, {1}", m_name, m_no);
    }

    public object Clone()
    {
        Person per = new Person();
        per.m_name = m_name;
        per.m_no = m_no;

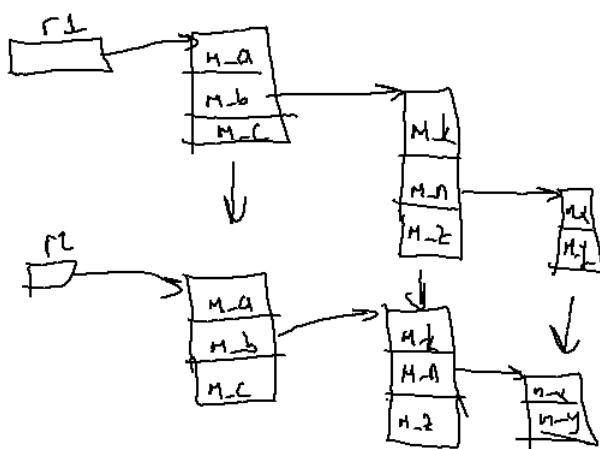
        return per;
    }
}
}

```

Klonlama sığ (shallow) ve derin (deep) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Sığ klonlamada yalnızca ana nesnenin veri elemanları kopyalanır. Eğer sınıfın bir referans veri elemanı varsa onun gösterdiği nesnenin de kopyası çıkartılmaz. Örneğin:

Derin klonlamada ise özyinelemeli olarak tüm nesnelerin klonlarından çıkartılır. Örneğin:

ICloneable arayüzüünü destekleyen bir sınıf ya da yapının derin mi, yoksa sığ mı kopyalama yapacağı dokümanlara bakılarak tespit edilmelidir. Örneğin ArrayList ICloneable arayüzüünü destekler fakat sığ klonlama yapmaktadır. Yani bir ArrayList nesnesinin kopyasından çıkardığımızda yalnızca ana nesnenin kopyasından çıkarmış oluruz. Oraya yerleştirdiğimiz elemanların da kopyasını oluşturmayız. Örneğin:

```
using System;
```

```

using System.Collections;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            ArrayList al = new ArrayList();

            for (int i = 0; i < 10; ++i)
                al.Add(i);

            ArrayList al2 = (ArrayList)al.Clone();
            foreach (int x in al2)
                Console.WriteLine("{0} ", x);
            Console.WriteLine();
        }
    }
}

```

Anımsanacağı gibi C#’ta tüm diziler System.Array isimli bir sınıfından türetilmiş durumdadır. İşte bu sınıf da ICloneable arayüzüünü desteklemektedir. Yani biz herhangi bir türden diziyi Clone metodu ile kopyalayabiliriz. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int[] a = { 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 };
            int[] b;

            b = (int[])a.Clone();

            foreach (int x in b)
                Console.WriteLine("{0} ", x);
            Console.WriteLine();
        }
    }
}

```

Dosya İşlemleri

İlkinci belleklerde organize edilmiş alanlara dosya (file) denir. Dosyaların isimleri ve özellikleri vardır. Dosya işlemleri aslında işletim sistemi tarafından yapılır. NET'in bu konudaki sınıfları dolayı olarak işletim sisteminin API fonksiyonlarını çağırmaktadır.

Bir dosyanın yerini belirten yazışal ifadeye "yol ifadesi (path)" denilmektedir. Windows'ta dizin geçişleri '\' karakteri ile UNIX/Linux ve Mac OS X sistemlerinde '/' ile belirtilir. Windows sistemlerinde ayrıca bir de sürücü (drive) kavramı vardır. UNIX/Linux sistemlerinde ve Mac OS X sistemlerinde sürücü kavramı yoktur. Windows sistemlerinde her sürücünün ayrı bir kökü ve dizin ağacı vardır. Sürücünün kök dizini onun en dış dizinidir.

Yol ifadeleri mutlak (absolute) ve görelî (relative) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Eğer sürücü ifadesinden sonraki (yol ifadesinde sürücü de belirtilmeyebilir) ilk karakter '\' ise böyle yol ifadelerine mutlak, değilse görelî yol ifadeleri denilmektedir. Örneğin:

"c:\a\b\c.dat" ---> mutlak yol ifadesi

```
"\x\y\z.txt"    ---> mutlak yol ifadesi  
"x\y\z.txt"    ---> görelİ  
"x.txt"        ---> görelİ
```

Çalışmakta olan her programın (yani prosesin) bir çalışma dizini (current working directory) vardır. Programın çalışma dizini görelİ yol ifadelerinin çözülmesi için orijin belirtir. Örneğin, programımızın çalışma dizini "c:\temp" olsun. Biz bu programda "x\y\z.dat" biçiminde bir yol ifadesi kullanırsak toplamda "c:\temp\x\y\z.dat" dosyasını belirtmiş oluruz. Prosesin çalışma dizini istenildiği zaman değiştirilebilir. Ancak işin başında .exe dosyanın bulunduğu dizindir.

Mutlak yol ifadeleri kök dizinden itibaren çözülür. Eğer yol ifadesinde sürücü belirtilmemişse prosesin çalışma dizininin bulunduğu sürücü o mutlak yol ifadesindeki sürücü olarak alınır. Örneğin prosesin çalışma dizini "d:\temp" olsun. "\a\b\c.dat" yol ifadesi d'nin kök dizininden itibaren yol belirtir.

Bir programın (yani prosesin) çalışma dizini System isim alanı içerisindeki Environment sınıfının static read/write CurrentDirectory property'si ile alınıp değiştirilebilir. Örneğin:

```
using System;  
  
namespace CSD  
{  
    class App  
    {  
        public static void Main()  
        {  
            Console.WriteLine(Environment.CurrentDirectory);  
            Environment.CurrentDirectory = @"c:\windows";  
            Console.WriteLine(Environment.CurrentDirectory);  
        }  
    }  
}
```

Windows'ta dosya ve dizin isimlerinin büyük harf küçük harf duyarlılığı yoktur. Windows dosyanın ismini bizim belirttiğimiz gibi saklar. Ancak işleme sokarken büyük harf küçük harf farkını dikkate almaz. Ancak UNIX/Linux sistemlerinde dosya ve dizin isimlerinin büyük harf küçük harf duyarlılığı vardır.

Yol ifadelerinde kullanabileceğimiz iki özel dizin ismi vardır. Bunlar “.” ve “..” isimleridir. “.” o anda belirtilen dizinin aynısı, “..” ise o anda belirtilen dizinin üst dizini anlamına gelir. Örneğin “a\b\..c.txt” yol ifadesi aslında “a\x.txt” ile eşdeğerdir.

Text ve Binary Dosyalar

Bilgisayar dünyasında içeriklerine göre dosyalar kabaca “text” ve “binary” dosyalar biçiminde ikiye ayrılmaktadır. Aslında bu ayrim tamamen mantıksal düzeydedir. Dosyanın içerisinde ne olursa olsun dosyalar byte topluluklarından oluşurlar. Dosyaların uzantıları onların içerisinde ne olduğuna yönelik bir ipucu vermek için düşünülmüştür. İçerisinde yalnızca yazıların bulunduğu dosyalara “text” dosyalar, içerisinde yazıların dışında başka birtakım bilgilerin de bulunduğu dosyalara “binary” dosyalar denilmektedir. Örneğin notepad'te oluşturmuş olduğumuz dosyalar tipik text dosyalardır. Halbuki uzantısı “.exe” olan “.obj” olan dosyaların içerisinde yazı yoktur. Bunlar tipik binary dosyalardır. Uzantısı “.doc” olan “.docx” olan dosyalar da aslında “binary” dosyalardır. Her ne kadar bu dosyaların içerisinde yazılar varsa da yazıların dışında başka metadata bilgileri vardır.

.NET'te Dosya İşlemleri Yapan Sınıflar

.NET'te dosyalar üzerinde işlem yapan pek çok sınıf vardır. Bu sınıfları iki gruba ayıralım:

- 1) Dosyalar Üzerinde Bütünsel İşlem Yapan Sınıflar

2) Dosyalar Üzerinde Ayrıntılı İşlem Yapan Stream Sınıfları

.NET'in tüm dosya sınıfları System.IO isim alanı içerisinde ya da bu isim alanın içindeki isim alanları içerisindeidir. Biz önce dosyalar üzerinde bütünsel işlem yapan bazı sınıfları inceleyeceğiz. Sonra da stream sınıflarını ele alacağız.

File Sınıfı

File sınıfı bütün metotları static olan bir sınıfır. System.IO isim alanı içerisindeidir. File sınıfı bir dosya üzerinde bütünsel işlem yapan metodlara sahiptir. Önemli elemanları şunlardır:

- Exists metodu bir dosya var mı yok mu diye bakar:

```
public static bool Exists(string path)
```

Örneğin:

```
using System;
using System.IO;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string path;

            Console.WriteLine("Bir yol ifadesi giriniz:");
            path = Console.ReadLine();

            Console.WriteLine(File.Exists(path) ? "Dosya Var" : "Dosya Yok");
        }
    }
}
```

Örneğin:

```
using System;
using System.IO;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Console.WriteLine(Environment.CurrentDirectory);
            Console.WriteLine(File.Exists(@"notepad.exe") ? "Var" : "Yok"); // Yok

            Environment.CurrentDirectory = @"c:\windows";
            Console.WriteLine(File.Exists("notepad.exe") ? "Var" : "Yok"); // Var

            Environment.CurrentDirectory = @"c:\";
            Console.WriteLine(File.Exists(@"windows\notepad.exe") ? "Var" : "Yok"); // Var
        }
    }
}
```

- Sınıfın Copy metotları dosya kopyalamak için kullanılır.

```
public static void Copy(string sourceFileName, string destFileName)
```

Eğer dosya varsa IOException olusur. Fakat 3 parametreli Copy metodu ile var olan hedef dosyanın da silmesi sağlanabilir.

```
public static void Copy(string sourceFileName, string destFileName, bool overwrite)
```

Örneğin:

```
using System;
using System.IO;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            try
            {
                File.Copy(@"c:\windows\notepad.exe", "notepad.exe");
                Console.WriteLine("Başarılı...");
            }
            catch (Exception e)
            {
                Console.WriteLine(e.Message);
            }
        }
    }
}
```

- File sınıfının Delete Metodu ile dosyayı silebiliriz. Ancak dosya yoksa bu metod exception throw etmemektedir.

```
public static void Delete(string path)
```

Örneğin:

```
using System;
using System.IO;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            try
            {
                File.Delete("notepad.exe");
            }
            catch (Exception e)
            {
                Console.WriteLine(e.Message);
            }
        }
    }
}
```

- File sınıfının ReadAllText isimli metodu bir text dosyadaki tüm yazıyı okur ve bize onu bir string olarak verir:

```
public static string ReadAllText(string path)
```

Örneğin:

```
using System;
using System.IO;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            try
            {
                string s;

                s = File.ReadAllText(@"..\..\Sample.cs");
                Console.WriteLine(s);
            }
            catch (Exception e)
            {
                Console.WriteLine(e.Message);
            }
        }
    }
}
```

ReadAllText metodu default olarak UTF-8 kodlamasına göre dosyayı okumaktadır. Farklı bir kodlama için encoding parametresi de alan iki parametreli ReadAllText metodunu kullanabilirsiniz.

- File sınıfının WriteAllText metodu bizden bir string ve bir de yol ifadesi alır. O yol ifadesine ilişkin dosyayı yaratarak o yazıyı onun içerisinde yazar. Dosya zaten varsa exception oluşmaz. Örneğin:

```
public static void WriteAllText(string path, string contents)
```

Örneğin:

```
using System;
using System.IO;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            try
            {
                string s = "Ali veli selami";

                File.WriteAllText("x.txt", s);
            }
            catch (Exception e)
            {
                Console.WriteLine(e.Message);
            }
        }
    }
}
```

Benzer biçimde sınıfın WriteAllText metodu da yazımı UTF-8 kodlamasına göre yapmaktadır. Eğer başka bir kodlamaya uygun yazım yapmak isteniyorsa üç parametreli WriteAllText metodu kullanılmalıdır.

- Eğer dosyanın içerisinde yazı yoksa onu okumak için ReadAllBytes metodu kullanılır:

```
public static byte[] ReadAllBytes(string path)
```

Tabi metot bize okunan bilgileri byte dizisi olarak verir. Örneğin:

```
using System;
using System.IO;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            try
            {
                byte[] buf;

                buf = File.ReadAllBytes("sample.exe");
                Console.WriteLine(BitConverter.ToString(buf));
            }
            catch (Exception e)
            {
                Console.WriteLine(e.Message);
            }
        }
    }
}
```

Benzer biçimde byte dizisi içerisindekileri dosyaya yazan WriteAllBytes metodu da vardır:

```
public static void WriteAllBytes(string path, byte[] bytes)
```

Örneğin:

```
using System;
using System.IO;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            try
            {
                byte[] buf;

                buf = File.ReadAllBytes(@"c:\windows\notepad.exe");
                File.WriteAllBytes("notepad.exe", buf);
            }
            catch (Exception e)
            {
                Console.WriteLine(e.Message);
            }
        }
    }
}
```

- File sınıfının ReadAllLines isimli metodu text dosyayı satır satır okur, her bir satırı bir string dizisine yerleştirir:

```
public static string[] ReadAllLines(string path)
```

Örneğin:

```
using System;
using System.IO;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            try
            {
                foreach (string line in File.ReadAllLines(@"..\..\Sample.cs"))
                    Console.WriteLine(line);
            }
            catch (Exception e)
            {
                Console.WriteLine(e.Message);
            }
        }
    }
}
```

Bu metot yine default kodlama biçimini olarak UTF-8 kullanmaktadır. Başka bir kodlama ile okuma yapmak isteniyorsa bu metodun üç parametreli overload biçimini kullanılmalıdır.

Bu metodun WriteAllLines isimli ters işlemi yapan bir biçimde vardır:

```
public static void WriteAllLines(string path, string[] contents)
```

Örneğin:

```
using System;
using System.IO;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string[] lines = { "Ali", "Veli", "Selami" };
            try
            {
                File.WriteAllLines("test.txt", lines);
            }
            catch (Exception e)
            {
                Console.WriteLine(e.Message);
            }
        }
    }
}
```

Bu metot da default olarak UTF-8 kodlama biçiminiyle yazma yapmaktadır. Başka bir kodlama ile yazma yapılmak isteniyorsa metodun üç parametreli overload versiyonu kullanılmalıdır.

FileInfo Sınıfı

FileInfo sınıfı da belirli bir dosya üzerinde temel işlemleri yapmak için kullanılmaktadır. Aslında FileInfo sınıfı ile File sınıfı işlevsellik bakımından birbirlerine çok benzer. File sınıfı tüm elemanları static olan bir

sınıftır. Halbuki FileInfo sınıfının elemanları static olmayan elemanlardır. FileInfo sınıfı ile çalışırken önce başlangıç metodunda bir yol ifadesi verilir. Yol ifadesi ile verilen dosyanın bulunuyor olması gerekmekz. Sonra sınıfın elemanları ile uygun işlemler yapılır. FileInfo sınıfı File sınıfıyla benzer metodlara sahiptir. Yani pek çok işlemi biz File sınıfı ile de FileInfo sınıfı ile de yapabiliriz. Örneğin:

```
using System;
using System.IO;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            FileInfo fi = new FileInfo("sample.exe");

            Console.WriteLine(fi.Exists ? "Dosya Var" : "Dosya Yok");
        }
    }
}
```

Örneğimizde bir FileInfo nesnesi bir yol ifadesi verilerek yaratılmıştır. Sonra da onun Exists isimli property'si o dosyanın gerçekten var olup olmadığını anlamak için kullanılmıştır.

Sınıfın Length isimli property elemanı ilgili dosyanın uzunluğunu bize verir. Eğer dosya yoksa exception oluşmaktadır. Örneğin:

```
using System;
using System.IO;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            FileInfo fi = new FileInfo("sample.exe");

            Console.WriteLine(fi.Length);
        }
    }
}
```

FileInfo sınıfının diğer metotlarını ve elemanları MSDN dokümanlarından izlenebilir.

Directory Sınıfı

Directory sınıfı da tipki File sınıfı gibi static metodlardan oluşmaktadır. Nasıl File sınıfı bir dosya üzerinde işlem yapan metodlara sahipse Directory sınıfı da bir dizin üzerinde işlem yapan metodlara sahiptir. Directory sınıfının önemli elemanları şunlardır:

- Exists metodu yine bir dizinin olup olmadığını belirlemekte kullanılır.
- .CreateDirectory metodu dizin yaratmakta kullanılır:

```
public static System.IO.DirectoryInfo CreateDirectory(string path);
```

Örneğin:

```

using System;
using System.IO;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            try
            {
                Directory.CreateDirectory("test");
            }
            catch (Exception e)
            {
                Console.WriteLine(e.Message);
            }
        }
    }
}

```

Metot ilgili olsa da olmasa da dizine ilişkin DirectoryInfo nesnesini bize verir. Yani aynı isimli bir dizin zaten varsa metot exception fırlatmamaktadır.

- Delete metotları dizini silmek için kullanılır.

```
public static void Delete(string path);
```

Örneğin:

```

using System;
using System.IO;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            try
            {
                Directory.Delete("test");
            }
            catch (Exception e)
            {
                Console.WriteLine(e.Message);
            }
        }
    }
}

```

Ancak tek parametreli Delete metodu içi boş olan dizinleri siler. Eğer dizinin içi doluya iki parametreli Delete metodu kullanılmalıdır:

```
public static void Delete(string path, bool recursive)
```

İçi dolu dizinleri silmek için ikinci parametre true girilmelidir.

- Daha önceden de gördüğümüz gibi GetFiles metodu dizin içerisindeki tüm dosyaları, GetDirectories metodu da dizin içerisindeki tüm dizinleri elde etmeye kullanılır.
- Sınıfın GetLogicalDrives isimli metodu o andaki sürücülerini kök ifadesi olarak bir string dizisi biçiminde

bize verir. Örneğin:

```
using System;
using System.IO;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            try
            {
                foreach (string drive in Directory.GetLogicalDrives())
                    Console.WriteLine(drive);
            }
            catch (Exception e)
            {
                Console.WriteLine(e.Message);
            }
        }
    }
}
```

Bir sürücü hakkında ayrıntılı bilgiler DriveInfo sınıfı ile elde edilebilir. DriveInfo nesnesi sürücünün kök yol ifadesi verilerek yaratılır. DriveInfo sınıfının DriveType isimli static olmayan property'si bize sürücünün türünü DriveType isimli enum türünden verir. Örneğin:

```
using System;
using System.IO;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            try
            {
                foreach (string drive in Directory.GetLogicalDrives())
                {
                    DriveInfo di = new DriveInfo(drive);
                    Console.WriteLine("{0} - {1}", di.Name, di.DriveType);
                }
            }
            catch (Exception e)
            {
                Console.WriteLine(e.Message);
            }
        }
    }
}
```

DriveInfo sınıfının DriveFormat isimli property elemanı ilgili sürücüdeki dosya sistemi hakkında bilgi vermektedir. Tabii bu property'nin sürücüdeki dosya sistemini anlayabilmesi için ondan okuma yapması gerekmektedir. Eğer DVDROM'da DVD yoksa bu property exception fırlatmaktadır. Örneğin:

```
/* ----- */

using System;
using System.IO;

namespace CSD
{
```

```

class App
{
    public static void Main()
    {
        string[] drives;

        drives = Directory.GetLogicalDrives();
        foreach (string drive in drives)
        {
            try
            {
                DriveInfo di = new DriveInfo(drive);
                Console.WriteLine("{0} - {1} - {2}", drive, di.DriveType, di.DriveFormat);
            }
            catch (Exception e)
            {

            }
        }
    }
}

```

Yine DirectoryInfo sınıfının TotalSize ve TotalFreeSpace isimli property elemanları ilgili sürücünün toplam büyülüüğünü ve ilgi sürücüdeki toplam boş alan miktarını bize vermektedir.

DirectoryInfo Sınıfı

File sınıfı ile FileInfo sınıfı arasındaki ilişki Directory sınıfı ile DirectoryInfo sınıfı arasındaki ilişkiye benzerdir. DirectoryInfo sınıfı da static olamayan elemanlara sahiptir ve aslında Directory sınıfıyla benzer işlevsellik sunar. Örneğin:

```

using System;
using System.IO;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            try
            {
                DirectoryInfo di = new DirectoryInfo(@"c:\Qt");
                Console.WriteLine(di.Exists ? "Var" : "Yok");
            }
            catch (Exception e)
            {
                Console.WriteLine(e.Message);
            }
        }
    }
}

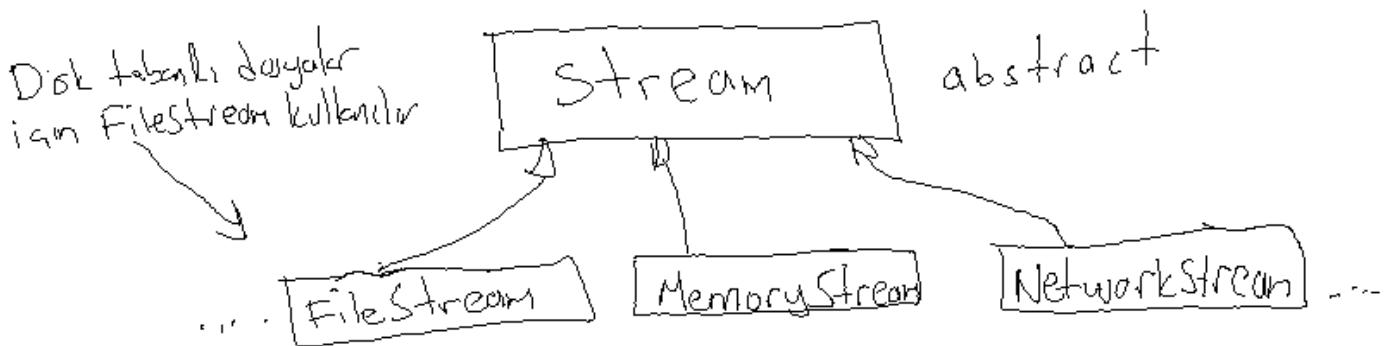
```

Stream Tabanlı Dosya İşlemleri

Yukarıda görmüş olduğumuz File ve FileInfo sınıfları dosyalar üzerinde temel ve bütünsel işlemler yapan sınıflardır. Halbuki çoğu kez büyük bir dosyanın yalnızca bir kısmı üzerinde işlem yapmak isteyebiliriz. Bunun için stream tabanlı işlemler yapan sınıflar kullanılır. Zaten dosya işlemleri denildiğinde akla bu tür işlemler gelmektedir.

Bir dosya üzerinde işlemler yapmak için önce dosyayı açmak gereklidir. İşlemler yapıldıktan sonra dosya

kapatılır. .NET'te dosya gibi işlem gören tüm kaynaklar Stream isimli bir sınıftan türetilen sınıflarla temsil edilmiştir:

Normal disk tabanlı dosyalar FileStream sınıfıyla temsil edilmektedir. FileStream sınıfı türünden bir nesne yaratıldığında ilgili dosya da açılmış olur. Dosyanın kapatılması Stream sınıfından gelen Close metoduyla yapılır.

FileStream sınıfının pek çok başlangıç metodu olsa da en çok kullanılanı aşağıdaki metotur.

```
public FileStream(string path, FileMode mode, FileAccess access)
```

Metodun birinci parametresi açılacak dosyanın yol ifadesini belirtir. İkinci parametre FileMode isimli bir enum türündendir. Burada dosyanın açış modu belirtilir. FileMode elemanları ve anlamları şöyledir:

Mod	Anlamı
FileMode.Open	Olan bir dosya bu modda açılabilir. Dosya yoksa exception oluşur
FileMode.Create	Burada dosya yoksa yaratılır ve açılır. Dosya varsa sıfırlanır ve açılır
FileMode.OpenOrCreate	Dosya varsa olanı açar, yoksa yaratarak açar
FileMode.CreateNew	Dosya varsa exception oluşur. Ancak yoksa yaratılır ve açılır
FileMode.Truncate	Dosya varsa sıfırlanır ve açılır, yoksa exception oluşur
FileMode.Append	Dosya varsa açılır, yoksa yaratılır ve açılır. Bu modda dosyaya her yazılan sona eklenir

Metodun son parametresi FileAccess isimli bir enum türündendir. Bu parametre dosyaya ne yapmak istediğimizi belirtir. Bu enum türünün üç elemanı vardır:

```
FileAccess.Read  
FileAccess.Write  
FileAccess.ReadWrite
```

Dosya FileAccess.Read ile açıldığında dosyadan yalnızca okuma, FileAccess.Write ile açıldığında ise dosyaya yalnızca yazma yapılabilir. Hem okuma hem de yazma yapabilmek için dosyanın FileAccess.ReadWrite biçiminde açılması gereklidir.

Açılan her dosya kapatılmalıdır. Ancak eğer dosya kapatılmamışsa FileStream sınıfının bitiş metodu (destructor) dosyayı kapatmaktadır. Aynı zamanda Stream sınıfının desteklediği IDisposable arayüzünden gelen Dispose metodu da dosyayı kapatmakta kullanılabilir. Bu durumda tipik açma işleminin tipik kalibi şöyledir:

```
using System;  
using System.IO;  
  
namespace CSD
```

```

{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            FileStream fs = null;

            try
            {
                fs = new FileStream("test.dat", FileMode.Create, FileAccess.Write);
                //...
            }
            catch (Exception e)
            {
                Console.WriteLine(e.Message);
            }
            finally
            {
                if (fs != null)
                    fs.Close();
            }
        }
    }
}

```

Açılmamış bir dosya kapatılamaz. Dolayısıyla yukarıda önce fs'nin içerisine null değer yerleştirilmiştir. Eğer başlangıç metodunda bir exception oluşursa finally bloğunda dosya kapatılmaya çalışılmayacaktır.

Dosya Gösterici Kavramı

Dosyaların uzantılarının işletim sistemi için bir önemi yoktur. Uzanti ne olursa olsun dosyaların içerisinde byte yiğinları vardır. Biz de temelde dosyalardan byte okuyup onlara byte yazarız. Dosya içerisindeki her bir byte'in ilk byte 0 olmak üzere artan sırada bir pozisyon numarası vardır. Buna dosya terminolojisinde ilgili byte'ın offset'i denilmektedir. Dosya göstericisi bir imleç gibi (kalemin ucu gibi) düşünülebilir. Dosya göstericisi o anda dosyanın neresinden itibaren okuma ya da yazma yapılacağını anlatan bir offset belirtir. Örneğin aşağıdaki şekilde her X dosyadaki bir byte'ı belirtiyor olsun.

0 1 2 3 4 5
X X X X X
↑
D6 = 2

Bu örnekte dosya göstericisinin 2'nci offset'i gösterdiğini düşünelim. Biz artık 2 byte'luk bir okuma yaparsak 2 ve 3 numaralı offset'teki byte'ları okuruz. Okuma ve yazma metotları okunan ya da yazılan miktar kadar dosya göstericisini otomatik ilerletmektedir. Dosya açıldığında dosya göstericisi başlangıçta 0'inci offset'tedir. Yazma sırasında dosya göstericisinin gösterdiği yerden itibaren eski bilgiler ezilerek yeni bilgiler yazılır. Fakat özel bir durum olarak dosya göstericisi dosyanın sonundaysa dosyaya yazma yapıldığında dosya büyütülmektedir. Başka bir deyişle bu durmda dosyaya yazma işlemi eklemeye anlamına gelir.

Dosya Göstericisinin EOF Durumu

Dosya göstericisinin dosyanın son byte'ından sonraki byte'ı göstermesi durumuna EOF (End Of File) durumu denir. EOF durumundan okuma yapılamaz. Fakat dosya göstericisi EOF durumundayken dosyaya yazma yapılabilir. Bu durum dosyaya eklemeye anlamına gelir. Dosyaya eklemeye yapmanın başka bir yolu yoktur. Fakat dosya FileMode.Append moduyla açılmışsa her Write işlemi otomatik olarak dosya

göstericisini EOF durumuna çekerek yazma yapmaktadır. Örneğin:

D6=5
EOF Durumu

Dosya göstericisinin dosyanın son byte'ından sonraki byte'ı göstermesi söz konusu olabilir. Ancak daha ileride bir yeri göstermesi söz konusu değildir.

Dosyadan Okuma ve Dosyaya Yazma İşlemleri

Dosyadan okuma ve dosyaya yazma yapmak için Stream sınıfından gelen abstract Read ve Write metodları kullanılmaktadır. Read ve Write metodları FileStream sınıfında override edilmiştir:

```
public abstract int Read(byte[] buffer, int index, int count)
public abstract void Write(byte[] buffer, int index, int count)
```

Metotların birinci parametreleri okunacak ya da yazılmak bilginin bulunduğu byte dizisini belirtir. Read metodu okuduklarını bu diziye yerleştirir. Write metodu ise bu dizinin indekileri dosya göstericisinin gösterdiği yerden itibaren dosyaya yazar. İkinci parametreler dizide index belirtir. Dizideki o index'ten itibaren işlem yapılmaktadır. Yani örneğin biz okuma işleminde okunan byte'ları dizinin başından itibaren değil 10'uncu indeksten diziye yerleştirilmesini isteyebiliriz. Üçüncü parametreler kaç byte yazılmış okunacağıını belirtir. Read metodunda dosya göstericisinin gösterdiği yerden itibaren dosyada kalandan daha fazla byte okunmak istenirse Read okuyabildiği kadar byte'ı okur, okuyabildiği byte sayısı ile geri döner. Örneğin:

```
using System;
using System.IO;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            FileStream fs = null;
            byte[] buf = new byte[30];

            try
            {
                fs = new FileStream(@"..\..\Sample.cs", FileMode.Open, FileAccess.Read);
                fs.Read(buf, 0, 30);
                Console.WriteLine(BitConverter.ToString(buf));

            }
            catch (Exception e)
            {
                Console.WriteLine(e.Message);
            }
            finally
            {
                if (fs != null)
                    fs.Close();
            }
        }
    }
}
```

}

Şimdi yeni bir dosya yaratıp içeresine bazı byte'lar yazalım:

```
using System;
using System.IO;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            FileStream fs = null;
            byte[] buf = new byte[] { 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106 };

            try
            {
                fs = new FileStream("test.dat", FileMode.Create, FileAccess.Write);
                fs.Write(buf, 0, 10);
            }
            catch (Exception e)
            {
                Console.WriteLine(e.Message);
            }
            finally
            {
                if (fs != null)
                    fs.Close();
            }
        }
    }
}
```

Burada dosyaya yazılan byte değerleri aslında a, b, c, d, e, f, g, h, i, j karakterlerinin ASCII (aynı zamanda UTF-8) kodlarıdır.

Göründüğü gibi Read ve Write metodları byte dizisiyle çalışmaktadır. Eğer biz istediğimiz bir bilgiyi bu metodlarla yazıp okuyacaksak onları byte dizisine dönüştürüp geri almamız gereklidir. İşte bunun için BitConverter sınıfı kullanılmaktadır.

Değerleri Byte Dizisine Dönüştürüp Geri Almak

Mademki stream tabanlı dosya işlemlerinde bir dosyaya biz Write metoduyla bir byte dizisi yazabiliyoruz o halde bir bilgiyi dosyaya yazmadan önce onu byte dizisine dönüştürmemiz gereklidir. Benzer biçimde dosyadan okuduklarımıza da aslında bir byte dizisinin içeresine yerleştiriliyor. O halde byte dizisinin içeresine okunan bilgileri de yeniden ilgili türde dönüştürmemiz gereklidir. İşte BitConverter sınıfı bunu yapmaktadır. Bu sınıf static metodlardan oluşan bir sınıfır. Sınıfın bir grup her türden parametre alan overload edilmiş GetBytes metodu vardır. Bunlar ilgili değeri argüman olarak alıp onu byte'larına ayırtırıp bize byte dizisi olarak verirler. Örneğin:

```
public static byte[] GetBytes(int value)
```

Benzer biçimde sınıfın bir grup ToXXX isimli static metodları vardır. (Burada XXX bir türü temsil ediyor) Bunlar da ters işlemi yaparlar. Yani bizden byte dizisini alıp, onun byte'larını birleştirerek XXX türünden değer olarak verirler. ÖrneğinToInt32 metodunun parametrik yapısı şöyledir:

```
public static intToInt32(byte[] value, int startIndex)
```

Metodun birinci parametresi byte türünden diziyi alır, ikinci parametresi de dönüştürmenin hangi index'ten

itibaren yapılacağını belirtir.

Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int a = 12345678, b;
            byte[] buf;

            buf = BitConverter.GetBytes(a);
            Console.WriteLine(BitConverter.ToString(buf));

            b = BitConverter.ToInt32(buf, 0);
            Console.WriteLine(b);
        }
    }
}
```

Örneğin biz 0'dan 100'e kadar sayıları dosyaya şöyle yazabiliriz:

```
using System;
using System.IO;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            FileStream fs = null;

            try
            {
                fs = new FileStream("test.dat", FileMode.Create, FileAccess.Write);

                for (int i = 0; i < 100; ++i)
                {
                    byte[] buf = BitConverter.GetBytes(i);
                    fs.Write(buf, 0, buf.Length);
                }
            }
            catch (Exception e)
            {
                Console.WriteLine(e.Message);
            }
            finally
            {
                if (fs != null)
                    fs.Close();
            }
        }
    }
}
```

Bunları da dosyadan şöyle okuyabiliriz:

```
using System;
using System.IO;
```

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            FileStream fs = null;
            byte[] buf = new byte[4];

            try
            {
                fs = new FileStream("test.dat", FileMode.Open, FileAccess.Read);

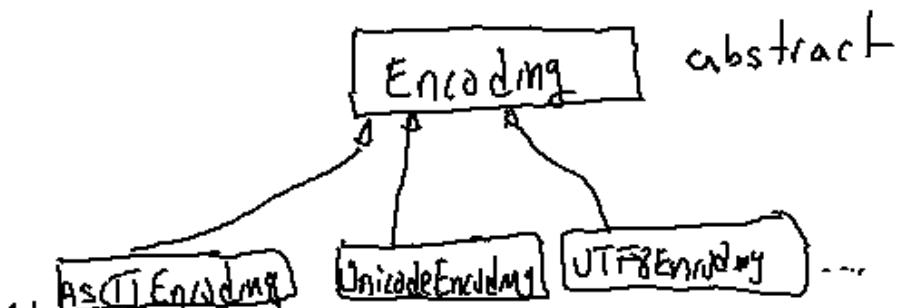
                while (fs.Read(buf, 0, buf.Length) > 0)
                {
                    int val = BitConverter.ToInt32(buf, 0);
                    Console.WriteLine("{0} ", val);
                }
                Console.WriteLine();
            }
            catch (Exception e)
            {
                Console.WriteLine(e.Message);
            }
            finally
            {
                if (fs != null)
                    fs.Close();
            }
        }
    }
}

```

Yukarıdaki örnekte biz int türden bilgileri byte'lara ayrıstırıp Write metodu ile dosyaya yazdık. Ve sonra onları Read metodu ile okuyup yeniden int türüne dönüştürdük. Read fonksiyonun dosyanın sonuna gelindiğinde 0 ile geri döneceğini anımsayınız. Burada int değerlerin yazışal olarak değil byte'sal olarak dosyaya yazıldığını dikkat ediniz. Bu dosya bir editörle açıldığında anlamlı bir görüntü oluşmayacaktır. Eğer biz sayıları yazışal olarak dosyaya yazsaydık o zaman anlamlı bir görüntü elde ederdik.

Yazıların byte Dizilerine Dönüşürtlmesi

C#'ta yazılar string sınıfı ile temsil edilirler. String sınıfı da yazıların karakterlerini her zaman UNICODE tabloya göre tutmaktadır. Fakat bir yazının dosyaya farklı bir kodlama biçiminde (buna encoding denilmektedir) yazdırılması ve farklı bir kodlama içeren dosyadaki bilgilerin okunması gerekmektedir. İşte bu yüzden .NET'te yazıların byte dizilerine dönüşürtlmesi ve geri alınması BitConverter sınıfıyla yapılmamaktadır. Bu işlem her karakter kodlaması için Encoding isimli abstract sınıfından türetilmiş encoding sınıfları ile yapılır.

Bu durumda örneğin biz bir ASCII yazıyı byte dizisine dönüştürüp geri alacaksak ASCIIEncoding, UTF8 bir yazıyı byte dizisine dönüştürüp geri alacaksak UTF8Encoding sınıflarını kullanmalıyız. Bu sınıfların

GetBytes isimli static olmayan metotları yazıyı byte dizisine dönüştürür. GetString isimli static metotları ise byte dizisini yaziya dönüştürür. Örneğin:

```
using System;
using System.Text;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string msg = "Bugün hava çok güzel";
            byte[] buf;
            string str;

            UTF8Encoding ue = new UTF8Encoding();
            buf = ue.GetBytes(msg);
            str = ue.GetString(buf);
            Console.WriteLine(str);
        }
    }
}
```

Anahtar Notlar: UTF8 kodlaması UNICODE tablonun sıkıştırılmış biçimini oluşturmakta kullanılır. UTF8'de UNICODE bir yazındaki İngilizce karakterler 1 byte ile, diğer karakterler birden çok byte ile kodlanırlar. Böylece UTF8 kodlaması ekonomik bir kodlama halini alır. Bu nedenle UTF8 en çok kullanılan karakter kodlamalarından biridir. Hatta C# standartlarına göre C#'in kaynak dosyası da UTF8 kodlanmış olmak zorudandır.

Ayrıca taban Encoding sınıfının ASCII, UTF8, Unicode gibi read only static property elemanları bize ilgili encoding nesnesini yaratıp (singleton kalibi ile) vermektedir. Yani örneğin:

```
Encoding e = Encoding.ASCII;
```

ile,

```
Encoding e = new ASCIIEncoding();
```

benzer etkiye sahiptir. Dolayısıyla birisi bizden Encoding nesnesi istediginde biz ona Encoding.UTF8 gibi bir ifadeyle bu nesneyi verebiliriz.

Şimdi bir yazıyı Encoding sınıflarıyla byte dizisine dönüştürüp dosyaya yazalım. Örneğin:

```
using System;
using System.IO;
using System.Text;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            FileStream fs = null;

            try
            {
                fs = new FileStream("test.txt", FileMode.Create, FileAccess.Write);
                string s = "Bugün hava çok güzel";

                byte[] buf = Encoding.UTF8.GetBytes(s);
                fs.Write(buf, 0, buf.Length);
            }
        }
    }
}
```

```
        catch (Exception e)
    {
        Console.WriteLine(e.Message);
    }
    finally
    {
        if (fs != null)
            fs.Close();
    }
}
```

Okuma işlemi de benzer biçimde yapılabilir:

```
using System;
using System.IO;
using System.Text;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            FileStream fs = null;
            byte[] buf = new byte[1000];
            int count;
            string s;

            try
            {
                fs = new FileStream("test.txt", FileMode.Open, FileAccess.Read);

                count = fs.Read(buf, 0, 1000);      /* dosyada olan kadarını okur */
                s = Encoding.UTF8.GetString(buf, 0, count);
                Console.WriteLine(s);
            }
            catch (Exception e)
            {
                Console.WriteLine(e.Message);
            }
            finally
            {
                if (fs != null)
                    fs.Close();
            }
        }
    }
}
```

Dosya Göstericisinin Konumlandırılması

Dosya göstericisini konumlandırmak için Stream sınıfındaki abstract Seek metodu kullanılır. Bu metod türemiş sınıflarda override edilmiştir:

```
public abstract long Seek(long offset, SeekOrigin origin)
```

Metodun birinci parametresi konumlandırılacak offset'i, ikinci parametresi ise konumlandırma orijinini belirtmektedir. SeekOrigin isimli enum türünün üç elemanı vardır:

`SeekOrigin.Begin`: Bu seçenekte konumlandırma dosyanın başından itibaren yapılır. Bu durumda birinci parametrede belirtilen offset ≥ 0 olmak zorundadır. Örneğin:

```
fs.Seek(3, SeekOrigin.Begin);
```

Burada konumlandırma dosyanın başından itibaren 3'üncü offset'e yapılacaktır.

SeekOrigin.Current: Bu durumda konumlandırma dosya göstericisinin gösterdiği yerden itibaren yapılır. Pozitif ileri, negatif geri anlamına gelir. Offset pozitif ya da negatif ya da sıfır olabilir. Örneğin:

```
fs.Seek(-1, SeekOrigin.Current);
```

Burada dosya göstericisi eski gösterdiği yerin 1 gerisine konumlandırılmaktadır.

SeekOrigin.End: Bu durumda konumlandırma EOF durumundan itibaren yapılır. Metodun birinci parametresi ile belirtilen offset ≤ 0 olmak zorundadır.

Örneğin bir dosyadaki yazının sonuna birşeyler eklemek isteyelim. Bunun için önce dosya göstericisini EOF durumuna çekmemiz gereklidir. Bu işlem şöyle yapılabilir:

```
fs.Seek(0, SeekOrigin.End);
```

Örneğin:

```
using System;
using System.IO;
using System.Text;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            FileStream fs = null;

            try
            {
                fs = new FileStream("test.txt", FileMode.OpenOrCreate, FileAccess.Write);
                string s = "Bu bir denemedir";

                fs.Seek(0, SeekOrigin.End);

                byte[] buf = Encoding.UTF8.GetBytes(s);
                fs.Write(buf, 0, buf.Length);
            }
            catch (Exception e)
            {
                Console.WriteLine(e.Message);
            }
            finally
            {
                if (fs != null)
                    fs.Close();
            }
        }
    }
}
```

Stream sınıfının Position isimli long türden property elemanı da dosya göstericisini konumlandırmakta kullanılabilir. Tabii bu property konumlandırmayı her zaman baştan itibaren yapar. Yani örneğin:

```
fs.Seek(10, SeekOrigin.Begin);
```

çağrısı ile,

```
fs.Position = 10;
```

aynı anlamdadır.

Sınıf Çalışması: Bir bmp dosyasında resmin genişliği ve uzunluğu dosyanın başından itibaren 18'inci ve 22'inci offsetlerde int bilgi olarak bulunmaktadır. Bu bilgiyi alıp ekrana yazdırın programı yazınız.

Çözüm:

```
using System;
using System.IO;
using System.Text;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            FileStream fs = null;
            string path;
            byte[] buf = new byte[4];
            int width, height;

            Console.WriteLine("Bmp dosyasının yol ifadesini giriniz:");
            path = Console.ReadLine();

            try
            {
                fs = new FileStream(path, FileMode.Open, FileAccess.Read);
                fs.Seek(18, SeekOrigin.Begin);
                fs.Read(buf, 0, 4);
                width = BitConverter.ToInt32(buf, 0);
                fs.Read(buf, 0, 4);
                height = BitConverter.ToInt32(buf, 0);
                Console.WriteLine("Genişlik = {0}, Yükseklik= {1}", width, height);
            }
            catch (Exception e)
            {
                Console.WriteLine(e.Message);
            }
            finally
            {
                if (fs != null)
                    fs.Close();
            }
        }
    }
}
```

Yazma ve Okuma İşlemi Kolaylaştıran Adaptör Sınıflar

Önceki konularda da gördüğümüz gibi bizim bir bilgiyi dosyaya yazabilmemiz için önce onu byte dizisine dönüştürmemiz sonra da Write metoduyla bu işi yapmamız gereklidir. Benzer biçimde bir dosyadan okuma yaparken de biz Read metoduyla önce istediğimiz bilgiyi byte dizisi olarka okuruz. Sonra onu uygun türde BitConverter ya da Encoding sınıflarıyla dönüştürürlürüz. İşte bu işlem biraz yorucudur. Bu işlemi kendi içerisinde yapan adaptör sınıfları vardır.

BinaryWriter Sınıfı

BinaryWriter sınıfı başlangıç metodu yoluyla bizden bir Stream referansını alır. Sınıfın her türden parametre alan Write metodları vardır. Bunlar ilgili değeri byte dizisine dönüştürüp o stream'in Write metoduyla dosyaya yazarlar. Sınıfın Close isimli metodu alınan Stream'i de kapatmaktadır. BinaryWrite sınıfının tipik kullanımı şöyle olabilir.

```
using System;
using System.IO;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            FileStream fs = null;
            BinaryWriter bw = null;

            try
            {
                fs = new FileStream("test.dat", FileMode.Create, FileAccess.Write);
                bw = new BinaryWriter(fs);

                for (int i = 0; i < 100; ++i)
                    bw.Write(i);
            }
            catch (Exception e)
            {
                Console.WriteLine(e.Message);
            }
            finally
            {
                if (bw != null)
                    bw.Close();
            }
        }
    }
}
```

BinaryWriter sınıfının iki parametreli başlangıç metodu bir Encoding de almaktadır. Bu encoding string parametreli Write metodları tarafından kullanılmaktadır. Eğer tek parametreli başlangıç metoduyla nesne yaratılırsa encoding olarak "UTF-8" alınmaktadır.

BinaryWriter gibi bir adaptör sınıfı yazmak aslında çok kolaydır. Aşağıda bir fikir verebilmek için örnek bir yazım gösterilmiştir:

```
using System;
using System.IO;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            FileStream fs;
            MyBinaryWriter bw = null;

            try
            {
                fs = new FileStream(@"test.dat", FileMode.Create, FileAccess.Write);
                bw = new MyBinaryWriter(fs);
            }
```

```

        for (int i = 0; i < 100; ++i)
            bw.Write(i);
    }
    catch (Exception e)
    {
        Console.WriteLine(e.Message);
    }
    finally
    {
        if (bw != null)
            bw.Close();
    }
}
}

class MyBinaryWriter
{
    private Stream m_stream;

    public MyBinaryWriter(Stream stream)
    {
        m_stream = stream;
    }

    public void Write(int a)
    {
        byte[] buf;

        buf = BitConverter.GetBytes(a);
        m_stream.Write(buf, 0, buf.Length);
    }

    public void Write(long a)
    {
        byte[] buf;

        buf = BitConverter.GetBytes(a);
        m_stream.Write(buf, 0, buf.Length);
    }

    public void Write(double a)
    {
        byte[] buf;

        buf = BitConverter.GetBytes(a);
        m_stream.Write(buf, 0, buf.Length);
    }
    //...
    public void Close()
    {
        m_stream.Close();
        //...
    }
}
}

```

BinaryReader Sınıfı

BinaryReader sınıfı da BinaryWriter sınıfıyla çok benzer kullanılmaktadır. Bu sınıf da bizden bir Stream parametresi alır. Sınıfın ReadXXX isminde metodları vardır. O metodlar önce bizim verdığımız stream'den okumayı yaparlar. Sonra onu BitConverter yoluyla XXX türüne dönüştürüp bize verirler. Örneğin ReadInt32 metodunun parametrik yapısı şöyledir:

```
public virtual int ReadInt32()
```

Örneğin:

```
using System;
using System.IO;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            FileStream fs = null;
            BinaryReader br = null;
            int val;

            try
            {
                fs = new FileStream("test.dat", FileMode.Open, FileAccess.Read);
                br = new BinaryReader(fs);

                for (int i = 0; i < 100; ++i)
                {
                    val = br.ReadInt32();
                    Console.WriteLine("{0} ", val);
                }
                Console.WriteLine();
            }
            catch (Exception e)
            {
                Console.WriteLine(e.Message);
            }
            finally
            {
                if (br != null)
                    br.Close();
            }
        }
    }
}
```

Benzer biçimde BinaryReader benzeri adaptör bir sınıfı yazmak da çok kolaydır. Aşağıda fikir vermek amacıyla örnek bir yazım görülmektedir:

```
using System;
using System.IO;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            FileStream fs;
            MyBinaryReader br = null;
            int val;

            try
            {
                fs = new FileStream(@"test.dat", FileMode.Open, FileAccess.Read);
                br = new MyBinaryReader(fs);

                for (int i = 0; i < 100; ++i)
                {
                    val = br.ReadInt32();
                    Console.WriteLine("{0} ", val);
                }
            }
            catch (Exception e)
            {
                Console.WriteLine(e.Message);
            }
            finally
            {
                if (br != null)
                    br.Close();
            }
        }
    }
}
```

```

        }
        Console.WriteLine();
    }
    catch (Exception e)
    {
        Console.WriteLine(e.Message);
    }
    finally
    {
        if (br != null)
            br.Close();
    }
}
}

class MyBinaryReader
{
    private Stream m_stream;

    public MyBinaryReader(Stream stream)
    {
        m_stream = stream;
    }

    public int ReadInt32()
    {
        byte[] buf = new byte[4];

        m_stream.Read(buf, 0, buf.Length);

        return BitConverter.ToInt32(buf, 0);
    }

    public long ReadInt64()
    {
        byte[] buf = new byte[8];

        m_stream.Read(buf, 0, buf.Length);

        return BitConverter.ToInt64(buf, 0);
    }

    public double ReadDouble()
    {
        byte[] buf = new byte[8];

        m_stream.Read(buf, 0, buf.Length);

        return BitConverter.ToDouble(buf, 0);
    }
    //...
    public void Close()
    {
        m_stream.Close();
        //...
    }
}
}

```

StreamReader ve StreamWriter Sınıfları

StreamReader ve StreamWriter sınıfları yazıyla işlem yapan adaptör sınıflarıdır. Bu sınıfları BinaryReader ve BinaryWriter sınıflarının yazı ile işlem yapan biçimlerine benzetebiliriz. StreamReader ve StreamWriter sınıfları bir Stream referansını ve bir Encoding nesnesini parametre olarak bizden alırlar. Sonra yazıları o Encoding ve Stream nesnelerini kullanarak dosyaya yazdırırlar ve yine o encoding ve stream nesnesini

kullanarak dosyadan onları dosyadan okurlar. StreamWriter sınıfının Write ve WriteLine metotları yazdırma işlemini yapmaktadır. Bu metotlarla int, long, double gibi türleri dosyaya yazdırabiliriz. Ancak bu durumda sayılar yazıya dönüştürülecek dosyaya yazdırılır. Yani editörle açtığımızda anlamlı şeyler görürüz. Pekiyi BinaryWriter sınıfı ile StreamWriter sınıfı arasındaki temel fark nedir? BinaryWriter sınıfı bilgiyi byte dizisine dönüştürüp dosyaya yazar. Halbuki StreamWriter sınıfı bilgiyi bir yazıya dönüştürerek dosyaya yazar. Örneğin:

Örneğin:

```
using System;
using System.IO;
using System.Text;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            FileStream fs = null;
            StreamWriter sw = null;

            try
            {
                fs = new FileStream("test.txt", FileMode.Create, FileAccess.Write);
                sw = new StreamWriter(fs, Encoding.UTF8);

                sw.WriteLine("Bu bir deneme");

                for (int i = 0; i < 10; ++i)
                    sw.WriteLine(i);
            }
            catch (Exception e)
            {
                Console.WriteLine(e.Message);
            }
            finally
            {
                if (sw != null)
                    sw.Close();
            }
        }
    }
}
```

Aşağıda StreamWriter sınıfının nasıl yazılmış olabileceği konusunda fikir verem örnek kod görüyorsunuz:

```
using System;
using System.IO;
using System.Text;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            FileStream fs = null;
            MyStreamWriter sw = null;

            try
            {
                fs = new FileStream("test.txt", FileMode.Create, FileAccess.Write);
                sw = new MyStreamWriter(fs, Encoding.UTF8);
```

```

        sw.WriteLine("Bu bir deneme");

        for (int i = 0; i < 10; ++i)
            sw.WriteLine(i);
    }
    catch (Exception e)
    {
        Console.WriteLine(e.Message);
    }
    finally
    {
        if (sw != null)
            sw.Close();
    }
}
}

class MyStreamWriter
{
    private Stream m_stream;
    private Encoding m_encoding;

    public MyStreamWriter(Stream stream)
    {
        m_stream = stream;
        m_encoding = Encoding.UTF8;
    }

    public MyStreamWriter(Stream stream, Encoding encoding)
    {
        m_stream = stream;
        m_encoding = encoding;
    }

    public void Write(int a)
    {
        byte[] buf;

        buf = m_encoding.GetBytes(a.ToString());
        m_stream.Write(buf, 0, buf.Length);
    }

    public void Write(long a)
    {
        byte[] buf;

        buf = m_encoding.GetBytes(a.ToString());
        m_stream.Write(buf, 0, buf.Length);
    }

    public void Write(double a)
    {
        byte[] buf;

        buf = m_encoding.GetBytes(a.ToString());
        m_stream.Write(buf, 0, buf.Length);
    }

    public void WriteLine(int a)
    {
        byte[] buf;

        buf = m_encoding.GetBytes(a.ToString() + "\n");
        m_stream.Write(buf, 0, buf.Length);
    }
}

```

```

public void WriteLine(long a)
{
    byte[] buf;

    buf = m_encoding.GetBytes(a.ToString() + "\n");
    m_stream.Write(buf, 0, buf.Length);
}

public void WriteLine(double a)
{
    byte[] buf;

    buf = m_encoding.GetBytes(a.ToString() + "\n");
    m_stream.Write(buf, 0, buf.Length);
}

public void Write(string s)
{
    byte[] buf;

    buf = m_encoding.GetBytes(s);
    m_stream.Write(buf, 0, buf.Length);
}

public void WriteLine(string s)
{
    byte[] buf;

    buf = m_encoding.GetBytes(s + "\n");
    m_stream.Write(buf, 0, buf.Length);
}
//...

public void Close()
{
    m_stream.Close();
}
}
}
}

```

StreamWriter sınıfının doğrudan yol ifadesi alan bir versiyonu da vardır. Bu kendi içerisinde FileStream sınıfı ile dosyayı açar. Sonra StreamWriter nesnesini bununla oluşturur. Yani kullanımı daha kolaydır. Örneğin:

```

using System;
using System.IO;
using System.Text;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            StreamWriter sw = null;

            try
            {
                sw = new StreamWriter("test.txt", false, Encoding.UTF8);
                sw.WriteLine("Bu bir deneme");

                for (int i = 0; i < 10; ++i)
                    sw.WriteLine(i);

                Console.WriteLine();
            }
        }
    }
}

```

```
        catch (Exception e)
        {
            Console.WriteLine(e.Message);
        }
        finally
        {
            if (sw != null)
                sw.Close();
        }
    }
}
```

StreamReader sınıfı da benzer olarak text bir dosyadan okuma yapan bir sınıfır. Sınıfın kullanımı diğerlerine çok benzerdir. Sınıfın Stream nesnesi alan ve doğrudan dosyanın yol ifadesini alan başlangıç metotları vardır. Nesne yaratıldiktan sonra yine sınıfın ReadLine metodu ile satır satır okuma yapılabilir ya da ReadToEnd metodu ile dosyanın hepsi tek hamlede okunabilir.

Sınıflarla İlgili Bazı Ayrıntılar

Bu bölümde sınıflarla ilgili bazı ayrıntılı özelliklerden bahsedeceğiz. Bu özelliklerin bazıları C#'a daha sonraları eklenmiştir.

Statik Sınıflar

Statik sınıf kavramı C#'a Framework 2.0 ile (2005) sokulmuştur. Bir sınıfı statik yapmak için sınıf bildiriminin başına static anahtar sözcüğü getirilir. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample.Foo();
            Sample.Val = 100;
            Console.WriteLine(Sample.Val);
        }
    }

    static class Sample
    {
        private static int m_val;

        public static void Foo()
        {
            Console.WriteLine("Sample.Foo");
        }

        public static int Val
        {
            get { return m_val; }
            set { m_val = value; }
        }
    }
}
```

static bir sınıfın bütün elemanları static olmak zorundadır. Statik sınıfların içerisinde static olmayan elemanlar yerleştirilemez. Statik sınıflar okunabilirliği artırmak için dile sokulmuştur. Örneğin Math sınıfı, File sınıfı, BitConverter sınıfı static sınıflardır.

Static sınıflar türünden referanslar bildirilemez. Zaten static olmayan elemanı bulunmayan bir sınıf için referans bildirmenin bir anlamı da yoktur. static sınıflar türünden nesneler de new operatörüyle yatarılamazlar. Statik sınıflar başka sınıflardan türetilemezler ve statik sınıflardan türetme yapılamaz. Yalnızca sınıflar static yapılmaktadır. Yapılar static yapılamazlar. Yalnızca sınıflar static yapılmaktadır.

Sealed Sınıflar

Sealed sınıflardan türetme yapılamaz. Yani sealed sınıflar türetmeye kapalıdır. Sınıfı yazan kişi mantıksal bakımdan türetme uygun değilse sınıfı sealed yaparak bunu sınıfı kullanacaklara bildirmiş olur. Örneğin:

```
sealed class Sample
{
    //...
}

class Mample : Sample    // error!
{
    //...
}
```

Anımsanacağı gibi yapılar türetmeye zaten kapalıdır. Yani onların adeta default olarak sealed olduğunu düşünülebilir.

Sealed sınıflarda protected ve protected internal elemanların bulunmasının bir anlamı yoktur. Ancak C# standartlarında sealed sınıfların bu elemanlara sahip olamayacağı biçiminde bir yasak bulunmamaktadır. (Standardizasyon komitesi bunu unutmuş olabilir.)

Sealed Override Metotlar ve Property'ler

Metotlar ve property'lerde sealed belirleyicisi yalnızca override belirleyici ile birlikte kullanılabilir. sealed override metotlar ve property'ler ilgili sınıfın türetme yapılsa bile artık daha fazla override edilemezler. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            //...
        }
    }

    class A
    {
        public virtual void Foo()
        {
            //...
        }
        //...
    }

    class B : A
    {
        public sealed override void Foo()
        {
            //...
        }
    }
}
```

```

        }
    //...
}

class C : B
{
    public override void Foo()      // error!
    {
        //...
    }
}
}

```

Bir metodun ya da property'nin türemiş sınıflarda artık onun override edilmesini istemiyorsak sealed override yapabiliriz. sealed ve override anahtar sözcükleri erişim belirleyici anahtar sözcüklerle aynı sentaktik grup içerisindeidir. Dolayısıyla yer değiştirmeli olarak yazılabılır. (Örneğin sealed override ya da override sealed aynı anlama gelir.)

Partial Sınıflar

Normal olarak aynı isim alanında aynı isimli sınıf birden fazla kez bildirilemez. Ancak Framework 2.0 ile birlikte partial anahtar sözcüğü kullanılarak bir sınıfın birden fazla parça ile bildirilmesi mümkün hale getirilmiştir. Partial sınıflarda sınıfın her parçasının bildiriminde partial anahtar sözcüğünün kullanılması zorunludur. Örneğin:

```

partial class Sample
{
    private int m_a;

    public void Foo()
    {
        //...
    }
}

//...

partial class Sample
{
    public void Bar()
    {
        //...
    }
}

```

Derleyici sınıfın tüm partial bildirimlerini derleme aşamasında birleştirir ve onu tek bir sınıf olarak ele alır. Tabii yalnızca aynı isim alanın içerisindeki aynı isimli partial sınıflar birleştirilmektedir. Örneğin:

```

namespace A
{
    partial class Sample
    {
        private int m_a;

        public void Foo()
        {
            //...
        }
        //...
    }
}

namespace B

```

```
{
    partial class Sample
    {
        public void Bar()
        {
            //...
        }
    }
}
```

Buradaki iki Sample aslında farklı sınıflardır ve birleştirilmesi söz konusu değildir. Yukarıdaki örnekten de görüldüğü gibi sınıf tek parça olarak bildirildiği halde yine partial anahtar sözcüğü kullanılabilir. Yani partial anahtar sözcüğünün kullanılmış olması sınıfın birden fazla parçadan oluşmasını zorunlu hale getirmez.

Partial sınıfların bir kısmı bir kaynak dosyada diğer bir kaynak dosyada olabilir.

Partial sınıflar özellikle kod üreten IDE'lerle çalışırken karışıklık oluşmasının dile sokulmuştur. Örneğin böylece aynı sınıf farklı kaynak dosyalarda partial olarak bildirilebilmektedir. Bunlardan birine IDE ekleme yaparken diğerine programcı ekleme yapabilir. Böylece programcının yanlışlıkla IDE tarafından eklenen kodu bozması engellenmiş olur.

Partial bir sınıf başka bir sınıfтан türetilmişse taban sınıf belirlemesi partial parçaların yalnızca birinde ya da birden fazlasında yapılabilir. Herhangi bir anlam farklılığı yoktur. Aynı durum arayüzler için de böyledir. Hatta partial sınıfın bir parçasında bir arayüz diğer parçasında başka bir arayüz desteği belirtilebilir. Toplamda bu sınıf tüm partial parçalardaki arayüzleri destekliyor durumda olur. Örneğin:

```
interface IX
{
    void Foo();
}

interface IY
{
    void Bar();
}

partial class A : IX
{
    private int m_x;

    public void Foo()
    {
        Console.WriteLine("A.Foo");
    }
}

partial class A : IY
{
    private int m_y;

    public void Bar()
    {
        Console.WriteLine("A.Bar");
    }
}
```

Burada A sınıfı hem IX hem de IY arayüzüne desteklemektedir.

C#'ta yapılar da partial olarak bildirilebilmektedir. Ancak diğer türler için partial bildirimini mümkün değildir.

Operatör Metotları

Operatör metotları sınıf türünden referanslarla ya da yapı nesneleriyle işlem yapılmasını sağlayan özel metotlardır. Aslında operatör metotları yalnızca okunabilirlik sağlar. Yoksa dile ek bir işlevsellik kazandırmamaktadır. Java'da operatör metotları yoktur. Ancak C++'ta vardır. Operatör metotları olmsaydı biz aynı şeyleri sıradan metodlara da yapabilirdik. Örneğin iki karmaşık sayıyı toplayarak bize yeni bir karmaşık sayı veren bir metodу Complex isimli bir sınıfın static metodу olarak yazabiliriz:

```
/* ----- */

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Complex x = new Complex(3, 2);
            Complex y = new Complex(6, -2);
            Complex z;

            z = Complex.Add(x, y);
            Console.WriteLine(z);
        }
    }

    class Complex
    {
        private double m_real;
        private double m_imag;

        public Complex(double real = 0, double imag = 0)
        {
            m_real = real;
            m_imag = imag;
        }

        public double Real
        {
            get { return m_real; }
            set { m_real = value; }
        }

        public double Imag
        {
            get { return m_imag; }
            set { m_imag = value; }
        }

        public override string ToString()
        {
            string s = "";

            if (m_imag == 0)
                s = m_real.ToString();
            else
            {
                if (m_real != 0)
                    s += String.Format("{0}{1}", m_real, m_imag > 0 ? "+" : "");

                if (Math.Abs(m_imag) != 1)
                    s += m_imag;
                else if (m_imag < 0)
                    s += m_imag;
            }

            return s;
        }
    }
}
```

```

        s += "-";
        s += "i";
    }

    return s;
}

public static Complex Add(Complex x, Complex y)
{
    Complex result = new Complex();

    result.m_real = x.m_real + y.m_real;
    result.m_imag = x.m_imag + y.m_imag;

    return result;
}
}
}
}

```

Burada iki Complex nesnesini toplamak için Complex sınıfının Add isimli static metodu çağrılmıştır:

```
result = Complex.Add(x, y);
```

İşte operatör metodları bu işlemi daha okunabilir yapmak için kullanılır:

```
result = x + y;
```

Başa bir deyişle $x + y$ ifadesini gören derleyici ismine operatör metodu denilen metodu çağırır, x ve y değerlerini bu metoda argüman olarak yollar. Metodun geri dönüş değerini de işlemin sonucu gibi elde eder.

Operatör metodları public ve static olmak zorundadır. Operatör metodlarının geri dönüş değerleri herhangi bir türden olabilir. Operatör metodlarının isimleri operator anahtar sözcüğü ile operatör sembolünden oluşur. Operatör sembolü iki operandlı bir operatöre ilişkinse operatör metodunun parametresi iki tane, tek operandlı bir operatöre ilişkinse bir tane olmak zorudadır. Ayrıca operatör metodlarının parametrelerinden en az biri operatör metodunun yerleştirildiği sınıf ya da yapı türünden olmak zorundadır.

Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Complex x = new Complex(3, 2);
            Complex y = new Complex(6, -2);
            Complex z;

            z = z = x + y;
            Console.WriteLine(z);
        }
    }

    class Complex
    {
        private double m_real;
        private double m_imag;

        public Complex(double real = 0, double imag = 0)
        {
            m_real = real;
        }
    }
}

```

```

        m_imag = imag;
    }

    public double Real
    {
        get { return m_real; }
        set { m_real = value; }
    }

    public double Imag
    {
        get { return m_imag; }
        set { m_imag = value; }
    }

    public override string ToString()
    {
        string s = "";

        if (m_imag == 0)
            s = m_real.ToString();
        else
        {
            if (m_real != 0)
                s += String.Format("{0}{1}", m_real, m_imag > 0 ? "+" : "");

            if (Math.Abs(m_imag) != 1)
                s += m_imag;
            else if (m_imag < 0)
                s += "-";
            s += "i";
        }

        return s;
    }

    public static Complex operator +(Complex x, Complex y)
    {
        Complex result = new Complex();

        result.m_real = x.m_real + y.m_real;
        result.m_imag = x.m_imag + y.m_imag;

        return result;
    }
}
}

```

Diğer operatörler için de metodları benzer biçimde yazabiliriz:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Complex x = new Complex(3, 2);
            Complex y = new Complex(6, -2);
            Complex z = new Complex(3, 4);
            Complex result;

            result = x + y * z;
            Console.WriteLine(result);
        }
    }
}

```

```

}

class Complex
{
    private double m_real;
    private double m_imag;

    public Complex(double real = 0, double imag = 0)
    {
        m_real = real;
        m_imag = imag;
    }

    public double Real
    {
        get { return m_real; }
        set { m_real = value; }
    }

    public double Imag
    {
        get { return m_imag; }
        set { m_imag = value; }
    }

    public override string ToString()
    {
        string s = "";

        if (m_imag == 0)
            s = m_real.ToString();
        else
        {
            if (m_real != 0)
                s += String.Format("{0}{1}", m_real, m_imag > 0 ? "+" : "");

            if (Math.Abs(m_imag) != 1)
                s += m_imag;
            else if (m_imag < 0)
                s += "-";
            s += "i";
        }

        return s;
    }

    public static Complex operator +(Complex x, Complex y)
    {
        Complex result = new Complex();

        result.m_real = x.m_real + y.m_real;
        result.m_imag = x.m_imag + y.m_imag;

        return result;
    }

    public static Complex operator -(Complex x, Complex y)
    {
        Complex result = new Complex();

        result.m_real = x.m_real - y.m_real;
        result.m_imag = x.m_imag - y.m_imag;

        return result;
    }

    public static Complex operator *(Complex x, Complex y)
}

```

```

    {
        Complex result = new Complex();

        result.m_real = x.m_real * y.m_real - x.m_imag * y.m_imag;
        result.m_imag = x.m_real * y.m_imag + x.m_imag * y.m_real;

        return result;
    }
}
}

```

Şüphesiz operatör metotları kombine edilebilir. Örneğin yukarıda

```
x = x + y * z;
```

işleminde önce $y * z$ işlemi operatör metoduna yaptırılır. Buradan elde edilecek sonuç bu kez x ile birlikte yeniden operatör metoduna sokulur. Ancak operatör metotları ile operatörlerin önceliklerini değiştiremeyiz. Yani örneğin $*$ operatörü her zaman $+$ operatöründen daha öncelikli olarak yapılacaktır. C#’ta operatör olmayan semboller için operatör metotları da yazılamaz. Örneğin $@$ simbolüne ilişkin bir operatör yoktur. O halde biz böyle bir operatör yazamayız. Ayrıca bazı operatörler için de operatör metotlarının yazımı yasaklanmıştır.

Pekiyi derleyici bir operatör gördüğünde ne yapar? Bir operatörle karşılaşan derleyici önce operatörün operandlarının türlerine bakar. Eğer her iki operand da temel türlere ilişkinse operatör metodu devreye girmez. Küçük tür büyük türü dönüştürülerek işlem yapılır. Eğer operandlardan en az biri bir sınıf ya da yapı türündense derleyici bu sınıf ya da yapılar içerisinde bu işi yapabilecek operatör metodu araştırır. Böyle bir operatör metodu bulursa operandları ona argüman olarak yollar ve bu metodu çağırır. Metodun geri dönüş değerini de işlem sonucu olarak belirler. Pekiyi operatör işlemi sırasında aday (candidate) metotlar nasıl seçilmektedir? İşte operatörün operandlarına ilişkin sınıf ya da yapılardaki tüm söz konusu operatöre ilişkin operatör metotları aday metotlardır. Bu metotlar arasından uygun olanlar (applicable) ve onlar arasından da en uygun olan (the most applicable) “overload resolution” kurallarına göre seçilmektedir. Örneğin:

```
A a;
B b;
//...
a <op> b
```

İşlemi yapılmış olsun. Burada derleyici A ve B sınıflarındaki tüm operator <op> metotlarını aday metotlar olarak belirler. Bunlardan uygun olanlarını ve daha sonra da en uygun olanını "overload resolution" konusunun anlatıldığı yerdeki kurallara göre seçer. Tabii hem A sınıfında hem de B sınıfında aynı parametrik yapıya ve geri dönüş değerine sahip operator <op> metodu bulunuyor olabilir. Bu durumda en uygun metot seçilemez ve error oluşur. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            A a = new A();
            B b = new B();
            int result;

            result = a + b;                                // error!
            Console.WriteLine(result);
        }
    }
}
```

```

class A
{
    public static int operator +(A a, B b)
    {
        //...
        return 0;
    }
}

class B
{
    public static int operator +(A a, B b)
    {
        //...
        return 0;
    }
}

```

Tabii operatör metodları overload edilebilmektedir. Yani farklı parametrik yapılara ilişkin aynı isimli iki operatör metodu aynı sınıf ya da yapıda bulunabilir. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Complex x = new Complex(3, 2);
            Complex y = new Complex(6, -2);
            Complex z = new Complex(3, 4);
            Complex result;

            result = x + 3 - y * 2;
            Console.WriteLine(result);
        }
    }

    class Complex
    {
        private double m_real;
        private double m_imag;

        public Complex(double real = 0, double imag = 0)
        {
            m_real = real;
            m_imag = imag;
        }

        public double Real
        {
            get { return m_real; }
            set { m_real = value; }
        }

        public double Imag
        {
            get { return m_imag; }
            set { m_imag = value; }
        }

        public override string ToString()
        {
            string s = "";

```

```

        if (m_imag == 0)
            s = m_real.ToString();
        else
        {
            if (m_real != 0)
                s += String.Format("{0}{1}", m_real, m_imag > 0 ? "+" : "");

            if (Math.Abs(m_imag) != 1)
                s += m_imag;
            else if (m_imag < 0)
                s += "-";
            s += "i";
        }

        return s;
    }

    public static Complex operator +(Complex x, Complex y)
    {
        Complex result = new Complex();

        result.m_real = x.m_real + y.m_real;
        result.m_imag = x.m_imag + y.m_imag;

        return result;
    }

    public static Complex operator +(Complex x, double y)
    {
        Complex result = new Complex();

        result.m_real = x.m_real + y;
        result.m_imag = x.m_imag;

        return result;
    }

    public static Complex operator -(Complex x, Complex y)
    {
        Complex result = new Complex();

        result.m_real = x.m_real - y.m_real;
        result.m_imag = x.m_imag - y.m_imag;

        return result;
    }

    public static Complex operator -(Complex x, double y)
    {
        Complex result = new Complex();

        result.m_real = x.m_real - y;
        result.m_imag = x.m_imag;

        return result;
    }

    public static Complex operator *(Complex x, Complex y)
    {
        Complex result = new Complex();

        result.m_real = x.m_real * y.m_real - x.m_imag * y.m_imag;
        result.m_imag = x.m_real * y.m_imag + x.m_imag * y.m_real;

        return result;
    }

```

```

    public static Complex operator *(Complex x, double y)
    {
        Complex result = new Complex();

        result.m_real = x.m_real * y;
        result.m_imag = x.m_imag * y;

        return result;
    }
}
}

```

%, *, /, + ve - Operatörlerine İlişkin Operatör Metotlarının Yazımı

Bu operatör metodlarının iki parametresi olmalıdır. Geri dönüş değerleri herhangi bir türden olabilirse de aynı sınıf ya da yapı türünden olması kombine edilmeyi sağlar. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            IntVal x = new IntVal(10);
            IntVal y = new IntVal(20);
            IntVal z;

            z = x * y - x + y;
            Console.WriteLine(z);
        }
    }

    class IntVal
    {
        private int m_val;

        public IntVal()
        { }

        public IntVal(int val)
        {
            m_val = val;
        }

        public static IntVal operator +(IntVal x, IntVal y)
        {
            IntVal result = new IntVal();

            result.m_val = x.m_val + y.m_val;

            return result;
        }

        public static IntVal operator -(IntVal x, IntVal y)
        {
            IntVal result = new IntVal();

            result.m_val = x.m_val - y.m_val;

            return result;
        }
    }
}

```

```

public static IntVal operator *(IntVal x, IntVal y)
{
    IntVal result = new IntVal();

    result.m_val = x.m_val * y.m_val;

    return result;
}

public static IntVal operator /(IntVal x, IntVal y)
{
    IntVal result = new IntVal();

    result.m_val = x.m_val / y.m_val;

    return result;
}

public static IntVal operator %(IntVal x, IntVal y)
{
    IntVal result = new IntVal();

    result.m_val = x.m_val % y.m_val;

    return result;
}

public override string ToString()
{
    return m_val.ToString();
}
}
}

```

Karşılaştırma Operatörlerine İlişkin Operatör Metotlarının Yazılması

Bu operatörlerin de iki operandları bulunmalıdır. Bunların geri dönüş değerleri herhangi bir türden olabilirse de bool türden olması en anlamlı durumdur. Karşılaştırma operatör metotları çiftler haline yazılmalıdır. (Yani çiftlerden biri yazılmışsa diğerinin de yazılmasına zorundadır.) Çiftler şunlardır:

```

>  <
>= <=
== !=
```

Örneğin bir sayıyı tutan bir IntVal sınıfı için örnek verebiliriz:

<https://pastebin.ubuntu.com/p/hQzpDsYs3p/>

İşaret + ve İşaret - Operatörlerine İlişkin Operatör Metotlarının Yazımı

Bu operatörler tek operand aldığına göre bunlara ilişkin operatör metotları yazılrken bu opertaör metotlarının tek parametresi bulunmak zorundadır. Bunların geri dönüş değerleri herhangi bir türden olabilse de en uygun olan aynı sınıf ya da yapı türünden olmalıdır. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
```

```

        IntVal a = new IntVal(123);
        IntVal b;

        b = -a;
        Console.WriteLine(b);
    }

    class IntVal
    {
        private int m_val;

        public IntVal()
        { }

        public IntVal(int val)
        {
            Val = val;
        }

        public int Val
        {
            get { return m_val; }
            set { m_val = value; }
        }

        public override string ToString()
        {
            return m_val.ToString();
        }

        public static IntVal operator -(IntVal val)
        {
            IntVal iv = new IntVal(-val.m_val);

            return iv;
        }

        public static IntVal operator +(IntVal val)
        {
            IntVal iv = new IntVal(val.m_val);

            return iv;
        }
    }
}

```

++ ve -- Operatörlerine İlişkin Operatör Metotlarının Yazımı

Bu operatörler tek operandlı olduğu için bunlara ilişkin operatör metotları da tek parametreli olmak zorundadır. Bu operatörlerin önek ve sonek kullanımlarının aynı etkiyi yaratması için operatör metotlarının yazımında şunlara dikkat edilmelidir: Operatör metodu aldığı parametredeki nesneyi artırıp azaltmamalıdır. Yeni bir artırılmış ya da azaltılmış nesne oluşturup onunla geri dönmelidir. Örneğin IntVal sınıfı için aşağıdaki gibi ++ ve -- operatör metotları yazılabılır:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            IntVal x;
            IntVal y;

```

```

        x = new IntVal(3);
        y = x++;

        Console.WriteLine("x = {0}, y = {1}", x, y);

        x = new IntVal(3);
        y = ++x;
        Console.WriteLine("x = {0}, y = {1}", x, y);
    }
}

class IntVal
{
    private int m_val;

    public IntVal()
    {
    }

    public IntVal(int val)
    {
        m_val = val;
    }

    public static IntVal operator ++(IntVal x)
    {
        IntVal result = new IntVal();

        result.m_val = x.m_val + 1;

        return result;
    }

    public static IntVal operator --(IntVal x)
    {
        IntVal result = new IntVal();

        result.m_val = x.m_val - 1;

        return result;
    }

    public override string ToString()
    {
        return m_val.ToString();
    }
}

```

İşaret + ve İşaret – Operatörlerine İlişkin Operatör Metotlarının Yazımı

Bu operatörler tek operand'lı olduğuna göre bunlara ilişkin operatör metodlarının da tek parametresi olmalıdır. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            IntVal x, y;

            x = new IntVal(3);

```

```

        y = +x;
        Console.WriteLine(y);
        y = -x;
        Console.WriteLine(y);
    }
}

class IntVal
{
    private int m_val;

    public IntVal()
    {
    }

    public IntVal(int val)
    {
        m_val = val;
    }

    public static IntVal operator +(IntVal x)
    {
        IntVal result = new IntVal();
        result.m_val = x.m_val;
        return result;
    }

    public static IntVal operator -(IntVal x)
    {
        IntVal result = new IntVal();
        result.m_val = -x.m_val;
        return result;
    }

    public override string ToString()
    {
        return m_val.ToString();
    }
}
}

```

Tür Dönüşümme Operatör Metotlarının Yazımı

Bilindiği gibi tür dönüşümme işlemi otomatik olarak (*implicit*) ya da tür dönüşümme operatöryle (*explicit*) yapılmaktadır. Tür dönüşümme operatör metotları tür dönüşümmesi yapılacağı zaman devreye girer. Dönüşümme yapılacağı zaman derleyici tarafından bu metotlar çağrılmaktadır. Tür dönüşümme operatör metotlarından geri döndürülen değerler dönüştürülmiş sonuç değer olarak elde elde edilmektedir. Tür dönüşümme operatör metotlarının geri dönüş değeri belirtilmez. Bunların isimleri operator anahtar sözcüğü ile tür belirten sözcükten oluşur. Bu tür belirten sözcük aynı zamanda metodun geri dönüş değeri gibi ele alınmaktadır. Tür dönüşümme operatör metotlarının genel biçimini söyledir:

```

public static <implicit/explicit> operator <tür>(<parametre bildirimisi>
{
    //...
}

```

implicit belirleyicisi operatör metodunun hem otomatik dönüşümlerde hem de tür dönüşümme operatöryle yapılan dönüşümlerde kullanılabilceğini belirtir. Halbuki *explicit* belirleyicisi metodun

yalnızca tür dönüştürme operatörü ile devreye gireceğini belirtmektedir. Bir sınıf ya da yapı için aynı türе dönüştürme yapan hem implicit hem de explicit opertaör metotları yazılamaz. Bunların yalnızca biri yazılabilir. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            IntVal iv = new IntVal(10);
            int i;

            i = iv;
            Console.WriteLine(i);
        }
    }

    class IntVal
    {
        private int m_val;

        public IntVal()
        { }

        public IntVal(int val)
        {
            Val = val;
        }

        public int Val
        {
            get { return m_val; }
            set { m_val = value; }
        }

        public override string ToString()
        {
            return m_val.ToString();
        }

        public static implicit operator int(IntVal iv)
        {
            return iv.m_val;
        }
    }
}
```

Yukarıdaki örnekte operatör metodу explicit olsaydı biz onu yalnızca tür dönüştürme operatörüyle kullanabilirdik.

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            IntVal iv = new IntVal(10);
            int i;
```

```

        i = (int)iv;
        Console.WriteLine(i);
    }

    class IntVal
    {
        private int m_val;

        public IntVal()
        { }

        public IntVal(int val)
        {
            Val = val;
        }

        public int Val
        {
            get { return m_val; }
            set { m_val = value; }
        }

        public override string ToString()
        {
            return m_val.ToString();
        }

        public static explicit operator int(IntVal iv)
        {
            return iv.m_val;
        }
    }
}

```

Bir sınıf ya da yapıda farklı türlere dönüştürme yapan birden fazla operatör metodu bulunabilir. Bu durumda implicit dönüştürme söz konusuya hedef tür dikkate alınarak, explicit dönüştürme söz konusuya dönüştürülecek tür dikkate alınarak dönüştürme yapılır. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            IntVal iv = new IntVal(10);
            int i;
            long l;

            i = iv;          // int türüne dönüştürme yapan operatör metodu çağrılır
            Console.WriteLine(i);
            l = iv;          // long türüne dönüştürme yapan operatör metodu çağrılır
            Console.WriteLine(l);
        }
    }

    class IntVal
    {
        private int m_val;

        public IntVal()
        { }
    }
}

```

```

public IntVal(int val)
{
    Val = val;
}

public int Val
{
    get { return m_val; }
    set { m_val = value; }
}

public override string ToString()
{
    return m_val.ToString();
}

public static implicit operator int(IntVal iv)
{
    return iv.m_val;
}

public static implicit operator long(IntVal iv)
{
    return iv.m_val;
}
}
}

```

Pekiyi sınıfın ya da yapının farklı türlere dönüştürme yapan operatör metodları olduğunda eğer bu operatör metodlarının hiçbir hedef tür ile aynı değilse ne olur? Örneğin sınıfın hem int türüne hem de long türüne implicit dönüştürme yapan operatör metodları olsun. Biz bu turden bir referansı double türüne atarsak ne olur? İşte bu durumda atamanın yapıldığı hedef türde daha iyi (kaiteli) dönüştürme yapan operatör metodunu seçilmektedir. Yani daha teknik ifade edilirse sınıfın tüm tür dönüştürme operatör metodları aday metodlardır. Atamanın yapıldığı hedef türde otomatik dönüştürmenin mümkün olduğu tür dönüştürme operatör metodları uygun metodlar olarak seçilir. Nihayet bunların arasından atamanın yapıldığı hedef türde en iyi otomatik dönüştürme sunan metod en uygun metod olarak seçilecektir. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            IntVal iv = new IntVal(10);
            double d;

            d = iv;      // int -> double mı, long -> double mı daha iyi dönüştürme sunuyor? Yanıt:
long -> double
            Console.WriteLine(d);
        }
    }

    class IntVal
    {
        private int m_val;

        public IntVal()
        { }

        public IntVal(int val)
        {
            Val = val;
        }
    }
}

```

```

    }

    public int Val
    {
        get { return m_val; }
        set { m_val = value; }
    }

    public override string ToString()
    {
        return m_val.ToString();
    }

    public static implicit operator int(IntVal iv)
    {
        return iv.m_val;
    }

    public static implicit operator long(IntVal iv)
    {
        return iv.m_val;
    }
}
}
}

```

Şimdi tüm gördüklerimizi rasyonel sayıları temsil eden Rational isimli bir sınıf yazarak test edelim.

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            for (Rational r = new Rational(1, 4); r <= 10; r += new Rational(1, 2))
                Console.WriteLine("{0} = {1}", r.ToString(), (double)r);
        }
    }

    class Rational
    {
        private int m_a;
        private int m_b;

        public Rational()
        {
            m_a = 0;
            m_b = 1;
        }

        public Rational(int a)
        {
            m_a = a;
            m_b = 1;
        }

        public Rational(int a, int b)
        {
            if (b == 0)
                throw new ArgumentException("Denominator must not be 0");
            if (b < 0)
            {
                m_a = -a;
                m_b = -b;
            }
        }
    }
}

```

```

        else
        {
            m_a = a;
            m_b = b;
        }

        reduce();
    }

public override string ToString()
{
    if (m_a == 0)
        return "0";
    if (m_b == 1)
        return m_a.ToString();
    return m_a.ToString() + "/" + m_b;
}

public static int gcd(int a, int b)
{
    a = a > 0 ? a : -a;
    b = b > 0 ? b : -b;

    while (a != 0 && b != 0)
    {
        if (a > b)
            a %= b;
        else
            b %= a;
    }

    if (a == 0)
        return b;
    return a;
}

private void reduce()
{
    int gcdVal = gcd(m_a, m_b);

    m_a /= gcdVal;
    m_b /= gcdVal;
}

private static int gcf(int a, int b)
{
    while (b != 0)
    {
        int temp = b;
        b = a % b;
        a = temp;
    }
    return a;
}

private static int lcm(int a, int b)
{
    return (a / gcf(a, b)) * b;
}

public static Rational operator +(Rational x, Rational y)
{
    Rational result = new Rational();
    int lcmVal;

    lcmVal = lcm(x.m_b, y.m_b);
}

```

```

        result.m_a = x.m_a * lcmVal / x.m_b + y.m_a * lcmVal / y.m_b;
        result.m_b = lcmVal;

        return result;
    }

    public static Rational operator -(Rational x, Rational y)
    {
        Rational result = new Rational();
        int lcmVal;

        lcmVal = lcm(x.m_b, y.m_b);

        result.m_a = x.m_a * lcmVal / x.m_b - y.m_a * lcmVal / y.m_b;
        result.m_b = lcmVal;

        return result;
    }

    public static Rational operator +(Rational x, int y)
    {
        Rational result = new Rational();

        result.m_a = y * x.m_b + x.m_a;
        result.m_b = x.m_b;

        result.reduce();

        return result;
    }

    public static Rational operator +(int x, Rational y)
    {
        return y + x;
    }

    public static Rational operator -(Rational x, int y)
    {
        Rational result = new Rational();

        result.m_a = y * x.m_b - x.m_a;
        result.m_b = x.m_b;

        result.reduce();

        return result;
    }

    public static Rational operator -(int x, Rational y)
    {
        return y - x;
    }

    public static Rational operator *(Rational x, Rational y)
    {
        Rational result = new Rational();

        result.m_a = x.m_a * y.m_a;
        result.m_b = x.m_b * y.m_b;

        result.reduce();

        return result;
    }

    public static Rational operator *(Rational x, int y)
    {

```

```

    Rational result = new Rational();

    result.m_a = x.m_a * y;
    result.m_b = x.m_b;

    result.reduce();

    return result;
}

public static Rational operator *(int x, Rational y)
{
    return y + x;
}

public static Rational operator /(Rational x, Rational y)
{
    Rational result = new Rational();

    result.m_a = x.m_a * y.m_b;
    result.m_b = x.m_b * y.m_a;

    result.reduce();

    return result;
}

public static Rational operator /(Rational x, int y)
{
    Rational result = new Rational();

    result.m_a = x.m_a;
    result.m_b = x.m_b * y;

    result.reduce();

    return result;
}

public static Rational operator /(int x, Rational y)
{
    return y / x;
}

public static implicit operator float(Rational r)
{
    return (float)r.m_a / r.m_b;
}

public static implicit operator double(Rational r)
{
    return (double)r.m_a / r.m_b;
}

public static bool operator ==(Rational x, Rational y)
{
    return (double)x.m_a / x.m_b == (double)y.m_a / y.m_b;
}

public static bool operator !=(Rational x, Rational y)
{
    return (double)x.m_a / x.m_b != (double)y.m_a / y.m_b;
}

public static bool operator >(Rational x, Rational y)
{
    return (double)x.m_a / x.m_b > (double)y.m_a / y.m_b;
}

```

```

}

public static bool operator <(Rational x, Rational y)
{
    return (double)x.m_a / x.m_b < (double)y.m_a / y.m_b;
}

public static bool operator >=(Rational x, Rational y)
{
    return (double)x.m_a / x.m_b >= (double)y.m_a / y.m_b;
}

public static bool operator <=(Rational x, Rational y)
{
    return (double)x.m_a / x.m_b <= (double)y.m_a / y.m_b;
}

public static bool operator ==(Rational x, double y)
{
    return (double)x.m_a / x.m_b == y;
}

public static bool operator !=(Rational x, double y)
{
    return (double)x.m_a / x.m_b != y;
}

public static bool operator >(Rational x, double y)
{
    return (double)x.m_a / x.m_b > y;
}

public static bool operator <(Rational x, double y)
{
    return (double)x.m_a / x.m_b < y;
}

public static bool operator >=(Rational x, double y)
{
    return (double)x.m_a / x.m_b >= y;
}

public static bool operator <=(Rational x, double y)
{
    return (double)x.m_a / x.m_b <= y;
}

public static bool operator ==(double x, Rational y)
{
    return y == x;
}

public static bool operator !=(double x, Rational y)
{
    return y != x;
}

public static bool operator >(double x, Rational y)
{
    return y > x;
}

public static bool operator <(double x, Rational y)
{
    return y < x;
}

```

```

public static bool operator >=(double x, Rational y)
{
    return y >= x;
}

public static bool operator <=(double x, Rational y)
{
    return y <= x;
}

public static Rational operator ++(Rational x)
{
    return x + 1;
}

public static Rational operator --(Rational x)
{
    return x - 1;
}
}
}

```

is Operatörü

is operatörü iki operandlı araek bir operatördür. Operatörün soldaki operandı bir sınıf türünden referans sağdaki operandı ise bir sınıf ya da yapı ismi olmak zorundadır. Bu operatör soldaki referansın dinamik türünün sağdaki türü kapsayıp kapsamadığına bakar. Eğer soldaki referansın dinamik türü sağdaki türü kapsıyorsa (yani o türdense ya da ondan türetilmiş olan bir türdense) operatör true, değilse false değeri üretir. Böylece elimizde taban sınıf türünden bir referans varsa onun asıl türünün belli bir sınıf türünden olup olmadığını anlayabiliyoruz ve aşağıya doğru dönüştürme (down cast) işlemini uygulayabiliriz. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            object o = "ankara";

            if (o is string)
            {
                string s = (string)o;
                Console.WriteLine(s);
            }
            else
                Console.WriteLine("o'nun dinamik türü string değil!");
        }
    }
}

```

Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            object[] objs = { 1.2, DateTime.Now, 123, "Ankara" };

```

```
foreach (object o in objs)
{
    if (o is double)
    {
        double result = (double)o;
        Console.WriteLine("double: {0}", result);
    }
    else if (o is DateTime)
    {
        DateTime result = (DateTime)o;
        Console.WriteLine("DateTime: {0}", result);
    }
    else if (o is int)
    {
        int result = (int)o;
        Console.WriteLine("int: {0}", result);
    }
    else if (o is string)
    {
        string result = (string)o;
        Console.WriteLine("string: {0}", result);
    }
}
```

Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int n;

            try
            {
                Console.Write("Bir sayı giriniz:");
                n = int.Parse(Console.ReadLine());
                Console.WriteLine(n * n);
            }
            catch (Exception e)
            {
                if (e is FormatException)
                    Console.WriteLine("Sayının formатı bozuk!");
                else if (e is OverflowException)
                    Console.WriteLine("Sayı çok büyük ya da çok küçük!");
                else
                    Console.WriteLine("null referans");
            }
        }
    }
}
```

is operatörünün çalışma biçimine dikkat ediniz. Bu operatör sol taraftaki değişkenin dinamik türünün sağ taraftaki türden olup olmadığına değil, sağ taraftaki türü kapsayıp kapsamadığına bakmaktadır. Örneğin:

```
namespace CSD
{
    using System;
```

```

class A
{
    //...
}

class B : A
{
    //...
}

class App
{
    public static void Main()
    {
        object o = new B();

        Console.WriteLine(o is A);
        Console.WriteLine(o is B);
    }
}

```

as Operatörü

as operatörü is ile benzer amaçlarla kullanılır. as operatörü de iki operandlı araek bir operatördür. as operatörünün soldaki operandı bir sınıf türünden referans sağdaki operandı ise bir sınıf ya da yapı ismi olmak zorundadır. Bu operatör soldaki operandın dinamik türünün sağdaki türü içerip içermediğine bakar. Eğer içerme varsa aşağıya doğru dönüştürme (downcast) uygulayıp bize soldaki referansı sağdaki türe dönüştürerek verir. Eğer içerme yoksa as operatörü null referansı vermektedir. as operatörünün ürettiği değer her zaman sağ taraftaki operandın türü türündendir. Örneğin:

```

object o;
string result;
//...
result = o as string;
if (result != null)
{
    //...
}

```

Başka bir deyişle:

```

if (o is string)
{
    string s = (string)o;
    //...
}

```

Bu işlemin as karşılığı şöyledir:

```

s = o as string;
if (s != null)
{
    //...
}

```

Örneğin:

```

using System;
namespace CSD

```

```

{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            object o = "ankara";
            string result;

            result = o as string;

            if (result != null)
                Console.WriteLine(result);
            else
                Console.WriteLine("o'nun dinamik türü string'i içermiyor!");
        }
    }
}

```

Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            object[] objs = { "Ali", 123, "Veli", 12.4, "Selami", DateTime.Now, "Ayşe", 'a',
"Fatma" };
            string str;

            foreach (object o in objs)
            {
                str = o as string;
                if (str != null)
                    Console.WriteLine(str);
            }
        }
    }
}

```

İndeskleyiciler (Indexers)

İndeksleyiciler bir sınıf türünden referansın ya da bir yapı değişkeninin köşeli parantez operatörüyle kullanımına olanak sağlayan elemanlardır. Bunların yazılması property'lere benzemektedir. Genel biçimleri şöyledir:

```

[erişim belirleyicisi] <tür> this<[<parametre bildirimleri>]>
{
    get
    {
        //...
    }
    set
    {
        //...
    }
}

```

Örneğin:

```

public int this[int index]
{
    get
    {
        //...
    }
    set
    {
        //...
    }
}

```

İndeksleyici değerin elde edileceği bir ifadede kullanıldığında onun get bölümü, içersine değer yerleştirileceği bir ifadede kullanıldığında ise onun set bölümü çalıştırılır. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample s = new Sample();
            int val;
            string str;

            val = s["123"];
            Console.WriteLine(val);

            str = s[val];
            Console.WriteLine(str);
        }
    }

    class Sample
    {
        public int this[string s]
        {
            get
            {
                return int.Parse(s);
            }
        }

        public string this[int val]
        {
            get
            {
                return val.ToString();
            }
        }
        //...
    }
}

```

İndeksleyiciler static olamaz. Sentezstaki this anahtar sözcüğü aynı biçimde bulundurulmak zorundadır.

İndeksleyiciler genel olarak dizisel (liste) biçiminde çalışan sınıflarda kullanılmaktadır. Örneğin string sınıfının, ArrayList sınıfının indeksleyicileri vardır. İndeksleyicilerin de set bölmelerinde value anahtar sözcüğü kullanılabilir. Burada kullanılan value anahtar sözcüğü indeksleyiciye atanacak değeri belirtmektedir.

Örneğin :

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            MyIntArray mia = new MyIntArray(5);

            for (int i = 0; i < 5; ++i)
                mia[i] = i * i;

            for (int i = 0; i < 5; ++i)
                Console.Write("{0} ", mia[i]);
            Console.WriteLine();
        }
    }

    class MyIntArray
    {
        private int[] m_array;

        public MyIntArray(int n)
        {
            m_array = new int[n];
        }

        public int this[int index]
        {
            get
            {
                return m_array[index];
            }
            set
            {
                m_array[index] = value;
            }
        }
        //...
    }
}
```

Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{

    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Date date = new Date(10, 12, 2006);
            Console.WriteLine(date);

            date[8] = 6;
            Console.WriteLine(date);

            Console.WriteLine(date[0]);
        }
    }
}
```

```

class Date
{
    private int m_day, m_month, m_year;

    public Date(int day, int month, int year)
    {
        m_day = day;
        m_month = month;
        m_year = year;
    }

    public override string ToString()
    {
        return string.Format("{0:D2}/{1:D2}/{2:D4}", m_day, m_month, m_year);
    }

    public int this[int index]
    {
        get
        {
            switch (index)
            {
                case 0:
                    return m_day;
                case 1:
                    return m_month;
                case 2:
                    return m_year;
                default:
                    throw new IndexOutOfRangeException();
            }
        }

        set
        {
            if (index > 2 || index < 0)
                throw new IndexOutOfRangeException();

            switch (index)
            {
                case 0:
                    m_day = value;
                    break;
                case 1:
                    m_month = value;
                    break;
                case 2:
                    m_year = value;
                    break;
            }
        }
    }
}

```

İndeksleyiciler çok boyutlu olabilir. Bu durumda köşeli parantezin içeresine birden fazla parametre yerleştirilir. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {

```

```

MyIntArray mia = new MyIntArray(3, 3);

    mia[2, 1] = 100;
    Console.WriteLine(mia[2, 1]);
}

class MyIntArray
{
    private int[,] m_array;

    public MyIntArray(int n, int m)
    {
        m_array = new int[n, m];
    }

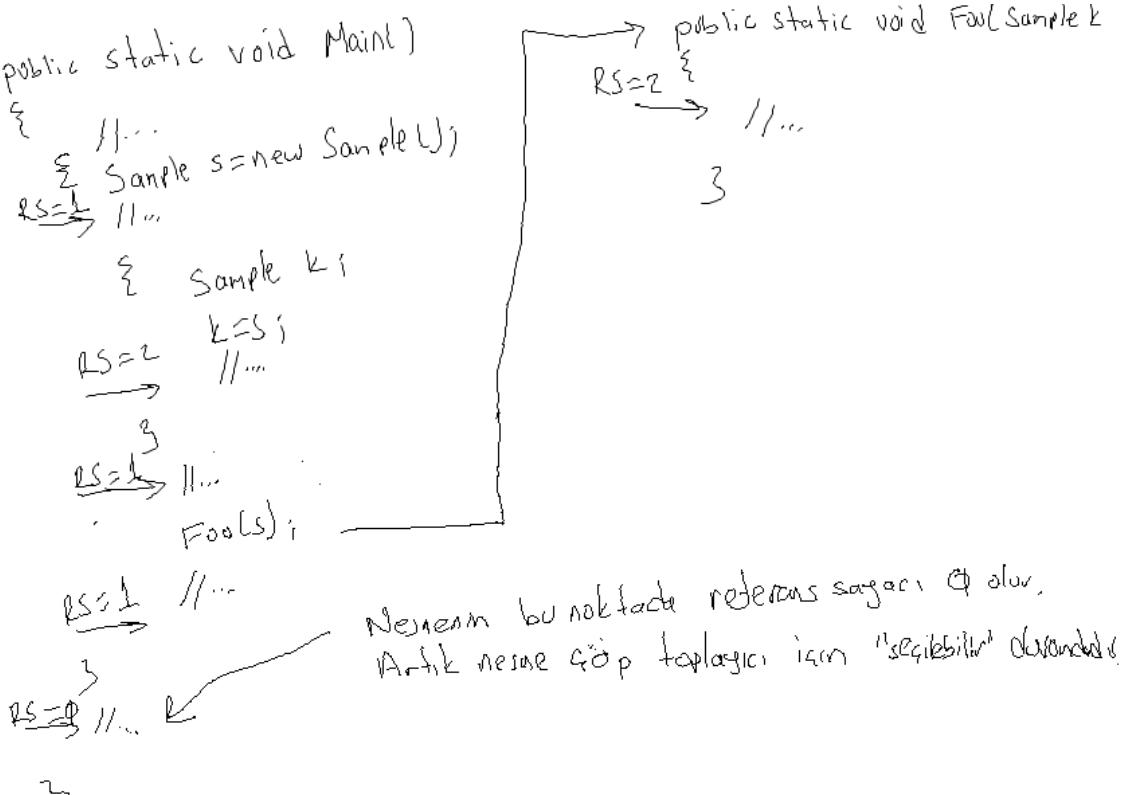
    public int this[int row, int col]
    {
        get
        {
            return m_array[row, col];
        }
        set
        {
            m_array[row, col] = value;
        }
    }
    //...
}

```

Çöp Toplayıcı Mekanizma (Garbage Collection Mechanism)

Bilindiği gibi stack'te yer kaplayan yerel değişkenler ve parametre değişkenleri akış bloğa girdiğinde çok hızlı bir biçimde yaratılırlar ve akış bloktan çıktığında yine çok hızlı bir biçimde otomatik olarak yok edilirler. Pekiyi new ile heap'te tassis edilen nesneler ne zaman yok edilmektedir? Bunları yok etmek için C++'ta delete isimli bir operatör vardır. Fakat C# ve Java'da ismine “çöp toplayıcı (garbage collector)” denilen mekanizma zaten çöp duruma geçmiş nesneleri heap'ten yok eder. Pekiyi çöp toplayıcı mekanizma nasıl çalışır?

CLR belli bir anda bir nesnenin kaç referans tarafından gösterildiğini arka planda izlemektedir. Buna nesnenin referans sayacı denir. Örneğin:

Örneğin nesnenin referans sayacı 3 ise o nesneyi 3 referans gösteriyor durumdadır. Nesnenin referans sayacı sıfıra düştüğünde artık o nesneyi hiçbir referans göstermiyor durumdadır. Hiçbir referans tarafından gösterilmeyen nesnelere çöp toplayıcı için "seçilebilir (eligible)" durumda olan nesneler denilmektedir. Bir nesnenin çöp toplayıcı tarafından seçilebilir duruma gelmesi o nesnenin hemen çöp toplayıcı tarafından silineceği anlamına gelmez. Sistem kendisi için uygun bir zamanda çöp toplayıcıyı devreye sokarak diğer çöp duruma gelmiş nesnenelerle birlikte onu da silecektir. Nesnenin seçilebilir duruma geldikten ne kadar zaman sonra silineceği konusunda standart bir belirleme yapılmamıştır. (Örneğin biz çöpümüzü çöp konyetnerine atar atmaz mı çöpçü geliyor? Çöpçü gece gelip bizimkiyle beraber diğer çöpleri de topluyor.)

Sonuç olarak biz C#'ta new operatörü ile nesneleri heap'te yaratırız. Bunların silinmesiyle biz uğraşmayız. Çöp toplayıcı mekanizma bunları arka planda silmektedir. Çöp toplayıcı mekanizma programlamayı oldukça kolaylaştırmaktadır.

Çöp toplayıcı programcı tarafından da görevde davet edilebilir. Bunun için GC sınıfının static Collect isimli çağrılır. Örneğin:

```
GC.Collect();
```

Sınıf Bildirimleri İçerisinde Veri Elemanlarına İlkdeğer Verilmesi

Normal olarak sınıfın veri elemanları new işlemi sırasında new operatörü tarafından sıfırlanmaktadır. Fakat başlangıç metodlarında bunlara ilkdeğerleri atanabilir. Ancak C#'ta alternatif olarak sınıfın veri elemanlarına sınıf bildirimleri içerisinde de ilkdeğer verilebilmektedir. Örneğin:

```
class Sample
{
    private int m_a = 10;
    private int m_b = 20;
    private string m_str = "Ok";
    private Random m_rand = new Random();

    public Sample()
    {
        // ...
    }
}
```

```

    {
        //...
    }
//...
}

```

Sınıf bildiriminde veri elemanlarına ilkdeğer verildiğinde aslında derleyici bütün bu ilkdeğerleri atama deyimlerine dönüştürerek sınıfın bütün başlangıç metodlarının ana bloğunun başına gizlice aktarır. Yani yine biz sanki bunlara başlangıç metodları içerisinde değer atamış gibi oluruz. Yukarıdaki sınıfın esdegeri şöyledir:

```

class Sample
{
    private int m_a;
    private int m_b;
    private string m_str;
    private Random m_rand;

    public Sample()
    {
        m_a = 10;
        m_b = 20;
        m_str = "Ok";
        m_rand = new Random();
        //...
    }
//...
}

```

Derleyici bildirimdeki sıraya göre atama deyimlerini oluşturmaktadır. Sınıfın hiç başlangıç metodu olmaya bile derleyici default başlangıç metodunu kendisi yazıp yine bu atamaları yapar. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            MyRandom mr = new MyRandom();

            mr.Generate(10, 0, 10);
        }
    }

    class MyRandom
    {
        private Random m_rand = new Random();

        public void Generate(int n, int low, int high)
        {
            for (int i = 0; i < n; ++i)
                Console.Write("{0} ", m_rand.Next(low, high));
            Console.WriteLine();
        }
    }
}

```

Pekiyi sınıf bildiriminde veri elemanlarına ilkdeğer vermenin faydası var mıdır? Eğer sınıfın çok sayıda başlangıç metodu varsa ve biz bu başlangıç metodlarının hepsinde veri elemanlarına hep aynı değeri veriyorsak bunu ilkdeğer biçiminde belirtmek yazım kolaylığı sağlayabilmektedir.

Yukarıda da belirtildiği gibi derleyici veri elemanlarına ilkdeğer verme işlemlerini ana bloğun başına taşımaktadır. Ancak sınıfın bir taban sınıfı varsa, taban sınıf başlangıç metodu sınıfın elemanlarına ilkdeğer verildikten sonra çağrılr. Örneğin:

```
class Sample : Mample
{
    private int m_a = 10;

    public Sample() : base()
    {
        //...
    }
    //...
}
```

Burada başlangıç metodunda önce m_a'ya 10 atanacak daha sonra taban sınıfın başlangıç metodu çağrılracaktır.

Sınıfın static veri elemanlarına da bu biçimde ilkdeğer verilebilir. Örneğin:

```
class Sample
{
    private static int m_count = 1;
    //...
}
```

Bu biçimde static veri elemanlarına ilkdeğer verildiğinde bu ilkdeğerler sınıfın static başlangıç metodlarının ana bloğunun başına aktarılmaktadır. Yani bu işlemin eşdegeri şöyledir:

```
class Sample
{
    private static int m_count;

    static Sample()
    {
        m_count = 1;
    }
    //...
}
```

static başlangıç metotları ileri ele alınmaktadır.

Sınıfların ve Yapıların const Veri Elemanları

Sınıfların ve yapıların const veri elemanları ilkdeğer verilerek bildirilmek zorundadır. İlkdeğer verildikten sonra const veri elemanlarının değerleri bir daha değiştirilemez. Örneğin:

```
class Sample
{
    public const int Max = 10;

    static Sample()
    {
        //...
    }
    //...
}
```

const belirleyicisi okunabilirliği artırmak için kullanılmaktadır. Sınıfların ve yapıların const veri elemanları default olarak aynı zamanda static durumdadır. Yani hem const hem de static belirleyicileri bir arada kullanılamaz. Program içerisinde değişmeyecek birtakım öğeler varsa onların const olarak belirtilmesi

okunabilirliği artırmaktadır. const veri elemanlarına verilen ilkdeğerlerin sabit ifadesi olması gereklidir. Örneğin:

```
class Sample
{
    public const Random Rand = new Random();           // error!

    static Sample()
    {
        //...
    }
    //...
}
```

new operatörü bir sabit ifadesi belirtmemektedir. O halde sınıfın bir yapı ya da sınıf türünden veri elemanları const olamaz.

const Yerel Değişkenler

Yerel değişkenler de const olabilir. Fakat C# programcılar bunu pek kullanmamaktadır. const yerel değişkenlere verilen ilkdeğerlerin de sabit ifadesi olması gereklidir. Yine ilkdeğer atanmasından sonra onların içerisindeki değerler değiştirilemez. Örneğin:

```
class App
{
    public static void Main()
    {
        const double pi = 3.14159265;
        //..
    }
}
```

Sınıfların readonly Veri Elemanları

Bir sınıfın veri elemanı readonly olabilir. readonly veri elemanlarına ilkdeğerleri sınıf bildiriminin içerisinde ya da sınıfın başlangıç metodlarında verilebilir. Bunlara başlangıç metodu dışında değer atanamaz. readonly veri elemanları static değildir. Fakat istenirse static de yapılabilir. Örneğin:

```
class Sample
{
    private readonly Random m_rand;

    public Sample()
    {
        m_rand = new Random();           // geçerli!
        //...
    }

    public void Foo()
    {
        m_rand = new Random();           // error!
        //..
    }
    //...
}
```

Sınıfın readonly veri elemanlarına verilen ilkdeğerlerin sabit ifadesi olması gerekmeyez. Bu durumda const ile readonly bildirimleri arasındaki benzerlikler ve farklılıklar şunlardır:

- 1) Sınıfın const veri elemanları otomatik olarak static'tir. Ancak readonly elemanlar ancak static belirleyicisini kullanırsak static olurlar.

2) Sınıfın const veri elemanlarına ilkdeğer verilmesi zorunludur. Ancak readonly veri elemanlarına elemanlarına ilkdeğerleri başlangıç metodlarında verilebilir ya da bunlara hiç değer verilmeyebilir. (Değer atanmamış veri elemanlarının içerisinde 0 ya da null değerinin olduğunu anımsayınız.)

3) Sınıfın const veri elemanlarına verilen ilkdeğerler sabit ifadesi olmak zorundadır, ancak readonly veri elemanlara verilen değerlerin sabit ifadesi olması zorunlu değildir.

4) const bir yerel değişken bildirilebilir ancak readonly yerel değişken bildirilemez.

Sınıfların Bitiş Netotları (Destructors)

Nesne yok edilmeden az önce çöp toplayıcı sistem tarafından çağrılan sınıfın metoduna bitiş metodu (destructor) denilmektedir. Bitiş metodlarının isimleri sınıf ismiyle aynıdır ama başında bitişik olarak ~ karakteri bulunur. Yani bunların isimleri ~sınıf_ismi biçimindedir. Bitiş metodları erişim belirleyicilerine sahip olamaz. Tíkla başlangıç metodlarında olduğu gibi bitiş metodlarının da geri dönüş değerleri diye bir kavramları yoktur. Bitiş metodları overload edilemez. Yani sınıfın tek bir bitiş metodу bulunabilir. Bitiş metodları parametresiz olmak zorundadır. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample s = new Sample();
            //...
        }
    }

    class Sample
    {
        public Sample()
        {
            Console.WriteLine("constructor");
        }

        ~Sample()
        {
            Console.WriteLine("destructor");
            //...
        }
        //...
    }
}
```

Bitiş metodlarına neden gereksinim duyulmaktadır? Bitiş metodları nesne tarafından tahsis edilmiş olan birtakım kaynakların nesne yok edilmeden önce geri bırakılması için kullanılmaktadır. Fakat maalesef .NET'te bitiş metodları deterministik olmadığı için bitiş metodlarının da kullanımı çok faydalı olamamaktadır. Bitiş metodlarının deterministik olmaması demek onların tam olarak ne zaman ve akış neredeyken çağrılabileceğini belli olmaması demektir. Ayrıca bir grup nesne çöp toplayıcı tarafından seçilebilir (eligible) duruma geldiğinde bunların hangi sıraya göre silineceğinin de bir garantisini yoktur. Tam olarak ne zaman ve hangi sıradan yapılacak belli olmayan boşaltım işlemleri pek çok durumda faydalı olamamaktadır. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
```

```

{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample s = new Sample(10);
            Sample k = new Sample(20);
            k = null;
            Console.WriteLine("One");
        }

        Console.WriteLine("Two");
    }
}

class Sample
{
    private int m_a;

    public Sample(int a)
    {
        m_a = a;

        Console.WriteLine("Constructor: {0}", a);
    }

    ~Sample()
    {
        Console.WriteLine("Destructor: {0}", m_a);
    }
}
}

```

Bu programdaki nesneler için bitiş metodlarının ne zaman çağrıldığına dikkat ediniz.

Türemiş sınıfın başlangıç metodunun taban sınıfın başlangıç metodunu ana blogun başında gizlice çağrıdığını biliyorsunuz. İşte türemiş sınıfın bitiş metodu da taban sınıfın bitiş metodunu ana blogun sonunda (başında değil) çağırmaktadır. Bitiş metodlarının çağrıılma sırasının başlangıç metodlarının çağrılmaya göre ters olduğuna dikkat ediniz. Örneğin:

```

/* ----- */

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample s = new Sample();

            s = null;
        }
    }

    class Mample
    {
        public Mample()
        {
            Console.WriteLine("Mample Constructor");
        }

        ~Mample()
    }
}

```

```

    {
        Console.WriteLine("Mample Desstructor");
    }
}

class Sample : Mample
{
    public Sample()
    {
        Console.WriteLine("Sample Constructor");
    }

    ~Sample()
    {
        Console.WriteLine("Sample Destructor");
    }
}
}

```

Yönetilmeyen (unmanaged) kaynakların boşaltılması bitiş metodlarında değil IDisposable arayüzünün Dispose metodlarında yapılmalıdır. Fakat yine de bu kaynakların en kötü olasıkla bitiş metodlarında da yok edilmesi uygun olur. Tabi silmenin hem Dispose metodunda hem de bitiş metodunda iki kez yapılması uygun olmaz. Bunun için GC sınıfının SuppressFinalize metodundan faydalabilir. Bu metot verilen nesne için artık bitiş metodunun çağrılmamasını sağlar. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample s = new Sample();
            s.Dispose();
            //...
        }
    }

    class Sample : IDisposable
    {
        public Sample()
        {
            Console.WriteLine("Unmaged kaynak tahsis ediliyor");
        }

        public void Dispose()
        {
            Console.WriteLine("Unmaged kaynak boşaltılıyor");
            GC.SuppressFinalize(this);
        }

        ~Sample()
        {
            Dispose();
        }
        //...
    }
}

```

Özet olarak bir unmanaged kaynak kullanan sınıfımızın IDisposable arayüzü desteklemesi gereklidir. Böyle sınıflarda boşaltımı da Dispose metodunda yapmalıyız. Fakat eğer Dispose çağrılmazsa diye bitiş metodunda da biz Dispose metodunu ayrıca çağrırmalıyız.

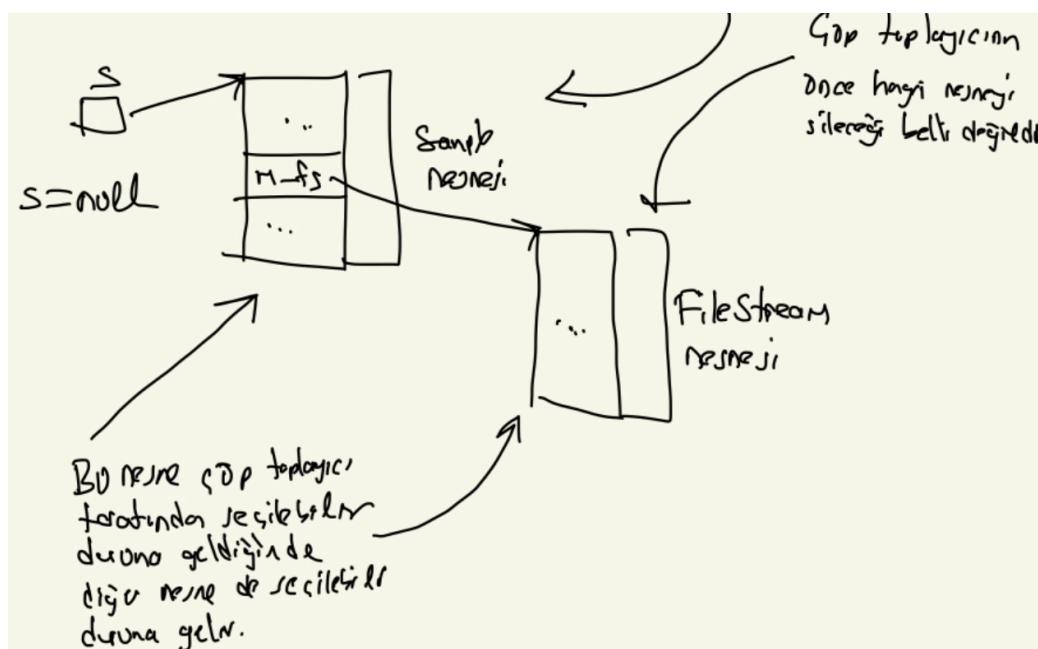
Yukarıda da sözünü ettigimiz gibi .NET'teki bitiş metodu deterministik değildir. Bir sınıfın başka bir sınıf türünden veri elemanın bulunduğu durumda (composition) bitiş metodunda bu veri elemanını kullanamayız. Çünkü önce elemana sahip sınıfın bitiş metodunun çağrılması yönünde bir garanti yoktur. Örneğin:

```
class Sample
{
    private FileStream m_fs;

    public Sample()
    {
        m_fs = new FileStream("test.dat", FileMode.Open, FileAccess.Read);
        //...
    }

    ~Sample()
    {
        m_fs.Close();           // Hatalı kullanım!
    }
}
```

Burada Sample sınıfı FileStream sınıfı türünden bir nesneyi "içerme (composition)" ilişkisi altında yaratmıştır. Dlavyıyla bu dosyanın kapatılması da Sample sınıfının sorumluluğundadır. Pekiyi bu dosya nerede kapatılacaktır? İşte bu dosyanın sınıfın biriş metodunda kapatılmaya çalışılması yanlış bir tekniktir. Çünkü Sample nesnesi çöp toplayıcı için seçilebilir duruma geldiğinde FileStream nesnesi de seçilebilir duruma gelecektir. Fakat hangi nesnenin önce yok edileceği belli değildir.

Bu durum C#'ta bitiş metodlarının kullanım alanını çok daraltmaktadır. (Halbuki örneğin C++'ta bitiş metodlarının tam olarak ne zaman ve hangi sırada çağrılabileceği bellidir. C++'ta her zaman elemana sahip sınıfın bitiş metodu elemanın ilişkin sınıfın bitiş metodundan önce çağrıılır.) Bu nedenle orada kritik işlemler bitiş metodlarında yapılmamalıdır. Pekiyi yukarıdaki senaryoda dosyayı nerede kapatmalıyız. İşte aslında bunun için yine Dispose metodu kullanılmalıdır:

```
class Sample : IDisposable
{
    private FileStream m_fs;

    public Sample()
```

```

{
    m_fs = new FileStream("test.dat", FileMode.Open, FileAccess.Read);
    //...
}

public void Dispose()
{
    m_fs.Close();
}
}

```

Aslında .NET'te çöp toplayıcının çağrırdığı metot bitiş metodu değil Finalize isimli bir metottur. Finalize metodu object sınıfının protected virtual bir metodudur. Biz C#'ta bitiş metodu yazdığımızda aslında derleyici object sınıfının Finalize metodunu override eder. Yani aslında çöp toplayıcı seçilebilir duruma gelen nesne için bitiş metodunu çağrırmaz. Finalize isimli sanal bir metodu çağrıır. Finalize metodu object sınıfında sanal bir metot olarak bildirilmiştir. C# derleyicisi aslında arka planda sınıfın bitiş metodunu gördüğünde onun yerine Finalize metodunu override etmektedir. Çöp toplayıcı toplayacağı nesneleri object nesneleri gibi görür. Onlar için Finalize sanal metodunu çağrırdığında derleyici tarafından override edilmiş olan Finalize metodu çalıştırılır.

C#'ta yapılar bitiş metodlarına sahip olamazlar. Yalnızca sınıflar bitiş metodlarına sahip olabilmektedir. C#'ta sınıflar için bitiş metodunun yazılması zorunlu değildir. Bu durumda derleyici bizim sınıfımız için herhangi bir bitiş metodunu kendisi yazmaz.

Sınıfların static Başlangıç Metotları

C#'ta başlangıç metotları static de olabilmektedir. C# standartlarında şimdije kadar görmüş olduğumuz başlangıç metodlarına "instance constructor" denilmektedir. static başlangıç metodlarına erişim belirleyicisi yazılamaz. static başlangıç metotları overload edilemez. static başlangıç metodlarının parametresi olamaz. Başlangıç metodunu static yapabilmek için onun başına static anahtar sözcüğü getirilmelidir. Örneğin:

```

class Sample
{
    public Sample()      // Normal başlangıç metodu (static olmayan = instance)
    {
        //...
    }

    static Sample()     // static başlangıç metodu
    {
        //...
    }
    //...
}

```

Sınıfın static başlangıç metotları toplamda yalnızca bir kez çalıştırılmaktadır. Bu nedenle sınıfın static veri elemanlarına ilkdeğer atamasında ya da toplamda yalnızca bir kez yapılması gereken işlemlerde static başlangıç metodlarından faydalılabilir. static başlangıç metotları şu durumlarda çalıştırılır:

- O sınıf türünden bir nesne ilk kez new operatörüyle yaratıldığında.
- O sınıfın static bir elemanı ilk kez kullanıldığında.

Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{

```

```

class App
{
    public static void Main()
    {
        Sample s;

        Console.WriteLine("One");

        s = new Sample();

        Console.WriteLine(Sample.A);
    }
}

class Sample
{
    private static int m_a;

    public Sample()      // Normal başlangıç metodu (static olmayan = instance)
    {
        Console.WriteLine("Instance constructor");
    }

    static Sample()      // static başlangıç metodu
    {
        Console.WriteLine("static constructor");
        m_a = 100;
    }

    public static int A
    {
        get { return Sample.m_a; }
        set { m_a = value; }
    }
    //...
}

```

Bir sınıf türünden bir referansın bildirilmesi static başlangıç metodunun çağrılmasını gerektirmemektedir. C#'ta yapılar da static başlangıç metotlarına sahip olabilirler.

İç İçe Tür Bildirimleri (Nested Type Declarations)

Bir sınıf ya da yapı içerisinde bir sınıf, yapı, enum ve delege bildirimleri yapılabilir. Bu durumda içte bildirilen türün başına sınıfın diğer elemanlarında olduğu gibi erişim belirleyicileri de getirilebilir. (Yine default durum private). Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample s = new Sample();
            s.Foo();
        }
    }

    class Sample
    {
        private int m_s;
    }
}

```

```

public void Foo()
{
    Test t = new Test();          // geçerli
    t.Bar();                     // geçerli
}

private class Test
{
    private int m_t;

    public void Bar()
    {
        //...
    }
}
}
}

```

Bir sınıfın içerisinde bildirilen bir sınıf yine bağımsız bir sınıfır. Yani veri elemanları bakımından bir içерme ilişkisi söz konusu değildir. Dış sınıf iç sınıfın veri elemanlarını içermez. Buradaki iç bildirim mantıksal anlamda bir sınırlama oluşturmaktadır. Yani örneğimizdeki Test sınıfı ismi yalnızca Sample içerisinde doğrudan kullanılabilir. Dışarıdan doğrudan kullanılamaz. Başka bir deyişle Test sınıfı yalnızca Sample sınıfı kullansın diye bildirilmiştir. Yani buradaki Test dışında başka kişileri ilgilendirecek bir sınıf değildir. Eğer içteki sınıf public ise bu durumda bu sınıf dışarıdan kullanılabilir. Ancak dış sınıf ismi ile niteliklendirilmek zorundadır. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample.Test test = new Sample.Test();      // geçerli
            //...
        }
    }

    class Sample
    {
        private int m_s;

        public void Foo()
        {
            Test t = new Test();          // geçerli
            t.Bar();                     // geçerli
        }

        public class Test
        {
            private int m_t;

            public void Bar()
            {
                //...
            }
        }
    }
}

```

Yukarıda da belirtildiği gibi iç içe sınıf bildirimlerinde bir data içermesi söz konusu değildir. İç ve dış sınıflar bağımsız sınıflar gibidir. Ancak iç sınıfın dış sınıf elemanlarına erişiminde bir ayrıcalığı vardır. İç sınıf dış sınıfın her bölümüne erişebilir. Tabi bu erişim ancak iç sınıfın içerisinde dış sınıf türünden bir

referans ya da sınıf ismiyle yapılabilir. Ancak dış sınıfın iç sınıf'a özel bir erişim avantajı yoktur. Dış sınıf yine bir referans ya da sınıf ismi yoluyla iç sınıfın yalnızca public bölümüne erişebilir. Örneğin:

```
class Sample
{
    private int m_s;

    //...
    private class Test
    {
        private int m_t;

        public void Bar()
        {
            Sample s = new Sample();
            s.m_s = 10;      // private ama geçerli
        }
    }
}
```

Bir sınıf ya da yapının içerisinde başka türler de bildirilebilir. Örneğin bir enum türü bildirilebilir:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample s = new Sample();

            s.Disp();
        }
    }

    class Sample
    {
        private Fruit m_fruit;

        public Sample()
        {
            m_fruit = Fruit.Banana;
        }

        public void Disp()
        {
            Console.WriteLine(m_fruit.ToString());
        }

        private enum Fruit
        {
            Apple, Banana, Strawberry
        }
        //...
    }
}
```

Generic Türlerle İşlemler

Generic'ler konusu C#'a Framework 2.0 ile (Visual Studio 2005 ile) eklenmiştir. Generic'ler C++'ta "template" ismiyle zaten eskiden beri bulunmaktaydı. Ancak Java'da yoktu. Fakat C#'a eklendikten sonra Java da generic konusunu bünyesine katmıştır.

Generic'ler dile temelde iki amaç için sokulmuştur:

1) Bazen aynı işlemleri farklı türler için defalarca yapmak zorunda kalırız. Örneğin int türden bir dizinin en büyük elemanını bulan aşağıdaki gibi bir metot yazmak isteyelim:

```
public static int GetMax(int[] a)
{
    int max = a[0];

    for (int i = 1; i < a.Length; ++i)
        if (max < a[i])
            max = a[i];

    return max;
}
```

Bu metot yalnızca int diziler için çalışır. Biz long bir dizinin en büyük elemanını bulmak istersek içi aynı olan fakat parametresi ve geri dönüş değeri farklı olan yeni bir metot yazmak zorunda kalırız:

```
public static long GetMax(long[] a)
{
    long max = a[0];

    for (int i = 1; i < a.Length; ++i)
        if (max < a[i])
            max = a[i];

    return max;
}
```

İşte generic'ler sayesinde biz bir şablon metot yazarız. CLR de o şablonı bakarak bizim için uygun türden metodu kendisi oluşturur. Örneğin:

```
public static T GetMax<T>(T[] a) where T: IComparable
{
    T max = a[0];

    for (int i = 1; i < a.Length; ++i)
        if (max.CompareTo(a[i]) < 0)
            max = a[i];

    return max;
}
```

Burada T herhangi bir türü temsil etmektedir.

2) Generic'ler sayesinde object türüne dayalı collection'lardaki kutulama ve kutuyu açma dönüştürmelerinin oluşturduğu zaman kaybı engellenir. Generic öncesinde C#'taki collection sınıflar hep object temelinde çalışıyordu. Örneğin ArrayList her şeyi object olarak tutup bize geri vermektedir. Bu durum int, long, double gibi yapı türlerinin saklanması sırasında kutulama ve kutuyu açma dönüştürmelerini zorunlu hale getirmektedir. Bu da göreli bir zaman kaybı oluşturur. Örneğin elimizde int'leri tutabilen bir IntArrayList sınıfı olsun. Bu sınıfın içerisindeki dizi int türden olacaktır. Sınıfın Add metodunun indeksleyicisi de int türden olur. Peki int bilgileri saklamak için IntArrayList sınıfı mı yoksa normal ArrayList sınıfını mı daha hızlı çalışır? Tabii ki IntArrayList sınıfı. Çünkü biz int'leri bu sınıfta saklarken ve onları geri verirken hiçbir kutulama ve kutuyu açma dönüştürmesine gerek duyulmayacaktır. Peki o zaman long türü için ayrı bir sınıf yazmak gerekmek mi? Ya da diğerleri için? İşte generic'ler sayesinde bir sınıf şablon olarak bir kez yazılır, sonra ona bakılarak sınıflar üretilir.

Generic Sınıflar ve Yapılar

Generic sınıflar ve yapılar şöyle bildirilirler:

```
<class/struct> <isim><<generic tür parametre listesi>>
{
    //...
}
```

Bu bildirimde normal sınıf ve yapı bildiriminden tek farkı sınıf ya da isminden sonra açısal parantezler içerisinde tür parametrelerinin belirtiliyor olmasıdır. Örneğin:

```
class Sample<T, K>
{
    //...
}
```

Burada T ve K'ya generic tür parametreleri denilmektedir. Generic tür parametreleri sınıfın ya da yapının bildirimi içerisinde ve metodlarının içerisinde tür belirten sözcük olarak kullanılabilirler. Tür parametreleri genellikle Pascal tarzıyla harflendirilir ve yine genellikle bunlar için T, K gibi tek harfler tercih edilmektedir. Örneğin:

```
class Sample<T>
{
    private T m_a;

    public Sample(T a)
    {
        m_a = a;
    }
    //...
}
```

Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample<int> a;
            Sample<double> b;

            a = new Sample<int>(10);
            b = new Sample<double>(2.4);

            Console.WriteLine(a.Val);
            Console.WriteLine(b.Val);
        }
    }

    class Sample<T>
    {
        private T m_val;

        public Sample(T val)
        {
            m_val = val;
        }

        public T Val
        {
```

```

        get { return m_val; }
        set { m_val = value; }
    }
}

```

Generic sınıflar ve yapılar birer şablon bildirimdir. CLR bu şablona bakar, generic tür parametreleri yerine gerçek türleri koyarak asıl sınıf ya da yapıyı oluşturur. Bir generic sınıf ya da yapı kullanılırken kesinlikle açısal parantezlerle generic tür parametrelerinin hangi türler olarak açılacağıının belirtilmesi gereklidir. Örneğin:

```
Sample<int> s = new Sample<int>(10);
```

Generic sınıf ve yapılar açısal parantezler olmadan, yani tür argümanları belirtilmeden kullanılamazlar. Yukarıdaki örnekte T türü int olarak belirlenmiştir.

Generic sınıf ve yapılar yalnızca birer şablon belirtmektedir. Biz generic sınıf ya da yapı türünden bir nesne yarattığımızda CLR tür argümanlarını yerine koyarak gerçek sınıf ya da yapıyı o şablon'a bakarak oluşturmaktadır.

C#'ta collection sınıfların generic versiyonları da vardır. Örneğin ArrayList sınıfının generic versiyonu List<T> sınıfıdır. Generic collection'lar System.Collections.Generic isim alanında bulunur. Örneğin:

```

using System;
using System.Collections.Generic;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            List<int> numbers = new List<int>();

            for (int i = 0; i < 100; ++i)
                numbers.Add(i);

            foreach (int number in numbers)
                Console.Write("{0} ", number);
            Console.WriteLine();

            List<string> names = new List<string>();

            names.Add("Ali");
            names.Add("Veli");
            names.Add("Selami");
            names.Add("Ayşe");
            names.Add("Fatma");

            foreach (string name in names)
                Console.WriteLine(name);
        }
    }
}

```

Pekiyi biz referans türleri için de ArrayList yerine List<T> sınıfını kullandığımızda hız kazancı sağlıyor mu? Yapılan testlerde referans türleri için ArrayList ya da List<T>'nin kullanılması arasında ciddi bir fark olmadığı görülmüşür. Çünkü ArrayList sınıfı da referanslar için bir kutulama ya da kutuya açma dönüştürmesi uygulamamaktadır. Fakat yine de referans türleri için ArrayList yerine List<T> sınıfının kullanılması tür güvenliği bakımından tercih edilebilir. Şöyle ki: List<T> türünün Add gibi metodları bizden

T türünden değer ister. Halbuki ArrayList bizden object türünden değer istediği için her girişi kabul edebilmektedir. Örneğin:

```
List<string> names = new List<string>();  
  
names.Add("Ali");  
names.Add(123);      // error!
```

Halbuki:

```
ArrayList names = new ArrayList();  
  
names.Add("Ali");  
names.Add(123);      // geçerli!
```

Fakat yine de biz gerçekten bazen collection içerisinde heterojen türleri tutmak isteyebiliriz. Bu durumda ArrayList kullanılabilir. Ancak genel olarak artık ArrayList yerine List<T> türünün kullanılması tercih edilmelidir.

Generic bir sınıf ya da yapı generic bir türle açılabilir. Örneğin:

```
using System;  
using System.Collections.Generic;  
  
namespace CSD  
{  
    class App  
    {  
        public static void Main()  
        {  
            List<Sample<int>> a = new List<Sample<int>>();  
  
            for (int i = 0; i < 10; ++i)  
                a.Add(new Sample<int>(i));  
  
            for (int i = 0; i < 10; ++i)  
                Console.Write("{0} ", a[i].Val);  
            Console.WriteLine();  
        }  
    }  
  
    class Sample<T>  
    {  
        private T m_val;  
  
        public Sample(T val)  
        {  
            m_val = val;  
        }  
  
        public T Val  
        {  
            get { return m_val; }  
            set { m_val = value; }  
        }  
    }  
}
```

Burada List sınıfı Sample<int> nesnelerini tutmaktadır.

Aynı generic sınıf ya da yapının farklı türlerle açılımı aynı türden değildir. Yani örneğin biz Sample<long> türünü Sample<int> türüne atayamayız. Örneğin:

```

Sample<long> s = new Sample<long>();
Sample<int> k = new Sample<int>();

s = k;      // error!

```

Generic bir sınıfın normal bir sınıf türetilmesi tabii bu durumda taban bildirimde açılım türü belirtilmelidir. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            B b = new B();

            b.Val = 10;
            Console.WriteLine(b.Val);
        }
    }

    class A<T>
    {
        private T m_val;

        public T Val
        {
            get { return m_val; }
            set { m_val = value; }
        }
        //...
    }

    class B : A<int>
    {
        //...
    }
}

```

Burada B sınıfı A<int> sınıfından türetilmiştir. Generic bir sınıfın taban sınıfı normal bir sınıf olabilir. Bu durumda generic sınıfın her türden açılımı o sınıfın türetilmiş olur. Örneğin:

```

class A
{
    //...
}

class B<T> : A
{
    //...
}

```

Burada B'nin her türden açılımı A'dan türetilmiştir. Generic bir sınıf başka bir generic sınıfın türetilmesi mümkündür. Örneğin:

```

class A<T>
{
    //...
}

class B<T> : A<T>

```

```

{
    //...
}

Burada B'nin T türünden açılımı A'nın T türünden açılımından türetilmiş durumdadır. (Örneğin B<int> sınıfı
A<int> sınıfından türetilmiş durumdadır.) Örneğin:

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            B<int> b = new B<int>();

            b.X = 10;          // X int türden
            b.Y = 20;          // Y int türden

            Console.WriteLine(b.X);
            Console.WriteLine(b.Y);
        }
    }

    class A<T>
    {
        private T m_x;

        public T X
        {
            get { return m_x; }
            set { m_x = value; }
        }
        //...
    }

    class B<T> : A<T>
    {
        private T m_y;

        public T Y
        {
            get { return m_y; }
            set { m_y = value; }
        }
        //...
    }
}

```

Generic arayüzler söz konusu olabilir. Örneğin:

```

interface IX<T>
{
    void Foo(T a);
}

```

Burada IX<T> arayüzü destekleyen sınıf ya da yapı Foo metodunu int parametresiyle bildirmek zorudandır. Örneğin:

```

interface IX<T>
{
    void Foo(T a);
}

```

```

class Sample : IX<int>
{
    public void Foo(int a)
    {
        //...
    }
    //...
}

```

Generic bir sınıf ya da yapı aynı tür parametresiyle generic bir arayüzü de destekleyebilir. Bu durmda arayüz desteğinin sağlanabilmesi arayüzdeki elemanların da generic parametrelerle bildirilmesi gereklidir. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample<string> s = new Sample<string>();

            s.Foo("test");
        }
    }

    interface IX<T>
    {
        void Foo(T a);
    }

    class Sample<T> : IX<T>
    {
        public void Foo(T a)
        {
            Console.WriteLine(a);
        }
        //...
    }
}

```

Şimdi örnek olarak ArrayList sınıfının generic versiyonu olan List sınıfının çatısını MyList ismiyle yazmaya çalışalım:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            MyList<int> ml = new MyList<int>();

            ml.Add(10);
            ml.Add(20);
            ml.Add(30);

            for (int i = 0; i < ml.Count; ++i)
                Console.Write("{0} ", ml[i]);
            Console.WriteLine();
        }
    }
}

```

```

class MyList<T>
{
    private const int INIT_SIZE = 4;

    private T[] m_array;
    private int m_count;

    public MyList()
    {
        m_array = new T[INIT_SIZE];
        m_count = 0;
    }

    public int Add(T val)
    {
        if (m_count == m_array.Length)
        {
            T[] newarray = new T[m_count * 2];
            Array.Copy(m_array, 0, newarray, 0, m_count);
            m_array = newarray;
        }
        m_array[m_count++] = val;

        return m_count - 1;
    }

    public T this[int index]
    {
        get { return m_array[index]; }
        set { m_array[index] = value; }
    }

    public int Capacity
    {
        get { return m_array.Length; }
    }

    public int Count
    {
        get { return m_count; }
    }
    //...
}

```

Generic Metotlar

Bir sınıfın tamamı değil yalnızca belirli metotları generic olabilir. Metot bildiriminde metot isminden sonra açısal parantezler içerisinde generic parametreler belirtilirse bildirilen metot generic olmaktadır. Örneğin:

```

class Sample
{
    public void Foo<T>(T a)
    {
        //...
    }
    //...
}

```

Generic metotlar normal olarak açısal parantezler içerisinde generic tür parametrelerinin türü belirtilerek çağrırlırlar. Örneğin:

```
using System;
```

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample s = new Sample();

            s.Foo<int>(10);
        }
    }

    class Sample
    {
        public void Foo<T>(T a)
        {
            Console.WriteLine(typeof(T).Name);
        }
        //...
    }
}

```

Burada biz T generic parametresini yalnızca Foo metodunda kullanabiliriz.

Derleyici belirli koşullar altında metodun argümanlarına bakarak generic parametrelerin türünü tahmin edebilir. Bu durumda biz metodu çağrıırken açısal parantezleri kullanmak zorunda kalmayız. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample s = new Sample();

            s.Foo(2.3);           // T double türünden
            s.Foo(100);          // T int türden
            s.Foo<double>(100); // T double türden
        }
    }

    class Sample
    {
        public void Foo<T>(T a)
        {
            Console.WriteLine(typeof(T).Name);
        }
        //...
    }
}

```

Eğer çağrıma sırasında açısal parantezler kullanılmamışsa metodun parametre değişkeninin türü otomatik tespit edilmeye çalışılır. Eğer açısal parantezler kullanılmışsa her zaman açısal parantezler içerisindeki türü bakılmaktadır. Tabii otomatik tespitin yapılabilmesi için tüm tür parametrelerinin metod parametresinde kullanılmış olması gereklidir. Örneğin aşağıdaki gibi bir metod için otomatik belirleme yapılamaz. Bu metodun mutlaka açısal parantezlerle tür belirtilerek çağrılmaması gereklidir:

```

public T Foo<T, K>(K a)
{
    //...
}

```

Burada biz metodu tek parametreyle çağrırmak zorundayız. O zaman da T'nin türü bilinmeyecektir. O halde bu metot için derleyici otomatik tür tespiti yapamaz. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int result;

            result = Sample.Foo<double, int>(1.2);
            Console.WriteLine(result);
        }
    }

    class Sample
    {
        public static K Foo<T, K>(T a)
        {
            //...
            return default(K);
        }
        //...
    }
}
```

Default operatörü bizden bir tür ismi ister. Ürün olarak o türden bir default değer verir. Bu default değerler tamsayı türleri ve char türü için 0, bool türü için false, sınıf türleri için ise null değeridir. Yapı türleri için bu operatör o yapı türünden geçici bir nesne verir. Yapının tüm elemanları default değer almış durumdadır.

Generic Türlerde Tür Kısıtları (Type Constarints)

Generic sınıfların ya da yapıların belirtilen türde oluşturulma işlemi (generate edilmesi) .NET'te programın çalışma zamanı sırasında CLR tarafından yapılmaktadır. Normal olarak generic sınıf ve metodlarda generic tür herhangi bir tür olabilir. İşte derleyici için bu generic tür ne olursa olsun yazılmış kodun geçerli olması gerekmektedir. Örneğin:

```
class Sample<T>
{
    private T m_a;

    public Sample()
    {
        m_a = null;      // error!
    }
    //...
}
```

Burada m_a = null ifadesi geçerli değildir. Çünkü T herhangi bir tür olarak açıldığında bu ifade geçerli olmalıdır; fakat değildir. İşte biz derleyiciye generic tür hakkında bazı kısıtlarda bulunursak derleyici bu kodu kabul edebilir. Örneğin biz derleyiciye generic parametrenin referans türlerine ilişkin olacağı garantisini verirsek derleyici yukarıdaki kodu kabul edecektir.

Üç tür generic kısıt vardır: "Birincil kısıtlar (primary constraints)", "ikincil kısıtlar (secondary constraints)" ve başlangıç "metodu kısıtı (constructor constraint)". Kısıtlar where anahtar sözcüğü ile aşağıdaki gibi belirtilir:

where <tür>:[birincil kısıtlar], [ikincil kısıtlar], [başlangıç metodu kısıtı]

Bu kısıtlar her tür için ayrıca bir where cümlesiyle belirtilmelidir. Bu kısıtların yalnızca biri ya da birden fazlası bulundurulabilir. Ancak sıralama yukarıda belirtildiği biçimde yapılmalıdır.

Birincil kısıtlar class ve struct anahtar sözcüğünden ya da bir sınıf isminden oluşturulur. class anahtar sözcüğü ilgili tür parametresinin bir referans türünden olacağı anlamına gelir. struct ise ilgili türün değer türlerine ilişkin bir türden (yalnızca struct değil) olacağı anlamına gelmektedir. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample<int, int> s;      // error!
            Sample<string, int> k;   // geçerli
            //...
            //...
        }
    }

    class Sample<T, K>
        where T:class
        where K: struct
    {
        private T m_a;
        private K m_b;

        public Sample()
        {
            m_a = null;      // geçerli
        }
        //...
    }
}
```

Burada artık biz Sample sınıfını kullanırken bu kısıtlara uymak zorundayız. Aksi halde derleme aşamasında error oluşur. Eğer birincil kısıt olarak bir sınıf ismi yazılırsa açım ya o sınıf türüyle ya da o sınıftan türetilmiş bir tür türüyle yapılmak zorundadır. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample<Random> s = new Sample<Random>();      // geçerli
            //...
        }
    }

    class Sample<T>
        where T:Random
    {
        private T m_a;

        public Sample()
        {
            //...
        }
    }
}
```

```

    }

    public void Foo()
    {
        for (int i = 0; i < 10; ++i)
            Console.WriteLine("{0} ", m_a.Next(100));      // geçerli
        Console.WriteLine();
    }
    //...
}

```

İkincil kısıtlar bir grup arayüz isimlerinden oluşur. Bu durum ilgili türün o arayüzü desteklemek zorunda olduğu anlamına gelir. Yani biz açımı yaparken kullandığımız tür o arayüzü desteklemelidir. Örneğin:

```

using System;
using System.IO;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample<FileStream> fs = new Sample<FileStream>(); // geçerli
            Sample<string> s = new Sample<string>();           // error!
            //...
        }
    }

    class Sample<T>
        where T: class, IDisposable
    {
        private T m_a;

        public void Foo()
        {
            m_a.Dispose();          // geçerli
            //...
        }
        //...
    }
}

```

Burada T türü için şöyle bir kısıt oluşturduk: "T türü hem sınıf türü olarak açılmalı hem de IDisposable arayüzü desteklemelidir."

Başlangıç metodu kısıtı ilgili türün default başlangıç metoduna sahip olduğu anlamına gelir. Böylece biz new operatörüyle o türden bir nesne yaratabiliriz. Başlangıç metodu kısıtı new() biçiminde belirtilir. Örneğin:

```

class Sample<T>
    where T: Random, new()
{
    private T m_a;

    public Sample()
    {
        m_a = new T();          // geçerli
        //...
    }

    public void Foo()
    {
        for (int i = 0; i < 10; ++i)

```

```

        Console.WriteLine("{0} ", m_a.Next(100));      // geçerli
    Console.WriteLine();
}
//...
}

```

Burada artık T türü Random sınıfı türünden ya da bu sınıfın türetilmiş bir sınıf türünden olmak zorundadır ve ayrıca başlangıç metoduna da sahip olmak zorundadır.

Metotların ref ve out Parametreleri

Fonksiyon parametre bildirimlerinde parametreler için ref ya da out belirleyicileri kullanılabilir. Örneğin:

```

class App
{
    public static void Main()
    {
        //...
    }

    public static void Foo(ref int a)
    {
        //...
    }

    public static void Bar(out int a)
    {
        //...
    }
}

```

Bir parametre değişkeni yalnızca ref ya da yalnızca out ile bildirilebilir. Bildirimde hem ref hem de out belirleyicileri birlikte kullanılamaz. ref ve out belirleyicileri ilgili değişkenin adresinin metoda aktarılacağı anlamına gelir. Yani biz o parametre değişkenine metot içerisinde atama yaptığımızda aslında ona geçirilen değişkene atama yapmış gibi oluruz. ref ya da out parametresine sahip bir metot çağrılrken artık argümanda da ref ya da out anahtar sözcüklerinin kullanılması gereklidir. Örneğin:

```

using System;
using System.IO;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int x = 10;

            Foo(ref x);

            Console.WriteLine(x);
        }

        public static void Foo(ref int a)
        {
            Console.WriteLine(a);

            a = 20;
        }
    }
}

```

ref ile out arasında küçük bir fark vardır. Biz ref ile aktaracağımız parametre değişkenine başlangıçta değer

vermek zorundayız. Dolayısıyla metotta buna değer atamak zorunda kalmayız.

```
int x;  
  
Foo(ref x); // error, x'e değer atanmış olmak zorunda
```

out parametresinde ise böyle bir zorunluluk yoktur. Fakat out parametresine metottan çıkışa kadar parametre değişkenine değer atanması zorunludur. out bir parametre değişkeni metot içerisinde henüz değer atamadan kullanılamaz. Özetle ref ile out arasındaki farklılıklar şunlardır:

1) ref ile aktarım sırasında argüman olarak kullanılacak değişkene değer atanmış olmak zorundadır. fakat out ile aktarımında böyle bir zorunluluk yoktur. Örneğin:

```
int x;  
  
Foo(ref x); // error!  
Bar(out x); // geçerli
```

Tabii değişkene değer atanmışsa biz yine onu istersek out kullanarak ile geçirebiliriz.

2) ref parametre değişkenini metot içerisinde kullanabiliriz. Kullanmadan önce ona değer atamak zorunda değiliz. Halbuki out parametre değişkenini kullanmadan önce ona değer atamak zorundayız. Ayrıca out parametre değişkenine -metot içerisinde kullanılsın ya da kullanılmamasın- metottan çıkmadan değer atanması zorunludur.

Her ne kadar ref ve out genellikle değer türleriyle kullanılıyor olsa da aslında referans türleriyle de kullanılabilir. Örneğin:

```
using System;  
  
namespace CSD  
{  
    class App  
    {  
        public static void Main()  
        {  
            Random r;  
  
            Foo(out r);  
            Console.WriteLine(r.Next(10));  
        }  
  
        public static void Foo(out Random a)  
        {  
            a = new Random();  
        }  
    }  
}
```

Burada biz a = new Random() ifadesinde aslında r'ye atama yapmış olduk. Örneğin:

```
using System;  
  
namespace CSD  
{  
    class App  
    {  
        public static void Main()  
        {  
            string str = "Ankara";  
            Foo(ref str);  
        }  
    }  
}
```

```

        Console.WriteLine(str);
    }

    public static void Foo(ref string s)
    {
        Console.WriteLine(s);
        s = "Eskişehir";
    }
}

```

Metotların params Dizi Parametreleri

Metotların dizi parametreleri params belirleyicisi alabilir. Örneğin:

```

public static void Foo(params int[] a)
{
    //...
}

```

params dizi parametreli metotlar normal olarak dizi referansıyla çağrılabılır. Örneğin:

```
int[] a = { 1, 2, 3, 4, 5 };
```

```
Foo(a);
```

Fakat istenirse bunlar ayrıca sanki tek tek argüman veriliyormuş gibi de çağrılabılır. Örneğin:

```

Foo(1);
Foo(1, 2, 3, 4, 5);
Foo();           // geçerli, sıfır elemanlı dizi olabilir

```

Aslında derleyici böyle bir çağrıda argümanları bir diziye toplayıp yine diziyi argüman olarak geçirmektedir. Yani örneğin:

```
Foo(1, 2, 3, 4, 5);
```

çalışması için derleyici arka planda aslında:

```
Foo(new int[]{1, 2, 3, 4, 5});
```

işlemi yapar.

Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Foo();
            Foo(1);
            Foo(1, 2);
            Foo(1, 2, 3);
            Foo(1, 2, 3, 4);
        }

        public static void Foo(params int[] a)

```

```

    {
        int total = 0;

        foreach (int x in a)
            total += x;

        Console.WriteLine(total);
    }
}
}

```

Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Foo("ali", 123, DateTime.Today);
        }

        public static void Foo(params object[] objs)
        {
            foreach (object o in objs)
                Console.WriteLine(o.ToString());
        }
    }
}

```

Bir metodun params dizi parametresinin yanı sıra başka parametreleri de olabilir. Bu durumda params dizi parametresi her zaman sonda olmak zorundadır. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Foo();           // error!
            Foo(1);         // Foo(1, new int[]{})
            Foo(1, 2, 3, 4); // Foo(1, new int[] {2, 3, 4});
        }

        public static void Foo(int x, params int[] a)
        {
            //...
        }
    }
}

```

Türlere İlişkin Type Nesneleri

Doğrudan isim alanlarının içerisinde bildirilen öğelere C#'ta tür (type) denilmektedir. C#'ta 5 tür kategorisi vardır: class, struct, interface, enum ve delegate. CLR kullanılan her tür için toplamda bir tane System.Type isimli sınıfından nesne oluşturur. Biz bir türün Type nesne referansını typeof isimli operatör ile elde edebiliriz. typeof operatörünün genel biçimini söyledir:

```
typeof(<tür ismi>)
```

Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Type t;

            t = typeof(Sample);
            Console.WriteLine(t.Name);

            t = typeof(Color);
            Console.WriteLine(t.Name);

            t = typeof(string);
            Console.WriteLine(t.Name);
        }
    }

    class Sample
    {
        //...
    }

    enum Color
    {
        Red, Green, Blue
    }
}
```

Her tür için toplamda tek bir Type nesnesi oluşturulmaktadır. Dolayısıyla biz aynı tür için birden fazla kez typeof operatörünü kullanıiyor olsak bile bu operatör bize hep aynı nesnenin referansını verir. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Type t1, t2;

            t1 = typeof(Sample);
            t2 = typeof(Sample);

            Console.WriteLine(object.ReferenceEquals(t1, t2)); // True
        }
    }

    class Sample
    {
        //...
    }
}
```

object sınıfının GetType isimli metodu ilgili referansın dinamik türüne ilişkin Type nesne referansına bize verir. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            string s = "ankara";
            object o;
            Type t;

            o = s;
            t = o.GetType();
            Console.WriteLine(t.Name);      // String
        }
    }

    class Sample
    {
        //...
    }
}

```

Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int val;

            try
            {
                Console.Write("Bir değer giriniz:");
                val = int.Parse(Console.ReadLine());
                Console.WriteLine(val * val);
            }
            catch (Exception e)
            {
                Console.WriteLine(e.GetType().Name);
            }
        }
    }

    class Sample
    {
        //...
    }
}

```

Pekiyi Type sınıfı neden kullanılmaktadır. İşte bazı durumlarda bazı metodlar bizden bir türü almak için onun Type nesne referansını isterler. Biz de onu typeof ya da GetType metoduyla elde ederek veririz. Örneğin Enum sınıfının static GetNames metodunun parametrik yapısı şöyledir:

```
public static string[] GetNames(Type enumType)
```

Bu metod bizden enum türünün Type nesne referansını ister bize o enumdaki tüm sabitlerini yazı olarak verir. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            foreach (string str in Enum.GetNames(typeof(Fruit)))
                Console.WriteLine(str);
        }
    }

    enum Fruit
    {
        Apple, Babana, Cherry, Apricot
    }
}

```

C#'a Sonradan Eklenen Bazı Önemli Özellikler

Bu bölümde C# Programlama Diline özellikle ECMA/ISO 4.0'dan (Microsoft C# Language Specification 2.0'a karşılık geliyor) sonra eklenen bazı önemli özellikleri göreceğiz. Aslında bunların bazılarını çeşitli konular içerisinde gördük. Burada görmedigimiz C#'a daha sonra eklenmiş olan özellikleri inceleyeceğiz. Burada göreceğimiz özelliklerin önemli bir bölümü C#'ın ECMA/ISO standartlarının sonucusu olan 5.0'a da alınmıştır. ECMA/ISO 5.0 Microsoft'un 5.0'ına karşılık gelmektedir.

var Anahtar Sözcüğü İle Bildirim (Implicit Typed Variables):

Bu özellik “C#'a Microsoft C# Language Specification 3.0” ile gelmiştir. Daha sonra ECMA/IS= 5.0'a dahil edilmiştir. Bir değişken var anahtar sözcüğü ile bildirilirse o değişkenin türü ilkdeğer olarak verilmiş ifadenin türünden olur. Bu tür bir daha değiştirilemez. Örneğin:

```

var result = Math.Sqrt(10);

Console.WriteLine(result.GetType().Name);      // Double

```

Burada result değişkeninin türü double'dır. Çünkü ona ilkdeğer olarak atanan ifade double türündendir. Örneğin:

```
var a = newList<List<int>>();
```

Burada a List<List<int>> türündendir.

var anahtar sözcüğüyle bildirilmiş olan değişkenlere ilkdeğer verilmesi zorunludur. Örneğin:

```
var a;      // error!
```

var bildirimlerini foreach döngüsünde kullanabiliriz. Örneğin:

```

var a = new int[] { 1, 2, 3, 4, 5 };      // a değişkeni in[] türünden
foreach (var x in a)                      // Burada x int türden
{
    Console.WriteLine(x);
}

```

for döngüsünün birinci kısmında da var belirleyicisi kullanılabilir. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            int[] a = { 1, 2, 3, 4, 5 };

            for (var i = 0; i < a.Length; ++i)
                Console.WriteLine(a[i]);
        }
    }
}

```

var belirleyicisi ile yalnızca tek bir değişken bildirilebilir. Aşağıdaki bildirim error ile sonuçlanacaktır:

```
var a = 10, s = "ali";      // error!
```

var belirleyicisinin bize sağladığı tek katkı kolay yazımıdır. Özellikle kısa ömürlü değişkenlerin bu biçimde bildirilmesi yazım kolaylığını sağlamaktadır. Ancak bazı durumlarda tam tersine bu belirleyici okunabilirliği de azaltabilmektedir.

Nesnelere İlkdeğer Vermede Yeni Yöntem (Object Initialization)

Normal olarak nesnelere onların başlangıç metotlarıyla ilkdeğer verilmektedir. Ancak “Microsoft C# Language Specification 3.0” ile birlikte (Ecma 5.0 tarafından da bu özellik desteklenmektedir) buna bir ek de yapmıştır. new işleminden sonra küme parantezleri içerisinde sınıfın public veri elemanlarına ve property’lerine değer atanabilir. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Sample s = new Sample() { A = 10, B = 20 };

            Console.WriteLine("{0}, {1}", s.A, s.B);
        }
    }

    class Sample
    {
        private int m_a;
        private int m_b;

        public Sample()
        {
            //...
        }

        public int A
        {
            get { return m_a; }
            set { m_a = value; }
        }
    }
}

```

```

public int B
{
    get { return m_b; }
    set { m_b = value; }
}
}

```

Burada Sample nesnesi için önce default başlangıç metodu çağrılrılsır sonra da A ve B property'lerine değer atanmaktadır. İşlemin eşdeğeri aşağıdaki gibidir:

```

Sample s = new Sample();
s.A = 100;
s.B = 200;

```

Bu biçimde sınıfın herhangi bir başlangıç metodu çağrılabılır. Sınıf isminden sonra hiç parantezler açılmazsa bu durum default başlangıç metodunun çağrılaçığı anlamına gelir. Örneğin:

```
Sample s = new Sample { A = 10, B = 20 };
```

Bu işlem aşağıdakiyle eşdeğerdır:

```
Sample s = new Sample() { A = 10, B = 20 };
```

Collection nesnelere İlkdeğer Verme (Collection Initializers)

Bir collection türünden nesneye küme parantezleriyle ilkdeğer verilebilir. Bu ilkdeğerler o collection'a ekleme anlamına gelmektedir. Örneğin:

```

List<int> a = new List<int>() { 10, 20, 30, 40, 50 };

foreach (int x in a)
    Console.WriteLine(x);

```

Bu biçimde verilen ilkdeğerler aslında ilgili sınıfın Add isimli metoduyla collection nesneye eklenmektedir. Bu durumda yukarıdaki örneğin eşdeğeri şöyledir:

```

List<int> a = new List<int>();

a.Add(10);
a.Add(20);
a.Add(30);
a.Add(40);
a.Add(50);

foreach (int x in a)
    Console.WriteLine(x);

```

Bu biçimde collection nesnelerine ilkdeğer verebilmek için iki koşulun sağlanması gereklidir:

- 1) İlgili sınıf ya da yapı IEnumerable arayüzü destekliyor olmalıdır.
- 2) İlgili sınıf ya da yapının bu işlemi yapacak bir Add metodunun bulunuyor olması gereklidir.

Bu özellik de C#'a Microsoft C# Language Specification 3.0 ile eklenmiştir. Ecma 50'da da desteklenmektedir.

Eklenti Metotlar (Extension Methods)

Bilindiği gibi normal olarak bir sınıfı onu bozmadan ekleme yapma yoluyla gerçekleştirilir. Ancak türemeye basit eklemeler için maliyetli bir durum oluşturmaktadır. Yeni bir sınıf ismi uydurmak, yeni bir sınıf oluşturmak basit eklentiler için masraflıdır. İşte bu nedenle Microsoft C# Language Specification 3.0 ile birlikte dile “eklenti metotlar (extension methods)” kavramı sokulmuştur. Ecma 5.0'da eklenti metotlarını desteklemektedir. Eklenti metotlar pek çok dile de çeşitli isimlerle bulunan bir özelliktir.

Eklenti metotlar bir sınıf bozmadan onun içerisindeki metot eklemekte kullanılan bir yöntemdir. Genel biçimleri şöyledir:

```
static class <isim>
{
    public static <geri dönüş değeri> <isim>(<this><tür><değişken ismi>, ...)
    {
        //...
    }
    //...
}
```

Eklenti metotlar herhangi bir sınıfın içerisinde yerleştirilebilir. Ancak sınıfın static bir sınıf olması gereklidir. Böylelikle sınıfın tüm elemanları da static metot olmak durumundadır. Eklenti metotlarının genel biçimine dikkat edilirse bunların static metotlar olduğu ve bunların birinci parametrelerinin this anahtar szögüyle başladığı görülmektedir. Bu this anahtar szögünün yanındaki tür ekleme yapılacak sınıfı temsil etmektedir. Aynı zamanda bu parametre o metodun çağrılmamasında kullanılan referansı da (yani this referansını) temsil eder

Bir static sınıf içerisinde değişik sınıflar için eklenti metotlar yerleştirilebilir. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            var s = "ankara";

            s.DispRev();
            s.DispRev(0, 3);

            var r = new Random();
            var result = r.Next(new int[] { 1, 2, 3, 4, 5 });
            Console.WriteLine(result);
        }
    }

    static class MyExtensions
    {
        public static void DispRev(this string str)
        {
            for (int i = str.Length - 1; i >= 0; --i)
                Console.Write(str[i]);
            Console.WriteLine();
        }

        public static void DispRev(this string str, int first, int last)
        {
            for (int i = last; i >= first; --i)
                Console.Write(str[i]);
            Console.WriteLine();
        }

        public static int Next(this Random rand, int[] a)
```

```

    {
        return a[rand.Next(a.Length)];
    }
    //...
}
}

```

Eklenti metodların devreye girebilmesi için kullanım yerinde eklenti metodların bulunduğu sınıfın niteliksiz arama kurallarına göre bulunuyor olması gerekmektedir. Örneğin bu sınıf bir DLL'in içerisindeyse ancak o DLL'e referans edilip o sınıfın içinde bulunduğu isim alanına using direktifi varsa eklenti metodlar devreye girer.

Lambda İfadeleri (Lambda Expression)

Lambda ifadeleri anonim metodların daha ileri bir biçimidir. Yani lambda ifadeleri de aslında bir metod oluşturup o metodу bir delege nesnesine yerleştirip bize o nesnenin referansını vermektedir. Lambda ifadelerinin genel biçimleri oldukça çeşitlidir. Bunlar şöyle özetlenebilirler:

- 1) () => ifade
- 2) () => { ... }
- 3) (bildirim) => ifade
- 4) (bildirim) => { ... }
- 5) değişken => ifade
- 6) değişken => { ... }
- 7) (değişken listesi) => ifade
- 8) (değişken listesi) => { ... }

Birinci genel biçimde lambda metodunun parametresi yoktur. Geri dönüş değeri => atomunun sağındaki ifadedir. Bu lambda'nın atanacağı delegenin geri dönüş değeri bu ifadenin türünden olmalıdır. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Proc d;

            d = () => 100;

            Console.WriteLine(d());
        }

        delegate int Proc();
    }
}

```

Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Proc d;

```

```

        d = () => Console.WriteLine("Ok");
    }
}
delegate void Proc();
}

```

İkinci genel biçimde metodun parametresi yoktur. Ancak gövdesi birden fazla deyimi içerebilmektedir. Bu lambda'larda geri dönüş değeri yine return deyimi ile oluşturulabilir. Bu durumda lambda'nın atanacağı delegenin geri dönüş değeri bakımından uyumlu olması gereklidir. Örneğin:

```

using System;
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Proc d;

            d = () => { Console.WriteLine("Ok"); };
            d();
        }
    }
    delegate void Proc();
}

```

Örneğin:

```

using System;
namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Proc d;

            d = () => { Console.WriteLine("Ok"); return 100; };

            Console.WriteLine(d());
        }
    }
    delegate int Proc();
}

```

Üçüncü genel biçimde parantezler içerisinde bir parametre bildirimi vardır. Bu bildirim tipki fonksiyon parametre bildirimi gibidir. => atomunun sağında da tek bir ifade bulunur. => atomunun sağındaki ifade delegenin geri dönüş değerini belirtmektedir. Bu biçimdeki lambda ifadeleri kendisiyle uyumlu bir delegenin referansına atanabilir. Örneğin:

```

using System;
namespace CSD
{
    class App

```

```

{
    public static void Main()
    {
        Proc d;
        int result;

        d = (int a, int b) => a + b;

        result = d(10, 20);
        Console.WriteLine(result);
    }
}

delegate int Proc(int a, int b);
}

```

Dördüncü genel biçimde parantez içerisinde yine bir bildirim vardır. Bunu => atomu izler. => atomunun sağında bir blok bulunur. Bu durumda lambda ifadesi birden fazla deyime sahip olabilir. Geri dönüş değerinin türü return deyimi ile belirlenmektedir. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Proc d;
            int result;

            d = (int a, int b) => { Console.WriteLine("Ok"); return a + b; };

            result = d(10, 20);
            Console.WriteLine(result);
        }
    }

    delegate int Proc(int a, int b);
}

```

Örneğin:

```

using System;
using System.Threading;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Timer timer = new Timer((object o) => { Console.Write("."); }, null, 0, 1000);

            Console.ReadLine();
        }
    }
}

```

Beşinci genel biçimde => atomunun solunda bir değişken ismi bulunur. Bu değişken ismi adesta generic parametreye sahip gibidir. Bu değişkenin lambda ifadesinin atandığı delege türünün parametresi türünden olduğu kabul edilir. Örneğin:

```
ing System;
```

```

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Proc d;
            int result;

            d = a => a * a;

            result = d(10);
            Console.WriteLine(result);
        }
    }

    delegate int Proc(int a);
}

```

Burada a int türünden tespit edilir.

Altıncı genel biçimde => atomunun sağında bir blok bulunur. Artık geri döndürme işlemi için return anahtar sözcüğü gerekmektedir. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Proc d;
            int result;

            d = a => { Console.WriteLine("Ok"); return a * a; };

            result = d(10);
            Console.WriteLine(result);
        }
    }

    delegate int Proc(int a);
}

```

Eğer => atomunun solunda parantezler içerisinde bir değişken listesi kullanılırsa (7'inci ve 8'inci genel biçim) bu durumda değişkenler yine lambda ifadesinin atandığı delege türünden olur.

Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Proc d;
            int result;

            d = (a, b) => a + b;
        }
    }
}

```

```

        result = d(10, 20);
        Console.WriteLine(result);
    }

    delegate int Proc(int a, int b);
}

```

Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            Proc d;
            int result;

            d = (a, b) => { Console.WriteLine("Ok"); return a + b; };

            result = d(10, 20);
            Console.WriteLine(result);
        }

        delegate int Proc(int a, int b);
    }
}

```

Yine lamda ifadeleri anonim delegelerde olduğu gibi yerleştirildiği metodun yerel değişkenlerini ve sınıfın elemanlarını doğrudan kullanabilir.

Lambda ifadeleri özellikle Linq'te çok kullanılmaktadır.

dynamic Belirleyicisi

Bu özellik C#'a Framework 4.0 ile eklenmiştir. Ecma 5.0'da bulunmaktadır. Bir değişken tür belirtilmeden dynamic anahtar sözcüğü ile bildirilebilir. dynamic özelliğinin kullanılabilmesi için Microsoft.CSharp isimli DLL'e referans edilmiş olması gereklidir. Örneğin:

```
dynamic d;
```

dynamic anahtar sözcüğü ile bildirilmiş bir değişken Object gibidir. Her türden nesne ona atanabilir. Örneğin:

```

dynamic d;

d = 123;           // geçerli
d = "This is a test"; // geçerli
d = 12.4;          // geçerli

```

dynamic anahtar sözcüğü ile bildirilen bir değişken her türden değişkene doğrudan atanabilir. Yani başka bir deyişle dynamic değişkenlerden tüm türlere otomatik dönüştürme vardır. Bu durumda kontrol derleme aşamasında yapılmaz. Programın çalışma zamanı sırasında dynamic değişkene yerleştirilmiş türe bakılır sanki dynamic değişken o türdenmiş gibi işleme sokulur.

dynamic bir değişkenle her metot istenildiği kadar argümanla çağrılabılır. Bu durumda derleme aşamasında hiçbir kontrol yapılmaz. Programın çalışma zamanı sırasında çağrılan metodun o sınıfta olup olmadığına

bakılır. Eğer çağrılan metot o sınıfta yoksa exception olur. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            dynamic d;
            int val;

            d = new Random();

            val = d.Next(10, 20);
            Console.WriteLine(val);

            d = 100;

            val = d.Next(10, 20);      // Derlemeyi geçer, çalışma zamanı sırasına exception olur
            Console.WriteLine(val);
        }
    }
}
```

Benzer biçimde dynamic bir değişken ile nokta operatörü kullanılarak veri elemanlarına ve property elemanlarına erişilmeye çalışılabilir. Yine her zaman derleme aşamasından başarı ile geçilir. Programın çalışma zamanı sırasında kontrol yapılmaktadır. dynamic belirleyicisi bir fonksiyonun parametre değişkeninde de kullanılabilir. Örneğin:

```
using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            A a = new A();
            B b = new B();

            Test(a);
            Test(b);
        }

        public static void Test(dynamic d)
        {
            d.m_x = 10;
            d.Disp();
        }
    }

    class A
    {
        public int m_x;

        public void Disp()
        {
            Console.WriteLine(m_x);
        }
    }

    class B
    {
```

```

    public int m_x;

    public void Disp()
    {
        Console.WriteLine(m_x);
    }
}

```

dynamic belirleyicisi ile bildirilen bir değişkeni biz bir delege nesnesini de atayabiliriz. dynamic değişken metot çağrıma operatöryle kullanılabilir. Yine kontrol derleme aşamasında yapılmaz. Programın çalışma zamanı sırasında yapılır.

dynamic belirleyicisi object türüne benzemektedir. object ile dynamic arasında şu farklılıklar ve benzerlikler vardır:

- Hem object türünden değişkenlere hem de dynamic olarak bildirilen değişkenlere her türden değer atanabilir.
- object türünden diğer türlere otomatik dönüştürme yoktur. Tür dönüştürme operatörü ile dönüştürme yapılabilir. Ancak dynamic olarak bildirilen bir değişken doğrudan herhangi bir tipe atanabilir. Derleme aşamasında bir kontrol yapılmaz.
- object türünden bir değişkenle biz yalnızca object sınıfının elemanlarını kullanabiliriz. Halbuki dynamic belirleyicisi ile bildirilmiş bir değişkenle biz istediğimiz metodu ya da elemanı kullanabiliriz.

dynamic anahtar sözcüğü ileri derecede çokbicimli uygulamalarda kullanılabilir. Bu sayede biz hiçbir türetme ilişkisi olmayan ve hiçbir arayüz destegine bakılmadan çokbicimli mekanizmayı kullanabiliriz. Örneğin:

```

using System;

namespace CSD
{
    class App
    {
        public static void Main()
        {
            A a = new A();
            B b = new B();

            Test(a);
            Test(b);
        }

        public static void Test(dynamic d)
        {
            d.Foo();
        }
    }

    class A
    {
        public void Foo()
        {
            Console.WriteLine("A.Foo");
        }
    }

    class B
    {
        public void Foo()
    }
}

```

```
        {
            Console.WriteLine("B.Foo");
        }
    }
```

dynamic bildirimi sayesinde C#'ta da Python gibi, Ruby gibi dinamik tür sistemine sahip programlama dillerindeki bazı esneklikleri kullanılabilmektedir. Dinamik tür sistemine sahip programlama dillerinde zaten bürün değişkenler C#'taki dynamic değişkenler gibidir.

Ancak dynamic değişkenlerde tüm kontroller programın çalışma zamanında yapıldığı için görelî olarak yavaşlık söz konusu olabilmektedir. Ayrıca derleme aşamasında hiçbir denetimin yapılmaması çeşitli böceklerin tespitini zorlaştırmaktadır.